

Gmina uzdrowiskowa
Busko-Zdrój

Zdrój

Gmina uzdrowiskowa

Busko-Zdrój

Szanowni Państwo!

Busko-Zdrój – to miasto gościnne i przyjazne, mogące poszczycić się licznymi walorami (nie tylko leczniczymi)... słowem – to perełka Ponidzia i województwa świętokrzyskiego. Tak w jednym zdaniu mógłbym zarekomendować Państwu to wyjątkowe miejsce.

Takich atutów Gmina Busko-Zdrój posiada znacznie więcej. Mam tu na myśli nie tylko nasze słynne na świecie kąpiele siarczkowe, ale również liczne atrakcje turystyczno-rekreacyjne oraz wielkie wydarzenia kulturalne.

Z tych pierwszych polecam przede wszystkim szlaki spacerowe i rowerowe oraz przepiękny XIX-wieczny zabytkowy Park Zdrojowy. Warto zwiedzić również buskie „Łazienki”, drewniany kościół pw. św. Leonarda oraz kaplicę św. Anny.

A wspomniane wcześniej wydarzenia kulturalne? Międzynarodowy Festiwal Muzyczny im. Krystyny Jamroz, Lato z Chopinem, Międzynarodowe Buskie Spotkania z Folklorem, Ponidzie Jazz Festiwal czy Ogólnopolski Festiwal Muzyczny im. Wojtka Belona „Niechaj zabrzmie Bukowina” – mówią same za siebie.

Miejsz godnych zobaczenia i wydarzeń kulturalnych, w których uczestnictwo jest prawdziwym duchowym przeżyciem, jak sami Państwo stwierdzą po zapoznaniu się z niniejszą broszurą, jest w Gminie Busko-Zdrój bardzo wiele.

Zapraszam więc do odwiedzenia „słonecznego miasta”, a także poznania pięknego regionu, jakim niewątpliwie jest Ponidzie.

Waldemar Sikora
Burmistrz Miasta i Gminy Busko-Zdrój

Busko-Zdrój

*Wyrasta z muszli Ponidzia
niczym filigranowa, acz drogocenna perła.*

O gminie

Gmina Busko-Zdrój położona na północ od doliny Nidy opiera się przede wszystkim na paśmie Garbu Wójczańsko-Pińczowskiego, na którym w dużym stopniu rozpościera się samo Busko. Południowo-wschodnia część gminy pod względem geograficznym należy do Niecki Soleckiej. Teren gminy po przeciwnej stronie garbu jest położony w obrębie Płaskowyżu Szanieckiego. Obecnie, powierzchnia gminy Busko-Zdrój wynosi 236 km². Obszar samego miasta obejmuje 12,28 km². W całej gminie żyje aktualnie ponad 32,5 tysiąca ludzi. W tej ilości jest ponad 17 tysięcy buszczan. Do tej liczby należy dodać ponad 50 tysięcy kuracjuszy, którzy w ciągu roku przybywają tu po zdrowie i urodę.

Herb Buska-Zdroju do złudzenia przypomina słońce, jak twierdzą mieszkańcy nie bez przyczyny. Busko-Zdrój od dawna jest uznawane za najbardziej nasłonecznione polskie uzdrowisko. W lipcu, który jest najcieplejszym miesiącem w roku średnia dobowa temperatura osiąga tu ok. 24°C, z kolei w styczniu – najzimniejszym miesiącu w roku – przeciętna dobowa temperatura wynosi ok. -6°C.

Historia miasta i uzdrowiska

Busko-Zdrój wyrasta z muszli Ponidzia niczym filigranowa, acz drogocenna perła. Leży na stokach Garbu Wójczańsko-Pińczowskiego, który w tym miejscu osiąga wysokość 230 m n.p.m., na północny wschód od rzeki Nidy. Specyficzna lokalizacja miasta pozwala jego mieszkańcom obserwować zarówno majaczące w oddali Góry Świętokrzyskie jak i rozległą dolinę Nidy, serce regionu Ponidzia. Miasto dzieli od stolicy Małopolski zaledwie 80 km (droga krajowa 776). Jest ono siedzibą Starostwa Powiatowego oraz Urzędu Miasta i Gminy. Leży przy trasie Kielce – Tarnów (droga wojewódzka 73).

Dzieje Buska są owiane legendą. Głosi ona, że to malownicze miasto – będące niegdyś osadą – porastały bujne buki.

W kraju bagien rozległych i błota,
W środku wzgórze rozległe góruje,
Na tym wzgórzu porasta buczyna,
Stary buk tudzież młode buczaki.¹

Nazwa miejscowości Busko z pewnością nie jest przypadkowa. Jednakże, jak wskazuje źródłosłów, pochodzi ona od słów bug, buga, oznaczających rozlewisko i wylewiska spod ziemi źródeł siarczano-słonnych, nie zaś od nazwy gatunkowej drzewa. Językoznawcy wskazują na podobieństwo powyższych wyrazów do terminu bugaj, który rozumie się jako miejsce położone nad wodą. Tylko krok dzieli nas od rosyjskiego słowa buga – miejsca zapadłego, zarosłego wikliną.

¹ Cyt. za Franciszek Rusak, *Buskie legendy*, Busko-Zdrój 2002, s. 8.

Kościół Niepokalanego Poczęcia NMP

Etymologia zadaje kłam legendom. Jak dowodzi bowiem powyższa analiza, przekonanie, jakoby podwaliny do ukucia miana grodu stworzyły bukowe zagajniki, jest błędem. Natura jasno dyktuje warunki, w jakich może rozrastać się buczyna. Podmokłe tereny okalające Niekę Nidziańską z pewnością nie pozwoliłyby tym lasom na urodzaj. Próżno wybierać się zatem w utopijną wędrówkę

Do nurkowej krainy moczarów,
Gdzie potężny buk rodzi orzechy...²

Korzenie Buska sięgają XII w. Pierwsza wzmianka o Busku (Bugsku) znajduje się pod datą 1166 r. Została zamieszczona w bulli papieskiej i w kronice biskupstwa krakowskiego. Miasto było wówczas osadą pasterską nastawioną na hodowlę koni dla drużyn książęcych. Pieczę nad dobrami sprawował w tym czasie rycerz Dzierżko herbu Janina, zwany także w podaniach Dzierżysławem bądź Derśławem.

W drugiej połowie stulecia powstawały w Polsce zgromadzenia norbertańskie drogą prywatnych fundacji. Stanowiły one kontrast dla szerzącego się wówczas „kanonikatu świeckiego”. W zakonach premonstratensów reguły Świętego Norberta znajdowały dom osoby obu płci wywodzące się z rodzin możnowładczych, a także – należące do bogatego rycerstwa. To właśnie Dzierżko (wraz z biskupem plockim Wittem, który był jego bratem) sprowadził w latach 1180–1186 do Buska żeński zakon Norbertanek. Siostry otrzymały wówczas od nich w darze kościół, którego patronką została Najświętsza Maria Panna.

Zgodnie z wolą możnowładcy, spisanej w testamencie około 1190 r., majątek rycerza miał przejść we władanie byłego klasztoru. Jak głosi napis na datowanej na XVI w. tablicy wmurowanej w zewnętrznej ścianę zabudowań klasztornych, śmierć spotkała Derśława z Chotła w 1241 r. Historia głosi, że zginął z rąk Tatarów, których najazd na gród zakończył się dewastacją osady. Można domniemywać, iż Dzierżko brał udział w bitwie pod Chmielnikiem i to wówczas zginął.

Nadejście XIII stulecia otworzyło nowy rozdział w dziejach Buska. Niezwykle ważną kartę w historii grodu zapisało odkrycie okazałych złóż solanek. Cenna grudka halitu okazała się kamieniem milowym w rozwoju osady. Znaleździśko zaowocowało nadaniem klasztorowi przywileju handlowego, który zezwalał na eksploatację solanek i warzenie soli. Dokonał tego książę Bolesław Wstydlivy w 1252 r.

Busko znajdowało się w dobie rozkwitu. Dowodem świetności było rychłe nadanie osadzie praw miejskich (magdeburgskich) w 1287 r. z rąk księcia krakowskiego Leszka Czarnego. Miasto zawdzięcza swoją lokalizację na gruncie górnej wsi parafialnej inicjatywie przeoryszy (przełożonej klasztoru) Agnieszki i prepozyta Hermana. Prawo lokacyjne zostało potwierdzone przez Władysława Jagiełłę (1412) i Zygmunta Starego (1537).

Pierwsze lata XIV w. nie były dla Buska pomyślne. Najemnicy biskupa krakowskiego Jana Muskaty, prowadzący starcia z Władysławem Łokietkiem, ograbili miasto doszczętnie. Szczęśliwie okazało się, trawstując słowa Ignacego Krasickiego, że złe są miłego początku. Poprawę sytuacji zapewniło doskonale położenie Buska na splocie szlaków handlowych, prowadzących z Wiślicy do Kielc i ze Stopnicy do Pińczowa i zwiastowało miastu nadejście okresu pomyślności.

Koniunktura rynkowa rozwinęła się w XV stuleciu. Fakt ten znajduje potwierdzenie w terminie ukutym przez Jana Długosza, który określił Busko mianem *oppidium frequens foro* – ośrodka lokalnego handlu. Jak podaje autor, stało tu sto budynków mieszkalnych, działały łaźnia, jatki (kramy rzeźnicze) oraz różnorakie sklepy. Ponadto, prosperowały fabryki sukienne (przynoszące miastu rozgłos do końca XVII w.), młyn i postrzygalnia miejska dla owiec. Przez Busko biegł trakt królewski ciągnący się ku Litwie. Stołowali się tu więc i zaopatrywali w żywność, konie, mięso oraz złoty trunek warzelniczy – piwo – Władysław Jagiełło z małżonką Jadwigą. Zgodnie z zapisem zamieszczonym w kronice klasztoru Norbertanek, 6 grudnia 1393 r. królewska para zażywała także kąpieli w wodzie z miejscowego źródła przygotowanej przez siostry zakonne. W 1412 r. król upoważnił buszczan do prowadzenia cotygodniowych targów i dwukrotnie w ciągu roku jarmarków – na Świętego Floriana i Świętego Prokopa. Kolejni władcy – Kazimierz Jagiellończyk i Zygmunt III Waza – podtrzymywali tę tradycję. W mieście zaczęły się tworzyć cechy rzemieślnicze (z gildią szewską na czele ustanowioną w 1490 r.). Druga połowa wieku wyznacza początek „złotej ery” Buska, której schyłek przypadł dopiero dwieście lat później.

W XVI stuleciu Busko zasłynęło dzięki barwierzom, folusznikom, gorzelnikom, kotlarzom i kramarzom. Oprócz prężnie rosnącej gałęzi przemysłu, swe wici powoli formowała także kultura. Idee reformacji, które w połowie XVI w. w sposób radykalny zmieniły oblicze wielu ponidziańskich miast, jednak w należącym do Kościoła Busku z przyczyn oczywistych nie znalazły, bo nie mogły znaleźć uznania. W 1592 r. Busko zostało ograbione podczas zatargów dysydentów z katolikami.

Druga połowa XVII w. i początek XVIII stulecia położyły kres dobrobytu Buska. Rozwój gospodarczy miasta, jak wielu prężnie działających ośrodków handlowych na terenie Polski południowej, zdławił potop szwedzki (1655–1660). Kraj cierpiał po najeździe łupieżcy – księcia Siedmiogrodu Jerzego II Rakoczego. Silne piętno na skarbie państwa odcisnęły także konfederacje nieopłaconego wojska i druga wojna północna. Ale nad Buskiem czuwała opatrność boża. Od czasu nadania przywileju siostrzom Norbertankom uprawniającego do warzenia soli – najdrogocenniejszego surowca doby średniowiecza – słuch o buskich źródłach zaginął na kilka stuleci. Temat wybrzmiał ponownie po utracie kopalń w Wieliczce i Bochni,

² Ibidem.

kiedy to władze rozpoczęły poszukiwania innych pokładów soli na terenie kraju. Zapomniane buskie solanki przywróciły miastu blask już po pierwszym rozbiórce Polski (1773).

Rozpoczęto wówczas długotrwałe badania nad właściwościami leczniczymi buskich źródeł. Ksiądz Franciszek Bielina Ossowski zajął zaszczytne miejsce w historii regionu, zapisując się na jej kartach pod pamiętną datą 1776 r. jako odkrywca solanek. Przesłanie próbek ziemi z odwiertów zlecił mu Hugo Kołłątaj. Wyniki doświadczeń zostały opublikowane przez naukowca Filipa Carosiego. Na mocy przywileju z 1783 r. nadanego przez króla Stanisława Augusta Poniatowskiego utworzono buską Kompanię Solną. Prosperowała ona na szeroką skalę, warząc sól z miejscowych złóż solanki. Słony bałwan stopniał niestety po trzecim rozbiórce Polski, kiedy Busko znalazło się w rękach Austrii. Winą za upadek kompanii można obarczać nieatrakcyjny smak buskich kryształków zasobnych w siarkę, które nie mogły iść w konkury z doskonałymi złożami wielickimi i bocheńskimi.

XIX stulecie było dla Buska sinusoidą pomyślności i niepogody. Od 1809 r. miasto przynależało do Księstwa Warszawskiego. Po sześciu latach, na mocy traktatu wiedeńskiego, weszło w skład Królestwa Polskiego. W 1819 r. doszło do kasaty zakonu Norbertanek. Po roku od tego zdarzenia czerwony kur wyznaczył na buskiej ziemi kolejny krach gospodarczy – pożar obrócił wniwecz piękno miasta. Nowym opiekunem Buska został (rzekomy) generał wojsk napoleońskich Feliks Rzewuski, który wszedł w posiadanie miasta na prawach dzierżawy. To on zapoczątkował w 1824 r. leczenie buskimi wodami mineralnymi. Sam zresztą korzystał z ich dobroczynnych właściwości w leczeniu dolegliwości reumatycznych. Kuracją Rzewuskiego zajmował się medyk z Pińczowa Jan Winterfeld, stosujący leczenie wodami buskimi od 1808 r. W 1828 r. Busko zasłynęło jako zdrojowisko.

Dalsze tory na drodze rozwoju miasta wytycza już rozbudowa uzdrowiska. 1 czerwca 1836 r. otwarto Łazienki, po roku zaś – szpital Świętego Mikołaja. Wspomniane wyżej Łazienki zaprojektował znany polski architekt włoskiego pochodzenia Henryk Marconi. Klasycystyczny gmach zdrojowy stanął w łące sielankowym parku założonym na podstawie planów Ignacego Hanusza.

Jedno z ważniejszych wydarzeń w dziejach XIX-wiecznej Polski – powstanie styczniowe (1863) – okazało się dla buszczan dotkliwe w skutkach. Po jego upadku Busko utraciło prawa miejskie na mocy ukazu carskiego. Powrócono wówczas do dawnej nazwy miejscowości – osada Busk. Niepomyślność przerwało ponowne podjęcie tematu usprawnienia kurortu. Po tym jak w latach 1865–1874 zarządzało nim państwo, doszło do wydzierżawienia uzdrowiska. Znalazło się w łasce Łubieńskiego, potem zaś – doktora Dobrzańskiego. Lekarz wprowadził nowatorską kurację opartą na działaniu mulów mineralnych. W 1894 r. zdrojowisko zostało przejęte przez Komisję Rządową. Ważny moment w historii Zdroju wiąże się z osobą doktora Szymona Starkiewicza. Zaproponował on zastosowanie wód źródłanych w uzdrawianiu dzieci. Z jego inicjatywy wybudowano sanatorium dla młodych pacjentów. Zakład, w którym młodzież nie tylko wracała do zdrowia, ale i pobierała naukę, otrzymał nazwę „Górka” od miejsca jego położenia.

Działania podejmowane nieprzerwanie przez Rzewuskiego (zmarłego 15 października 1841 r.) złagodziły w buszczanach gorzką pamięć lat niedoli. Przyniosły one Busku dobrobyt i pozwoliły na nadanie mu miana centrum administracyjno-kulturalnego. Rozwój uzdrowiska był katalizatorem rozkwitu miasta. Dostrzegłszy szansę na przywrócenie Busku blasku, zmotywowani mieszkańcy wznosili wille i sanatoria, kładąc tym samym podwaliny dzielnicy określanej jako „Zdrój”.

Pierwsza wojna światowa przyniosła Busku kilkuletni okres okupacji austro-węgierskiej. Utworzono generalne gubernatorstwo, którego siedzibą mianowano najpierw Kielce, następnie zaś Lublin. W 1915 r. stolicę starostwa w Stopnicy zastąpiło Busko, a rok później (28 listopada) – odzyskało rangę miasta.

Druga wojna światowa odbiła się szerokim echem zarówno na kondycji Buska, jak i Zdroju. 7 września 1939 r. wojska hitlerowskie rozpoczęły okupację miasta. Krwawy okres represji, traumatycznych łapanek i wywózek do obozów, przeplatany przejawami aktywizmu oddziałów Armii Krajowej i Batalionów Chłopskich, zakończył się wyzwoleniem Buska 13 stycznia 1945 r. Ząb tego okrutnego czasu nadgryzł także architekturę „Łazienek”. Do odrestaurowania budowli przystąpiono rychło po wojnie. Jak grzyby po deszczu zaczęły wyrastać nowe obiekty sanatoryjne i użyteczności publicznej.

Dziś, to herb miasta z wpisanym wien Śłońcem jest przejrzystą ilustracją nie tylko panującego tu klimatu, ale i charakteru Buska-Zdroju, które po wielu wiekach trudów zachowało się jako miejsce pełne pogody i ciepła. Nie pozostaje więc zagadką, skąd wziął się termin, jakim jest ono powszechnie określane – „miasto Słońca”.

Te niegdyś symultanicznie działające ośrodki – Busko i Zdrój – tworzą obecnie zwartą strukturę. Ich skrajne umiejscowienie na obecnej al. Mickiewicza pozwoliło, by zachowały jednak swoje odmienne charaktery.

Uzdrowisko

Charakterystyka

Od czasu nadania przywileju siostrzom Norbertankom uprawniającego do warzenia soli – najdrogocenniejszego surowca doby średnio-wieczna – słuch o buskich źródłach zaginął na kilka stuleci. Wtedy to dobra margli kredowych wypróbowywali na własnej skórze pierwsi „goście kąpielowi” – Jadwiga i Władysław Jagiełło. Królewska para zaznała zbawczego działania wód z miejscowych źródeł już w 1393 r. Busko-Zdrój jest oficjalnie znane jako uzdrowisko od 1836 r. Status ten otrzymało w chwili otwarcia pierwszego zakładu kąpielowego – tak zwanych Łazienek zdrojowych, czyli dzisiejszego Sanatorium „Marconi”. Do rozwoju zdrojowiska przyczynił się Feliks Rzewuski – ówczesny dzierżawca Buska i... reumatyk. Zachwycony zbawiennym działaniem wód z tutejszych źródeł mineralnych, podjął decyzję o otwarciu uzdrowiska. Założono je w południowej części miasta – tam bowiem znajdowały się słone źródła i warzelnie soli.

Do Buska-Zdroju powinny się wybrać zwłaszcza te osoby, które zmagają się z chorobami narządów ruchu, cywilizacyjnymi, a także układu nerwowego i układu krążenia. Drugą grupę kuracjuszy tworzą sportowcy.

Oferta uzdrowiska układa się w rozłożysty wachlarz zabiegów balneologicznych i fizykoterapeutycznych. Można skorzystać między innymi z takich form kuracji, jak: kąpiele siarczkowa, jodkowo-bromkowa (niezastąpiona w chorobach układów krążenia i wegetatywnego) i kwasowęglowa (to okład na zszargane nerwy i broń do walki z otyłością), zawijania borowinowe (okład z torfu leczniczego zmieszanego z wodą rozluźnia mięśnie i zwiększa ukrwienie), fizjoterapia, hydroterapia, jaskinia solna (odpręża, łagodzi niedoczynność tarczycy, choroby płuc i oskrzeli), hipoterapia czy muzykoterapia.

Rozbudowę uzdrowiska rozpoczęto w międzywojniu. Oprócz sanatoriów, stawiano wówczas wille zdrojowe i pensjonaty. Dziś, większość zakładów należy do spółki „Uzdrowisko Busko-Zdrój” S.A. (z siedzibą przy ulicy Rzewuskiego 1). Są to:

Sanatorium „Marconi”

Sanatorium „Marconi” – budynek, położony zgodnie z planem ogrodnika Hanusza w centralnej części Parku Zdrojowego, na osi głównej biegnącej od buskiego rynku, jest dziś wizytówką miasta i symbolem uzdrowiska. Autorem okazałej klasycystycznej konstrukcji wzniesionej na planie litery „T” jest słynny architekt Henryk Marconi. Reprezentacyjnym miejscem sanatorium, ulokowanym w holu głównym, jest pijalnia wód leczniczych z okazałymi kolumnami w stylu korynckim. Zachowała się do dzisiaj jako dekoracja ośrodka – kraniki -poidelka z wodą leczniczą są ulokowane w holu, na bocznej ścianie.

Park Zdrojowy

Bogata oferta zakładu zachęca do skorzystania między innymi z tajemniczo brzmiących kąpeli perełkowo-ozonowych i jodkowo-bromkowych, masaży mechanicznych hydro-jet, prądów interferencyjnych wspomagających gojenie się blizn, czy też modnej w ostatnich latach terapii tlenowej. Propozycją dla aktywnych są wycieczki krajoznawcze.

Specjalistyczny Szpital Ortopedyczno-Rehabilitacyjny „Górka”.

Powstanie ośrodka było zasługą dra Szymona Starkiewicza – wówczas adepta medycyny. Pierwszą misją lekarza było uzdrawianie dzieci, u których doszło do kalectwa w wyniku gruźlicy kostno-stawowej. Obiekt szpitalny, który ulokowano na żwirowej górze, pozwolił wyprowadzić zacy pomysł medyka na szerokie wody. I tak, nieprzerwanie od 1926 r., „Górka” leczy małych pacjentów.

W 2007 r. szpital wyspecjalizował się także w rehabilitacji i leczeniu chorób ortopedycznych dorosłych. Na profil leczniczy zakładu składają się: kinezyterapia, balneologia, rehabilitacja, światło- i elektrolecznictwo, krio- i hipoterapia oraz masaże. Prowadzi się tu także operacje chirurgiczne – od usuwania przykurczów stawów, przez wydłużanie, skracanie i przeszczepianie mięśni, korygowanie osi kończyn, po wydłużanie i skracanie kości. Znajdą tu również pomoc młodzi pacjenci, u których stwierdzono skrzywienie kręgosłupa, wadliwe ukształtowanie klatki piersiowej, wrodzone: zwichnięcia stawów biodrowych, stopy końsko-szpotaawe czy płasko-koślawe.

Szpital dba także o edukację dzieci... i dorosłych! Prowadzi zajęcia szkolne, przedszkole i „Szkołę Życia” dla dzieci upośledzonych, a tak-

że – „Szkółę Rodziców”, w której uczy opiekunów podstawowych zasad rehabilitacji dzieci po powrocie do domów.

Sanatorium „Willa Zielona” – przeprowadza się tu między innymi stymulację prądami Traberta i diadynamicznymi oraz ultradźwiękami. W promieniu 50 metrów od budynku znajdują się Zakłady Przyrodolecznicze, które proponują zabiegi niedostępne w ofercie Sanatorium.

Sanatorium „Mikołaj” – to jeden z najstarszych obiektów sanatoryjnych w Busku, wzniesiony dzięki fundacji cara Mikołaja I jako szpital dla ubogich pod wezwaniem świętego patrona donatora. Wykonuje się tu rezonans magnetyczny i galwanizację, zabiegi ultradźwiękami i lampami SOLLUX.

Szpital Uzdrawiskowy „Krystyna” – zajmuje się m.in. leczeniem i rehabilitacją osób po operacjach kardiochirurgicznych, proponuje smaczne (1/5 substancji przeznacza się bowiem do spożycia!) kąpiele... piwne (mające dobroczynny wpływ na układy krążenia nerwowy, łagodzące infekcje grzybicze i działające prewencyjnie na bóle migrenowe, a także wspomagające odchudzanie, poprawiające wygląd i koloryt skóry) i fasony siarczkowe, masaże podwodne, wibracyjne i wirowe, laseroterapię, diadynamikę i inne. Ponadto, oferuje jedyny w regionie zabieg – wyciąg podwodny Gieczewa, który pomaga w leczeniu dyskopatii lędźwiowej.

Szpital Uzdrawiskowy „Oblęgorek” – w okazałym gmachu można skorzystać z leczenia lampami PUVA i SUP, które stosuje się na przykład w leczeniu bielactwa, łuszczycy czy atopowych zapaleń skóry.

Sanatorium „Oblęgorek II” (Willa „Stefan”) – do nowoczesnego obiektu (oddanego do użytku w 2009 r.) profesjonalna kadra zaprasza kuracjuszy na masaże wibracyjne i klasyczne, kąpiele ozonowo-perełkowe, zabiegi laserowe, z zastosowaniem prądów interferencyjnych lub Traberta. Budynek jest przystosowany także dla osób niepełnosprawnych.

Oprócz powyższych zakładów, w skład Spółki wchodzi też Przychodnia Uzdrawiskowa, w której znajdują się Poradnie Specjalistyczne: Reumatologiczna, Leczenia Osteoporozy, Neurologiczna, Dermatologiczna, Kardiologiczna i Laryngologiczna (współpracujące z Narodowym Funduszem Zdrowia). Uzdrawisko otworzyło ponadto Centralne Laboratorium, Pracownię Rentgenowską i Densytometrii oraz Aptekę.

Pozostałe obiekty sanatoryjne Buska-Zdroju – to:

Sanatorium „Nida-Zdrój” – w ośrodku przystosowanym także dla osób niepełnosprawnych poddaje się leczeniu choroby narządu ruchu, reumatyczne, układu nerwowego, naczyń obwodowych i skóry.

Sanatorium „Włókniarz” – odwiedziny w kolorowym gmachu są zalecane zwłaszcza osobom walczącym z dolegliwościami reumatologicznymi, ortopedyczno-urazowymi, układów nerwowego, wydzielania wewnętrznego i przemiany materii, chorobami skóry i przyzębia.

21. Wojskowy Szpital Uzdrawiskowo-Rehabilitacyjny – zaprasza do rehabilitacji chorób narządu ruchu pochodzenia ortopedycznego, reumatoidalnego i neurologicznego. Obiecuje też zredukować bóleczki metaboliczne. Klinika specjalizuje się w kinezyterapii, stosuje międzynarodowe metody terapeutyczne: McKenziego, PNF, SET.

Sanatorium „Rafał” – posiadające własny zakład przyrodoleczniczy, oferuje kąpiele siarczkowe, kwasowęglowe i perełkowe oraz szeroki zakres zabiegów fizykoterapeutycznych.

Sanatorium „Słowacki” SPA – w komfortowych i eleganckich wnętrzach hotelu-sanatorium leczy się choroby reumatyczne, neurologiczne, urazy narządu ruchu. Sanatorium posiada również gabinet kosmetyczny i salon fryzjerski.

Sanatorium „Zbyszko” – jest tu i zakład przyrodoleczniczy i gabinet kosmetyczny, i salon masażu. Wszystko – nawet kuchnia – zostało pomyślane tak, by rehabilitacja ciała zgrabnie zgrała się ze spokojnym wypowiedzeniem ducha.

Zakład Leczniczko-Rehabilitacyjny „Natura” – profesjonalny sztab lekarzy zapewni Państwu opiekę w leczeniu chorób narządu ruchu, a także z zakresu dermatologii i kosmetologii, jak również fizykoterapii i odnowy biologicznej. Centrum dba o komfort pacjenta, zapewniając mu indywidualne leczenie i możliwość wyciszenia z dala od skupiska innych obiektów sanatoryjnych.

Sanatorium „Astoria” – oprócz typowych dla uzdrawiska zabiegów, takich jak kąpiele siarczkowe i ozonowo-perełkowe czy zawijania borowinowe, przeprowadza się tu masaż limfatyczny czy terapię prądami impulsowymi TENS i Kotza („stymulacja rosyjska”) – zabiegi nie tylko lecznicze, ale i służące odnowie biologicznej.

Źródła wód leczniczych

Największym bogactwem kurortu jest woda siarczkowa. Zażywanie w niej kąpieli jest zbawienne w skutkach, albowiem koi ona nerwy, łagodzi bóle stawów, przynosi pozytywny efekt w leczeniu między innymi osteoporozy i choroby Bechterewa. Dzięki temu, że „źródło wciąż bije”, a woda siarczkowo-siarkowodorowa, która zeń wypływa, odznacza się doskonałymi właściwościami, Busko-Zdrój plasuje się bardzo wysoko w rankingu uzdrowisk światowych.

Prace nad wydobyciem wody mineralnej rozpoczął pod koniec XIX w. geolog Aleksander Michalski. Wydajność wykonanych przez niego ujęć wiertniczych przewyższała dwukrotnie produktywność ujęć studziennych. Od tego czasu buską wodę siarczkową pozyskuje się w systemie eksploatacji otworowej. Obecnie czerpie się ją ze źródeł: „Aleksander” (4a), „Michał” (8a), „Anna” (13), „Henryk” (15), „Wiesława” (16), „Ignacy” (17), „Małgorzata” (19), „Andrzej” (20) i „Piotr” (21). Ponadto, eksploatuje się wodę z ujęcia zlokalizowanego poza granicami Buska-Zdroju – z Lasu Winiarskiego, a Sanatorium „Włókniarz” może wydobywać ten skarb dla własnych potrzeb z przebadanych już „stoczków” w rejonie wsi Dobrowoda – Gadawa. Oprócz kąpieli wannowych wodę ze źródeł stosuje się także w ku-

Park Zdrojowy

racji pitnej i do płukania jamy ustnej. Jej główny składnik – siarka – pozwala na uzupełnienie niedoboru tego mikroelementu w organizmie osób zmagających się z chorobami gościcowymi. Pierwszą pijalnię zlokalizowano przy źródle „Rotunda”, a drugą – na źródle Michalskiego. Trzecia pijalnia – „Grotta” (początkowo zwana „Pod Parasolem” lub „Parasol”) – znajdowała się w centrum parku zdrojowego. Kiedy życiodajne źródło zaczęło się wysładzać, a w końcu – wysychać, zdecydowano o jej zamknięciu. Funkcjonowała do lat 20. ubiegłego stulecia. Busko-Zdrój słynie także z produkowanej już od ponad 50 lat znakomitej wody mineralnej, którą można nabyć w dwu wariantach – „Buskowieńka-Zdrój” i „Buskowieńka”. Pierwsza z wymienionych jest całkowicie czerpana ze źródła „Nurek Nowy” i jest średniozmineralizowana. Druga zaś – stanowi mieszaninę wód z powyższego ujęcia i w 30% ze źródła „Henryk”

i charakteryzuje się wysokim stopniem zmineralizowania. Mimo że jest to woda stołowa – nie zaś lecznicza – ma swoje walory: działa pobudzająco na apetyt, gasi pragnienie i dostarcza spragnionemu wiele mikroelementów i pierwiastków. Ponadto, można ją aromatyzować.

Dojazd do sanatorium

Z uwagi na fakt, iż Busko-Zdrój jest węzłem komunikacyjnym dla tras prowadzących do dużych aglomeracji miejskich w całej Polsce, dojazd do uzdrowiska nie stanowi problemu. Można się tu dostać zarówno autobusem, jak i busem, pociągiem czy też własnym pojazdem. Spotykają się tu między innymi droga krajowa 73 Kielce – Tarnów (na obrzeżach miasta) i droga wojewódzka 776 wiodąca do Krakowa. Autokary kursują z Gdańska, Jasła, Kielc, Krakowa, Krosna, Krynicy, Lublina, Łodzi, Muszyny, Poznania, Sosnowca, Tarnowa, Warszawy, Wrocławia i Żywca, a także z ponidziańskich miejscowości: Chotla Czerwonego, Jędrzejowa, Pińczowa, Solca Zdroju, Stopnicy, Szańca, Wiślicy i Zagości. Wiata przystanku autobusowego stoi nieopodal placu Zwycięstwa – rynku zajmującego centralne miejsce w mieście. Dworzec autobusowy znajduje się w uzdrowskiej części Buska-Zdroju, przy ulicy Waryńskiego. Dworzec kolejowy – dziś już niepełniący swej pierwotnej funkcji – jest natomiast położony 3 kilometry na zachód od centrum miasta, na terenie Siesławic, gdzie obecnie działa jako... dyskoteka!

COŚ DLA AKTYWNYCH

Wojtek Belon, bard Ponidzia, założyciel i lider Wolnej Grupy Bukowina, miał zwyczaj nazywać swoje miasto nieco figlarnie mianem Busko-Busko, nawiązując tym samym do nazwy słynącego ze snobizmu niemieckiego kurortu Baden-Baden. Charakterystyczna dla miast

Nowy Park Zdrojowy

uzdrowskich dwuczłonowość nazwy w przypadku Buska-Zdroju nie tylko uwypukla prestiżowy status miasta, ale także odwołuje się do zachowanego, pomimo sukcesywnego rozwoju, do dzisiaj jego układu z wyraźnym podziałem na miasto i Zdrój, których osi i zwor-

nikiem zarazem jest wspaniała aleja Mickiewicza. Niezrównany obserwator życia miasta, jakim był Belon, dostrzegał wyraźnie ten dualizm pamiętającego „złote czasy” XIX w. kurortu zatopionego w zieloności wspaniałego parku, będącego jednocześnie urokliwym, prowincjonalnym miasteczkiem z jego autentycznymi mieszkańcami, z Czeskim Piekarzem na czele.

Trasy spacerowe po Busku-Zdroju

Spacer po Busku-Zdroju możemy zatem rozpocząć zarówno w sercu miasta, czyli na buskim rynku, jak i w sercu uzdrowiska, którym jest bez wątpienia wspaniały **park zdrojowy**. Został on założony w XIX w. przez ogrodnika Ignacego Hanusza. Teren ów jest podzielony na dwie części o różnym charakterze i drzewostanie. Główna część parku leży w bezpośrednim sąsiedztwie i zależności architektonicznej Sanatorium „Marconi”, czyli buskich „Łazienek”. Ma ona charakter regularnego ogrodu francuskiego, który zaprojektował (pod względem układu) architekt Henryk Marconi. Okala ją z trzech stron ogród angielski o różnorodnym poszyciu, przecinany krętymi chaotycznie przebiegającymi drózkami. Szeroka Aleja Marzeń jest jego jedynym regularnym elementem. Biegnie od „Łazienek” do bramy

Sanatorium „Marconi”

Kaplica św. Anny

parkowej główną linią ogrodu francuskiego. Przedłużenie tej drogi – to aleja kasztanowa (al. Mickiewicza), która kończy się w miejskim parku ulokowanym na buskim rynku. Tak pomyślana przestrzeń zieleni przetrwała w niemalże niezmienionej formie do czasów nam współczesnych. Kasztany, klony, jesiony, graby, wiązy oraz lipy są najliczniej występującymi tu drzewami. Ponadto, można także spotkać modrzewie, czeremchy czy platany. W sąsiedztwie starego parku wyrasta dopiero nowy park zdrojowy, który (wraz z Małpim Gajem – laskiem sosnowo-olszowym położonym na niewielkim wzgórzu – Sole) w niedalekiej przyszłości powiększy zdecydowanie obszar parku zdrojowego. Kierując się w głąb parku ową Aleją Marzeń, dotrzemy do ogrodu francuskiego. Jego punkty charakterystyczne – to fontanna, muszla koncertowa i nieco ukryta loża widokowa. Park ten można bez wątpienia uznać za serce uzdrowiska. Tu czas płynie zawsze leniwie, a słońce świeci nieprzerwanie mocno. Wspomniany już architekt – Henryk Marconi – dopełnił swoim dziełem ów sielski krajobraz. Za sprawą monumentalnego projektu architekta nad tą sielską okolicą dominuje bryła najbardziej reprezentacyjnej budowli buskiego Zdroju – „Łazienek”. Dzisiejsza nazwa

obiektu jest poniekąd hołdem złożonym jego twórcy. Sanatorium zbudowano w 1836 r. w stylu klasycystycznym. Składa się z wysokiego korpusu głównego i dwóch skrzydeł bocznych (pierwotnie parterowych) ozdobionych kolumnadami, których zwieńczeniem są piętrowe oficyny. Okazała, wręcz majestatyczną główną fasadę budynku stanowi ryzalit z otwartym portykiem arkadowym. Jest on wsparty na kolumnach w stylu korynckim. Pierwsza sala Łazienek – pijalnia – prowadzi do czarownej sali koncertowej. Ta z kolei jest połączeniem arystokratycznego przepychu z klasycystycznym ascetyzmem. Sala pełniła pierwotnie funkcję „kuracyjnej agory”. Spotykano się tu w celach towarzyskich, umilając sobie czas prowadzeniem niezobowiązujących rozmów i oddając się obserwacji współkuracjuszy oczekujących kąpeli. Miejsca, które zajmują obecnie lustra, były niegdyś wejściami do kabin kąpielowych. Pod wieczór miejsce spotkań przeistaczało się w salę balową, w której „goście kąpielowi” oddawali się zabawie do późnych godzin nocnych. Podczas gdy o formę fizyczną dbano w „Łazienkach”, o podrepero-

Sanatorium „Nida-Zdrój”

Szpital „Górka”

wanie stanu ducha troszczono się w niedużej kaplicy zdrojowej pw. św. Anny. Obiekt jest położony na niewielkim wzniesieniu i górze nad ogrodem francuskim. Został wzniesiony ze składek kuracjuszy w 1888 r. Ta jednonawowa budowla, utrzymana w stylu neogotyckim, ozdobiona jest ciekawą wieżyczką na sygnaturkę.

21 WSZUR

Sanatorium „Willa Zielona”

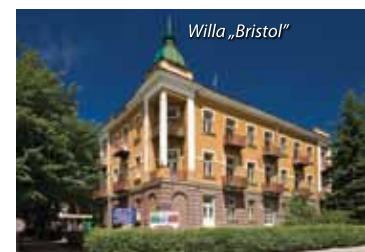
Z tyłu Sanatorium „Marconi”, dostrzeżemy zakłady przyrodolecnicze, przychodnię uzdrowską i rozlewnię wody mineralnej – popularnej zwłaszcza na Ponidziu „Buskowiarki”. W okolicy Parku Zdrojowego znajdują się także inne sanatoria i szpitale uzdrowskie. By do nich dotrzeć, należy podążać ul. Rzewuskiego – częściowo zamienioną w deptak – która bierze swój początek przy małym parkingu. Jako pierwszy wyłania się **Szpital Uzdrowski „Krystyna”**. Powstał on dzięki połączeniu dwóch przedwojennych willi: „Zofia” i „Krystyna” oraz dobudowaniu rozległego korpusu szpitalnego. Willa „Krystyna” otrzymała swą nazwę na cześć znakomitej śpiewaczki operowej zmarłej w 1986 r. Krystyny Jamroz – wnuczki ówczesnego właściciela domu Juliana Gołębiowskiego. Mijając „Krystynę”, trafimy do **Sanatorium „Nida-Zdrój”** i mieszczącego się po przeciwnej stronie ulicy **21. Wojskowego Szpitala Uzdrowskiego**.

wiskowo-Rehabilitacyjny zbudowanego w latach 30. XX w. Jest on otoczony wydzielonym małym parkiem, na obrzeżach którego (przy ul. Rzewuskiego) wznosi się budynek **dawnej pijalni wód** (obecnie sklep). Przy ul. Starkiewicza ciągnie się na zboczu wzniesienia pasmo na wpółdzikiemu parko-lasu. Na szczycie pagórka zbudowano w latach 1922–1927 **Szpital Dziecięcy „Górka”**, obecnie Specjalistyczny Szpital Ortopedyczno-Rehabilitacyjny „Górka”. Jak każdy szanujący się kurort również Busko-Zdrój posiada swoje korso, którym jest przylegająca do parku dawna ul. Zakładowa (obecnie 1 Maja) zabudowana, począwszy od 2. połowy XIX w., z eleganckimi pensjonatami i willami. Jej początek od strony ul. Rzewuskiego znaczy obecność stylowej willi „**Zielona**”. Dom został w całości odbudowany w latach 90. XX w. (rozbiórki pierwotnej willi dokonano w 1989 r.). Stanowi on świetny przykład profesjonalizmu w przywracaniu dawnej zabudowy Zdroju. Analogiczną historię posiada zbudowana na początku XX w. **willa Słowacki**. Pierwotnie była ona własnością m.in. W. Sobowskiego. Pod koniec ubiegłego stulecia przeprowadzono jej rozbiórkę po czym odbudowano ją z niezwykłą starannością. Willa ma formę neogotycką, a dzięki niewielkiej wieży jest podobna do zameczku. Obierając trasę ul. 1 Maja, natrafimy na niemały budynek przedwojennego **pensjonatu „Sanato”**. Wzniesiony w 1929 r. należał do Ireny i Eugeniusza Budzyńskich. Co warto zaznaczyć podkreślenia, to fakt, iż dr Budzyński był do 1939 r. naczelnym lekarzem Uzdrowiska Busko, a rok później został zamordowany w Katyniu przez NKWD. Modny modernistyczny styl pensjonatu spowodował, że w latach 20. i 30. XX w. cieszył się renomą najbardziej ekskluzywnego buskiego hotelu. Z uroków „Sanato” korzystała śmietanka towarzyska i intelektualna Krakowa. Pensjonat nie odbiegał bowiem ani swym

charakterem, ani jakością usług od modnych wówczas obiektów sanatoryjnych Krynicy. Spacerując po uzdrowisku, nie można pominąć **willi „Oblęgorek”**. W latach 30. XX w. udostępniała gościom 25 luksusowych pokoi. Dzisiaj jest to Szpital Uzdrowiskowy specjalizujący się w dermatologii. Nieopodal „Oblęgorka” znajdują się restauracja, sklep z pamiątkami i cukiernia. **Willi „Mała Bagatela”** jest jedyną zachowaną drewnianą budowlą buskiego korso. Powstała ona w 2. poł. XIX w., a miano to nadano jej dla odróżnienia od mrowanej **willi „Bagatela”** z końca XIX w. (obecnie mieści się w niej internat) wznoszącej się po drugiej stronie ul. Słonecznej. Obie willi były własnością Józefa Tomasiewicza. Przed II wojną światową przy „Bagateli” działała bardzo modna wśród kuracjuszy kawiarnia o tej samej nazwie (na jej miejscu postawiono w latach 70. XX w. stołówkę internatu). Ulicę 1 Maja kończy niezbyt pokaźne wzgórze Byczej Góry. Tam też wznoszą się zabudowania **sanatorium „Mikołaj”**. Ich wzniesienie w 1837 r. było możliwe dzięki fundacji cara Mikołaja I. Projekt obiektów wykonał Jakub Gay. Na szpital dla ubogich pw.

św. Mikołaja (nazwanego tak na cześć fundatora), składały się początkowo dwa budynki – jeden z przeznaczeniem dla chrześcijan, drugi – dla Żydów. Vis a vis wjazdu do „Mikołaja”, przy parku, jest umiejscowiony dawny **zbiornik słodkiej wody**, który w 2. poł. XX w. zaadaptowano na sklep. Budowla ta powstała na planie koła z charakterystycznym dla tej części Zdroju czubatym dachem. Dopelnieniem zespołu zabytkowych pensjonatów uzdrowskich jest położona w bezpośrednim sąsiedztwie głównej bramy parkowej **willi „Bristol”**. Powstanie tego ciekawego pod względem architektonicznym budynku, którego dominantą jest narożna kopuła zakończona iglicą, jest datowane na koniec XIX w., a właścicielami

objektu była żydowska rodzina Cukiermanów. Wybierając się ze Zdroju na spacer do miasta, warto zrobić sobie krótką przerwę, przysiadając się do Wojtka Belona na jego **ławeczce**. Jest ona usytuowana przed budynkiem Buskiego Samorządowego Centrum Kultury noszącego również imię artysty. Rozpoczynająca się (lub kończąca, w zależności od punktu widzenia) przy willi „Bristol” i siedzibie BSCK wspomniana już **al. Mickiewicza** – kasztanowa promenada, pnąca się po zboczu Garbu Pińczowskiego, wytyczona w linii prostej pomiędzy miejskim rynkiem a główną bramą parkową i zdrojowymi „Łazienkami” – to obecnie prawdziwie wspaniała promenada. Z jej dawnej willowej zabudowy nie zachowało się do

naszych czasów zbyt wiele, dlatego też tym bardziej interesująco prezentuje się malownicza bryła pensjonatu „**Zamek Dersława**”, wzniesiona w latach 1911–1915 przez lekarza uzdrowskiego Rosjanina Wasyla Jakobsa. W 1915 r. była ona kwaterą gen. Stanisława Szeptyckiego i jego sztabu. Wyglądem budowla ta przypomina maleńki zamek otoczony suchą fosą. Dojście do niej ciągnie się po

Pensjonat „Zamek Derśława”

dość wysokim kamiennym moście. Na balkonie, tuż nad wejściem do budynku, łatwo dostrzec postać rycerza z halabardą. Zgodnie z zamiarem pomysłodawcy i właściciela pensjonatu Leona Sulmierskiego, figura ta miała przedstawiać rycerza Derśława – XII-wiecznego dzierżawcę Buska a także fundatora klasztoru Norbertanek. Udając się w kierunku miasta, natrafimy na kolejne miejsce blisko związane z osobą Wojtka Belona, które dzięki jego osobie znalazło się na Świętokrzyskim Szlaku Literackim. Mowa o budynku **Liceum Ogólnokształcącego im. Tadeusza Kościuszki**, do którego poeta uczęszczał w latach 1968–1972 i gdzie debiutował. Powyżej, po tej samej stronie ulicy, znajduje się niski budynek dawnego **szpitala rosyjskiej Straży Pogranicznej**, który jest przykładem XIX-wiecznych zabudowań Buska. Sąsiaduje z nim drewniana **willa „Polonia”**, szczęśliwie ocalała przed „procesami modernizacyjnymi”. Ten obiekt z początku XX w. utrzymany jest w stylu „szwajcarskim” i posiada charakterystyczną facjatkę z werandą zwieńczoną trójkątnym dachem. Został zbudowany przez lekarza zdrojowego dr. Juliana Majkowskiego. Dziś, mają tu swoją siedzibę dwie instytucje kulturalne: **Izba Zbiorów Regionalnych-Muzeum Buskie i Galeria Sztuki BWA „Zielona”**. Z kolei pod adresem pl. Zwycięstwa 17, znajduje się duży, narożny dom, w którym Feliks Rzewuski umieścił pierwszy w Busku

Galeria Sztuki BWA „Zielona”

pensjonat i zakład kąpielowy.

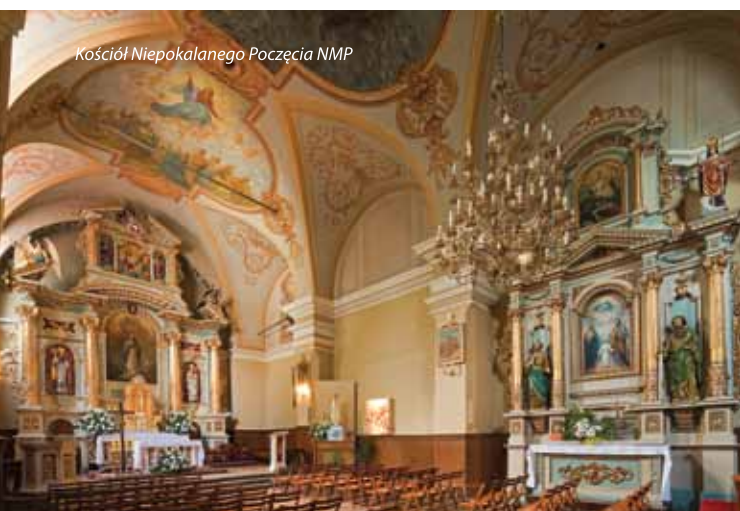
Niewielkie wejścia do piwnic (od strony al. Mickiewicza), gdzie w czasach Rzewuskiego znajdowały się wanny kąpielowe, zachowały się do dzisiaj. Kuraćjuszy leczono m.in. kąpielami w wodzie siarczkowej, którą dowożono w beczkach ze źródeł zdrowych. Ścieki pokąpielowe natomiast były odprowadzane z piwnic drewnianymi rurami. Zabudowa rynku, jaką możemy dzisiaj oglądać, powstała w głównej mierze po wielkim pożarze, który nawiedził mia-

Budynek dawnej poczty

sto w 1820 r. **Budynek dawnej poczty**, postawiony w latach 20. XX w., otacza z boku południową pierzeję rynku od przeciwnej strony. Charakteryzuje go eklektyzm formy, a wyróżnia – narożna wieżyczka. Podziwiając północny ciąg zabudowań na rynku, warto zwrócić uwagę na **klasycystyczny budynek dawnej apteki** (pl. Zwycięstwa 27) wybudowany w poł. XIX w. Na wschód od rynku, przy ul. Partyzantów, wznosi się **budynek dawnej synagogi** z 1927 r. Świątynia była wykorzystywana do celów modlitewnych zaledwie przez 15 lat. Kolejnym śladem istnienia w przedwojennym Busku społeczności żydowskiej jest **kirkut**. Jego szczątkową dziś formę można dostrzec, kierując się ok. 1 km od synagogi ulicą Widuchowską. Wychodząc z rynku w przeciwną stronę – ul. Bohaterów Warszawy – w kierunku dawnego klasztoru Norbertanek, przejdziemy obok **dawnej piekarni** rodziny Królów położonej na tyłach zabytkowego domu z XIX w. (nr 6). Jego budowę zawdzięczamy założycielowi uzdrowiska, wspomnianemu już Feliksowi Rzewuskiemu. W znajdującym się bezpośrednio przy ulicy sklepie sprzedawano „bochny jak z mąki słoneczne kołaczki”. To tutaj pracował rzeźbiarz-amator Czesław Król (1931–1971). Został uwieczniony przez Belona w jego pieśni jako przyjaciel, który „nie piekł, lecz tworzył”. Na dawny zespół klasztorny Norbertanek, wielowiekowych właścicielek miasta, składają się współcześnie: **kościół pw. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny**, niegdysiejszy budynek klasztorny i wolno stojąca dzwonnica. Obecny wygląd kościoła poklasztornego, który teraz pełni rolę kościoła parafialnego – to efekt gruntownej przebudowy po pożarze z 1820 r. Dawne prezbiterium zostało wówczas zamienione na nawę, dobudowano też od wschodu barokowo-klasycystyczną fasadę. Ten zabieg sprawił, że obecna nawa świątyni jest nieco węższa od prezbiterium, a ołtarz główny zwrócono na za-

chód, co stoi w sprzeczności ze średniowiecznymi nakazami. Nawa (dawne prezbiterium) jest dość długa, musiała, bowiem zmieścić, oprócz ołtarza rząd stall przeznaczonych dla zakonu Norbertanek. Pierwszy kościół powstał w XII w., kolejny – w 1470 r. Po pożarze

Kościół Niepokalanego Poczęcia NMP

w 1590 r., kościół odbudowano po raz kolejny w latach 1592–1621. Ten okres pamięta także **kaplica św. Anny, obecnie – Matki Boskiej Częstochowskiej**. Jest to budowla zaprojektowana na planie kwadratu, nakryta kopułą, którą z kolei wieńczy latarnia. Jedynym reliktem gotyckiej przeszłości obecnej świątyni jest jej zachodnia fasada z zamurowanym, ostrołukowym portalem, który niegdyś pełnił funkcję głównego wejścia. Również wewnątrz kościoła klasztornego pozbawione jest wielu elementów jego pierwotnego wystroju. Nowożytną pamiątką jest natomiast kilka epitafiów. Uwagę przykuwają zwłaszcza znajdujące się w kaplicy Matki Boskiej: **manierystyczna tablica fundacyjna** kaplicy, której fundatorem miał być Zygmunt Urbański oraz **epitafium** starościny sandomierskiej Anny z Korycińskich Kowalkowskiej (zm. 1606 r.) Ołtarz główny świątyni pochodzi z 1804 r. Autorstwo zdobiącego go obrazu Matki Boskiej przypisuje się Franciszkowi Smuglewiczowi. Budynek klasztoru w obecnym kształcie to dzieło znanego XVIII-wiecznego architekta Kacpra Bażanki. Budynek został ufundowany przez biskupa krakowskiego Felicjana Szaniawskiego oraz kanonika krakowskiego Dominika Lochmana w latach 1720–1730, w miejsce drewnianego klasztoru. W 1819 r. przeprowadzono kasatę klasztoru. Pożar (1820 r.) dopełnił dzieła, trawiąc budynek, pozostawiając jedynie dwa skrzydła klasztorne: wschodnie (połączone niegdyś z kościołem) oraz

północne, do którego przylega budynek gospodarczy z bramą wiodącą pierwotnie do klasztornej folwarku. Obiekty klasztorne, których odbudową zajął się Feliks Rzewuski, zaadaptowano na pensjonat dla kuracjuszy, raczących się na miejscu kąpielami leczniczymi. Woda siarczkowa była – jak w pensjonacie na rynku – zwożona beczkami ze źródeł wód mineralnych. Niewielka tablica z pocz. XVII w., wmurowana w zewnętrzną ścianę północnego skrzydła klasztornego, wymienia fundatora klasztoru – rycerza Dzierżka z fikcyjnymi godnościami palatyna sandomierskiego i kasztelana krakowskiego. To „niewinne kłamstwo” sióstr Norbertanek pośrednio miało nadać fundacji większego znaczenia. **Dzwonnica** zbudowana pod koniec XIX w. i charakterystyczna **figura** Najświętszej Marii Panny Niepokalanego Poczęcia z 1738 r. stanowią dopełnienie całości. Czas opuścić teren klasztoru, by przespacerować się przez obszar dawnych glinianek w kierunku cmentarza parafialnego. Tu, w pobliżu głównej bramy (gdymy skręcimy w lewo i udamy się wzdłuż muru 50 m) dostrzeżemy **grób Wojtka Belona**, zmarłego w Krakowie w nocy z 3 na 4 maja 1985 r.

Kontynuując spacer po Busku ul. Bohaterów Warszawy, natrafimy na kolejną świątynię miasta, którą jest **drewniany kościół pw. św. Leonarda**. Ta malownicza budowla, urzekająca swoim unikalnym klimatem, stoi nieco na uboczu, otoczona przez stary cmentarz.

Kościół św. Leonarda

Jak chce tradycja, kościół został wzniesiony w czasach przedlokacyjnych (XII w.) jako kościół parafialny. Przypuszczenie, jakoby przy kościele istniała parafia, zdaje się być zasadne. W większości miast i osad kościelnych kościół klasztoru był, na co dzień niedostępny dla miejscowej ludności. Zapewnienie należytego kultu w mieście wiązało się z tym, iż dany klasztor stawił osobną świątynię dla świeckich. Posługę pełnili w niej księża związani z klasztorami. Taki układ zastosowano chociażby w krakowskiej Mogile czy też na Zwierzyńcu, gdzie drewniany kościół parafialny wzniesiono przy klasztorze Norbertanek. Buski kościół o konstrukcji zrębowej powstał w 1699 r. Jest to świątynia jednonawowa z węższym, zamkniętym wielobocznym prezbiterium. Od zachodu ma kruchtę, od północy zaś – niewielką zakrystię. Kościół pokrywa gontowy dach, okalają go natomiast oszalowane ściany. Kilka lat temu przeszedł kapitalny remont. We wnętrzu świątyni przykuwa uwagę ciekawa **belka tęczowa** z zachowanymi fragmentarycznie polichromią oraz grupą Ukrzyżowania. Pozostałości po późnobarokowej polichromii dostrzeżemy także na stropie prezbiterium. Również ołtarz główny świątyni posiada cechy sztuki późnobarokowej. Na **cmentarzu przykościelnym**, obecnie niegrzebalnym, do dziś zachowało się kilka XIX-wiecznych nagrobków, wśród których wyróżniają się dwa nagrobki stojące nieopodal wschodniej ściany prezbiterium. Okazalszy z nich należy do rodziny Rzewuskich – spoczywają tu Jan

i Elżbieta Rzewuscy oraz ich synowie: Feliks (założyciel uzdrowiska), Fortunat oraz Jan. Po latach nieobecności pomnik został zrekonstruowany w 1990 r. dzięki staraniom ówczesnego Państwowego Przedsiębiorstwa Uzdrawisko Busko-Solec. Obok kwatery Rzewuskich znajdziemy grób Ignacego Popiela – „byłego majora byłych wojsk polskich”.

Szlak drewnianego budownictwa sakralnego wzdłuż Maskalisu

Kościół św. Leonarda można także potraktować jako zaproszenie do dalszej wędrówki, gdyż właśnie tu rozpoczyna się znakowany kolorem zielonym **pieszy szlak spacerowy drewnianego budownictwa sakralnego** biegnący wzdłuż niewielkiego potoku o nazwie Maskalis. Szlak ten łączy ze sobą dwie drewniane świątynie, a więc buskiego Leonarda z kościołem św. Stanisława położonym we wsi **Chotelek** (dawniej Chotelek Zielony) oddalony od Buska-Zdroju o 4 km. **Kościółek drewniany pw. św. Stanisława** zbudowany w 1527 r. jest malowniczo położony na małym acz stromym wzgórzu. **Kościół wybudowano** na rzucie prostokąta z niewyodrębnionym prezbiterium zamkniętym wielobocznie oraz niewielką kruchtą dobudowaną w późniejszym okresie od strony południowej. Budynek okrywa ciekawy, stromy, czterospadowy, gontowy dach, na którym umiesz-

Chotelek – kościół św. Stanisława

czono małą wieżyczkę na sygnaturkę. W kruchcie świątyni znajduje się wtórnie położona **kamienna płyta nagrobna** Anny Gniewoszowej (zm. 1630 r.). Drzwi ujęte w obramienie zakreślone łukiem osłono grzbietu prowadzą z kruchty do nawy. Belkowany strop, na którym zachowała się **XVI-wieczna polichromia** w kształcie kasetonów z rozetami, stanowi nakrycie wnętrza kościoła. Najnowsze badania dowodzą, że strop ten może pochodzić z innego kościoła i został tu wtórnie założony. Ołtarz główny – to dzieło datowane na 2. poł. XVII w. Zdobí go obraz przedstawiający grupę Ukrzyżowania, z zasuwą którego bacznie przygląda się wiernym postać patrona świątyni – św. Stanisława biskupa. Kontynuując spacer szlakiem drewniane-

go budownictwa sakralnego, wrócimy, po przejściu kolejnych 4 km, do buskiego Zdroju, gdzie możemy zakończyć naszą wycieczkę.

Szlak czerwony

Trasa łącząca drewniane świątynie Ponidzia może być dobrą „wprawką” do odkrywania regionu przy pomocy znakowanych szlaków pieszych PTTK biegnących przez gminę Busko-Zdrój. Pierwszym z nich jest 27-kilometrowy **szlak czerwony** łączący dwa nadnidziańskie uzdrowiska Busko z Solcem. Pierwszą zaś atrakcją krajoznawczą, na jaką natrafimy, idąc nim z Buska w kierunku Solca, będzie położony wśród pól uprawnych, w niewielkim obniżeniu terenu, **rezerwat „Owczary”**. Jego środkowa część – to rozległa kotlinka z małym ciekim wodnym. Rzeczka jest zasilana przez słone źródło siarczano-chlorkowe. Z tej przyczyny doszło tu do rozwoju siedliska roślinności słonolubnej. Najwilgotniejsze miejsca porastają: łoboda oszczepowata, mannica odstająca, sitowiec nadmorski i muchotrzew solniskowy. Tereny oddalone od cieku porastają zielenią się: kończyną rozdętą, nostrzykiem ząbkowanym, turzycą odległokłosową oraz komornicą skrzydlastostrąkową. Rezerwat – to także skupisko bogatej flory halofilnej, mimo znacznej degradacji szaty roślinnej, będącej wynikiem wadliwie przeprowadzonej melioracji i zacopowania jednego z dwóch słonych źródeł.

Rezerwat „Owczary”

Pęczelice – zbór ariański

Po opuszczeniu wsi Owczary szlak biegnie następnie przez **Pęczelice** gdzie zachował się w stanie ruiny **dawny zbór ariański**. Ten nieco zapomniany intrygujący zabytek położony jest na podwórzu gospodarstwa rolnego. Zbór powstał dzięki Stanisławowi Gnoińskiemu w 2. poł. XVI w. Obiekt został następnie zamieniony na spichlerz i przebudowany na początku XX w.. Jest to budynek parterowy, mury, bezstylowy. O jego dawnym przeznaczeniu świadczy jedy-

Zborów – pałac

Solec-Zdrój – Sanatorium „Świt”

nie zachowane niewielkie manierystyczne obramienie okienne. Kolejną osobliwością czerwonego szlaku jest bez wątpienia położone na **Kapturowej Górze wczesnośredniowieczne grodzisko** o kształcie zbliżonym do trapezu. Prowadzone w tym miejscu badania archeologiczne wykazały dwa etapy osadnictwa na terenie

grodu: starszy, datowany na VII–VIII/IX w. oraz młodszy, z IX/X-XI w. Gród w Szczaworyżu w przeciwieństwie do analogicznego założenia w Stradowie nie był nigdy silnie zasiedlony i prawdopodobnie pełnił funkcję refugialną. Koniec funkcjonowania grodu wiąże się niewątpliwie z akcją ostatecznego włączenia Małopolski w obręb monarchii piastowskiej (koniec X w.).

Szlak czerwony przed dotarciem do Solca pozwala zapoznać się także z miejscowością **Zborów**, w którym zachował się okazały **pałac** przebudowany w 1803 r. W przyziemi i częściowo także na

Solec-Zdrój – Sanatorium „Jasna”

Solec-Zdrój – Willa „Irena”

parterze tej klasycystycznej budowli dwupiętrowej zachowały się pozostałości pierwotnego dworu, pochodzącego z XVI w. Dziś, ma tu swoją siedzibę Dom Opieki Społecznej. Niewielki **park** krajobrazowy oraz budynki gospodarcze gdzie prowadzi **brama wjazdowa** z pocz. XIX w. dopełniają całości założenia pałacowego. Z niegdyśszego pałacowego folwarku zachowały się **budynek dawnej gorzelni** (XVIII w.) oraz **spichlerz** (XVIII w.), na którego zachodniej ścianie można zauważyć tarczę kamienną z herbem Leliwa należącym do Tarnowskich – właścicieli Zborowa.

Sam **Solec-Zdrój** również ma do zaoferowania turystom nieco atrakcji. Niewielka dzielnica uzdrowiskowa Solca mieści się przy głównej bramie prowadzącej do miejscowego parku. Główny budynek hotelowy soleckiego Zdroju stanowi dość rozległy **sanatorium „Świt”**, który przyjął swój obecny kształt w 1918 r. Wyróżniającym go elementem architektonicznym jest nieco odmienny stylowo korpus dawnej sali balowej i teatralnej ze smukłą kamienną wieżyczką.

Solec-Zdrój – kościół św. Mikołaja

Solec-Zdrój – Łazienki

W międzywojniu hotel był chętnie odwiedzany przez osobistości życia kulturalnego i politycznego II Rzeczypospolitej. W okolicach „Świtu” znajdują się: **sanatorium „Jasna”** z 1910 r. oraz położony na niewielkim wzniesieniu **kościół pw. św. Mikołaja** z 1937 r. projektu Franciszka Mączyńskiego. Drugi z wymienionych budynków stanął tu na miejscu wcześniejszej świątyni. Budowla nawiązuje pod względem architektonicznym do rzymskich bazylik. We wnętrzu świątyni można podziwiać zachowaną niewielką część wyposażenia poprzedniego kościoła. Warto zwrócić uwagę na **epitafium** właścicieli soleckiego Zdroju – jego założyciela hrabiego Karola Go-

defroy (zmarłego w 1874 r.), Ludwika Warchnowskiego oraz rodziny Daniewskich. Niezwykle intrygujący a także najbardziej cenny element dawnego wyposażenia pierwotnej świątyni znajduje się współcześnie na zewnątrz, na jednej ze ścian bocznych obiektu. Mowa o części pięknego **manierystycznego nagrobka** (2. poł. XVI w.), który przedstawia leżącą postać rycerza, prawdopodobnie Samuela Zborowskiego. **Park zdrojowy** przecina aleja Daniewskich (przedwojenna Zakładowa), stanowiąc tym samym jego główną oś. Była ona pierwotnie zabudowana stylowymi willami, z których dziś cieszą oczy: **willa „Prus”** z 1918 r. i ciekawa w swej bryle **willa „Irena”** – przedwojenne domy właścicieli soleckiego Zdroju – rodzin Daniewskich i Dziańotów. Malowniczy staw o nieregularnym kształcie, który niejako otacza opieką główne budowle zdrojowe – **neoklasycystyczne „łazienki”** wzniesione w latach 1923–1925 oraz zbieżny pod względem stylu budynek **Zdroju soleckiego** – jest ozdobą soleckiego parku.

Szlak niebieski

Busko-Zdrój – to bez wątpienia „wrota” do poznania Ponidzia. Temu celowi służy biegnący z Pińczowa do Wiślicy **szlak niebieski**, który należy podzielić na dwa odcinki mające swój początek w Busku-Zdroju. Wyruszając w kierunku Wiślicy (19 km), napotkamy na niezwykle zróżnicowane atrakcje, od wczesnośredniowiecznych zabytków samej Wiślicy, przez gotyckie realizacje zachowane w Chotlu Czerwonym i Gorystawicach, po słynące w całej Polsce unikatowe rezerваты przyrody.

Pierwszym z nich napotkanym na szlaku jest **rezerwat „Skorocice”**. Jego powierzchnia opiewa na 7,7 ha. Na terenie rezerwatu znajduje

Rezerwat „Skorocice”

Busko-Zdrój

– to bez wątpienia „wrota”
do poznania Ponidzia

się wąwóz gipsowy o charakterze krasowym, który jest podzielony na dwie części rygłem skalnym, tzw. Wysoką Drogą. Dno wąwozu wypełnia Potok Skorocicki, ginący tu i ówdzie w podziemnych korytarzach i grotach krasowych. Rzeźba doliny jest bardzo okazała i żywa. Przyczynia się do tego fakt, iż powstała wskutek procesów krasowych. Środkową część wąwozu ozdabiają wychodnie gipsu w formie ścian, ambon, grzęd, zapadlisk krasowych, jaskiń, wertepów, ponorów, lei i lejków krasowych. Niewątpliwie, osobliwością tego obszaru jest most skalny, który rozciąga się nad zapadliskiem krasowym i grotą. Z uwagi na dobre nasłonecznienie i suche zbocza jest to miejsce występowania ciepłolubnych muraw o charakterze stepowym. W ich składzie znajduje się wiele gatunków chronionych czy rzadkich, takich jak: sierpik różolistny, jaskier iliryski, gęsiówka uszkowata, stulisz miotłowy, przetacznik wczesny i zwodny oraz rezedka mała. Na dnie wąwozu natomiast wegetują: miłek wiosenny, ostnica włosowata, ostnica Jana, zawilec wielkokwiatowy, pierwiosnka lekarska czy też ożota zwyczajna. Unikatem skorocickiej fauny jest ryjkowiec (*Omius globulus*).

W niewielkiej odległości od Skorocic leży nieco zapomniany florystyczny rezerwat „Winiary Zagojskie”. Porastają go ciepłolubne

trawy o charakterze stepowym. Jest to miejsce występowania flory kserotermicznej roślin naczyniowych. Listę całkowicie chronionych gatunków porastających ten teren tworzą: len włochaty, miłek wiosenny, ostrożeń pannoński, wężymord stepowy, ostnica włosowata i ożota zwyczajna. Wegetują tu także rośliny częściowo chronione. Są to pierwiosnka lekarska i wilżyna ciernista. Napotkamy tu także inne gatunki kserotermiczne, które wpisują się w różnobarwne murawy kwietnego stepu łąkowego. Warto poszukać chabra nadreńskiego, omara wąskolistnego czy pszeńca różowego. Wśród fauny najliczniej występują tu: motyl modraszek gniady, ciepłolubny pająk poskocz krasny oraz pasikonik stepiarek.

Kolejne interesujące nie tylko przyrodników rezerваты znajdują się w położonej przy szlaku miejscowości **Chotel Czerwony**, który jednakże słynie też ze wspaniałego **kościola pw. św. Bartłomieja** ufundowanego w latach 1440–1450 przez Jana Długosza. Ten kanonik krakowski, sandomierski, kielecki i gnieźnieński był kustoszem wiślickim, nauczycielem synów królewskich, a także wielkim dziejopisem. Wsławił się m.in. jako autor monumentalnego 12-tomowego dzieła *Roczniki czyli kroniki sławnego Królestwa Polskiego*. Pod względem architektonicznym świątynia składa się z kwadratowej

nawy (do której przylega od południa kruchta gotycka, od zachodu zaś – piętrowa neogotycka z 1850 r.) oraz niewielkiego prezbiterium i dobudowanej doń od północy zakrystii. Już w kruchcie możemy poznać niezwyklej kunszt budowniczych chotelskiej świątyni. Nad portalem prowadzącym do nawy widnieje wysmienita **gotycka tablica erekcyjna** (1450 r.) z płaskorzeźbionymi postaciami Matki

Chotel Czerwony – kościół św. Bartłomieja

Boskiej z Dzieciątkiem oraz św. św. Stefana i Hieronima, w formie obramienia inskrypcyjnego. Sklepienie kruchty ma charakter sieciowy. Spaja je zwornik z płaskorzeźbą **herbu Wieniawa** – emblematu Jana Długosza. Okazałe **sklepienie sieciowe** ze zwornikami z widocznym ciekawym **programem heraldycznym** występuje także w nawie i prezbiterium kościoła. Ów program tworzą: w prezbite-

Chotel Czerwony – kościół św. Bartłomieja

rium – Orzeł Polski, w nawie – herby Wieniawa oraz Dębno (kardynała Zbigniewa Oleśnickiego – mecenasa i opiekuna fundatora). Elementem gotyckiej kamieniarki zachowanym do naszych czasów jest ponadto – widoczne za obecnym ołtarzem głównym – **sakramentarium** z maswerkowym baldachimem zwieńczonym pinaklami i kwiatonami, oddzielone starą kratą z rozetkami. Najpiękniejszym detalem pierwotnego wyposażenia tego obiektu sakralnego jest **gotycki krucyfiks**, którego wykonanie przypada na ok. 1400 r. By go podziwiać, należy skierować się ku północnej ścianie nawy. Późnobarokowy ołtarz główny świątyni, pochodzący z poł. XVIII w., skrywa jeszcze jeden gotycki krucyfiks (z końca XV w.) oraz rzeźby Matki Boskiej Bolesnej (gotycką – 1. poł. XV w.) i św. Jana (tym ra-

zem barokową). Dopelnieniem majestatu kościoła jest otaczająca go przyroda. Z wzniesienia, na którym umiejscowiono świątynię, od zachodniej strony rozciąga się widok na piękne **kryształy gipsu** leżące u jego podstawy. Mają one po kilka metrów wysokości, niektóre są zbliżnione w tzw. jaskółczy ogon. W tym skupisku skalnym odkryjemy wejście do 20-metrowego, częściowo zawalonego korytarza, który tutejsza ludność nazywa „kuchnią proboszczów”. Znajdujący się nieopodal chotelskiej świątyni **rezerwat florystyczny „Przęślin”** leży na niewielkim pagórku. Południowe zbocze wzniesienia oraz jego podnóże zajmują gipsowe ścianki z zachowanymi kserotermicznymi murawami o charakterze stepowym. Odkryjemy tu gros roślin chronionych, takich jak: len włochaty, miłek wiosenny, zawilec wielkokwiatowy, wężymord stepowy czy ostnica włosowata. Warto pofatygować się i oddać poszukiwaniom gęsiówki uszkowatej, rośliny bardzo rzadkiej i zagrożonej wyginięciem. Jest ona znana tylko z dwu stanowisk w Polsce, a znajdujących się właśnie na Ponidziu. Teren rezerwatu zamieszkuje – unikatowy w skali świata! – ryjkowiec (*Donus nidensis*), a także inne ryjkowce (*Omius globulus* i *Trachyploeus heymesii*), które są w Polsce znane tylko z tego stanowiska.

Stąd już tylko „żabi skok” do wspaniałego **rezerwatu stepowego „Góry Wschodnie”**. Obejmuje on swym zasięgiem fragment rozległego wzniesienia, zbudowanego z wielkokrystalicznych gipsów trzeciorzędowych, będących niegdyś tu eksploatowanymi. Na terenie rezerwatu rośnie ok. 150 gatunków florystycznych. Występują tu m.in. gatunki, które znalazły się na *Liście roślin zagrożonych w Polsce*, takie jak: sesleria błotna oraz chaber pannoński. Może tu także obserwować rośliny miłki wiosennej, ostrołódki kosmatej, ostnicy włosowatej i ożoty zwyczajnej. Unikatowym gatunkiem Ponidzia jest stuliz miotłowy, który nie występuje w żadnym innym regionie Polski. Kolejna gotycka świątynia czeka nas na szlaku w miejscowości **Gory-**

Goryslawice – kościół pw. św. Wawrzyńca

slawice. Kościół pw. św. Wawrzyńca stoi tu w swej obecnej formie od 1535 r. Dzięki fundacji Wojciecha i Anny Żelazowskich, dobudowano w 1676 r. barokową kaplicę. Przylega ona od zachodu do nawy świątyni, dodając jej tym samym niepowtarzalnego uroku. Będąc wewnątrz kościoła, warto zwrócić uwagę na zachowane **fragmenty gotyckiej**

Kolegiata w Wiślicy

należy do grupy najciekawszych zabytków XIV-wiecznej architektury gotyckiej na ziemiach polskich

polichromii. Częścią wczesnobarokowego ołtarza głównego (poł. XVII w.) jest obraz św. św. Szczepana i Wawrzyńca z widoczną postacią fundatora – Jakuba Gromeckiego kanonika wiślickiego. Na uwagę zasługuje też ciekawa XVI-wieczna belka tęczowa, którą ozdabiają barokowy krucyfiks oraz późnogotyckie rzeźby Matki Boskiej Bolesnej oraz św. Jana pochodzące z 1. poł. XVI w.

Szlak niebieski kończy się w **Wiślicy**, której najcenniejszym zabytkiem jest bez wątpienia wspaniała **kolegiata pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny** wzniesiona dzięki fundacji króla Kazimierza Wielkiego. Maestria strzechy sprawia, że wiślicka kolegiata jest jednym z najbardziej interesujących zabytków XIV-wiecznej architektury gotyckiej w Polsce. Świątynia kazimierzowska to nie pierwsza budowla kolegiacka wzniesiona w tym miejscu. Pozostałości dwóch wcześniejszych budowli znajdują się w podziemiach współczesnego kościoła. Kolegiata jest pod względem architektonicznym świątynią pseudodwunawową. Wielobocznie zamknięte wąskie prezbiterium sąsiaduje od północy z przybudówką (2. poł. XVII w.), która mieści zakrystię oraz skarbiec. Główne wejście do wnętrza świątyni znajduje się – jak w innych średniowiecznych kościołach – od południa. Nad gotyckim ostrołukowym portalem ze wspa-

niałymi drzwiami okutymi skośną kratą z antabą, którą zdobi gotycka rozeta (XV w.) zawieszono w 1464 r. reprezentacyjną **tablicę pamiątkową** z płaskorzeźbioną figurą fundatora – króla Kazimierza Wielkiego. Prezentuje ona możnowładcę, który na klęczkach przed tronuącą Madonną z Dzieciątkiem podarowuje jej model świątyni. Nie mniej ciekawy od południowego jest – obecnie zamurowany – **północny portal** świątyni (2. poł. XIV w.). W jego sąsiedztwie możemy zauważyć niewielkie zamurowane **okno**, przez które wg tradycji miano ogłosić *Statuty wiślickie*. Przystępując próg świątyni, trafiamy do zupełnie innego świata. Jego wszechogarniającą dominantą jest wspaniałe **sklepienie** nawy o schemacie trójdzielnym, częściowo gwiazdzistym, wsparte na trzech smukłych filarach, które wywierają wrażenie lekkości i cech majestatu. Dopelnieniem tego swoistego „kamiennego parasola” przykrywającego nawę jest krzyżowo-żebrowe sklepienie prezbiterium, w którym „króluje” wczesnogotycka **rzeźba Matki Boskiej Łokietkowej** (ok. 1300 r.). Na uwagę zasługuje także zachowane ciekawe **gotyckie sakramentarium** z trójkątnym zwieńczeniem wypełnionym maswerkem oraz **wnęka na oleje święte**. Polichromia z lat 1397–1400, odmienna od gotyckiej estetyki, bo wykonana w tradycji bizantyjsko-ruskiej, w sposób niezwykle harmonijny tworzy jednolitą przestrzeń sa-

crum świadcząca o niezwykłej wartości artystycznej stylowych hybryd charakterystycznych jedynie dla pogranicza kultur.

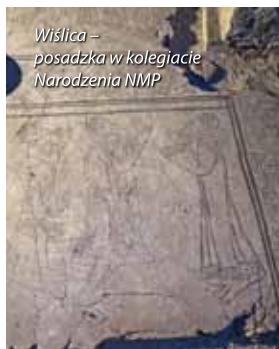

Wiślica – kolegiata Narodzenia NMP

Nie można pominąć kolegiackich podziemi, w których znajduje się niezwykle ciekawy **rezerwat archeologiczny**. W jego przedsionku (czyli w pierwszej sali) zobaczymy wmurowane wtórnie detale rzeźbiarskie datowane na II kolegiatę wiślicką (pocz. XIII w.). Nad wejściem do podziemi króluje XIII-wieczna **plaskorzeźba**. Przedstawia dwa gryfy, pomiędzy którymi widnieje okazała rozeta z krzyżem. Wchodząc do pomieszczenia, znajdziemy się w podziemiach kościoła pomiędzy jego korpusem nawowym a prezbiterium – w pobliżu łuku tęczowego. To właśnie tutaj archeolodzy natrafili na pozostałości I kolegiaty wiślickiej, do których należy przede wszystkim unikatowa posadzka wiślicka, zdobiąca pierwotnie kryptę grobową ufundowaną przez księcia Henryka Sandomierskiego. W zachodniej części rezerwatu odnajdziemy natomiast relikty II kolegiaty wiślickiej (pocz. XIII w.) z zachowaną częściowo **pierwotną**

Wiślica – relikty kościoła św. Mikołaja

Wiślica – posadzka w kolegiacie Narodzenia NMP

XIII-wieczną posadzką świątyni. W sąsiedztwie kolegiaty ujrzymy piękny gotycki dom, który był przeznaczony dla wikariuszy kolegiaty. Stał tu w 1460 r. dzięki fundacji Jana Długosza pełniącego w Wiślicy funkcję kustosa. To jemu właśnie zawdzięcza swą nazwę – **Dom Długosza**. Do wnętrza budynku wchodzimy przez gotycki portal. Staniemy wówczas we wspólniejszej **sieni** nakrytej stropem belkowym. Zachowały się tu częściowo oryginalne ostrołukowe portale. Po prawej stronie zlokalizowano wejście do sali, w której

mieści się **Muzeum Regionalne**. Izbę utworzono usuwając ścianki działowe (pierwotnie pomieszczenie to podzielono na cztery salki).

Wiślica – Dom Długosza

W zachodniej części sali muzealnej można podziwiać zachowany oryginalny XV-wieczny **modrzewiowy belkowany strop** polichromowany z wyobrażeniem opisywanego już herbu Wieniawa. Jeszcze donioślej prezentuje się XV-wieczna **późnogotycka polichromia** zachowana w tej części sali. Ukazuje ona *Chrystusa Zmartwychwstałego* i prawdopodobnie klęczącego przed nim Jana Długosza w towarzystwie (jak można przypuszczać) św. Doroty. Wiślicki kompleks kolegiacki dopełnia majestatyczna **dzwonnica** ufundowana przez Jana Długosza w latach 1460–1470.

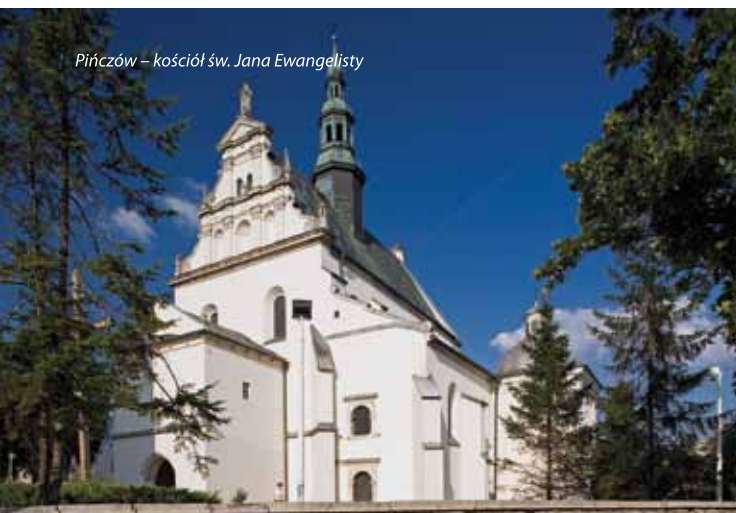
Wiślica – polichromia w Domu Długosza

Kolejny już **rezerwat archeologiczny** leży na wschód od kolegiaty i sąsiaduje z pl. Solnym. W małym pawilonie odnajdziemy **relikty kościoła grodowego pw. św. Mikołaja** wzniesionego prawdopodobnie pod koniec X w. lub w XI w. Jego północna ściana jest ozdobiona słynną wiślicką **misą chrzcielną**. Trudno jest ustalić datę jej powstania. Pawilon archeologiczny jest umiejscowiony przy rozległym Dużym Rynku Solnym, który od połowy XIV w. był prawdzi-

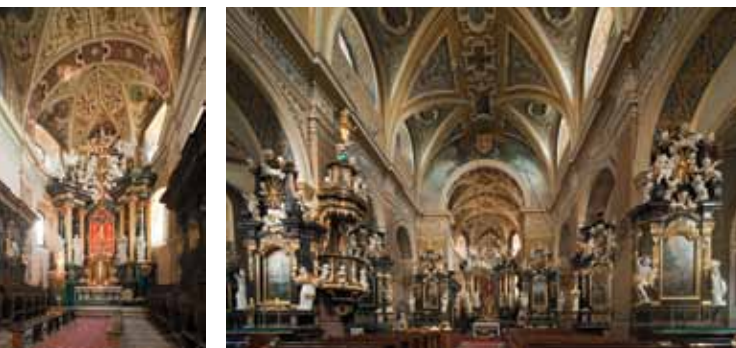
wym centrum miasta. Idąc z **Dużego Rynku Solnego** na wschód w kierunku grodziska, przetniemy Mały Rynek Solny. Stoi tu całkiem masywna kapliczka. Dotrzemy do miejsca o nazwie **Psia Górka**. Stąd już tylko 200 m dzieli nas od wału **grodziska** datowanego na początek XI w. Jego rozbudowa nastąpiła w 2 poł. XII w. Będąc w zachodniej części wału, warto zwrócić uwagę na ciekawą **skale gipsową** o dość oryginalnej formie.

Szlak niebieski łączy także Busko-Zdrój z kolejnym interesującym miastem leżącym w dolinie Nidy, a mianowicie z Pińczowem (20 km). Po drodze zobaczymy położoną na skraju **Lasu Winiarskiego sosnę pospolitą**. Ma ona nietypowy pokrój, imponujący rozmiar oraz kształt odsłoniętego systemu korzeniowego.

Szlak biegnie następnie w kierunku północno-zachodnim do niewielkiej wsi o nazwie **Grochowiska** – świadka jednej z największych walk powstania styczniowego, tj. bitwy z 18 marca 1863 r. między oddziałami dyktatora powstania Mariana Langiewicza a czterema kolumnami wojska rosyjskiego. Pamięć po niej przechowują ziemia i kamień – znajdujący się na zachodnim końcu wsi, nieopodal strumienia **zbiorowy grób powstańców**.

Pińczów – kościół św. Jana Ewangelisty

Sam **Pińczów** może się pochwalić wieloma interesującymi zabytkami pamiętającymi lata świetności miasta. Do tej grupy należy **kościół popauliński pw. św. Jana Ewangelisty**, którego obecna bryła pochodzi z 1 połowy XVII w. Szczególnie efektownie prezentuje się **zachodnia fasada** świątyni zwieńczona wczesnobarokowym szczy-

tem wykonanym ok. 1642 r. Co wyróżnia pińczowską świątynię, to jej przepiękna **dekoracja stiukowa** sklepień naw i prezbiterium, należąca do grupy lubelskiego manieryzmu. W pińczowskiej farze można podziwiać zachowane w dużym stopniu jednolite stylowo późnobarokowe wyposażenie z lat 40. XVIII w. Składają się na nie: ołtarz główny, dziewięć ołtarzy bocznych, ambona, oraz konfesjonały i ławki. Uwagę przykuwają znajdujące się w prezbiterium urzekające monumentalne **stalle popaulińskie** wykonane w poł. XVII w. Doskonałej prezencji nie sposób odmówić też wspaniałym **organom** wykonanym po 1757 r. przez organmistrza Wojciecha Szyplewskiego z Krakowa. W niedalekim sąsiedztwie świątyni, od strony rynku, wyrasta zza węgła efektowna barokowa **dzwonnica** zbudowana w latach 1685–1691.

Pińczów – Synagoga Stara

Pińczów – kaplica św. Anny

Drugą niezwykle cenną świątynią Pińczowa jest zachowana **Synagoga Stara**, której budowę ukończono do 1609 r. Wówczas to Szabtaj syn Awrahama ukończył **dekorację malarską** świątyni, którą uznaje się za jedną z najstarszych zachowanych w Polsce. Nowsze malowidła są datowane na lata 40. XVIII w. Wejście do synagogi wiedzie przez obszerny prostokątny przedsionek (pułesz). Pełnił on funkcję sali modlitewnej dla bractw religijnych, a także był miejscem obrad zarządu gminy oraz posiedzeń sądu. Przez pułesz dojdziemy do monumentalnej, prawie kwadratowej sali męskiej, w której zachował się manierystyczny **Aron ha-kodesz** (przechowywano tu zwoje Tory). Nieco nad przedsionkiem i salą kahalną umiejscowiono babiniec. Jest on otwarty do sali męskiej jedynie trzema wąskimi otworami okiennymi. Teren wokół synagogi otacza nowy mur, w którego wewnętrzną ścianę wmurowano fragmenty starych macew. Ogrodzenie jest **pomnikiem Pamięci o Holocauście** pińczowskich Żydów.

Nieopodal synagogi znajduje się klasztor Reformatów ukończony w 1619 r., którego najważniejszym elementem jest **kościół klasztorny pw. Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny** o ciekawej fasadzie zachodniej. Dominującym punktem tejże fasady jest dwuarkadowe okno ozdobione wspaniałą dekoracją rozetowo-roślinną oraz rozbudowanym kartuszem herbowym z Jastrzębcem Myszkowskich – emblematem fundatorów. Późnobarokowe wyposażenie kościoła, na które składają się ołtarze boczne i ambona pochodzi z 1. poł. XVIII w. Są to elementy dość skromne i jednolite stylowo. Ozdobą jednego z bocznych ołtarzy (na lewo od łuku tęczowego) jest cudowny obraz Matki Boskiej Mirowskiej (2. poł. XVII w.). Był on początkowo przechowywany w kaplicy zamku pińczowskiego.

W sąsiedztwie klasztoru znajduje się renesansowy **Dom Ariański**, zwany także Drukarnią Ariańską. Budowę obiektu prawdopodobnie z przeznaczeniem na łaźnię miejską przeprowadzono na przełomie XVI i XVII w.. Na północ od rynku pińczowskiego wznosi się

Pińczów – pałac Wielopolskich

kompleks klasycystycznego **pałacu Wielopolskich** wzniesionego ok. 1789 r. Autorstwo jego projektu przypisuje się wziętemu wówczas architektowi Franciszkowi Naxie. W południowej części przypałacowego parku obejrzymy zachowany **pawilon ogrodowy** z końca XVI w. Jego budowa to zapewne dzieło Santi Guccio. Nad miastem góruje widoczna z oddali manierystyczna **kaplica św. Anny**. Budowla ta powstała na pamiątkę roku jubileuszowego 1600 i została ufundowana przez margrabiego Zygmunta Myszkowskiego. O jej wzniesienie starało się miejscowe Bractwo św. Anny. Przypuszcza się, że autorem projektu kaplicy był Santi Gucci.

Szlak zielony

Dopełnieniem wyżej wymienionych szlaków może być okrężny **szlak zielony**, który ze względu na swoją długość również należy podzielić na niewielkie odcinki. Pozwala on zapoznać się z kolejnymi „perełkami Ponidzia”, do których niewątpliwie należy położony w **Szańcu** gotycki **kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny** wzniesiony do 1499 r. dzięki fundacji biskupa kujawskiego i kanclerza wielkiego koronnego Krzesława z Kurozwęk. Budowla ta składa się z prostokątnego pseudodwunawowego korpusu nawowego oraz zamkniętego wielobocznie prezbiterium. Od północy przylega do nawy gotycka kaplica, a do prezbiterium – XVI-wieczna zakrystia połączona ze skarbczykiem. Nieopodal kościoła znajduje się wzgórze, na krańcu którego wznosi się **renesansowy kasztel**. Jego budowa przypadła na lata 1580–1609. Stanął tu dzięki fundacji Padniewskich, którzy zdecydowali o wykorzystaniu fragmentów pierwotnego budynku utrzymanego w stylu gotyckim.

Szaniec – kościół Wniebowzięcia NMP

Szaniec – kasztel

Kolejną, rzadziej odwiedzaną przez turystów atrakcją Ponidzia jest położony w bezpośrednim sąsiedztwie Buska-Zdroju projektowany **rezerwat „Zimne Wody”**, gdzie występują pokłady grubokrystalicznego gipsu, który tworzy tu liczne szczeliny i kanały. Projektowany rezerwat pokrywają murawy kserotermiczne. Występują tu m.in. dziewięciślimięk bezłodygowy, miłek wiosenny czy mikołajek płaskolistny. Goście przebywający w uzdrowisku, którzy mają zbyt mało czasu na zwiedzanie ponidziańskich rezerwatów ten powinni zobaczyć koniecznie.

Busko-Zdrój – rezerwat „Zimne Wody”

Zachęcamy także do wizyty w położonej w pewnej odległości od szlaku wsi **Widuchowa**. Nie umknie oczom zwiedzających niezwykle interesujący **późnorennesansowy dwór** zbudowany w 1620 r. przez ówczesnego właściciela majątku Mikołaja Krupko. Szlak zielony pozwala także na zapoznanie się z **kościółem pw. św. Jakuba**

Widuchowa – dwór

Szczaworyż – kościół św. Jakuba Starszego

Starszego z 1630 r., znajdującym się w nieodległym do Buska Szczaworyżu. Jest to dość niezwykła budowla posiadająca nieregularne **prezbiterium**, krótką nawę ozdobioną późnorennesansową **dekoraacją stiukową** z dodanymi w XVIII w. po obu jej stronach kaplicami oraz wyniosłą wieżę poprzedzoną nowszą kruchtą. Całość jest zbudowana na planie krzyża greckiego.

Szlaki rowerowe

Okolice Buska-Zdroju nadają się także doskonale do uprawiania turystyki rowerowej. Obecnie na tym terenie funkcjonują dwie w pełni profesjonalne znakowane **ścieżki rowerowe**. Pierwsza z nich łączy uzdrowską część miasta z atrakcyjnymi terenami rekreacyjnymi położonymi nad zalewem w **Radzanowie**. Druga – rozpoczyna się i kończy, tworząc pętlę u zbiegu ul. Langiewicza i ul. Szanieckiej w Busku-Zdroju. Trasa ta przebiega przez malownicze tereny Szanieckiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. Na szlaku zlokalizowano cztery zadaszone miejsca odpoczynku. W bezpośrednim

Welcz – pomnik przyrody

Radzanów – zalew

sąsiedztwie ścieżki znajdują się dwa pomniki przyrody – sosna pospolita w **Welczu** oraz trzy dęby szypułkowe w **Kamedulach**.

Szlaki samochodowe

Przez obszar gminy Busko-Zdrój przebiega także, przeznaczony dla zmotoryzowanych turystów, znakowany **szlak architektury drewnianej województwa świętokrzyskiego**, który obejmuje swym zasięgiem opisane wyżej kościoły drewniane znajdujące się w Busku-Zdroju oraz **Chotelku** (dawniej **Chotelku Zielonym**).

Wśród propozycji tematycznych szlaków samochodowych nieznanym w terenie warto w tym miejscu wspomnieć o przebiegającym przez Gminę Busko-Zdrój **szlaku gotyckim**, łączącym miejsca, w których powstały budowle w stylu gotyckim. Na szlaku tym, oprócz opisanych wyżej takich miejscowości jak Wiślica, Chotel Czerwony czy Gorzysławice, znalazły się położona nieopodal Buska-Zdroju Dobrowoda czy Nowy Korczyn.

Dobrowoda – kościół św. Marii Magdaleny

Nowy Korczyn – kościół farny św. Trójcy

Kościół pw. św. Marii Magdaleny w Dobrowodzie został wzniesiony w 2. poł. XIV w. za sprawą fundacji biskupa krakowskiego Floriana. Dzisiejsza intrygująca bryła obiektu sakralnego – to efekt przeprowadzonej w latach 1524–1525 przebudowy, dzięki której świątyni nadano cechy późnogotyckie. Kościół jest jednonawowy

z węższym i niższym prezbiterium, do którego od północy przylega mała zakrystia. Wewnątrz kościoła przykuwa uwagę wspaniałe sieciowe **sklepienie nawy**. Nieopodal świątyni można podziwiać ciekawą, drewnianą **dzwonnice** postawioną w XVIII w.

Nowy Korczyn – kościół św. Stanisława

Nowy Korczyn – ujście Nidy do Wisły

Nowy Korczyn – przeprawa promowa przez Wisłę

Nowy Korczyn – to kolejna prawdziwa ponadziemska „skarbnica” zabytków. Najcenniejszym z nich jest **kościół farny pw. św. Trójcy** oraz **św. Wawrzyńca i Elżbiety**, którego obecny wygląd jest wynikiem przebudowy przeprowadzonej w 1608 r. Szczególne wrażenie robi maniersystyczna **fasada zachodnia** z 1630 r. Warto też zwrócić uwagę na wspaniałe sklepienie nawy i prezbiterium ozdobione plastyczną **dekoracją stiukową**. Nieopodal fary znajduje się kolejna monumentalna świątynia. Jest nią **kościół klasztorny pw. św. Stanisława** zbudowany z cegły w 2. poł. XIII w. Wystrój wnętrza świątyni, szczególnie piękna **późnobarokowa polichromia** jest wynikiem przebudów przeprowadzonych w XVII–XVIII w. Uwagę zwraca nawa kościoła, a w niej barokowo wygięta **belka tęczowa** z grupą **Ukrzyżowania**. Obraz życia religijnego dawnego Korczyna dopełniają położone na nadnidziańskiej skarpie **ruiny nowokorczyńskiej synagogi** zbudowanej pod koniec XVIII w. w stylu klasycystycznym.

Szlak Kajakowy

Nowy Korczyn – to także tradycyjne miejsce, gdzie kończy się **spływ Nidą**. Bez przebycia tego szlaku trudno sobie wyobrazić całościowe poznanie nadnidziańskiej krainy. Spływ (w zależności od ilości zaplanowanych dni) można zacząć w Sobkowie lub Motkowicach, Pińczowie, Chrobrzu bądź w Wiślicy. Nida – to jedna z najpiękniejszych rzek Polski. Kto ją pozna, będzie tu stale powracał.

Chroberz – przystań nad Nidą

Krzyżanowice Dolne – spływ Nidą

KULTURA

Imprezy cykliczne

Busko-Zdrój opływa w bogactwa. Jest jednak nie tylko idylliczną krainą mlekiem i... wodą siarczkową płynącą, ale i prężnie działającym ośrodkiem kulturalnym. Pobyt w Busku-Zdroju nie tylko stawia na nogi, ale i koi duszę. Program imprez jest bogaty i zapewne trafi w gusta turystów i kuracjuszy „różnej maści”.

- **Ogólnopolski Festiwal Piosenki im. Wojtka Belona „Niechaj zabrzmi Bukowina”**

- ta majowa impreza jest świętem piosenki turystycznej i poezji śpiewanej, organizowanym przez Buskie Samorządowe Centrum Kultury.

Festiwal Piosenki im. Wojtka Belona

Sylwetka patrona

Lider Wolnej Grupy Bukowina – Wojtek Belon – urodził się 14 marca 1952 r. w Kwidzynie. Do Buska-Zdroju rodzina Wojtka przeprowadziła się w 1965 r. W utworach poetyckich barda Ponidzia znajdziemy i satyrę na wygodę populistycznego społeczeństwa lat siedemdziesiątych, i bliski wierszom Jerzego Harasymowicza zachwyt nad klimatem górskiego krajobrazu, jak również pochwałę prostolinijnego życia zwykłych ludzi. Są też w dorobku „Bellona” wiersze pełne goryczy uderzające w strunę przemijania czy teksty intymne traktujące o miłości. W ostatnich lirykach pojawia się nurt tanatyczny, prezentujący lęk przed śmiercią. Można w nich także odnaleźć wątki biblijne. Pieśniarz zagościł na scenie Festiwalu Polskiej Piosenki w Opolu w 1981 r. Artysta zmarł 3 maja 1985 r. w Krakowie. Jego dzieło żyje jednak do dziś. W 1992 r. Buskie Samorządowe Centrum Kultury otrzymało imię Wojciecha Belona, a w 2008 r. przed jego siedzibą stanęła „Ławeczka Belona”.

Wolna Grupa Bukowina przy ławeczce W. Belona

Wojtek Belon

- **Międzynarodowe Buskie Spotkania z Folklorem**

- na tę huczną imprezę pod koniec maja zjeżdżają się polscy i europejscy artyści prezentujący w muszli koncertowej Parku Zdrojowego bogactwo kultury ludowej zarówno najbliższego regionu, jak i Europy.

- **Festyn Rodzinny „Truskawkowe Święto”**

- mieszkańcy Błońca-Nowej Wsi świętują w czerwcu dni Truskawki Buskiej Faworytki – jednego z dóbr natury Ponidzia. Prezentują wówczas zarówno wykwintne, jak i tradycyjne potrawy, z których

ten owoc a zarazem afrodyzjak wysuwa się na plan pierwszy.

- **Impreza rekreacyjna „Witaj lato... – Świętojanki”**

- to czerwcowe wydarzenie zwiastujące nadejście wakacji.

- **Młodzieżowy Plener Malarski**

- na czerwcowe spotkania ze sztuką zaprasza BSCK.

- **Lato z Chopinem**

- lipiec w buskim uzdrowisku stoi pod znakiem muzyki klasycznej. Utwory fortepianowe Fryderyka Chopina i innych wirtuozów - to miód dla duszy mieszkańców i turystów. Dostojne polonezy, skoczne mazurki, nostalgiczne ballady, klasyczne sonaty i fraktalne ronda wybrzmiewają w Sali koncertowej Sanatorium „Marconi”. Występy zdają egzamin w leczeniu kuracjuszy jako podstawa muzykoterapii.

Lato z Chopinem

Buskie Spotkania z Folklorem

Międzynarodowy Festiwal Muzyczny imienia Krystyny Jamroz

- **Międzynarodowy Festiwal Muzyczny imienia Krystyny Jamroz**

- ta najbardziej prestiżowa impreza Buska-Zdroju jest organizowana rokrocznie na początku lipca. Odbывается między innymi w Buskim Samorządowym Centrum Kultury oraz miejscowych kościołach, Bazylice Mniejszej w Wiślicy, Synagodze w Pińczowie i Pałacu w Kurozwękach. Wówczas to regionalne sceny zaszczycają swoją obecnością wyborowi twórcy, którzy cieszą się uznaniem tak w kraju, jak i za granicą. Koncerty są zwykle przeplatane spotkaniami ze znanymi ludźmi kultury i sztuki. Wszystko to zaspokoi apetyt łaknących spotkań z kulturą rezydentów uzdrowiska.

Sylwetka patronki

Jak Paryż miał swojego wróbelka (Edith Piaf), tak Busko – swojego słowika – Krystynę Jamroz. Ta niebywale uzdolniona śpiewaczka operowa była rodowitą buszczanką. Przyszła na świat 29 sierpnia 1923 r. Swoją edukację muzyczną rozpoczęła od nauki gry na fortepianie, a w czasie wojny pobierała także lekcje śpiewu w Warszawie. Wybitnie utalentowana artystka zaszła na scenie polskiej i zagranicznej jako sopran dramatyczny o bogatej materii dźwiękowej. Debiutowała w 1946 r. na deskach Opery Wrocławskiej. Później była etatową gwiazdą Opery Poznańskiej i Teatru Wielkiego w Warszawie. Jej najbardziej wyraziste kreacje krajowe (Halka, Aida czy Matka Joanna w *Diabłach z Loudun*) przyniosły jej rozgłos i w kraju i zagranicą. Od 1960 r. dawała popisy m.in. w państwach byłego ZSRR, Bułgarii, na Węgrzech, w Turcji i Rumunii. W latach 70. przyszedł czas na podbój Stanów Zjednoczonych, gdzie olśniła słuchaczy recitalami i partią sopranową w II Symfonii Mahlera. W swojej trzydziestoczteroletniej karierze zasłynęła także, zasiadając niejednokrotnie w jury Międzynarodowego Konkursu Wokalnego (po raz pierwszy w Rio de Janeiro). Otrzymała liczne odznaczenia w tym – Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (1964). Zmarła w Warszawie, 9 lipca 1986 r. Rok później wmurowano w ścianę szpitala „Krystyna” w Busku-Zdroju powstałego w wyniku przebudowy Willi „Krystyna”, tablicę pamiątkową na cześć śpiewaczki, a w 1991 r. nadano jej imię parkowej alejce za buskimi „Łazienkami”. Krystyna Jamroz zachowała się w pamięci nie tylko jako osoba o pięknych głosie czy prezencji, ale i takim charakterze.

Ponidzie Jazz Festiwal

• „Muzyka na Zamku” – koncerty

– to propozycja Zamku Derśława na kojące lipcowe i sierpniowe-popołudnia.

• Wakacyjna Inwazja Dźwięku

– cykl koncertów – są kolejną wakacyjną ofertą uzdrowiska. Aby się nimi raczyć, należy odwiedzić muszlę koncertową Parku Zdrojowego oraz Buskie Samorządowe Centrum Kultury (BSCK).

• „Dni Buska-Zdroju”

– to impreza, na którą miasto zaprasza w sierpniu. Występy gro-

madzą liczne grono uczestników na placu przed budynkiem BSCK.

• Ponidzie Jazz Festiwal – koncerty

– to prawdziwy rarytas dla fanów jazzu. By wziąć udział w tej uczcie, warto odwiedzić miejscowość uzdrowską po sezonie, czyli w listopadzie. Patronat nad imprezą sprawuje BSCK.

• Ogólnopolski Przegląd Fotograficzny

– to niepowtarzalna okazja podejrzenia, jak wygląda Busko-Zdrój, gdy zastyga w kadrze. Nowatorskie i tradycyjne podejścia do migawki prezentuje gros artystów. Ekspozycję można oglądać w listopadzie.

Instytucje kulturalne

O rozwój estetyczny mieszkańców Buska-Zdroju dba kilka instytucji i placówek. Bogata oferta artystyczna nie pozwoli kuracjuszom na nudę. Jest bowiem propozycją do aktywnego, produktywnego spędzania czasu wolnego. Do wspólnej terapii kulturą namawiają:

Budynek BSCK

• Buskie Samorządowe Centrum Kultury imienia Wojtka Belona

al. Mickiewicza 22

www.bsck.busko.pl

Buskie Samorządowe Centrum Kultury (BSCK) funkcjonuje pod obecną nazwą od 1995 r. Macierzystą instytucją (Powiatowy Dom Kultury), z której wykuło się BSCK, powołano do życia już w 1964 r. Dziś ośrodek rozwija się prężnie, aktywizując mieszkańców i sięgając szerokim gestem wiedzę o sztuce regionalnej także poza granicami Ponidzia. *W grudniu 2010 r. ruszyło przy BSCK niekomercyjne Centrum Studio Nagrań. Płyta z kołędami w wykonaniu zespołów oraz solistów z Buska-Zdroju i okolic była pierwszym zrealizowanym przezeń projektem.* W ramach BSCK utworzono między innymi galerię „Antresola” oraz Buską Scenę Teatralną w ramach, której działa „Teatr NieWielki”. Jednostkami podległymi tej instytucji są natomiast: Kino „Zdrój”, Centrum Informacji Turystycznej, Izba Zbiorów Regionalnych oraz świetlice wiejskie. Przy ośrodku otwarto również Szkołę Muzyczną. W placówce są też prowadzone warsztaty taneczne, fotograficzne, plastyczne i muzyczne. Każdy kąt obiektu dbającego o edukację

artystyczną buszchan pachnie sztuką – ekspozycje odbywają się nawet w holach (głównym i na piętrze). Co więcej, warsztat wychodzi także poza ramy budynku – przed wejściem wita nas przyjazny pomnik-ławeczka Wojtki Belona. Warto także wspomnieć, że BSCK jest organizatorem wielu imprez kulturalnych.

• Kino „Zdrój”

al. Mickiewicza 22
www.bsck.busko.pl/pl/kino-zdroj.html

Gdy na dworze pogoda pod chmurką, próżno szukać lepszego miejsca na spędzenie czasu. Wiedzą o tym najlepiej amatorzy dziesiątej muzy. „Zdrój” był do końca lat pięćdziesiątych ubiegłego stulecia jedynym stałym kinem w całym powiecie buskim. Gwiazdy srebrnego ekranu można było wówczas podziwiać w parku zdrojowym, w miejscu, gdzie dziś stoi budynek Restauracji „Victoria” (dawniej „U Hanusza”). W latach 60. wyświetlanie filmów odbywało się także w równoległym działającym kinie „Przebój” – w świetlicy Komendy Powiatowej MO. Jego kariera skończyła się jednak szybko, bo już w 1964 r., kiedy nastąpiło przeniesienie „Zdroju” do Powiatowego Domu Kultury. Wejściówki na „seanse kasowe” przypadały w udziale w pierwszej kolejności kuracjom. Można przypuszczać, że projekcje miały na rezydentów zbawienny wpływ i były nowatorską formą terapii – kolejki po bilety ciągnęły się bowiem taśmowo!

• Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna w Busku-Zdroju

Ogólnodostępna czytelnia internetowa „Planeta”
os. Świerczewskiego 17

• Wojewódzka Biblioteka Pedagogiczna w Kielcach, Filia w Busku-Zdroju

os. Świerczewskiego 17

Biblioteka działa od 1949 r. W swych zbiorach ma 39 tys. woluminów. W ramach biblioteki funkcjonuje również Internetowe Centrum Informacji Multimedialnej – punkt z bezpłatnym dostępem do Internetu.

• Izba Zbiorów Regionalnych - Muzeum Buskie

al. Mickiewicza 7

Otwarcie Izby datuje się na 1990 r. Siedzibą instytucji jest stylowa przedwojenna willa „Polonia”, w której mieści się także Galeria „Zielona”. Wśród zbiorów Izby znajdują się eksponaty z zakresu sztuki, archeologii, etnografii, historii, militariów i numizmatyki. W Izbie znajdują się wystawy stałe (np. poświęcone K. Jamroz) i czasowe. Wycieczka do Muzeum pozwoli przyswoić sobie wiedzę o dziejach i mieszkańcach Ziemi Buskiej. To również szansa na zgłębienie życiorysów osób zasłużonych dla miasta. Jedną ze stałych ekspozycji poświęcono pamięci Krystyny Jamroz.

• Galeria „Zielona”

al. Mickiewicza 7

Galeria jest jedną z czterech siostrzanych filii kieleckiego Biura Wy-

staw Artystycznych. Oddział otwarto w 1989 r. Organizuje się tu zarówno wystawy indywidualne, jak i zbiorowe artystów krajowych i zagranicznych trudniących się rysunkiem, malarstwem, rzeźbą, grafiką, fotografią i tkaniną. Ściany Galerii zdobiły dzieła takich wspaniałych polskich artystów, jak Stanisław Baj, Edward Dwurnik, Andrzej Mleczek, Eugeniusz Molski czy Janusz Trzebiatowski. W galerii wystawiają się też liczni buscy artyści tj. Piotr Kaleta, Bogdan Władysław Kowalczyk, Zbigniew Kowalewski, Leszek Kurzeja, Tamara Maj, Marek Wawro i również opiekun galerii Bogdan Ptak. „Zielona” prowadzi też działalność wydawniczą i sprzedaż dzieł sztuki współczesnej.

Salonowa Orkiestra Zdrojowa

Muzyka łagodzi obyczaje i – jak dowodzą badania – dolegliwości! Koncerty stanowią zatem nie tylko promocję Buska-Zdroju, ale są

Koncert Salonowej Orkiestry Zdrojowej

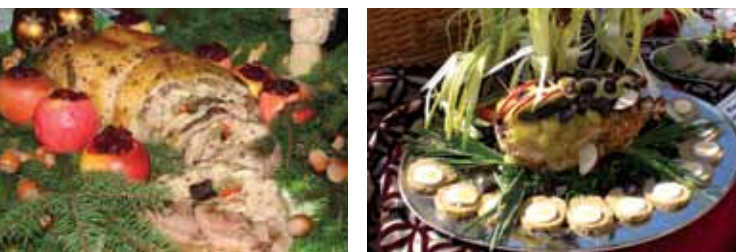
też wpisane w program kuracji rezydentów. Orkiestra jest uzupełnieniem oferty wysuwanej przez BSCK do mieszkańców miasta i odwiedzających go turystów. Występy odbywają się w czwartki na terenie Centrum, okazjonalnie w zakładach leczniczych „Marconi” i „Nida-Zdrój”, a także w **21. Wojskowym Szpitalu Rehabilitacyjno-Uzdrowiskowym**. Latem można poddać się kojącemu działaniu nut w Muszli Koncertowej mieszczącej się w parku zdrojowym i w innych obiektach podczas Międzynarodowego Festiwalu Muzycznego imienia Krystyny Jamroz.

Skoro mowa o występach artystycznych, warto na koniec przytoczyć pewne zaimprovizowane zdarzenie sprzed przeszło 60 lat. W pamięci starszych mieszkańców z pewnością utrwaliła się ta dosyć niecodzienna „wystawa”. Na jej nietuzinkowy charakter miały wpływ elementy, z których zbudowano instalację. Główny punkt ekspozycji tworzył bowiem ustawiony wokół „stoczka” (źródła wód mineralnych) ciąg... „sławojek”! Pod tą zagadkową nazwą kryje się nic innego jak drewniana latryna. Została ochrzczona tym mianem „na cześć” premiera Felicjana Sławoja-Składkowskiego, który rzucił cień na komfort życia mieszkańców „miasta słońca”. Był on pomysłodawcą budowania wy-

chodków we wszystkich okolicznych gospodarstwach, co ich właścicielom wydawało się kuriozalne, i zarządził przeprowadzenie wykpiwanych kontroli sanitarnych. Skoro za prekursora happeningu uważa się w Busku-Zdroju Wojtkę Belona, tę spontaniczną akcję młodzieży można (dziś, kiedy znamy już termin określający tę formę zabawy) śmiało uznać za pierwszy buski flash mob (w j. ang. dosłownie „błyskawiczny tłum”; krótkotrwałe zdarzenie rodzące zaskoczenie przypadkowych widzów)!

KUCHNIA REGIONALNA

Każdy region ma swój odrębny charakter. Wyjątkowość danego obszaru kulturowego znajduje swoje odzwierciedlenie w historii, sztuce, sposobie bycia i porozumiewania się mieszkańców, bujności fauny i flory, a także – o czym mowa w niniejszym rozdziale – w miejscowej kuchni. Tę unikatowość obrazują doskonale lokalne potrawy. Kuchnia regionalna jest wyrazem dbałości o tradycję. A ta ma w gminie Busko-Zdrój niebywałą żywotność. Na jakie smaki otwiera nas Ponidzie? Z pewnością możemy liczyć na to, że wrażenia będą niezapomniane, a podniebienie na długo zachowa w pamięci tutejsze delikacje. Próżno szukać inspiracji w miejscowych supermarketach – to bowiem, co w woj. świętokrzyskim najcenniejsze, zaczerpnijemy prosto z natury.

Historia uczy, że Ponidzie było regionem ubogim. Przepisy na tutejsze smakołyki przekazywano sobie ustnie. Tradycja werbalna ma to do siebie, że smak każdej potrawy jest uzależniony od fantazji gospodyni. Kulinarne plotki rozchodzą się bowiem szybko, ale jest obciążona ryzykiem popełnienia błędu. Cóż jednak innego, jak nie feerię smaku, możliwość odkrywania nowych aromatów i bogactwo doznań oferuje nam owa pomyłka? Gdzie pamięć płata figle, tam rodzą się najprawdziwsze rozkosze.

Dzięki temu, że każdy pałający miłością do gotowania wnosi do potrawy nieco swojego charakteru, domostwa idą w prawdziwe konkury w drodze po laury. Ponidzianie wiedzą, gdzie się udać, gdy zamarzy im się pożywna gęsińska, wyśmienita kaczka albo świeża ryba prosto z Nidy. Siesławicka gęś smakuje najwyborniej w Gospodarstwie Agroturystycznym „Brzoskwiniowy Sad” Grażyny Korepty z Siesławic. Delikatna Kaczka Stopnicka – to danie popisowe Barbary Kapusty z zajazdu „Mateo”. W Gospodarstwie Agroturystycznym „Dworek Staropolski”, prowadzonym w Młyńcyskach przez Panią Zofię Guz, Jesiotr po królewsku odgrywa na talerzu pierwsze skrzypce. Doskonale sprawdzi się w akompaniamencie Tarty fasolowej czy Fasolowej przekąski, po które warto udać się do Nowego Korczyna. By strawa przyjęła się dobrze, sięgnijmy po nalewkę.

I tu trudny wybór – lista trunków układa się w rozłożysty wachlarz. Pierwsza z propozycji – to Nalewka „Damaszka” na bazie słynnych śliwek Barbary Kapusty. Można jej skosztować w Hotelu „Mateo” w Stopnicy. Następnie – zbawienna po spożyciu pieczonego – Nalewka „Anyżówka Zdrojowa”, którą sporządzały już w XVIII stuleciu siostry Norbertanki. Ten eliksir zakupimy w „Brzoskwiniowym Sa-

dzie”. Trzecią w kolejności – „Nalewkę Sośniak” – posmakujemy przy szumie sosen i bystrego strumienia okalających „Dworek Staropolski”. Na deser wybierzmy się do Błońca. W Zawijańcu drożdżowym z truskawkami, przygotowanym przez Koło Gospodyń Wiejskich z Panią Zofią Żyłą na czele, skrył się prawdziwy charakter prowincji – niepowtarzalna słodycz w ukrytej cierpkości Truskawki Buskiej Faworytki. Jeśli wizyta na gościnnym Ponidziu przypadnie w okresie Świąt Wielkanocnych, nieskosztowanie tradycyjnego wypieku – Dziańia Wiślickiego – byłoby najcięższym grzechem. Tej przyjemności zaznamy dzięki Zespołowi Pieśni i Tańca Wiśliczanie, który trzyma w ryzach Pani Jadwiga Krzak z Wiślicy. Półśłodkie Wino spod Kapturowej Góry wytwarzane przez Damiana Galusa w Gospodarstwie Agroturystycznym „U Damiana” – to prawdziwa oda do słodyczy, która znakomicie dopełni całości.

Śliwka Damacha z domieszką tradycji

Najstarsze ślady jej uprawy prowadzą aż do ogrodów Damaszk w Persji. Damacha jest dawną, prymitywną odmianą śliwki. Wykazuje niespotykaną odporność na choroby, a kolejną jej zaletą jest wysoka plenność. Tę kreację wytwarza się na Ponidziu i w Niecce Soleckiej. Jesienne zbiory owocu przeznacza się na powidła i susz – wówczas śliwki są najśłodsze. Suszona Damacha komponuje się z różnymi rodzajami mięsiva, jest także niezastąpionym składnikiem wypieków i wielu potraw wigilijnych. W pamięci najstarszych mieszkańców królują garus z kaszą, kompot z suszu i pierogi z farszem na bazie Damachy. Pałaszowanie świeżych owoców wymaga zmagania się z uporem miąższu. Jest zwarty i mięsisty, więc droga do pestki pozwala na długie delektowanie się słodyczą. Można także spożywać „prażuchy”, czyli owoce, które są w trakcie procesu

suszenia. Śliwy tej odmiany od zawsze cieszyły się dużą popularnością na tych terenach, stanowiąc ozdobę przydomowych sadów niejednego mieszkańca okolic Buska.

Pani Barbara Kapusta, właścicielka zajazdu „Mateo”, zajmuje się produkcją wyrobów z Damachy już od kilku lat. Wykorzystując śliwki tej odmiany jako dodatek do mięs, komponując ich słodycz z aromatem ciast, zatapiając je w zawieszinie sosów, gubiąc w bigosie, a także wynosząc na pierwszy plan w regionalnej potrawie – kaszy ze śliwkami – i uzyskując zeń nalewki, zgrabnie łączy tradycję z nowoczesnością. W swojej siedzibie smaży również powidła, których niebawym atutem jest brak dodatku cukru.

W 2005 r. Śliwka Damacha zajęła I miejsce w kategorii produkty roślinne w konkursie „Nasze Kulinarne Dziedzictwo”, a w 2006 r. otrzymała nagrodę „Perła”.

Fasola Korczyńska pnie się ku laurom

Plantacje fasoli wpisały się w tradycję Ponidzia już wiele wieków temu. W XVI stuleciu hodowano ją jako roślinę ozdobną. Walory smakowe i prozdrowotne warzywa doceniono sto lat później. Jedyna w swoim rodzaju Fasola Korczyńska odmiany Piękny Jaś od początku swej uprawy pnie się ku laurom zasilana nadnidziańską wodą. Uprawę fasoli rozpoczęto w okolicach Nowego Korczyna w latach 70. XX w. i trwa ona nieprzerwanie do dziś.

Roślina ta jest uprawiana na terenie pięciu gmin: Nowy Korczyn, Wiślica, Opatowiec, Solec Zdrój i Pacanów. Za sprawą specyficznego mikroklimatu Ponidzia Fasolę Korczyńską cechuje wysoka plenność, zwłaszcza na żyznych glebach spotykanych w tym regionie. Jest zasobna w białko, a w suchych nasionach i niedojrzałych strąkach z nasionami odnotowuje się wysoki udział soli mineralnych (z przewagą fosforu i wapnia) oraz witamin, zwłaszcza z grupy B. Może być podawana jako dodatek do potraw mięsnych, a także stanowić samodzielne danie jarskie. Jej wysoka kaloryczność (250 kilokalorii w 100 gramach suchej masy) sprawia bowiem, iż Fasola Korczyńska jest sytą strawą.

Co ciekawe, fasola ma znakomite właściwości lecznicze. W formie sproszkowanej służy do posypywania zmienionych miejsc na skórze, ran, egzem, oparzeń. Napary i wyciągi z tej rośliny stosowano w leczeniu diabetyków. Odwary z rozdrobnionych strąków fasoli są dzisiaj powszechne w użyciu, gdyż niwelują dolegliwości związane z kamicą nerkową, chorobą reumatyczną i schorzeniami skórными.

Liczne potrawy przyrządzane z tej rośliny uprawnej zostały docenione i otrzymały nagrody konkursowe. I tak, Farsze fasolowe (z ziołami, grzybami i marcepanowy na słodko) do naleśników przygotowane przez Restaurację „Gościniec” w Busku-Zdroju uplasowały się na pierwszej pozycji w konkursie „Nasze kulinarne dziedzictwo” w 2004 r. Tarta z fasoli Klubu 4H z Gimnazjum w Nowym Korczynie zajęła pierwsze miejsce w skali regionu świętokrzyskiego w kategorii „Potrawa dla Unii Europejskiej” w starciu o tytuł „Mistrza wypieku”. Naleśniki fasolowe zyskały uznanie we wrześniu 2003 r., kiedy to zdobyły drugą nagrodę w trzeciej edycji konkursu „Nasze kulinarne dziedzictwo” odbywającego się w Modliszewicach.

Fasola Korczyńska brała udział w konkursie „Nasze kulinarne dziedzictwo” na najlepszy polski regionalny produkt żywnościowy. Uzyskała wówczas tytuł „Perła” w 2004 r. na Targach POLAGRA w Poznaniu. W 2007 r. została wpisana na listę Produktów Tradycyjnych prowadzoną przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi, a w lipcu 2010 r. została wpisana do rejestru jako Chronione Oznaczenie Geograficzne (ChOG).

Truskawka Buska Faworytka – owoc amantów

Historię uprawy tego owocu przytaczają najstarsi mieszkańcy Błońca i Nowej Wsi. Jak podają w ustnych przekazach, plantacje truskawek w tych miejscowościach prowadzono już w latach 30. XX w. Na walory Faworytki wpływają uzdrowiskowe warunki panujące na Ponidziu. Nie bez znaczenia są też odpowiednie ukształtowanie terenu oraz tradycyjna technologia uprawy. Truskawka Buska zapisała się na stałe na kartach literatury. O roli jaką odgrywał ów owoc w historii tutejszej ludności czytamy w artykule Aleksandry Imosa (Aktualności rolnicze, Poznajemy Świętokrzyskie Smaki, 6/2007):

Gdy kawalerowie z Błońca szli do swych wybranek z okolicznych wsi, nie zanosili pannom kwiatów, koralików czy chusteczek, ale właśnie koszyczki truskawek. Wieść niesie, że miłosna moc truskawek była tak ogromna, iż z tej przyczyny Błoniec i Nowa Wieś się rozrosły, przybywało ludności, a coraz większe arealy przeznaczano pod uprawę truskawek.

Faworytka została wyniesiona przez mieszkańców Błońca-Nowej Wsi na piedestał. Ustanowiono bowiem Święto Truskawki, rokrocznie wieńczone festynem, które przypada w czerwcu.

Wyróżnienie w konkursie „Nasze Kulinarne Dziedzictwo” w 2006 r. i wpis na Listę Produktów Tradycyjnych w 2007 r. prowadzoną przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi – to najwyższe odznaczenia, jakie jak dotąd nadano Truskawce Buskiej Faworytce.

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Urzędy i instytucje

Urząd Miasta i Gminy Busko-Zdrój

al. Mickiewicza 10
tel. 41 370 52 00, fax: 41 370 52 90
e-mail: urzad@umig.busko.pl
promocja@umig.busko.pl
(informacja miejska)
www.busko.pl

Starostwo Powiatowe w Busku - Zdroju

al. Mickiewicza 15
tel. 41 378 30 51 do 52
www.powiat.busko.pl

Powiatowy Urząd Pracy

ul. Różana 2
tel. 41 378 30 54, 41 378 80 55

Urząd Skarbowy

ul. 12-go Stycznia 17
tel. 41 378 48 86, 41 378 10 69

Sąd Rejonowy

ul. Kościuszki 5
tel. 41 370 18 15 do 19

Komunikacja

PKS w Busku-Zdroju S.A.

ul. Boh. Warszawy 118
tel. 41 378 24 81 do 83
www.pks-busko.com.pl

Miejski Dworzec Autobusowy

ul. Waryńskiego 29
tel. 41 378 35 49

Taxi – postój taksówek

pl. Zwycięstwa
tel. 41 378 23 27

Telefony alarmowe

Pogotowie Ratunkowe

ul. Partyzantów 4
tel. 999, 41 378 26 57

Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej

ul. Waryńskiego 29a
tel. 998, 41 370 89 30, 41 378 20 43
tel. 112 (z tel. kom.)

Komenda Powiatowa Policji

al. Mickiewicza 19
tel. 997, 41 378 92 05, 41 378 92 06

Straż Miejska

al. Mickiewicza 10
tel. 986, 41 370 52 70, 41 370 52 72

ZEORK S.A.

Rejonowy Zakład Energetyczny w Busku-Zdroju

ul. Boh. Warszawy 110
tel. 41 370 44 00

Pogotowie Gazowe

ul. Waryńskiego 29b
tel. 998, 41 378 20 64

Apteki

ul. 1 Maja 17, tel. 41 370 81 25

ul. Batorego 3, tel. 41 370 14 80

ul. Boh. Warszawy 65a, tel. 41 370 18 50

ul. Boh. Warszawy 106, tel. 41 370 85 80

ul. Kilińskiego 16, tel. 41 378 24 99

ul. Kościuszki 10, tel. 41 378 21 13

ul. Rzewuskiego 4, tel. 41 370 14 74

ul. Rzewuskiego 17, tel. 41 370 14 74

os. Sikorskiego 26, tel. 41 378 60 29

ul. Staszica 2a, tel. 41 378 37 80

ul. Targowa 4, tel. 41 370 80 60

ul. Wojska Polskiego 14, tel. 41 277 15 56

pl. Zwycięstwa 10, tel. 41 378 34 88

pl. Zwycięstwa 30, tel. 41 370 14 42

Szpital

Szpital Rejonowy ZOZ

ul. Boh. Warszawy 67
tel. 41 378 24 01 do 09

Przychodnie zdrowia

Przychodnia Rejonowa nr 1

ul. Sądowa 9
tel. 41 356 71 10, 41 356 71 49

Przychodnia Rejonowa nr 2

os. Sikorskiego 10
tel. 41 378 63 48

Przychodnia Uzdrawiskowa

Park Zdrojowy (za Sanatorium „Marconi”)
tel. 41 370 32 77

Ośrodek Zdrowia w Kołaczkowicach

Kołaczkowice 11
tel. 41 376 24 70

Ośrodek Zdrowia w Dobrowodzie

Dobrowoda 24
tel. 41 378 15 27

Ośrodek Zdrowia w Szczaworyżu

Szczaworyż 51
tel. 41 376 12 23

Banki

Bank Przemysłowo-Handlowy BPH S.A.

al. Mickiewicza 12
tel. 41 378 24 87 do 88

Bank Pekao S.A.

I Oddział w Kielcach. Filia nr 2
pl. Zwycięstwa 25
tel. 41 378 32 90

Kredyt Bank S.A.

ul. Partyzantów 21
tel. 41 378 12 44

PKO Bank Polski S.A.

pl. Zwycięstwa 9
tel. 41 378 78 82

Bank Spółdzielczy w Busku-Zdroju

ul. Stefana Batorego 1a
tel. 41 378 26 59

Bankomaty

Bank Spółdzielczy (placówka banku)
ul. Batorego 1a

BNP Paribas (placówka Banku)
ul. Bohaterów Warszawy 11

Euronet (Delikatesy „Centrum”)
ul. Bohaterów Warszawy 59

Bank Spółdzielczy
(Supermarket „Kaufland”)
ul. Bohaterów Warszawy 114 a

Bank PKO B.P. S.A. (placówka banku)
pl. Zwycięstwa 9

Bank Przemysłowo-Handlowy BPH S.A. (placówka banku)
al. Mickiewicza 12

Bank PKO B.P. S.A. (BSCK)
al. Mickiewicza 22

Euronet („Biedronka”)
ul. Na Dole 2

Euronet („Media Expert”)
ul. Partyzantów 19

Kredyt Bank S.A. (placówka banku)
ul. Partyzantów 21

Bank Polskiej Spółdzielczości S.A.
(Dom Handlowy „Lux”)
ul. Poprzeczna 4

Cash4You (Sanatorium „Włókniarz”)
ul. Rokosza 1

Bank Polskiej Spółdzielczości S.A.
(Zarząd „Uzdrowiska Busko-Zdrój” S.A.)
ul. Rzewuskiego 1

Bank Pekao S.A. (Zarząd „Uzdrowiska Busko-Zdrój” S.A.)
ul. Rzewuskiego 1

Euronet (Delikatesy „Centrum”)
os. Sikorskiego 9

Bank Polskiej Spółdzielczości S.A.
(placówka banku)
ul. Wojska Polskiego 2

Towarzystwo Finansowe SKOK S.A.
pl. Zwycięstwa 8

Bank Przemysłowo-Handlowy BPH S.A. (Dom Handlowy „Lotos”)
pl. Zwycięstwa 11

Euronet (Dom Handlowy „Zenit”)
pl. Zwycięstwa 22

Bank Pekao S.A. (placówka banku)
pl. Zwycięstwa 25

Biura Podróży

Agencja Turystyczna „DAL”

ul. Łagiewnicka 98
tel./fax: 41 378 60 56
e-mail: dal@realnet.pl
www.dal.tbu.pl

Agencja Turystyczna „TRAMP”

os. Piłsudskiego 11/43
tel. 41 378 10 71
tel. kom. 501 672 290
e-mail: biuro@tramp-busko.com
www.tramp-busko.com

Biurow Podróży PKS w Busku-Zdroju

ul. Boh. Warszawy 118
tel. 41 378 24 81 wew. 232, 233
e-mail: biurowpodrozy@pks-busko.com.pl
www.pks-busko.com.pl/bp

Biurow Podróży „VENUS TRAVEL”

os. Kilińskiego 20
tel. 41 378 28 50
www.venustravel.pl
e-mail: biuro@venustravel.pl

Biurow Turystyczne „L'TOUR”

al. Mickiewicza 9
tel. 41 378 17 33, 41 370 80 34
e-mail: info@ltur.pl
www.ltour.pl

Biurow Usług Turystycznych i Ubezpieczeniowych

ul. Kopernika 1
tel. 41 378 48 83, 516 170 448
e-mail: biuro@it.busko.com.pl
www.it.tbu.pl

Centrum Turystyczne „Euro-Travel”

Oddział: ul. Boh. Warszawy 7
tel./fax: 41 378 44 44
e-mail: busko@euro.travel.pl
www.euro.travel.pl

Sale konferencyjne

Buskie Samorządowe Centrum Kultury

al. Mickiewicza 22
tel. 41 378 23 19
www.bsck.busko.pl

Centrum Konferencyjne w Sanatorium „Marconi”

Park Zdrojowy
Dział Marketingu, tel. 41 370 87 50
e-mail: marketing@ubz.pl
www.uzdrowiskobusko.pl

Hotel „Gromada”

ul. Waryńskiego 10
tel. + 48 41 378 30 01 do 04
www.hotelgromada.busko.com.pl

Sanatorium „Włókniarz”

ul. Rokosza 1
tel. 41 370 70 70
www.wlokniazr.pl

Informacja turystyczna

Centrum Informacji Turystycznej w Busku-Zdroju

al. Mickiewicza 22 (budynek BSCK)
tel. 41 370 10 22
www.busko.travel

Centrum Informacji Turystycznej Ponidzia

ul. Waryńskiego 38
tel. 41 370 86 50 do 51, 41 378 14 64
www.busko.travel

Biurow Usług Turystycznych i Ubezpieczeniowych

ul. Kopernika 1
tel. 41 378 48 83, 516 170 448
e-mail: biuro@it.busko.com.pl
www.it.tbu.pl

Baza sportowo-rekreacyjna

Pływalnie

Pływalnia Miejska im. Stefana Komendy

ul. Grotta 3a
tel. 41 378 85 49
www.plywalnia.busko.pl

Kompleks zabiegowy OPAL w 21 Wojskowym Szpitalu Uzdrowiskowo-Rehabilitacyjnym (basen, sauna, grota solna)

ul. F. Rzewuskiego 8
tel. 41 378 0359
www.21wszur.pl

Kąpieliska

Radzanów (3 km od Buska-Zdroju)
Ośrodek Rekreacyjny nad zalewem

Gacki (12 km od Buska-Zdroju)
Camping „Loch Ness” nad zalewem

Boiska sportowe ze sztuczną nawierzchnią

Boisko do piłki nożnej

ul. Kościuszki 1
(przy Zespole Placówek Oświatowych nr 1)
tel. 41 378 41 34, 663 120 755

Boisko do piłki ręcznej

al. Mickiewicza 23
(przy Zespole Szkół Technicznych i Informatycznych)
tel. 41 378 43 86

Pole do Mini Golfa

ul. Kościuszki 2a (plac przy MGOPS)
tel. 41 378 44 42
www.mgops.busko.pl

Zespół boisk wielofunkcyjnych

ul. Grotta 3a (przy Pływalni Miejskiej)
tel. 41 378 85 39

Hala sportowa

Hala Sportowa

ul. Kusocińskiego 3
tel. 41 378 10 40

Korty tenisowe

Sanatorium „Marconi”

Park Zdrojowy
tel. 41 370 30 00

Sanatorium „Włókniarz”

ul. Rokosza 1
tel. 41 370 70 00, 41 370 70 70

Sanatorium „Nida-Zdrój”

ul. Rzewuskiego 9
tel. 41 378 24 91

Kompleks sportowy

ul. Kusocińskiego 3
tel. 41 378 85 49

Turystyka konna

Ośrodek jeździecki „Hipolandia”

Zbludowice
tel. kom. 501 371 954

Jeździecki Ośrodek Hipoterapii „Rancho”

Wolica 23
tel. 41 378 74 67

Terapia konna, przejażdżki - Anna i Piotr Agatowscy

Łagiewniki 121
tel. 41 379 80 17
tel. kom. 604 062 077

Wypożyczalnia rowerów

„Uzdrowisko Busko-Zdrój” S.A.

ul. Rzewuskiego 1
tel. 41 370 32 81
www.uzdrowiskobusko.pl

Wypożyczalnia rowerów - „Zamek Derśława”

al. Mickiewicza 18
tel. 41 378 85 47
www.derslaw.busko.com.pl

Wypożyczalnia sprzętu rehabilitacyjnego - „Włókniarz”

ul. Rokosza 1
tel. 41 378 84 94

Wypożyczalnia sprzętu sportowego - „Sanato”

ul. 1-go Maja 29
tel. 41 378 19 48
www.sanato.com.pl

Spływy kajakowe

Gospodarstwo Agroturystyczne „Nad Nidą”, Mirosława i Marek Durlej

Krzyżanowice Średnie 39
28-400 Pińczów
tel. kom. 692 971 496 , 666 915 108
www.kajaki.limesnet.com

Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji

ul. Pałęki 26
28-400 Pińczów
tel. 41 357 20 44
www.mosir.pinczow.com.pl

Przedsiębiorstwo Turystyczne „Kajakiem.pl” Anita Górecka

ul. Rakowska 29
28-300 Jędrzejów
tel. kom. 600 288 375
www.kajakiem.pl

Klub Wodny „Nida” Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze

Oddział w Busku-Zdroju
ul. Wojska Polskiego 31
28-100 Busko-Zdrój
www.pttkbusko.pl

Organizacja lotów i kursów mikrolotowych

Aeroklub Regionalny w Pińczowie

ul. Zacisze 7/16
28-400 Pińczów
tel. kom. 668 409 128
www.arp.pinczow.com

Lodowisko

Sztuczne lodowisko (sezonowe)

ul. Grotta 3a (przy Pływalni Miejskiej)

Baza uzdrowiskowa

„Uzdrowisko Busko-Zdrój” S.A.

ul. F. Rzewuskiego 1
tel. 41 370 32 00, tel./fax 41 378 41 54
www.uzdrowiskobusko.pl

Sanatorium „Marconi”

– Centralna Rezerwacja
Park Zdrojowy
tel. 41 370 31 51, 41 370 31 52
e-mail: rezerwacja@ubz.pl

Sanatorium „Mikołaj”

ul. 1-go Maja 3
tel. 41 370 32 26

Sanatorium „Willa Zielona”

ul. 1-go Maja 39
tel. 41 370 32 73

Szpital Uzdrowiskowy „Krystyna”

ul. Rzewuskiego 3
tel. 41 370 32 00

Szpital Uzdrowiskowy „Obłęgorek”

ul. 1-go Maja 19
tel. 41 370 33 32

Sanatorium „Obłęgorek II” (Willa Stefan)

ul. Spokojna 4
tel. 41 370 18 81, 41 370 33 24

Specjalistyczny Szpital Ortopedyczno-Rehabilitacyjny „Górka”

ul. Starkiewicza 1
tel. 41 370 34 00, 41 370 34 51,
41 378 40 18
www.szpitalgorka.pl

Sanatorium „Astoria”

ul. Starkiewicza 19
tel. 41 378 80 67
www.astoria.tbu.pl

Sanatorium „Nida-Zdrój”

ul. Rzewuskiego 9
tel. 41 378 24 91 do 93
www.sanatorium-nida.pl

Sanatorium „Rafał”

ul. Topolowa 2
tel. 41 378 39 68, 41 378 21 62
www.rafal.busko.com.pl

Sanatorium „Słowacki” Spa

ul. 1-go Maja 33
tel. 41 378 78 79, 41 370 80 95,
41 370 80 96
www.slowacki.busko.pl

Sanatorium „Włókniarz”

ul. Rokosza 1
tel. 41 370 70 00, 41 370 70 70
www.wlokniaz.pl

Sanatorium „Zbyszko”

ul. 12-go Stycznia 2, ul. 1-go Maja 6
tel. 41 378 25 66 wew. 303
tel. kom. 604 606 062
www.sanatoriumzbyszko.pl

21 Wojskowy Szpital Uzdrowiskowo-Rehabilitacyjny

ul. F. Rzewuskiego 8
Rezerwacja: 41 378 03 85
Recepcja: tel. 41 378 09 00
Centrala: tel. 41 378 24 17
www.21wszur.pl

Zakład Leczniczo-Rehabilitacyjny „Natura”

ul. Chopina 9
tel./fax: 41 378 70 56
www.natura.med.pl

Baza noclegowa

Hotele

Hotel „Gromada”

ul. Waryńskiego 10
tel. 41 378 30 01 do 04
www.hotelgromada.busko.com.pl

Hotel „Pod Świerkiem”

ul. Waryńskiego 38
tel. 41 378 28 54, 41 378 14 64
www.busko-zdroj.com/podswierkiem

Pensjonaty

Pensjonat „Milenium”

ul. Waryńskiego 15
tel. 41 378 43 73
www.pensjonatmilenium.pl

Pensjonat „Sanato”

ul. 1-go Maja 29
tel. 41 378 19 48
www.sanato.com.pl

Pensjonat „Zamek Derśława”

al. Mickiewicza 18
tel. 41 370 85 47
tel. kom. 605 133 041
www.derslaw.busko.com.pl

Wille

Wille „Anna” i „Margaretka”

ul. Słoneczna 9
ul. Bajkowa 12
tel. 41 378 35 57
tel. kom. 515 175 077
www.straub.tbu.pl

Willa „Bolesław”

ul. 12-go Stycznia 9
tel. 41 378 23 97

Willa „Dorotka”

ul. Rokosza 11
tel. 41 378 23 18
tel. kom. 600 454 635
www.salondorotka.pl

Willa „Elżbieta”

ul. Kusocińskiego 4
tel. 41 378 32 56

Willa „Ewa”

ul. Kusocińskiego 4a
tel. 41 378 14 73
tel. kom. 600 121 793
www.willaewa.eu

Willa „Ewusia”

ul. Wieniawskiego 4
tel. 41 378 35 42

Willa „Gosia”

ul. 1-go Maja 23a
tel. 41 378 16 30
www.willa.gosia.prv.pl

Willa „Henczel”

ul. Słoneczna 11
tel. 41 378 26 25
tel. kom. 605 734 908
www.wypoczywajunas.pl/henczel

Willa „Honoratka”

ul. Słoneczna 10
tel. 41 378 33 73
www.willahonoratka.tbu.pl

Willa „Maciej”

ul. Słoneczna 15
tel. 41 378 18 77
tel. kom. 604 46 45 13
www.willamaciej.tbu.pl

Willa „Marcel”

ul. Słoneczna 23
tel. 41 378 37 89
tel. kom. 601 504 704
www.willamarcel.pl

Willa „Muza”

ul. Starkiewicza 9
tel. 41 378 80 34
tel. kom. 793 463 999
www.willamuza.com

Willa „Parkowa”

ul. Waryńskiego 4
tel. 41 378 40 01
tel. kom. 604 980 750

Willa „Paulinka”

ul. Bajkowa 6
tel. 41 378 29 69

Willa „Rys”

ul. Kusocińskiego 8
tel. 41 378 37 19
www.busko-zdroj.com/rys

Willa „Słoneczna”

ul. Słoneczna 18
tel. 41 378 78 32
tel. kom. 728 633 533
www.willasloneczna.com.pl

Willa „Ula”

ul. Kusocińskiego 16
tel. 41 378 32 11

Willa „Zacisze”

ul. 1-go Maja 25
tel. 41 378 26 50

Pokoje gościnne

Buskie Samorządowe

Centrum Kultury
al. Mickiewicza 22
tel. 41 378 23 19
www.bsck.busko.pl

Cupryjak Barbara

ul. Słowackiego 7
tel. 41 378 29 85

Czech Władysława

ul. 12-go Stycznia 12
tel. 41 378 33 06

Gładys Piotr

ul. Słoneczna 14
tel. kom. 600 723 138

Godzwon Władysław

ul. Słoneczna 2
tel. 41 378 43 19

Gwiaździński Krzysztof

ul. Chopina 4
tel. kom. 512 195 152
www.starr.pl

Hotelik „Golden Sun”

ul. Bajkowa 9
tel. 41 378 45 71, 41 370 19 00
www.goldensun.busko.com.pl

Kawalczuk Bożena

ul. Słoneczna 3
tel. kom. 668 163 678

Klepacz Pelagia

ul. Słoneczna 1
tel. 41 378 27 48

Mieleniewska Władysława

ul. Kwiatowa 15
tel. 41 370 12 45

Oszywa Henryk

ul. Chopina 1
tel. 41 378 43 68
tel. kom. 507 655 786

Puchała Wanda

ul. 1-go Maja 8
tel. 41 378 25 28

Radosz Krystyna

ul. Słoneczna 4
tel. 41 378 26 20

Rogowicz Jerzy

ul. Waryńskiego 13
tel. 41 378 33 55

Sagan Władysława

ul. Korczyńska 14
tel. 41 378 71 06

Siwiec Kazimierz

ul. Armii Krajowej 3
tel. 41 378 23 63
tel. kom. 607 881 448

Skoczylas Danuta

ul. 12-go Stycznia 4
tel. 41 378 21 36
tel. kom. 662 624 506
www.busko.org.pl

Stolarek Lucyna

ul. Słoneczna 11a
tel. 41 378 29 43

Trela Daniela

ul. Słoneczna 6
tel. 41 378 40 28

Walkiewicz Jerzy

ul. Słoneczna 7
tel. 41 378 21 27

Wilniewicz Lidia

ul. Słoneczna 5
tel. kom. 519 564 399

Zajazd Panama

Skorzów 63
tel. 41 376 13 12
www.zajazdpanama.pl

Zalecka Ewa

ul. Słoneczna 16
tel. 41 378 41 05

Gospodarstwa Agroturystyczne

Buskie Stowarzyszenie Agroturystyczne „RELAX” w Busku-Zdroju

Punkt informacyjny:
Grażyna Korepta
tel. 41 378 47 68
tel. kom. 692 425 376

Renata i Damian Galus – „U Damiana”

Pęczelice
tel. kom. 600 884 958, 600 213 910
www.agro.galus.busko.pl

Małgorzata i Wojciech Grochowina – „Pod lasem”

Widuchowa 6
tel. 41 376 21 01

Grażyna Korepta – „Brzoskwinowy Sad”

Siesławice 193
tel. 41 378 47 68
tel. kom. 692 425 376

Zofia Guz – „Dworek Staropolski”

Niziny 159
28-142 Tuczępy
tel. 41 353 31 91
tel. kom. 606 708 377
www.dworekstaropolski.pl

Poros Barbara – „Po Rosie”

Zbludowice, ul. Zdrojowa 7
tel. kom. 503 672 914
www.porosie.ugu.pl

„Rancho”

Wolica 36
tel. 41 378 74 67
tel. kom. 509 224 553
www.ranchowolica.yoyo.pl

Małgorzata i Zbigniew Drozdowscy

Strzałków 64
28-130 Stopnica
tel. kom. 608 457 302

Alina Szostak – „Dom nad Łąkami”

ul. Podgrodzie 2
28-160 Wiślica
tel. 41 379 21 53

Michał Grzegorzcyk

Widuchowa 25
tel. kom. 602 710 622

Anna i Piotr Agatowscy

Łągiewniki 121
tel. 41 379 80 17
tel. kom. 604 062 077

Leszek Pośpiech

Kotki-Budy 125
tel. 41 353 17 75

Longin i Lucyna Podkowa

Rzegocin 26
28-136 Nowy Korczyn
tel. 41 377 13 41
tel. kom. 605 421 198

Krystyna i Jan Stojek

Górki
28-160 Wiślica
tel. 41 379 90 32

Emilia i Ryszard Czajka

Królewice 93
28-512 Bejsce
tel. 41 351 10 57
tel. kom. 502 318 454

Eleonora Bąk

Szczeglin 30
28-130 Stopnica
tel. kom. 502 481 220

Barbara Kapusta

ul. Piotrowskiego 41
28-130 Stopnica
tel. 41 377 94 09
tel. kom. 509 527 677

Baza gastronomiczna

Restauracje

„Belwederska”

ul. 1-go Maja 10
tel. kom. 601 836 017

„Cynamon”

al. Mickiewicza 22
tel. 41 356 61 69
tel. kom. 724 655 059
www.cynamon-busko.pl

„Gościniec”

al. Mickiewicza 18
tel. 41 378 85 47
tel. kom. 663 147 307
www.derslaw.busko.com.pl

Zajazd „Panama”

Skorzów 63
tel. 41 376 13 12, 41 378 70 98

„Parkowa”

ul. Waryńskiego 1
tel. 41 378 40 01

„Pod Flagami”

ul. 12-go Stycznia 9
tel. 41 378 23 97

„Pod Świerkiem”

ul. Waryńskiego 38
tel. 41 378 28 54
www.busko-zdroj.com/podswierkiem

„Retro”

ul. Kościuszki 60
tel. kom. 510 193 339

„Słowacki”

ul. 1-go Maja 33
tel. 41 378 78 79, 41 370 80 95,
41 370 80 96
www.slowacki.busko.pl

„Victoria”

Park Zdrojowy
tel. 41 378 33 84
tel. kom. 606 506 237
www.victoria.busko.com.pl

„U Macieja”

ul. Słoneczna 15
tel. 41 378 18 77

„Victoria II” w Hotelu Gromada

ul. Waryńskiego 10
tel. 41 378 30 01 do 04
www.hotelgromada.busko.com.pl

„VIP Club”

ul. Partyzantów 27
tel. 41 378 18 47
tel. kom. 607 042 605

Bary

Abdul Kebab

ul. Młyńska 14
tel. kom. 888 111 005

Bar Bistro Jagienka

al. Mickiewicza 6
tel. 41 378 17 18

Bar Imbis

ul. Kilińskiego 3
tel. 41 378 17 77

Bar Zbyszko

al. Mickiewicza 4
tel. 41 378 29 07
tel. kom. 510 193 338

Karczmy

Karczma „Pod Strzechą”

ul. Kilińskiego 45
tel. 41 378 41 95

Karczma „U Chłopa”

ul. Kościuszki 34
tel. 41 378 84 18

Kawiarnie

Cafe Cukiernia Banatkiewicz

al. Mickiewicza 9a
tel. 41 378 32 55

Cafe Śnieżka

al. Mickiewicza 2a
tel. 41 378 14 88, 41 378 27 61

Kawiarnia w Sanatorium Marconi

Park Zdrojowy
tel. 41 378 37 93

Kawiarnia w Pensjonacie Sanato

ul. 1-go Maja 29
tel. 41 378 19 48, 41 378 19 51

Kawiarnia „Letnia Grota”

Park Zdrojowy

Kawiarnia „Sęczek”

ul. Rzewuskiego 8 (przy 21 WSzU-R)
tel. 41 378 03 43

Kawiarnia „Smak Kawy i Herbaty”

ul. Rokosza 1 (przy Sanatorium Włókniarz)
tel. 41 378 79 70

Kawiarnia Zdrojowa

ul. Rzewuskiego 6
tel. 41 370 34 66

Klub Piwniczka

ul. Rzewuskiego 9
(przy Sanatorium Nida-Zdrój)

Lazuryt Cafe

ul. Rzewuskiego 8 (przy 21 WSzU-R
w Kompleksie Zabiegowym „OPAL”)
tel. kom. 604 192 139
www.lazurytcafe.pl

Lodziarnia Dolce Vita

ul. Bohaterów Warszawy 24
tel. kom. 796 851 615

Pizzerie

Pizzeria „Bafra”

ul. Bohaterów Warszawy 14
tel. 796 638 882
tel. kom. 510 555 335

Pizzeria „Corleone”

al. Mickiewicza 9
tel. 41 378 19 25
tel. kom. 696 527 527

Pizzeria „Pizza Full”

ul. Korczaka 3
tel. 514 983 141
tel. kom. 696 701 071
www.pizzafull.pl

Pizzeria „Pub 105”

pl. Zwycięstwa 8
tel. 41 378 37 84, 41 378 22 40

Pizzeria „Royal”

ul. Kopernika 8
tel. kom. 509 484 884, 787 600 031

Pizzeria „Zbyszko”

al. Mickiewicza 4
tel. 41 378 29 07
tel. kom. 510 193 338

Puby, dyskoteki

Amnezja Pub

ul. Kilińskiego 3
tel. kom. 888 829 127

Club Heaven

Budynek d. dworca kolejowego PKP
ul. Waryńskiego
tel. kom. 509 324 778

Klub Imperium

ul. Widuchowska 198
tel. 41 378 18 58, 41 378 72 13

Orange Pub

ul. Słowackiego 41

Pub Magma

ul. Partyzantów 17
tel. kom. 664 575 692

Pub 105

pl. Zwycięstwa 8
tel. 41 378 37 84, 41 378 22 40

Scalar Club

ul. Partyzantów 1
tel. kom. 788 077 597

Tekst:

Magdalena Koper i Michał Jurecki

Redakcja i korekta:

Magdalena Koper

Zdjęcia:

Dariusz Krakowiak

oraz

Archiwum UMiG (ss. 10, 12, 46, 47)

Fotolia (ss. 48, 49, 50)

Piotr Kaleta (ss. 21, 23, 25, 26-27, 37, 40, 41, 42)

Jarosław Kruk /Creative Commons (s. 40)

Jacek Wcisło (s. 40)

Uzdrowisko Busko-Zdrój S.A. (s. 12)

..... (wizualizacja s. 17)

Opracowanie graficzne i skład:

Karolina Otulakowska

Sebastian Person

Wydano na zlecenie:

Gmina Busko-Zdrój

al. Mickiewicza 10

28-100 Busko-Zdrój

tel. 41 370 52 00

fax 41 370 52 90

e-mail: urzad@umig.busko.pl

www.busko.pl

Busko-Zdrój 2011**Wydawca:**

DDK Edition

ul. Obozowa 4

60-289 Poznań

tel. 61 868 65 75

www.ddkedition.com.pl

ISBN: 978-83-61539-03-2

 Zdrój

**PROGRAM
REGIONALNY**
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

WOJEWÓDZTWO
ŚWIĘTOKRZYSKIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

...dla rozwoju Województwa Świętokrzyskiego...

Projekt „Kampania promocyjna Miasta i Gminy Busko-Zdrój oraz utworzenie centrum informacji turystycznej” współfinansowany przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego

Busko-Zdrój
Spa Municipality

Zdrój

Busko-Zdrój.

Spa Municipality

Dear Visitors!

Busko Zdrój – is a hospitable and friendly town which can pride itself on numerous qualities (not only medicinal)... in brief – it is a pearl of Ponidzie and the Świętokrzyskie Voivodship. This is how I could recommend you the unique place in one sentence.

There are considerably more assets of this kind in the Busko-Zdrój Commune and I have in mind here not only our world famous sulphide baths, but also numerous tourist and recreation attractions as well as great cultural events.

From among the first ones I mainly recommend walking and bicycle trails as well as the exquisite 19th century historic Spa Park. It is also worth visiting 'Łazienki' (Baths) in Busko, the wooden St Leonard church and St Anne chapel.

However, what about the previously mentioned cultural events? Krystyna Jamroz International Music Festival, Summer with Chopin, Busko International Meetings with Folklore, Ponidzie Jazz Festival and Wojtek Belon Polish Nationwide Music Festival 'Niechaj zabrzmi Bukowina' – speak for themselves.

As you will see after reading this brochure, in the Busko-Zdrój Commune there are a lot of places worth visiting and cultural events which provide participants with real spiritual experience.

Therefore, I wish to invite you to the 'sunny town' and explore the undoubtedly beautiful Ponidzie region.

Waldemar Sikora
Mayor of the Busko-Zdrój Town and Commune

Busko-Zdrój

Busko-Zdrój rises above the Ponidzie 'shell' like a dainty, but precious pearl.

About the commune

The Busko-Zdrój Commune is situated to the north of the Nida valley and mainly on the range of the Wójczański-Pińczowski Hump on which a large part of Busko spreads. The south-eastern part of the commune geographically belongs to the Solec Basin. Opposite the hump the commune is located within the Szaniec Plateau. Today, the area of the Busko-Zdrój Commune amounts to 236 km². The town itself covers an area of 12.28 km². Currently, the population of the whole commune is over 32.5 thousand people and of this number residents of Busko account for over 17 thousand. Additionally, there are over 50 thousand health resort visitors who in the course of the year come here for health and beauty reasons.

Coat of arms of Busko-Zdrój is confusingly similar to the sun and as residents claim not without reason. Busko-Zdrój has long been regarded as the sunniest Polish health resort. In July, the warmest month in a year, average daily temperature comes here to approx. 24°C, whereas in January – the coldest month in a year – average daily temperature comes to approx. –6°C.

History of the town and health resort

Busko-Zdrój rises above the Ponidzie 'shell' like a dainty, but precious pearl. It lies on slopes of the Wójczański-Pińczowski Hump which in this place is 230 m AMSL high, to the north east of the Nida river. Specific location of the town enables its residents to watch both the Świętokrzyskie Mountains looming up in the distance and the vast Nida valley, a heart of the Ponidzie region. The town is only 80 km away from the capital of Małopolska (776 national road) and is a seat of the County Authorities as well as the Town and Commune Office. It lies at the Kielce – Tarnów route (73 voivodship road).

History of Busko is shrouded in legend based on which this picturesque town, which used to be a settlement, was overgrown with lush beeches.

In the country of vast marsh and mud,
In the middle a vast hill towers,
On this hill a beechwood grows,
An old beech and young beeches.¹

The name of the Busko town is certainly not coincidental. As the etymology shows it derives not from the species name of the tree, but from words bug, buga which mean backwater as well as sulphur and salt springs which have run out from underground. Linguists indicate similarity of the above-mentioned words to the term bugaj which stands for a place by the water. It is very close in meaning to the Russian word buga – backwoods overgrown with wicker.

¹ As cited in Franciszek Rusak, Busko legends, Busko-Zdrój 2002, p. 8.

The etymology gives the lie to the legends, because as the foregoing analysis shows the belief that beech groves laid foundations of the name of a gord is wrong. Nature clearly determines conditions in which a beechwood can grow. Water-lands which surround the Nida Basin certainly would not make it possible for these woods to grow. Thus, there is no point in setting out on an utopian trip

To a diving land of marsh,
Where a mighty beech yields nuts...²

The history of Busko dates back to the 12th century. The first records about Busko (Bugsko) come from 1166, from a Papal bull and a chronicle of the Bishopric of Kraków. At that time, the town was a shepherd settlement focused on horse breeding for Druzhinas. Goods were looked after by Dzierżko, a knight, Janina coat of arms, also known in legends as Dzierżysław or Derśław.

In the second half of the century in Poland Norbertine congregations were set up based on private foundations. They contrasted with a 'secular canonry' which was spreading at that time. Monasteries of the Premonstratensians of St Norbert rule provided house for men and women from magnate families and persons from wealthy chivalry. It was Dzierżko (together with a Bishop of Płock Wit, his brother) that in the years 1180 – 1186 brought to Busko the feminine order of the Norbertines.

As requested by the magnate in a will in around 1190, the knight's property was to fall into possession of the religious order. According to an inscription on a plaque from the 16th century built in an external wall of the monastic buildings Derśław from Chotel died in 1241. The history says that he was killed by Tatars whose invasion of the gord ended in devastation of the settlement. It can be presumed that Dzierżko took part in the Battle of Chmielnik and it was then when he died.

The 13th century opened a new chapter in the history of Busko. Discovery of considerable resources of salt-springs was an extremely important card in the history of the gord. A precious halite lump turned out to be a milestone in the growth of the settlement. This discovery resulted in granting to the religious order a commercial privilege in 1252, by Duke Bolesław the Chaste, which gave the right to exploit salt-springs and curdle salt.

² Ibid.

Busko was in the age of prosperity. Early granting of town privileges (Magdeburg) to the settlement in 1287 by Duke of Kraków Leszek the Black was the proof of its big time. The town owes its location, on the territory of the upper parish village, to an initiative of the prioress (principal of the convent) Agnieszka and the provost Herman. The location right was confirmed by Władysław Jagiełło (1412) and Zygmunt the Old (1537).

The first years of the 14th century were not favourable to Busko. Mercenaries of the bishop of Kraków, Jan Muskata, battling against Władysław the Elbow-High, completely plundered the town. Travestying the words of Ignacy Krasicki, fortunately it turned out that all good things started badly. The situation improved thanks to the perfect location of Busko at a junction of trade routes running from Wiślica to Kielce and from Stopnica to Pińczów, which foreshadowed that big time of the town would come.

Economic situation on the market developed in the 15th century. This fact is confirmed in the term coined by Jan Długosz who called Busko *oppidum frequens foro* – a centre of local trade. As the author says there were a hundred residential buildings, a bath house, *jatki* (meat stalls) and shops of all kinds. In addition, it was a seat of fabric factories (which made the town famous by the end of the 17th century), a mill and municipal shearing house for sheep. A royal route ran across Busko to Lithuania. Therefore, Władysław Jagiełło with his wife Jadwiga boarded here and stocked up on food, horses, meat and gold brew beverage – beer. According to an entry in the chronicle of the Norbertine convent, on 6 December 1393 the royal couple also took a bath in water from a local source prepared by nuns. In 1412 the king authorised residents of Busko to run weekly markets and fairs twice a year – on St Florian Day and St Procopius Day. Next monarchs i.e. Casimir Jagiellon and Sigismund III Vasa maintained this tradition. In the town they started to form guilds (with a shoemaker's guild at the top, set up in 1490). The second half of the century marks the beginning of the 'gold era' of Busko which declined two hundred years later.

*In the 16th century Busko became famous for barber surgeons, fullers, distillers, coppersmiths and stall-keepers. Apart from thriving industry, also culture gradually developed. Reformation ideas, which in the middle of the 16th century radically changed the face of many towns in *Ponidzie*, for obvious reasons did not receive, because could not receive, recognition in Busko which belonged to the Church. In 1592 Busko was plundered during conflicts between dissenters and Catholics.*

The second half of the 17th century and the beginning of the 18th century put an end to prosperity of Busko. Economic growth of the town, just as of many booming trade centres in the territory of southern Poland, was stifled by the Swedish Deluge (1655-1660). The country suffered after the plunderer's invasion - György Rákóczi II, Prince of Transylvania. Also confederations of underpaid army and the Second Northern War to a large extent left their stamp on the public purse. From the moment of granting the privilege to the Norbertines which gave the right to curdle salt – the most precious raw material of the Middle Ages – there was no news of Busko sources for several centuries. The matter returned again after loss of

the mines in Wieliczka and Bochnia, when the authorities started to search for other beds of salt in the territory of the country. Forgotten Busko salt-springs brought splendour to the town back already after the First Partition of Poland (1773).

At that time, permanent research on medicinal properties of Busko sources was launched. Priest, Franciszek Bielina Ossowski, took pride of place in the region's history. He was recorded on its cards as a discoverer of salt-springs in the memorable year 1776. Delivery of samples of ground from boreholes was commissioned to him by Hugo Kołłątaj. Results of the experiments were published by Filip Carosi, a scientist. The Salt Company in Busko was set up pursuant to the privilege of 1783 granted by king Stanisław August Poniatowski. The company was prospering on a large scale - curdled salt from local salt-springs. Unfortunately, the 'salt idol' melted down after the Third Partition of Poland when Busko fell into the power of Austria. Blame for decline of the company can be put on unattractive taste of Busko crystals, rich in sulphur, which could not compete with excellent resources in Wieliczka and Bochnia.

The 19th century was for Busko a sinusoid of prosperity and inclement weather. Since 1809 the town belonged to the Duchy of Warsaw. After six years, under the Treaty of Vienna it became a part of the Kingdom of Poland. In 1819 the Norbertine convent was dissolved. A year later, a 'red rooster' caused on the Busko land another economic breakdown - fire brought to nothing the beauty of the town. Feliks Rzewuski, who entered into possession of the town under lease rights, became a new supervisor of Busko. It was he that in 1824 initiated treatment with Busko mineral waters. In addition, he benefited himself from their curative properties when was treated for rheumatic trouble. Rzewuski underwent therapy carried out by Jan Winterfeld, a medic from Pińczów, who was treating illnesses with Busko waters since 1808. In 1828 Busko became famous as a spa.

Further routes of the town growth are marked up solely by development of the health resort. 1 June 1836 saw the opening of Łazienki (Baths), whereas a year later St Nicolas hospital was set up. The foregoing Łazienki (Baths) were designed by an eminent Polish architect of Italian descent Enrico Marconi. The neoclassical spa building

was erected in a truly idyllic park created in accordance with plans of Ignacy Hanusz.

One of more significant events in the history of the 19th-century Poland i.e. the January Uprising (1863) had a disruptive effect on residents of Busko. After its collapse, Busko lost town privileges under the Tsar's ukaz and the former name of the town i.e. Busk settlement was brought back. The adversity was interrupted as a result of tackling the issue connected with improvement of the health resort. After it was managed by the State in the period 1865-1874, the spa was leased first by Łubieński and then by doctor Dobrzański who introduced an innovative therapy based on properties of mineral silt. In 1894, the spa was taken over by the Government Commission. A significant moment in the history of Zdrój is related to doctor Szymon Starkiewicz who proposed application of spring waters in treatment of children. On his initiative there was set up a sanatorium for young patients. The place where young patients could not only recover, but also learn was called 'Górka' after its location.

Actions taken continually by Rzewuski (who died on 15 October 1841) mitigated Busko residents' bitter memories of the years of adversity. They led to prosperity of the town and made it possible to give it a name of an administration and culture centre. Growth of the health resort accelerated the town's heyday. Having noticed an opportunity to bring back splendour to Busko, motivated residents raised villas and sanatoria laying at the same time foundations of the district named as 'Zdrój' (Spa).

As a result of the World War I Busko fell under the Austro-Hungarian occupation for several years. The General Government was established, first with a seat in Kielce and then in Lublin. In 1915 the capital of the County in Stopnica was replaced by Busko and a year later (on 28 November) it regained relevance of a town.

The World War II had wide repercussions both for the condition of Busko and Zdrój. On 7 September 1939 the Nazi army occupied the town. A bloody period of repression, traumatic roundups and transportations to camps, alternated with signs of activism of the Armia Krajowa (Home Army) troops and Bataliony Chłopskie (Peasants' Battalions) ended in liberation of Busko on 13 January 1945. This brutal period also had a negative impact on architecture of 'Łazienki' (Baths). Soon after the war renovation works on the building began. New sanatorium and public utility buildings started to spring up like mushrooms.

Today, it is the town's coat of arms, with a Sun, that clearly illustrates not only its climate, but also character of Busko-Zdrój which after many ages of pains remained a place full of sun and warmth. Thus, it is not a mystery where the term, generally used to describe the town i.e. 'Town of the Sun', comes from.

Busko and Zdrój, which used to be separate centres, today form a compact structure. However, their extreme location in the current Mickiewicz Avenue enables them to preserve their different characters.

Health resort

Description

From the moment of granting the privilege to the Norbertines which gave the right to curdle salt – the most precious raw material of the Middle Ages – there was no news of Busko sources for several centuries. It was then when beneficial properties of chalk marls were experienced firsthand by the first 'bath guests' – Jadwiga and Władysław Jagiełło. The royal couple enjoyed salutary qualities of waters from local sources already in 1393. Busko-Zdrój has been officially known as a health resort since 1836. This status was granted to it with an opening of the first swimming bath, so-called Spa Baths, i.e. current 'Marconi' Sanatorium. Feliks Rzewuski, the then leaseholder of Busko and ... rheumatic, contributed to growth of the spa. Delighted with beneficial properties of waters from local mineral sources he took a decision to open a health resort. It was set up in the southern part of the town, because there were salt sources and salt-works.

Busko-Zdrój should be visited particularly by those who struggle with problems of the musculoskeletal system, civilization diseases and diseases of the nervous and circulatory systems. The second group of health resort visitors comprises athletes.

The health resort offers a wide range of balneology and physical therapy procedures. Patients can benefit among others from such therapies as: sulphur baths, iodide and bromide baths (irreplaceable in the event of circulatory and autonomic nervous system diseases) and carbon dioxide baths (it is a compress on tattered nerves and a weapon for fighting against obesity), peloid wraps (a compress of medicinal peat mixed with water loosens up muscles and increases blood supply), physical therapy, hydrotherapy, salt cave (makes you feel relaxed, relieves hypothyroidism, lung and bronchus diseases), hippotherapy and music therapy.

Development of the health resort began in the interwar period. Apart from sanatoria, at that time there were set up spa villas and guesthouses. Today, a majority of the facilities belong to the 'Uzdrowisko Busko-Zdrój' S.A. company (with a seat at 1 Rzewuskiego street) and they include:

'Marconi' Sanatorium

'Marconi' Sanatorium – building situated in accordance with a plan of the gardener Hanusz in a central part of the Spa Park, on the main axis running from the Busko marketplace, today is a flagship of the town and symbol of the health resort. A well-known architect Enrico Marconi is an author of the impressive neoclassical construction erected on a plan of the 'T' letter. A pump room with medicinal waters and with impressive columns in the Corinthian style is a representative place of the sanatorium located in the main hall.

Spa Park

A rich offer of the facility encourages visitors to benefit among others from mysterious pearl and ozone as well as iodide and bromide baths, hydro-jet mechanical massages, interferential currents which support healing of scars and the recently popular oxygen therapy. For active people there are organised excursions.

The Specialist Orthopaedics and Rehabilitation Hospital 'Górka'. The centre was set up on the initiative of doctor Szymon Starkiewicz – at that time a medicine learner. The first mission of the doctor was to treat children whose disability resulted from tuberculosis of bones and joints. The hospital located on a gravelled hill made it possible to realise the medic's respectable idea on a large scale. Thus, in 'Górka' young patients have been offered treatment continuously since 1926.

In 2007 the hospital also specialised in rehabilitation and treatment of adults' orthopaedic diseases. The facility's medicinal profile includes: kinesiotherapy, balneology, rehabilitation, light and electrotherapy, cryo- and hippotherapy as well as massages. It is also a place where surgeries are carried out – from removing of contractures of joints, through lengthening, shortening and transplanting of muscles, limb axis correction, to lengthening and shortening of bones. The hospital also offers help to young patients with spinal curvature, defective formation of the chest, congenital: dislocations of hips, club foot and valgus flat foot.

The hospital also takes care of children's ... and adults' education! It conducts school classes, pre-school classes and 'School of Life' for handicapped children as well as 'School of Parents' in which guard-

ians are taught basic children rehabilitation rules to be used after coming back home.

'Willa Zielona' Sanatorium – it carries out, among others, stimulation with Trabert's and diadynamic currents and ultrasound. 50 meters away from the building there are Natural Therapy Centres which offer procedures inaccessible in the Sanatorium's offer.

'Mikołaj' Sanatorium – it is one of the oldest sanatorium facilities in Busko raised thanks to foundation of Tsar Nicholas I as a hospital for the poor under the invocation of the St patronage - donor. It carries out magnetic resonance and galvanization, procedures with ultrasound and SOLLUX lamps.

'Krystyna' Health Resort Hospital – it offers, among others, treatment and rehabilitation to people after cardiac surgery operations, offers tasty (because 1/5 of the substance is intended for consumption!) baths in ... beer (which have a beneficial influence on the circulatory system and the nervous system, alleviate fungal infections and prevent migraine as well as supplement diet, improve appearance and colour of skin) and sulphur dipping, underwater massages, vibrating and rotational massages, laser therapy, diadynamics etc. In addition, it offers a unique in the region procedure – Gieczew underwater traction which helps to treat lumbar degenerative disc disease.

'Oblęgorek' Health Resort Hospital – in the impressive building patients can benefit from a therapy with PUVA and SUP lamps which are, for example, applied in treatment of albinism, psoriasis and atopic dermatitis.

'Oblęgorek II' Sanatorium ('Stefan' Villa) – professional staff in the modern building (opened in 2009) invites health resort visitors for vibrating and classical massages, ozone and pearl baths, laser procedures or therapies with the use of interferential or Trabert's currents. The building is also adapted to the disabled.

Apart from the above-mentioned facilities, the Company also comprises the Health Resort Clinic with Specialist Health Centres dealing with rheumatology, treatment of osteoporosis, neurology, dermatology, cardiology and laryngology (which cooperate with the National Health Fund). In addition, the health resort opened a central laboratory, X-ray room and densitometry room as well as a dispensary.

Other sanatorium facilities in Busko-Zdrój:

'Nida-Zdrój' Sanatorium – the centre, adapted also to the disabled, deals with treatment of the locomotor system, rheumatic, nervous system, peripheral vessels and skin diseases.

'Włókniarz' Sanatorium – it is recommended to visit the colourful building especially for people with rheumatic, orthopaedic and traumatic trouble, diseases of the nervous system, metabolism problems, skin and periodontal diseases.

The 21st Military Health Resort and Rehabilitation Hospital – offers rehabilitation for people with locomotor system diseases related to orthopaedic, rheumatoid and neurological trouble. Its offer also includes reduction of metabolic problems. The clinic specialises in kinesiotherapy and applies international therapeutic methods by McKenzie, PNF, SET.

'Rafał' Sanatorium – it has its own natural therapy centre, offers sulphur baths, carbon dioxide and pearl baths as well as a wide range of physical therapy procedures.

'Słowacki' SPA Sanatorium – the comfortable and elegant hotel and sanatorium offers treatment of rheumatic, neurological diseases and locomotor system injuries. The sanatorium also has a beauty parlour and a hair-dressing salon.

'Zbyszko' Sanatorium – it has both a natural therapy centre and a beauty parlour as well as a massage salon. Everything – even the kitchen – was designed in such a way as to neatly harmonise body rehabilitation with peaceful relaxation of mind.

'Natura' Therapy and Rehabilitation Centre – a professional team of doctors will provide care and treatment of the locomotor system diseases, dermatology and cosmetology trouble as well as physical therapy and athletic recovery services. The centre takes care of patients' comfort by ensuring individual treatment and possibility of calming down far from concentration of other sanatorium facilities.

'Astoria' Sanatorium – apart from procedures typical of the health resort such as sulphur and ozone and pearl baths or peloid wraps, the sanatorium offers a lymphatic massage and a therapy with TENS impulse currents and impulse currents by Kotz ('Russian stimulation') – procedures which are not only medicinal, but which also serve for athletic recovery.

Sources of medicinal waters

Sulphur water is the greatest asset of the health resort. Baths in sulphur water is beneficial, because it calms nerves, relieves joint pain, brings a positive effect in treatment of e.g. osteoporosis and Bechterew's disease. Thanks to the fact that the source still gushes and the sulphur and hydrogen sulphide water which flows out of it is characterised by perfect properties, Busko-Zdrój is very high in a ranking of world health resorts.

Works on extraction of mineral water were started at the end of the 19th century by Aleksander Michalski, a geologist. Output of borehole intakes made by him was two times higher than productivity of well intakes. Since that moment sulphur water from Busko has been drawn in the hole exploitation system. It is currently exploited from the following sources: 'Aleksander' (4a), 'Michał' (8a), 'Anna' (13), 'Henryk' (15), 'Wiesława' (16), 'Ignacy' (17), 'Małgorzata' (19), 'Andrzej' (20) and 'Piotr' (21). In addition, the water is exploited from an intake located outside Busko-Zdrój – from Winiarski Forest, and the 'Włókniarz' Sanatorium can extract this treasure for own needs from already explored 'hillsides' in the region of the village Dobrowoda – Gadawa. Apart from bathtub baths, water from the sources

is also used for a drinking therapy and gargling of the oral cavity. Its main ingredient – sulphur – supplements deficiency of this micro-component in bodies of those who suffer from rheumatic diseases. The first pump room was situated at the 'Rotunda' source and the second one at Michalski source. The third pump room – 'Grotta' (initially called 'Pod Parasolem' or 'Parasol') – was located in the centre of the Spa Park. When the life-giving source began to desugarize and finally dried up, it was decided to close it. The pump room functioned by the 20s of the previous century. Busko-Zdrój is also known for excellent mineral water which has been produced for more than 50 years under two names – 'Buskowianka-Zdrój' and 'Buskowianka'. The first one is entirely drawn from the 'Nurek Nowy' source and is medium-mineralised. Whereas, the latter is a mixture

of waters from the above-mentioned intake and in 30% from the 'Henryk' source and is characterised by a high degree of mineralisation. Although it is a table water – not medicinal water – it has its values: whets appetite, quenches thirst and provides a thirsty person with a number of elements, including micro-elements. In addition, it can be aromatised.

Access to the sanatorium

In view of the fact that Busko-Zdrój is a transport node for routes running to large urban agglomerations in the whole Poland, access to the health resort is easy. You can get here both by bus and by mini-bus or by own means of transport. It is a place where e.g. the 73 national road Kielce – Tarnów (on the outskirts of the town) and the 776 voivodship road leading to Kraków meet. Coaches run from Gdańsk, Jasło, Kielce, Kraków, Krosno, Krynica, Lublin, Łódź, Muszyzna, Poznań, Sosnowiec, Tarnów, Warszawa, Wrocław and Żywiec as well as from Ponidzie: Chotel Czerwony, Jędrzejów, Pińczów, Solec Zdrój, Stopnica, Szaniec, Wiślica and Zagość. A bus shelter is located near Zwycięstwa square – marketplace in the central place of the town. A bus station is located in a health resort part of Busko-Zdrój in Waryńskiego street.

SOMETHING FOR THE ACTIVE

Wojtek Belon, bard of Ponidzie, founder and leader of Wolna Grupa Bukowina, used to call his town in a little playful manner i.e. Busko-Busko which at the same time referred to the name of a German health resort Baden-Baden known for snobbery. The double-barrelled name of Busko-Zdrój, characteristic of health resort towns, not only emphasises the prestigious status of the town, but also refers to its preserved until

today, despite successive development, arrangement with clear division into a town and Zdrój (Spa) for which the beautiful Mickiewicza Avenue is an axis and simultaneously a keystone. Belon, an unrivalled observer of the town's life, clearly understood this dualism of the health

resort which remembers the 'Golden Age' of the 19th century, which is immersed in greenness of the wonderful park and at the same time is a charming, provincial town inhabited by authentic people, with Czesiek Piekarz in the foreground.

Walking trails round Busko-Zdrój

We can set out on a walking tour both in a heart of the town i.e. in the Busko marketplace and in the wonderful **Spa Park** which is undoubtedly a heart of the health resort. The park was set up in the 19th century by Ignacy Hanusz, a gardener. This area is divided into two parts of different character and with different forest stand. The main part of the park is located in the immediate vicinity of the 'Marconi' Sanatorium i.e. 'Łazienki' (Baths) of Busko. This part has a form of a regular French garden which was designed (in terms of arrangement) by Enrico Marconi, an architect, and is surrounded from three sides by an English garden with diversified understory, intersected by twisting, chaotically running paths. Wide Aleja Marzeń is its sole regular element and runs from 'Łazienki' (Baths) to the park's gate along the main line of the French garden. At the end of this road there is Aleja Kasztanowa (Mickiewicza Avenue) which leads

'Marconi' Sanatorium

St Anne Chapel

to an urban park located in the Busko marketplace. The green space designed in such a way remained in an almost unchanged form until now. Chestnuts, maples, ashes, hornbeams, elms and limes are the most common trees here. In addition, you will also find larches, bird cherries and plane trees. In the vicinity of the old park a new spa park is sprouting, which (together with Małpi Gaj – forest with pines and alders, situated on a small hill – Sole) in the near future will considerably enlarge the area of the Spa Park. When you go deep into the park along Aleja Marzeń, you will get to the French garden with characteristic places such as a fountain, concern bowl and vantage point. This park can undoubtedly be regarded as a heart of the health resort where time always goes by indolently and the sun shines incessantly brightly.

The already mentioned architect, Enrico Marconi, complemented this idyllic landscape with his work. A monumental project gave rise to a body of the most representative building of Busko-Zdrój – 'Łazienki' (Baths) which towers above the area. The current name of the edifice is, to some degree, tribute paid to its author. The Sanatorium was erected in 1836 in a neoclassical style. It is composed

of a high, main body and two side wings (originally single-storied) decorated with colonnades, finished with storied back-premises. A risalit with an open arcaded portico forms an impressive and even majestic main facade of the building. It is based on columns in the Corinthian style. The first room of Łazienki – exquisite pump room – leads to a charming concert hall which, in turn, is the combination of aristocratic luxury with neoclassical asceticism. At first, the concert hall served as a 'medicinal agora' where people met for social purposes, made their time pleasant by holding informal talks and were watched by other health resort visitors who awaited baths. Places which now are occupied by mirrors used to serve as entrances to bath cabins. In the evening, the place of meetings transformed itself into a ballroom where 'bath guests' enjoyed themselves till all hours.

While health resort visitors were taking care of their condition in 'Łazienki' (Baths), small **St Anne chapel of the spa** served as a place

'Nida-Zdrój' Sanatorium

Górká Hospital

where they cared for their spiritual state. The building is located on a small hill thanks to which it towers above the French garden. It was built in 1888 from money given by visitors of the health resort. This one-nave edifice was built in the Neo-Gothic style and is decorated with an interesting flèche.

The 21st MSRH

'Willa Zielona' Sanatorium

At the back of the 'Marconi' Sanatorium you will see natural therapy facilities, a health resort clinic and a bottling plant of mineral water – 'Buskowianka'. Near the Spa Park there are also other sanatoria and health resort hospitals. To get to them you must go along Rzewuskiego street – partially transformed into a pedestrian zone – which begins at a small car park. First the '**Krystyna' Health Resort Hospital** looms up. It was erected thanks to the combination of two pre-war villas: 'Zofia' and 'Krystyna' and after adding to it the hospital's body. The 'Krystyna' Villa received its name in honour of Krystyna Jamroz – an excellent opera singer who died in 1986, a granddaughter of the then owner of the house of Julian Gołębiowski. After passing the 'Krystyna', you will get to the '**Nida-Zdrój' Sanatorium** and the **21st Military Health Resort and Rehabilitation Hospital** located opposite the street, built in the 30s of

the 20th century. It is surrounded by a small park, on the edge of which (in Rzewuskiego street) there is a building of a **former pump room** (currently a shop). In Starkiewicza street a strip of a semi-wild park-forest is spread on a slope of the hill. At the top of the hillock in the period 1922-1927 the **'Górka' Children's Hospital** was raised, today 'Górka' Specialist Orthopaedics and Rehabilitation Hospital. As any respected health resort also Busko-Zdrój has its corso i.e. the old Zakładowa street (currently 1-go Maja) which adjoins the park, is built-up and since the 2nd half of the 19th century occupied by elegant guesthouses and villas. Its beginning, from Rzewuskiego street, is marked with a stylish villa called **'Zielona'**. The house was entirely rebuilt in the 90s of the 20th century (initially the villa was pulled down in 1989) and is an excellent example of professionalism in bringing back old Zdrój buildings. The **'Słowacki' villa** erected at the beginning of the 20th century has an analogous history. It was owned among others by W. Sobowski. At the end of the previous century it was pulled down and then rebuilt with unusual accuracy. The villa was raised in the Neo-Gothic style and thanks to its small tower it is similar to a small castle. When you choose the route along 1-go Maja street, you will see a pretty large building of the pre-war **guesthouse** called **'Sanato'** which was raised in 1929 and belonged to Irena and Eugeniusz Budzyński. By 1939 Mr Budzyński was a chief doctor of the Busko Health Resort and a year later was murdered in Katyn by the NKVD. Stylish modern architecture of the guesthouse caused that in the 20s and 30s of the 20th century it had a reputation of the most exclusive hotel in Busko. Charming 'Sanato' guesthouse was visited by the cream of society and intellectual elite of Kraków, because it did not differ both in terms of its character and quality of services from popular at that time sanatoria in

Krynica. While walking around the health resort, you must see the **'Oblęgorek' villa** which was built in 1903 by the Honowski family. In the 30s of the 20th century it offered guests 25 luxurious rooms. Today, it is a Health Resort Hospital which specialises in dermatology. Near the 'Oblęgorek' there is a restaurant, souvenir and cake shop.

'Mała Bagatela' villa is the only preserved wooden building of the Busko corso. It was raised in the 2nd half of the 19th century and its name was given to distinguish it from the masonry **'Bagatela' villa** from the end of the 19th century (currently there is a dormitory). Both villas were owned by Józef Tomasiewicz. Before the World War II at the 'Bagatela' there was a café, very popular among visitors of the health resort, with the same name (in the 70s of the 20th century it was replaced with the dormitory's canteen). 1-go Maja street ends with a not very sizeable hill - Bycza Góra, with buildings of the **'Mikołaj' Sanatorium**. They were erected in 1837 thanks to the foundation of Tsar Nicholas I. A project of the facilities was drawn

up by Jakub Gay. The hospital for the poor named after St Nicholas (in honour of the founder) initially consisted of two buildings – one intended for Christians, the second one for Jews. Vis-a-vis the entry to the 'Mikołaj' Sanatorium, by the park, an **old container for fresh water** is located which in the 2nd half of the 20th century was intended for a shop. This edifice was raised on a wheel plan with a characteristic of this part of Zdrój crested roof. The **'Bristol' villa** situated in the immediate vicinity of the main gate of the park complements the complex of historic health resort guesthouses. This architectur-

ally interesting building whose main element is a corner-dome with a spire at the top dates back to the end of the 19th century and was owned by the Cukiermani family.

While setting out on a walking tour from Zdrój to the town, it is worth taking a short break to sit down close to Wojtek Belon on his **small bench** which is located in front of a building of the Busko Self-Government Centre of Culture (BSCK) also named after the artist The already mentioned **Mickiewicza Avenue** – chestnut promenade which starts (or ends, depending on the point of view) by the 'Bristol' villa and seat of the BSCK, which climbs a slope of the Pińczowski Hump, which is marked up in a straight line between an urban marketplace and the main gate of the park and the

health resort 'Łazienki' (Baths) is today a wonderful promenade indeed. Not many old residential buildings situated along the avenue were left until today. Therefore, the picturesque body of the **'Zamek Dersława' guesthouse** built in 1911-1915 by Wasyl Jakobs, a health resort Russian doctor, is all the more interesting. In 1915 it served as the quarters of General Stanisław Szeptycki and his staff.

'Zamek Dersława' Guest House

This edifice looks similar to a tiny castle surrounded by a dried-up moat. To get there you must go along a quite high stone bridge. On a balcony, just over the entrance to the building, it is easy to see a figure of a knight with a halberd. In accordance with the intention of Leon Sulmierski, an initiator and owner of the guesthouse, this figure was to present Dersław, a knight and the 12th-century leaseholder of Busko and a founder of the Norbertine convent. While going towards the town, you will encounter another place, closely related to Wojtek Belon, which thanks to him was included in the Świętokrzyski Szlak Literacki (Świętokrzyski Literary Trail) i.e. a building of **Tadeusz Kościuszko Secondary School** where the poet learnt in the years 1968-1972 and where he made his debut. Up the street, but on the same side there is a low building of an old **hospital of the Russian Border Guard** which is an example of the 19th-century Busko edifices. It adjoins the wooden '**Polonia**' villa which fortunately was not subject to 'modernisation works'. This building from the beginning of the 20th century is maintained in the 'Swiss' style and has a characteristic facade with a porch surmounted with a triangular roof. It was built by Mr Julian Majkowski, a health resort doctor. Today, it serves as a seat of two cultural institutions: the **Chamber of Regional Collections – Busko Museum and the**

Art Gallery BWA 'Zielona'

Art Gallery BWA 'Zielona'. Whereas, at the address: 17 Zwycięstwa square there is a large corner-house where Feliks Rzewuski located the first in Busko guesthouse and a swimming bath. Small entries to basements (from Mickiewicz Avenue) where in times of Rzewuski there were bathtubs remained until today. Visitors of the health resort underwent treatment, among others, in sulphur water which was brought in barrels from the spa sources. Whereas, waste left after baths was drained from basements with wooden pipes.

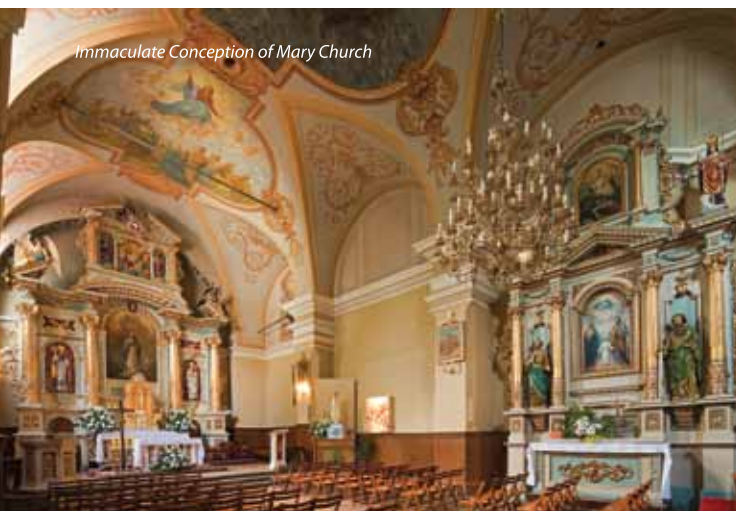

Building of an old post-office

Buildings in the marketplace, as we can see today, were raised to a large degree after the great fire which broke out in the town in 1820. A **building of an old post-office**, erected in the 20s of the 20th century, surrounds aside the southern frontage of the marketplace from the opposite side. It is characterised by eclecticism of form and distinguished by a corner-tower. While admiring the northern row of edifices in the marketplace it is worth paying attention to the **neoclassical building of an old post-office** (27 Zwycięstwa square) built in the middle of the 19th century. To the east of the marketplace, in Partyzantów street, there is a **building of an old synagogue** from 1927. The temple was used for praying only for 15 years. The **Jewish cemetery** is another evidence of the existence in the pre-war Busko of Jewish community. Its residual form can be seen today after covering a distance of approx. 1 km from the synagogue going along Widuchowska street.

When you leave the marketplace and go in the opposite direction – along Bohaterów Warszawy street – towards the former convent of the Norbertines, you will pass the **former bakery** of the Królowie family, situated at the rear of a historic house from the 19th century (no. 6). It was raised thanks to the founder of the health resort, the already mentioned Feliks Rzewuski. In a shop located directly by the street there were sold 'loaves like sunny kolaches of flour'. This is here where Czesław Król (1931-1971), a sculptor-amateur, worked. He was immortalized by Belon in his song as a friend who 'did not bake, but created'. The former monastic complex of the Norbertines, who for many centuries were owners of the town, today consists of: the **Immaculate Conception of Mary church** which used to serve as a monastic building and a free-standing bell-tower. The current

exterior of the minster which now serves as a parish church is an effect of thorough reconstruction after fire in 1820. A former presbytery was at that time turned into a nave, from the east a Baroque Neoclassical facade was also built on. Thanks to it the current nave

of the church is a bit narrower than the presbytery and the main altar was turned west, which is at variance with Medieval orders. The nave (former presbytery) is quite long, because it had to contain not only the altar, but also a series of stalls intended for the Norbertine convent. The first church was built in the 12th century, another one in 1470. After fire in 1590, the church was reconstructed again (in the years 1592-1621). Also **St Anne chapel** remembers this period, today the **Black Madonna of Częstochowa church**. It is a building designed on a plan of a square, covered with a dome which is in turn surmounted by a lantern. Its western facade with a walled up, ogival portal which used to serve as the main entrance, is the only relic of the Gothic past of the current chapel. Also the interior of the minster is deprived of a number of elements of its original decor. Several epitaphs are however the modern memento. Attention is particularly absorbed by the **manneristic foundation plaque** of the chapel which was to be founded by Zygmunt Urbański and the **epitaph** of the Starost's of Sandomierz wife – Anna Kowalkowska from the Koryciński family (who died in 1606), which can be found in the Mother of God chapel. The main altar of the chapel dates back to 1804. Franciszek Smuglewicz is regarded as an author of its ornament i.e. the painting of Mother of God. The building of the **convent** in its current form was designed by a noted 18th-century

architect – Kacper Bażanka. The edifice was founded by Felicjan Szaniawski, a bishop of Kraków, and by Dominik Lochman, a canon of Kraków, in the period 1720-1730 in place of a wooden monastery. In 1819 the monastery was closed. Additionally, fire of 1820 completely destroyed the building. There were left only two wings of the monastery: eastern (which used to adjoin the church) and northern wing which is adjacent to an outbuilding with a gate originally leading to a serfdom-based farm owned by the religious order. The convent facilities, reconstructed by Feliks Rzewuski, were adapted to a guesthouse for health resort visitors who enjoyed medicinal baths there. Sulphur water was, just as in the guesthouse in the marketplace, brought in barrels from sources of mineral waters. A small plaque from the beginning of the 17th century, built in the external wall of the northern wing of the monastery, mentions its founder – Dzierżko, a knight with fictitious ranks of palatine of Sandomierz and a castellan of Kraków. This 'white lie' of the Norbertines was to indirectly give greater importance to the foundation. The **bell-tower** built at the end of the 19th century and the characteristic **figure** of the Immaculate Conception of Mary from 1738 complement the entire character of this place. It is time to leave the convent's area and walk across the site of former clay pits towards the parish cemetery where in the vicinity of the main gate (when you turn left and cover the distance of 50 m along the wall) you will see a **grave of Wojtek Belon** who died in Kraków at midnight of 3-4 May 1985.

When you keep walking round Busko along Bohaterów Warszawy street, you will encounter another church in the town i.e. a **wooden church under the invocation of St Leonard**. This picturesque building captivating with its unique climate is located slightly out of the

way and surrounded by an old cemetery. As the history says the church was raised in the pre-location period (the 12th century) as a parish church. It is justifiably assumed that at the church there was a parish. In a majority of church towns and settlements a minster was on a daily basis inaccessible to local people. In order to ensure appropriate religious practice and observance in a town, a particular religious order would set up a separate church for believers where its priests fulfilled the ministry. For example, such an arrangement was applied in Mogiła in Kraków and Zwierzyniec where a wooden parish church was built at the Norbertine convent. The Busko church of a log construction was erected in 1699. It is a single-nave chapel with a narrower, multilaterally closed presbytery. From the west there is a church porch, whereas from the north there is a small sacristy. The church is covered with a shingle roof and has planked walls. A few years ago it was subject to major repairs. Inside the church, attention is absorbed by an interesting **rainbow-hued**

beam with fragmentary polychrome and the Crucifixion group. Relics of the Late Baroque polychrome are also visible on the ceiling of the presbytery. Also the main altar of the church has Late Baroque features. In the inactive today **cemetery by the church** several gravestones from the 19th century remained until now, and two of them, located near the eastern wall of the presbytery, stand out. The larger one belongs to the Rzewuscy family – there are buried here Jan and Elżbieta Rzewuscy and their sons: Feliks (founder of the health resort) and Jan Fortunat. After years of inexistence, the monument was reconstructed in 1990 thanks to efforts made by the then State Enterprise of the Busko-Solec Health Resort. Next to the burial plot of the Rzewuscy family there is a grave of Ignacy Popiel – ‘former major of former Polish armed forces’.

Trail of wooden sacred buildings along Maskalis

St Leonard church can be also regarded as an invitation to further hiking, because it is here where the **walking trail of wooden sacred buildings** which is marked with a green colour starts and runs along a small stream called Maskalis. This trail links two wooden chapels i.e. Busko Leonard church and St Stanislaus chapel located in the Chotelek village (former Chotelek Zielony) 4 km away from Busko-Zdrój. The **wooden church under the invocation of St Stanislaus** built in 1527 is situated in picturesque surroundings on a

Chotelek – St Stanislaus Church

small, but steep hill. The church was raised on a plan of a rectangle with a non-separated, closed multilaterally presbytery and a small church-porch which was later built on from the southern side. The building is covered by an interesting, steep, shingle hip roof with a small flèche at the top. In the church-porch there is a **gravestone**, placed anew, of Anna Gniewoszowa (who died in 1630). The door with a framing in the form of an arch of a donkey back leads from the church-porch to the nave. A beamed ceiling with the **16th-century polychrome** in the form of coffers with rose windows is the cover of the church's interior. The most recent research shows that this ceiling may come from another church and was placed here

anew. The main altar dates back to the 2nd half of the 17th century, it is decorated with a painting of the Crucifixion group, from the latch of which a figure of the chapel's patron – bishop St Stanislaus attentively looks on believers. While going further along the trail of wooden sacred buildings, after the distance of 4 km, you will return to Busko-Zdrój where the excursion can be finished.

Red trail

The route which links wooden churches in Ponidzie can be a good ‘exercise’ to explore the region by going along marked walking trails of PTTK (Polish Tourist and Sightseeing Society) running across the Busko-Zdrój commune. The **red trail**, 27 kilometres long, is the first of them and links two Nida health resorts Busko and Solec. While going along the trail from Busko to Solec, you will see the first touring attraction i.e. the **‘Owczary’ wildlife reserve** situated among farmlands, in a small depression. A vast structural basin with a small watercourse forms its central part. The small river is supplied by a salt sulphur and chloride source. For this reason, a habitat of halophytes grow here. The wettest places are overgrown with: alkali grass, bolboschoenus, spergularia salina and atriplex prostrata Boucher. Lands distant from the watercourse are overgrown with greenery: melilotus dentate, carex distans, lotus siliquosus and trifolium fragiferum. The reserve is also formed by a cluster of rich halophile flora - despite considerable degradation of plant cover being an effect of incorrectly carried out land amelioration and blocking of one of the two salt sources.

‘Owczary’ wildlife reserve

Pęczelice – Arian church

After leaving the Owczary village, the trail further runs across Pęczelice where a **former, ruined, Arian church** remained. This intriguing historic building, a little forgotten, is located in a yard of a farm. The church was raised on the initiative of Stanisław Gnoiński

Zborów – palace

Solec-Zdrój – ‘Swit’ sanatorium

in the 2nd half of the 16th century. Next, the building was turned into a granary and remodelled at the beginning of the 20th century. It is a single-storied, masonry and non-style edifice. A small manneristic window framing is the sole evidence of its former use.

An **Early Medieval gord** in the form similar to a trapezium, located on **Kapturowa Góra**, is undoubtedly another peculiarity of the red trail. Archaeological works carried out in this place showed two stages of settlement within the territory of the gord: older settlement which dates back to the 7th-8th/9th centuries and younger one from the 9th/10th-11th centuries. The gord in Szczaworyż in contrast to an analogous gord in Stradów has never been densely inhabited and probably played a refugial role. The end of its existence is undoubtedly connected with the final incorporation of Małopolska into the premises of the Piast monarchy (the end of the 10th century).

While walking along the red trail, before getting to Solec, you will also encounter **Zborów** with an impressive **palace** rebuilt in 1803. In its basement and partially also downstairs of this neoclassical two-storey edifice there are remains of an original manor-house from the 16th century. Today, it is a seat of the Social Care House.

Solec-Zdrój – 'Jasna' sanatorium

Solec-Zdrój – 'Irena' Villa

The small landscape **park** and outbuildings to which the **gateway** leads, from the beginning of the 19th century, complement the entire palace complex. A **building of a former distillery** (18th century) and a **granary** (18th century) whose western wall has a stone shield with a Leliwa coat of arms born by the Tarnowscy family – owners of Zborów, are remains of an old palace folkwork.

Solec-Zdrój itself also offers some attractions to tourists. A small district of the Solec health resort is situated by the main gate leading to the local park. In the main hotel building in Solec-Zdrój there is a quite vast **'Świt' sanatorium** which has had its current form since 1918. A slightly different body, in terms of style, of an old ballroom and auditorium with a slim tower is its distinguishing architectural element. In the interwar period the hotel was popular among personages of cultural and political life of the 2nd

Solec-Zdrój – St. Nicolas Church

Solec-Zdrój – Łazienki (Baths)

Polish Republic. In the vicinity of the 'Świt' there are: **'Jasna' sanatorium** from 1910 and **St. Nicolas church** from 1937, designed by Franciszek Mączyński, located on a small hill. The latter building was raised here in place of an earlier chapel. The edifice refers in terms of architecture to Roman basilicas. Inside the church you can admire a

small part of furnishings from the previous church. It is worth paying attention to **epitaphs** of owners of Solec-Zdrój – its founder, count Karol Godefroy (who died in 1874), Ludwik Warchnowski and the Daniewscy family. An extremely intriguing and also the most valuable element of former furnishings from the original church is currently situated outside, on one of side walls of the building, that is a part of the beautiful **manneristic gravestone** (2nd half of the 16th century) with a figure of a lying knight, probably Samuel Zborowski. The **Spa Park** is crossed by the Daniewscy avenue (pre-war Zakładowa) being at the same time its main axis. Initially along the avenue there were stylish villas. Two of them can be admired today: the **'Prus' villa** from 1918 and the **'Irena' villa**, interesting in terms of its body – pre-war houses of owners of Solec-Zdrój – the Daniewscy and Dziańotowie families. A picturesque pond with an irregular form which is embedded in the landscape of the main health resort edifices – the **neoclassical 'Łazienki'** (Baths) raised in the period 1923-1925 and the building of **Zdrój solecki**, similar in terms of style – is the pride of the Solec park.

Blue trail

Busko-Zdrój – undoubtedly serves as a 'gateway' to explore Poniżanie. This is what the **blue trail** running from Pińczów to Wiślica is for. It is divided into two sections beginning in Busko-Zdrój. When you set out on a tour towards Wiślica (19 km), you will see extremely diversified attractions, from Early Medieval historic buildings in Wiślica, through Gothic motifs in Chotel Czerwony and Gorzysławice, to unique natural reserves known in the whole Poland.

'Skorocice' reserve

Busko-Zdrój

– undoubtedly serves as a 'gateway' to explore Ponidzie.

The 'Skorocice' reserve is the first of them that you will encounter along the trail. Its area equals 7.7 ha. On the territory of the reserve there is a gypsum karst gully which is divided into two parts by a rock levee, the so-called Wysoka Droga. The bottom of the gully is filled by the Skorocice Stream which disappears here and there in underground corridors and karst caves. Lay of the valley is extremely impressive and vivid, because it was created as a result of karst processes. The central part of the gully is decorated with gypsum outcrops in the form of walls, pulpits, patches, karst subsidence, caves, swallets, ponors, sinkholes and shake holes. A rock bridge which spreads over the karst subsidence and grotto is undoubtedly the peculiarity of this area. Due to good insolation and dry slopes here, there are warm house steppe grasslands overgrown with a number of protected and rare species such as: *serratula lycopifolia*, *ranunculus illyricus*, *arabis recta*, *sisymbrium polymorphum*, *veronica praecox*, *veronica paniculata* and *reseda phyteuma*. Whereas *primula veris*, *adonis vernalis*, *anemone sylvestris*, *stipa capillata*, *stipa pennata* and *linosyris vulgaris* Cass vegetate at the bottom of the gully. *Omius globules* is a unique species of the Skorocice fauna.

Not far from Skorocice there is a little forgotten, floristic reserve 'Winiary Zagojskie'. It is overgrown with warm house steppe grass. It is a habitat of xerothermic flora of vascular plants. A list of completely protected species which grow on this land includes: *adonis vernalis*, *scorzonera purpurea*, *linum hirsutum*, *stipa capillata*, *linosyris vulgaris* Cass and *cirsium pannonicum*. It is also a place where partially protected plants vegetate, such as: *primula veris* and *ononis spinosa*. You will also find here other xerothermic species forming multicoloured grass of flowering meadow steppe. It is worth seeing *centaurea stoebe*, *inula ensifolia* and *melampyrum arvense*. Butterfly Ripart's Anomalous Blue, warm house spider *eresus cinnaberinus* and *tettigonia viridissima* are the most common species of the local fauna.

Other reserves, of interest not only to naturalists, are in the **Chotel Czerwony** village, situated by the trail, which is also known for a wonderful **church under the invocation of St Bartholomew** founded in the period 1440-1450 by Jan Długosz. This canon of Kraków, Sandomierz, Kielce and Gniezno was a curator of Wiślica, teacher of king's sons and a great historiographer. He became famous e.g.

as an author of a monumental 12-volume work *Annals or Chronicles of the Famous Kingdom of Poland*. As regards architecture, the church consists of a square nave (which from the south is adjoined by a Gothic church-porch, whereas from the west by a storied Neo-Gothic church-porch from 1850), a small presbytery and sacristy built on to it from the north. Already in the church-porch you can

Chotel Czerwony – St Bartholomew Church

see artistry of builders of the Chotel church. Above the portal leading to the nave there is a **Gothic foundation plaque** (1450) with relief figures of Madonna with Child and St Stephen and Jerome, in the form of an inscriptive frame. A vault of the church-porch has a net form and is joined by a keystone with the relief of **Wieniawa coat of arms** – an emblem of Jan Długosz. The impressive **net vault**

Chotel Czerwony – St Bartholomew Church

with the keystone with a visible interesting **heraldic programme** is also in the church's nave and presbytery. This programme includes: in the presbytery – Polish Eagle, in the nave – Wieniawa and Dębno coats of arms (of cardinal Zbigniew Oleśnicki – patronage, curator and founder). In addition, the **church tabernacle**, visible behind the current main altar, with a tracery baldachin surmounted with pinnacles and finials, separated by an old lattice with rose windows, is an element of Gothic stonework which remained until now. A **Gothic crucifix**, made in around 1400, is the most beautiful detail of the original furnishings of this sacred building. To admire it, you must go towards the northern wall of the nave. The Late Baroque main altar of the church, from the mid 18th century, hides another Gothic

crucifix (from the end of the 15th century) and sculptures of Our Lady of Sorrows (Gothic – the 1st half of the 15th century) and St John (Baroque). The nature around the church complements its majesty. On the hill with the church, from the western side, there is a wide view of beautiful **gypsum crystals** located at its bottom. They are several metres high, some of them are swallowtail twin crystals. In this rock centre there is an entrance to a 20-metre, partially buried, corridor which is called by local people 'kitchen of parish priests'.

The **'Przęślin' floristic reserve**, near the Chotel church, is situated on a small hill. The southern hillside and its foot are formed by gypsum walls with xerothermic steppe grass. This place is full of protected plants such as: adonis vernalis, anemone sylvestris, linum hirsutum, scorzonera purpurea and stipa capillata. It is worth taking the trouble and search for arabis recta – a very rare and endangered plant. It can be found only in two places in Poland, both in Ponidzie. The territory of the reserve is inhabited by a globally unique! – donus nidensis as well as omias globulus and trachyphloeus heymesii which are unique on the national scale.

From here, it is just a 'skip and jump' to the wonderful **steppe reserve 'Góry Wschodnie'** which covers a fragment of a vast hill of multi-crystal Tertiary gypsum which used to be exploited here. The territory of the reserve is overgrown with approx. 150 floristic species. It is habitat of e.g. species entered on the *List of endangered plants in Poland* such as: Sesleria caerulea and centaurea pannonica. You can also watch here vegetation of linosyris vulgaris Cass, adonis vernalis, stipa capillata and oxytropis pilosa. Sisymbrium polymorphum which does not occur in any other Polish region is a unique species of Ponidzie.

Another Gothic chapel is on the trail in the Gorzysławice village. The **church under the invocation of St Lawrence** has been here in its

Gorzysławice – St Lawrence Church

current form since 1535. Thanks to foundation of Wojciech and Anna Żelazowscy, in 1676 a Baroque chapel was built on. From the west it adjoins the church's nave adding it at the same time unique charm. Inside the church it is worth paying attention to **fragments of Gothic polychrome**. A painting of St Stephen and Lawrence with a figure of

Wiślica collegiate church

*one of the most interesting historic buildings
of the 14th- century Gothic architecture in Poland*

the founder – Jakub Gromecki, canon of Wiślica, forms a part of the Early Baroque altar (mid 17th century). An interesting 16th-century rain-bow-hued beam decorated with a Baroque crucifix and Late Gothic sculptures of Our Lady of Sorrows and St John from the 1st half of the 16th century are also worthy of note.

The blue trail ends in **Wiślica** whose wonderful **collegiate church under the invocation of the Nativity of the Blessed Virgin Mary**, raised thanks to foundation of King Casimir the Great, is undoubtedly its most valuable historic building. Artistry of the thatch makes the Wiślica collegiate church one of the most interesting historic buildings of the 14th-century Gothic architecture in Poland. The Casimir's church is not the first collegiate edifice raised in this place. Remains of two earlier buildings are underground of the current church. The collegiate church is in terms of architecture a pseudo two-nave church. A multilaterally closed narrow presbytery from the north adjoins an addition (2nd half of the 17th century) with a sacristy and vault. The main entrance to the church is from the south. Above a Gothic ogival portal with a door covered in diagonal bars with a handle decorated with a Gothic rose window (15th century) in 1464 there is a representative **plaque** with a relief figure of the founder – King Casimir the Great. It

presents the monarch who in a kneeling position is giving to Madonna sitting in the throne with Child a model of the church. The **north-ern portal**, currently bricked up, of the church (2nd half of the 14th century) is not less interesting than the southern one. Next to it you can see a small bricked up **window** through which, according to records, the *Wiślica Statutes* were to be announced. Once you cross the door-step of the church, you enter a completely different world. A beautiful **vault** of the nave with a tripartite pattern, partially star-shaped, based on three slim pillars which give the impression of delicacy and majesty, is its all-embracing dominant. A rib vault of the presbytery, in which an Early Gothic **sculpture of the Madonna of Łokietek** (around 1300) 'reigns', fulfils this peculiar 'stone umbrella' which covers the nave. The **church tabernacle** with a triangular finial filled with a tracery and a **niche for holy oils** are also worthy of note. Polychrome from 1397-1400, different from Gothic aesthetics, because made in the Byzantine Russian tradition, in an extremely harmonious way creates a uniform space of sacrum being evidence of unusual artistic value of stylish hybrids characteristic only of culture borderland. You cannot pass over the collegiate church's basement in which there is an extremely interesting **archaeological reserve**. In its vestibule (i.e. in the first room) you can see built-in anew sculptural details which date

back to the beginning of the 13th century i.e. derived from decor of the 2nd collegiate church of Wiślica. Above the entrance to the basement

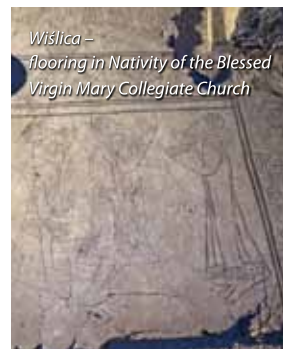

Wiślica – Nativity of the Blessed Virgin Mary Collegiate Church

the 13th-century relief reigns. It presents two griffins between which there is an impressive rose window with a cross. When you enter the room, you will be in the underground of the church between its nave body and presbytery – near the rainbow-hued arch. This is here where archaeologists found relics of the 1st collegiate church of Wiślica which mainly include unique **Wiślica flooring** which originally adorned the grave crypt founded by Duke Henryk Sandomierski. Whereas, in the western part of the reserve you will find relics of the 2nd collegiate church of Wiślica (beginning of the 13th century) with a part of the **original 13th-century flooring** of the church. In the vicinity of the collegiate church there is a beautiful Gothic house which was intended for vicars of the collegiate church. It was raised here in 1460 thanks to foundation of Jan Długosz – a curator of Wiślica. It is he that the **House of Długosz** owes its name to. To get to the inside of the building you

Wiślica – relics of St Nicholas Church

Wiślica – flooring in Nativity of the Blessed Virgin Mary Collegiate Church

must go through a Gothic portal and then you will be in a beautiful **entryway** covered with a beamed ceiling. Here there are some original ogival portals. On the right there is an entrance to the Room with the **Regional Museum**. The chamber was made after removal of partition walls (at first this room was divided into four small rooms). In the western part of the museum chamber you can admire an original 15th-century **larch beamed ceiling**, polychromed with an image of the already described Wieniawa coat of arms. The 15th-century **Late**

Gothic polychrome which remained in this part of the room looks even more momentous. It presents the *Risen Christ* and probably Jan

Wiślica – House of Długosz

Długosz kneeling in front of him, accompanied (as it can be assumed) by St Dorothy. The Wiślica collegiate complex is complemented by a majestic **bell-tower** founded by Jan Długosz in the period 1460-1470. Another **archaeological reserve** lies to the east of the collegiate church and neighbours on Solny square. In a small pavilion you will find **relics of the gord church under the invocation of St Nicholas** raised probably at the end of the 10th or 11th century. Its northern wall is decorated with a famous Wiślica **baptismal font**. It is difficult to determine the date of its origin. The archaeological pavilion is

Wiślica – polychrome in the House of Długosz

located by **Duży Rynek Solny** (Solny Large Market) which since the mid 14th century served as the town centre. While going from Duży Rynek Solny to the east towards the gord, you will cross Mały Rynek Solny (Solny Small Market) with a quite massive shrine and get to a place called **Psia Górka**. This place is only 200 m away from an embankment of the **gord** which dates back to the beginning of the 11th century. It was enlarged in the 2nd half of the 12th century. In the

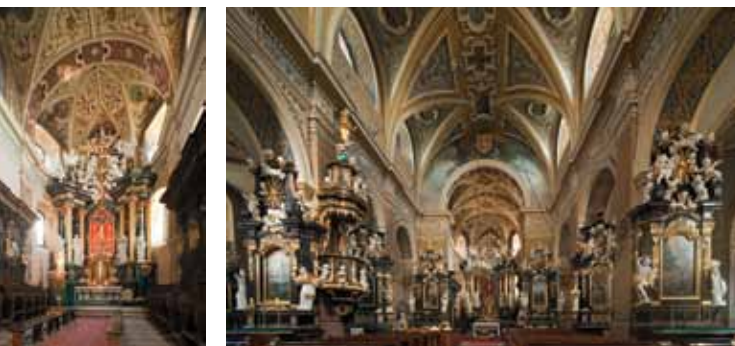
western part of the embankment it is worth paying attention to an interesting **gypsum rock** which has a quite original form. The blue trail also links Busko-Zdrój with another interesting town situated in the Nida valley i.e. Pińczów (20 km). En route you will see a **Scots pine** on the edge of **Winiarski Forest**. This untypical pine has an impressive size and shape of an exposed root system.

The trail further runs to the north west, to a small village called **Grochowiska** – a place where one of the largest battles during the January Uprising took place i.e. the battle of 18 March 1863 between troops of Marian Langiewicz, a Dictator of the uprising, and four columns of the Russian army. The battle is remembered by the earth and stone – a **mass grave of insurgents**, on the western border of the village, near a stream.

Pińczów can pride itself on a number of interesting historic buildings which remember the big time of the town. This group includes the **post Pauline church under the invocation of St John the Evangelist** whose current body comes from the 1st half of the 17th century. The **western facade** of the church surmounted with an Early Ba-

Pińczów – St John the Evangelist Church

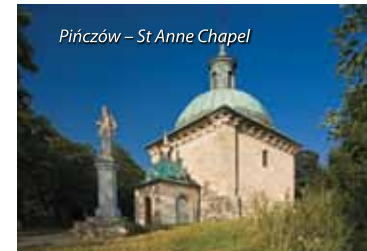

roque top made in around 1642 looks particularly impressive. What makes the Pińczów church different is its exquisite **stucco decoration** of vaults of naves and presbytery, which belongs to a group of the Lublin mannerism. In the Pińczów Parish church you can admire to a large extent uniform in terms of style Late Baroque furnishings

from the 40s of the 18th century. They include: main altar, nine side altars, pulpit, confessionals and benches. Attention is absorbed by fascinating monumental **post Pauline stalls** made in the mid 17th century and situated in the presbytery. Beautiful **organs** made after 1757 by Wojciech Szypkowski, an organ builder from Kraków, look equally impressive. Not far from the church, from the side of the marketplace, a spectacular Baroque **bell-tower**, built in the period 1685-1691, looms up from behind the corner.

Pińczów – Old Synagogue

Pińczów – St Anne Chapel

An **Old Synagogue** the construction of which was finished in 1609 is the second unusually valuable church of Pińczów. At that time, Szabtaj – a son of Awraham – finished the **painting decoration** of the church regarded as one of the oldest in Poland that remained until now. More recent paintings date back to the 40s of the 18th century. While entering the synagogue, you will go across a large rectangular vestibule ('pułesz') which served as a prayer room for confraternities and also was a place of debate for the commune management board and sittings of the court. Through the vestibule you will get to a monumental, nearly square male room with a manneristic **Torah ark** (Sefer Tora was stored here). Slightly above the vestibule and kahal room there is a church-porch. Its three narrow window openings lead to the male room. The site around the synagogue is surrounded by a new wall. Fragments of old macebas are built in the internal side of the wall which is a **memorial of the Holocaust** of Pińczów Jews.

Near the synagogue there is a monastery of Reformats, completed in 1619 whose most significant element is the **minster under the invocation of the Visitation** with an interesting western facade. A two-arcade window with beautiful decoration including rose windows and plants and with a developed cartouche with Jastrzębiec coat of arms of Myszkowscy – emblem of the founders, is a dominant point of this facade. Late Baroque furnishings of the church which include side altars and a pulpit come from the 1st half of the 18th century. These elements are quite modest and uniform in terms of style. A marvellous painting of God's Mother of Mirów (2nd half of the 17th century) adorns one of the side altars (on the left from the rainbow-hued arch). The painting was initially kept in a chapel of the Pińczów castle.

In the vicinity of the monastery there is a Renaissance **Arian House**, also called Arian Printing House. Construction works of the building were carried out at the turn of the 16th and 17th century and the building was probably to serve as a municipal bath house. To the north of the Pińczów marketplace there is a neoclassical complex of the **Wielopolscy palace** raised in around 1789. Its project is said to have been drawn up by Franciszek Nax, a popular architect at that time. In the southern part of the park by the palace there is a **garden pavil-**

Pińczów – Wielopolscy palace

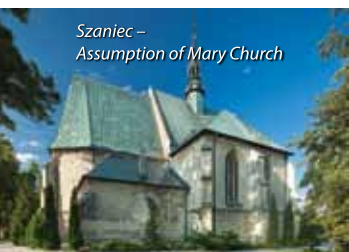
ion from the end of the 16th century. It must have been built by Santi Gucci. A manneristic **St Anne chapel** which can be seen from the distance towers over the town. This edifice was erected in remembrance of the anniversary year 1600 and was founded by Zygmunt Myszkowski, a Margrave. It was raised on the initiative of the local St Anne's Brotherhood. It is assumed that Santi Gucci was an author of the chapel's project.

Green trail

A roundabout **green trail** which due to its length should also be divided into short sections complements the above-mentioned trails. It provides an opportunity to explore other 'pearls of Ponidzie' to which undoubtedly belongs the Gothic **church under the invocation of the Assumption of Mary** situated in **Szaniec**, raised by 1499 thanks to foundation of Krzesław from Kurozwęki, a bishop of Kujawy and Great Chancellor of the Crown. This edifice consists of a rectangular pseudo two-nave nave body and multilaterally closed presbytery. From the north a Gothic chapel adjoins the nave, and the 16th-century sacristy linked with a vault is adjacent to the presbytery. Near the church there is a hill at the end of which a **Renaissance castellum** was raised in the period 1580-1609 thanks to foundation of the Padniewscy family who decided to use fragments of an original building erected in a Gothic style.

Another, less often visited by tourists, attraction of Ponidzie is the '**Zimne Wody**' **reserve** which is being designed and is situated in the immediate vicinity of Busko-Zdrój, where there are beds of coarse crystal gypsum which forms here numerous cracks and tun-

Szaniec – Assumption of Mary Church

Szaniec – castellum

nels. The reserve is overgrown with xerothermic grass and with e.g. *carlina acaulis*, *adonis vernalis* and *eryngium planum*. The health resort visitors who do not have enough time to explore the Ponidzie reserves should see this one in particular.

Busko-Zdrój – 'Zimne Wody' reserve

We also encourage to visit the **Widuchowa** village located at a distance from the trail. Visitors will certainly see an extremely interesting **Late Renaissance manor house** built in 1620 by Mikołaj Krupko, the then owner of the property. The green trail also provides an opportunity to visit the **church under the invocation of St James the**

Widuchowa – manor house

Szczaworyż – St James the Greater Church

Greater from 1630 situated in Szczaworyż nearby Busko. It is quite an unusual edifice with an irregular **presbytery**, a short nave with Late Renaissance **stucco decoration**, to which on both sides in the 18th century there were built on chapels. The church also has a high tower in front of which there is a more recent church-porch. The whole edifice was built on a Greek cross plan.

Bicycle Trails

The Busko-Zdrój region is also an excellent place for bicycle tourism. Currently on the territory there are two, fully professional, marked **bicycle paths**. The first of them links the health resort part of the town with attractive recreational areas at the reservoir in Radzanów. The second one starts and ends, forming a loop, at a junction of

Welecz – nature monument

Radzanów – reservoir

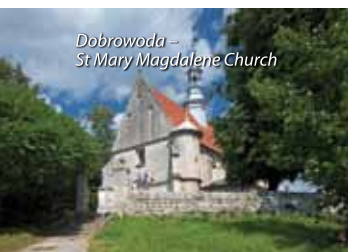

Langiewicza and Szanieckiej streets in Busko-Zdrój. This route runs across picturesque lands of the Szaniec Area of Protected Landscape. Along the trail there are four sheltered resting-places. In the immediate vicinity of the path there are two nature monuments – Scots pine in **Welecz** and three pedunculate oaks in **Kameduły**.

Car Trails

The area of the Busko-Zdrój commune is also crossed by a marked **trail of wooden architecture of the Świętokrzyskie Voivodship**, intended for motorised tourists, along which there are the above-mentioned wooden churches situated in Busko-Zdrój and **Chotelek** (former **Chotelek Zielony**).

Among proposals of thematic car trails, not marked en route, it is worth mentioning a **Gothic trail** which runs across the Busko-Zdrój Commune and which links places with Gothic buildings. Along this trails, apart from the foregoing villages such as Wiślica, Chotel Czerwony and Gorysławice, there are Dobrowoda and Nowy Korczyn situated nearby Busko-Zdrój.

Dobrowoda –
St Mary Magdalene Church

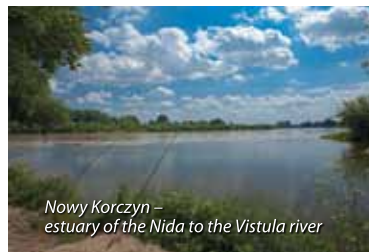
Nowy Korczyn –
Holy Trinity Parish Church

The **St Mary Magdalene church in Dobrowoda** was raised in the 2nd half of the 14th century thanks to Florian's foundation, a bishop of Kraków. Current intriguing body of the sacred building is an effect of reconstruction works from the period 1524-1525 after which it took Late Gothic features. It is a one-nave church with a narrower and lower presbytery which is adjoined from the north by a small sacristy. Inside the church you can admire a beautiful net **vault of the nave**. Nearby the church there is an interesting, wooden **bell-tower** erected in the 18th century.

Nowy Korczyn – St Stanislaus Church

Nowy Korczyn – is another real 'treasure trove' of Ponidzie with historic buildings. The **Parish church under the invocation of the Holy Trinity and St Lawrence and St Elizabeth** whose current exterior is an effect of reconstruction works performed in 1608 is the most valuable of them. A manneristic **western facade** from 1630 is particularly impressive. It is also worth paying attention to a beautiful vault of the nave and presbytery with **stucco decoration**. Nearby the Parish church there is another

Nowy Korczyn –
estuary of the Nida to the Vistula river

Nowy Korczyn –
ferry across the Vistula river

monumental church i.e. the **minster under the invocation of St Stanislaus** built of brick thanks to the foundation of Duke Bolesław the Shy in the 2nd half of the 13th century. Décor of the church's interior, particularly beautiful **Late Baroque polychrome**, is an effect of reconstruction works performed in the 17th and 18th centuries. The church's nave is worthy of note, in which there is a Baroque curved **rainbow-hued beam** with the *Crucifixion* group. The picture of religious life in old Korczyn is complemented by **ruins of the Nowy Korczyn synagogue** built on the Nida scarp at the end of the 18th century in a neoclassical style.

Canoe trail

Nowy Korczyn – is also a traditional place where the **Nida rally** ends. If you don't go down this trail, you won't be able to say that you have completely explored the Nida region. The rally (depending on your time) can be started in Sobków or Motkowice, Pińczów, Chroberz and in Wiślica. The Nida is one of the most beautiful Polish rivers. Anyone who knows it will always come back here.

Chroberz –
canoe dock by the Nida river

Krzyżanowice Dolne –
rally down the Nida

CULTURE

Cyclical events

Busko-Zdrój abounds in wealth. However, it is not only an idyllic land of milk and ... sulphur water, but also a resilient cultural centre. A stay in Busko-Zdrój not only picks you up, but also soothes your soul. A programme of events is rich and will certainly be to liking of tourists and health resort visitors of different kind.

Wojtek Belon
Polish Nationwide Song Festival

• Wojtek Belon Polish Nationwide Song Festival

'Niechaj zabrzmi Bukowina'

This event held in May is a festival of tourist song and sung poetry, organised by the Busko Self-Government Centre of Culture.

Profile of the patron

A leader of 'Wolna Grupa Bukowina' – Wojtek Belon – was born on 14 March 1952 in Kwidzyn. His family moved to Busko-Zdrój in 1965. In poetic works of the bard of Ponidzie you can find a satire on comfort of populist society of the 70s, similar to poems by Jerzy Harasymowicz admiration of climate of mountain landscape and praise of honest life of ordinary people. Works by 'Bellon' also include poems which strike the note of passing of time and intimate texts about love. In latest lyrics there is a thanatic motif presenting fear for death. You can also find in them biblical threads. The singer-songwriter appeared on the stage of the Festival of Polish Song in Opole in 1981. The artist died on 3 May 1985 in Kraków. However, his work has been alive until today. In 1992 the Busko Self-Government Centre of Culture was named after Wojciech Belon and in 2008 in front of its seat 'Belon's Bench' was placed.

Band of 'Wolna Grupa Bukowina' nearby Wojtek Belon's bench

Wojtek Belon

• Busko International Meetings with Folklore

– this sumptuous event held at the end of May is visited by Polish and European artists who present in a concert bowl of the Spa Park a variety of folk culture both of the nearest region and Europe.

• Family Feast 'Truskawkowe Święto'

– in June residents of Błoniec-Nowa Wieś celebrate the Days of Buska Faworytka Strawberry – one of the goods of the Ponidzie nature. On these days they present both exquisite and traditional dishes among which this fruit and at the same time aphrodisiac comes to the fore.

• Recreational event 'Witaj lato ... – Świętojanki'

– this event held in June heralds holidays.

• Youth Painting Plein-Air

– in June the Busko Self-Government Centre of Culture invites for meetings with art.

• Summer with Chopin

– in July the Busko health resort is dominated by classical music. Compositions for piano by Frederic Chopin and other virtuosos captivate residents and tourist Dignified polonaises, lively mazurkas, nostalgic ballades, classical sonatas and fractal rondos can be heard in the Concert Hall of the 'Marconi' Sanatorium.

Summer with Chopin

Busko International Meetings with Folklore

Krystyna Jamroz International Music Festival

• Krystyna Jamroz International Music Festival

– the most prestigious event of Busko-Zdrój is organised every year at the beginning of July. It takes place, among others, in the Busko Self-Government Centre of Culture and local churches, the Minor Basilica in Wiślica, the Synagogue in Pińczów and the Palace in Kurozwęki. At this time, regional stages are favoured with presence of excellent artists, recognised in the country and abroad. Concerts usually alternate with meetings with noted people of culture and art. All this will satisfy an appetite of those who are hungry for meetings with culture.

Krystyna Jamroz International Music Festival

Profile of the patroness

Just as Paris had its little sparrow (Edith Piaf) also Busko has its nightingale – Krystyna Jamroz. This unusually talented opera singer was a Buskowoman by birth. She was born on 29 August 1923 and started her music education from playing the piano. During the war she also learnt to sing in Warsaw. The remarkably talented artist became famous on the scene in Poland and abroad as a dramatic soprano with rich voice properties. She made her debut in 1946 on stages of the Opera in Wrocław. Later, she was a star of the Great Theatre in Poznań and the Grand Theatre in Warsaw. Her most distinct roles (Halka, Aida and Mother Jeanne from the *Devils of Loudun*) made her famous in Poland and abroad. Since 1960 she appeared on stages among others in countries of the former Soviet Union, Bulgaria, Hungary, Turkey and Romania. In the 70s she conquered the United States where she dazzled audience with recitals and soprano parts in the Symphony No. 2 by Mahler. During her thirty-four-year career she also made a name for herself as a repeated member of jury of the International Vocal Competition (for the first time in Rio de Janeiro). She received numerous honours, including the Knight's Cross of the Order of Polonia Restituta (1964). She died in Warsaw on 9 July 1986. A year later, a plaque in honour of the singer was embedded in a wall of the 'Krystyna' hospital in Busko-Zdrój set up as a result of reconstruction of the 'Krystyna' Villa. In addition, in 1991 a park avenue behind the Busko 'Łazienki' (Baths) was named after her. Krystyna Jamroz is remembered not

Ponidzie Jazz Festiwal

only as a person with beautiful voice and appearance, but also with such a personality.

• 'Music in the Castle' – concerts

– it is an offer of the 'Zamek Dersława' Guesthouse for restful afternoons in July and August

• Holiday Invasion of Sound – a series of concerts

– they are another holiday offer of the health resort. In order to enjoy them, you must visit the concert bowl of the Spa Park and the Busko Self-Government Centre of Culture (BSCK).

'Days of Busko-Zdrój'

– it is an event organised by the town in August during which shows attract a number of participants on the square in front of a building of the Busko Self-Government Centre of Culture (BSCK).

• Ponidzie Jazz Festival – concerts

– it is real rarity for jazz fans. In order to take part in this feast it is worth visiting the health resort town off season i.e. in November. The event is organised under the patronage of the Busko Self-Government Centre of Culture (BSCK).

• International Photographic Review

– it is a unique opportunity to see Busko-Zdrój still in a film frame. Innovative and traditional approach to a shutter is presented by a number of artists. The exhibition can be watched in November.

Cultural institutions

• The Busko Self-Government Centre of Culture named after Wojtek Belon

al. Mickiewicza 22
www.bsck.busko.pl

The Busko Self-Government Centre of Culture (BSCK) has been operating under the current name since 1995. A mother institution (the County Cultural Centre), which gave rise to the BSCK, was opened already in 1964. Today the centre is developing dynamically, activates residents and widely promotes the regional art, also outside Ponidzie.

In December 2010 a non-commercial Recording Studio at the BSCK was activated. A record with carols by bands and soloists from Busko-Zdrój and its vicinity was the first project realised by the Studio. Within the BSCK there were formed e.g.: the 'Antresola' gallery and the Busko Theatre Stage within which the 'Teatr NieWielki' operates. Whereas, its subordinate units are: the 'Zdrój' cinema, the Tourist Information Centre, the Chamber of Regional Collections and rural community halls. Also a Music School was opened by the centre which also organises dance, photographic, artistic and music workshops. Every corner of the building which takes care of artistic education of Busko residents smells of art – works are presented even in halls (main hall and upstairs).

In addition, the workshop goes beyond the building – in front of the entrance there is a friendly monument – a bench of Wojtek Belon. It is also worth mentioning that the BSCK organises a number of cultural events.

• 'Zdrój' cinema

al. Mickiewicza 22
www.bsck.busko.pl/pl/kino-zdroj.html

When it is cloudy outside, there is no better place for spending time. Fans of the 'Tenth Muse' know about it best. By the end of the 50s of the previous century 'Zdrój' was the only permanent cinema in the whole Busko County. Stars of the silver screen could be admired at that time in the Spa Park in a place where today there is a building of the 'Victoria' Restaurant (former 'U Hanusza'). In the 60s films were also projected in the 'Przebój' cinema which operated simultaneously – in a day-room of the County Headquarters of the Civic Militia (MO). However, its career came to an end soon, because already in 1964 when 'Zdrój' was relocated to the County Cultural Centre.

• The Municipal and Communal Public Library in Busko-Zdrój

'Planeta' – an Internet reading-room open for general use
os. Świerczewskiego 17

• The Voivodship Pedagogical Library in Kielce, Branch in Busko-Zdrój

os. Świerczewskiego 17

The library has been operating since 1949. Its collection comprises 39 thousand volumes. Within the library also the Internet Multimedia Information Centre operates – a point with a free of charge access to the Internet.

• The Chamber of Regional Collections – Busko Museum

al. Mickiewicza 7

The Chamber was opened in 1990. A stylish pre-war villa 'Polonia', in which there is also a gallery 'Zielona', is a seat of the institution. Its collection comprises exhibits related to art, archaeology, ethnography, history, militaria and numismatics. In the Chamber there are permanent exhibitions (e.g. referring to K. Jamroz) and temporary exhibitions. The museum provides information about history of the Land of Busko and its residents as well as an opportunity to become familiarised with biographies of people of merit for the town. One of the permanent exhibitions is a memorial of Krystyna Jamroz.

• 'Zielona' gallery

al. Mickiewicza 7

The gallery is one of four sister branches of the Office of Artistic Exhibitions in Kielce. The local office was opened in 1989 and organises both individual and collective exhibitions of domestic and foreign artists who deal with drawing, painting, sculpture, graphics, photography and fabric. The gallery's walls have been decorated with works of such famous Polish artists as Stanisław Baj, Edward Dwurnik, Andrzej Mleczko, Eugeniusz Molski and Janusz Trzebia-

towski. In the gallery there are also presented works of many artists from Busko e.g. Piotr Kaleta, Bogdan Władysław Kowalczyk, Zbigniew Kowalewski, Leszek Kurzeja, Tamara Maj, Marek Wawro and a custodian of the gallery – Bogdan Ptak. 'Zielona' also publishes and sells works of contemporary art.

Salonowa Orkiestra Zdrojowa

Music soothes the savage beast and – as research shows – diseases! Therefore, concerts not only promote Busko-Zdrój, but are also embedded in a therapy programme for residents. The Orchestra

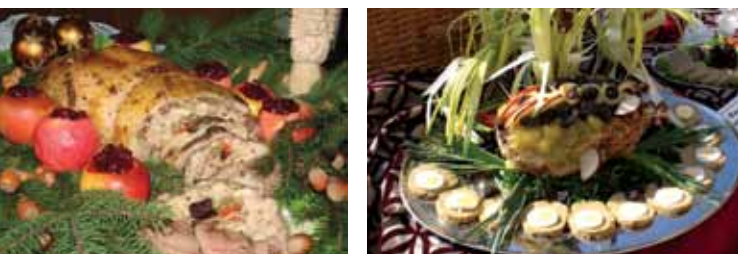
Concert of 'Salonowa Orkiestra Zdrojowa' ('Spa Salon Orchestra')

complements the offer proposed by the Busko Self-Government Centre of Culture (BSCK) to residents of the town and its tourists. The Orchestra gives concerts on Thursdays in the Centre, occasionally in the medicinal facilities: 'Marconi' and 'Nida-Zdrój' as well as in the **21st Military Health Resort and Rehabilitation Hospital**. In summer you can enjoy soothing notes in the concert bowl located in the Spa Park and in other facilities during Krystyna Jamroz International Music Festival.

Speaking of artistic performance it is worth mentioning an improvised event from before over 60 years. Older residents must remember this quite unusual 'exhibition'. Its original character was influenced by elements used for building the installation, because the main point of the exhibition was formed by a row of ... 'sławojkas' placed around a 'stoczek' (source of mineral waters)! Under this mysterious name nothing else, but a wooden pit toilet is hidden. It was called 'sławojka' 'in honour' of Prime Minister Felicjan Sławoj-Sładkowski who cast a shadow on comfort of life of people residing in the 'sunny town'. He was an initiator of building of outhouses in all local farms. This seemed odd to their owners just as his order to carry out sanitary controls which were mocked. Since in Busko-Zdrój Wojtek Belon is regarded as a precursor of happening, this spontaneous action of the young can well be regarded (today, when we already know the term describing this form of entertainment) as the first Busko flash mob; a short event causing surprise of accidental audience!

REGIONAL CUISINE

Each region is different. An exceptional character of a particular cultural area is reflected in history, art, one's manners and way of communicating with residents, luxuriance of fauna and flora and – as this chapter shows – in local cuisine. This originality is perfectly illustrated by local dishes. Regional cuisine is the expression of care for tradition and this is exceptionally vivid in the Busko-Zdrój Commune. What flavours are offered to us by Ponidzie? We can certainly expect that impressions will be unforgettable and the palate will long remember local delicacies. There is no point in searching for inspiration in local supermarkets, because everything that in the Świętokrzyskie Voivodship is most valuable can be drawn straight from the nature.

History shows that Ponidzie used to be a poor region. Recipes for local delicacies were passed down in an oral form. It is characteristic of a verbal tradition that taste of every dish depends on imagination of a housewife. A culinary rumour spreads fast and there is a risk of inaccuracy, however what else if not this inconsistency offers to us a variety of flavours, a possibility of exploring new aromas and a variety of experience? Where memory lets you down there the greatest delicacies are born.

Since every cooking lover contributes a little personality to a dish, households compete on the way to win their laurels. People of Ponidzie know where to go when they wish to have nutritious goose meat, delicious duck or fresh fish straight from the Nida. A goose from Siesławice tastes best in the Agritourism Farm 'Brzostkowiowy Sad' owned by Grażyna Korepta from Siesławice. A delicate duck of Stopnica is a show dish of Barbara Kapusta from the 'Mateo' wayside inn. In the Agritourism Farm 'Dworek Staropolski' run in Młynczyńska by Ms Zofia Guz a royal style sturgeon plays first fiddle on a plate. It tastes great when accompanied by a bean tart or a bean snack which are worthy of going to Nowy Korczyn. To be well digested, get a nalewka (traditional Polish alcoholic beverage). And here there is a difficult choice, because a list of drinks is long. Nalewka 'Damaszka' is the first proposal based on famous plums of Barbara Kapusta. You can taste it in the 'Mateo' Hotel in Stopnica. Nalewka 'Anyżówka Zdrojowa' which was already made in the 18th century by the Norbertines is the next proposal, beneficial after consumption of roast meat. This elixir can be bought in 'Brzostkowiowy Sad'. The third in order – nalewka 'Sośniak' – can be tasted with rustle of pines and murmur of a swift stream surrounding 'Dworek Staropolski' (Old Polish Manor House). For a dessert you should go to Błoniec. In a yeast roulade with strawberries, made by the Coun-

try Housewives' Club with Ms Zofia Żyła at the head, a real nature of the country is hidden – unique sweetness in hidden tartness of Faworytka Strawberry of Busko. If you pay a visit to the hospitable Ponidzie at Easter and not taste a traditional batch i.e. Działie Wiślickie, you will commit deadly sin. This pleasure can be enjoyed thanks to the Folk Song and Dance Ensemble Wiśliczanie a tight

hand on which is kept by Ms Jadwiga Krzak from Wiślica. Semi-sweet wine from near Kapturowa Góra made by Damian Galus in the Agritourism Farm 'U Damiana' is a real ode to sweetness which will perfectly complement the entirety.

Damacha plum with a little tradition

The oldest trail of its crop leads as far as to gardens of Damascus in Persia. Damacha is an old, primitive variety of plum, exceptionally resistant to diseases. High fertility is its another advantage. This variety is grown in Ponidzie and the Solec Basin. Crops of this fruit in autumn are intended for powidl and dried fruits – then plums have the sweetest taste. Dried Damacha can be consumed with different kinds of meat and is also an irreplaceable ingredient of cakes as well as a number of Christmas Eve dishes. The oldest residents mainly remember garus with cereals, stewed dried fruit and dumplings with stuffing based on Damacha. Consumption of fresh fruits entails struggle against resistance of flesh which is thick and succulent, therefore before you get to the stone you can long savour sweet taste. You can also eat 'prazuchy' i.e. fruits in the course of drying. This variety of plums has always been popular on these lands and adorned orchards adjoining farmsteads of many residents of the Busko region.

Ms Barbara Kapusta, an owner of the 'Mateo' wayside inn, has been promoting goods made of Damacha for several years. By using this variety of plums as an additional ingredient of meat, composing the plums' sweetness with aroma of cakes, immersing them in suspension of sauces, using as an ingredient of sauerkraut stew with meat, by bringing them to the forefront in a regional dish – cereals

with plums – and by making nalewkas of them, she ably combines tradition with modernity. In her inn Ms Kapusta also fries plum jam whose exceptional asset is the lack of sugar.

In 2005 Damacha plum was first in a category of plant products in a competition 'Our Culinary Heritage' and in 2006 won a 'Pearl' prize.

Korczyn bean rambles towards laurels

Plantations of bean have been forming the tradition of Ponidzie for many centuries. In the 16th century bean was grown as an ornamental plant. Good taste and medicinal properties of the vegetable were recognised a hundred years later. Unique Korczyn bean of the Piękny Jaś variety, since it was grown for the first time, has been rambling towards laurels thanks to support from the Nida water. People have been continuously growing bean until today in the vicinity of Nowy Korczyn since the 70s of the 20th century.

This plant is grown in five communes: Nowy Korczyn, Wiślica, Opotowiec, Solec Zdrój and Pacanów. Thanks to specific microclimate of Ponidzie, bean of Korczyn is characterised by high fertility, in particular on fertile soils of this region. It is rich in protein. In dry seeds and unripe pods with seeds there is a high level of mineral salts (with a majority of phosphorus and calcium) and vitamins, in particular of B group. It can be served as an addition to meat dishes and can form a separate vegetarian dish. Its high caloric value (250 kilocalories in 100 grams of dry mass) makes bean of Korczyn filling food.

It is interesting that bean has excellent medicinal properties. As a powder it can be sprinkled onto changes on skin, injuries, eczema and burns. Infusions and extracts of this plant were used in treatment of diabetics. Decoction from grinded bean pods are today commonly used, because they reduce trouble connected with a kidney stone, rheumatic disease and cutaneous conditions. Numerous dishes made of this domesticated plant were recognised and received prizes in competitions. For example, bean stuff-

ing (with herbs, mushrooms and marzipan sweet) for pancakes prepared by the 'Gościniec' Restaurant in Busko-Zdrój was first in the 'Our Culinary Heritage' competition in 2004. A bean tart of the 4H Club from a junior secondary school in Nowy Korczyn was first in the Świętokrzyskie region in a category 'Dish for the European Union' in the 'Mistrz Wypieku' competition. Bean pancakes were

recognised in September 2003 when they won the second prize in the third edition of the 'Our Culinary Heritage' competition held in Modliszewice.

Bean of Korczyn took part in the 'Our Culinary Heritage' competition for the best Polish regional food product and at that time won the 'Pearl' title in 2004 at the POLAGRA Fair in Poznań. In 2007 it was entered on a list of the Traditional Products maintained by the Minister of Agriculture and Rural Development, and in July 2010 was registered as the Protected Geographical Indication (PGI).

Buska Faworytka Strawberry – fruit of lovers

The history on growing of this fruit is mentioned by the oldest residents of Błonieć and Nowa Wieś. As they pass down in an oral form, strawberry plantations in these villages were already run in the 30s of the 20th century. Faworytka's values are determined by medicinal conditions in Ponidzie. Appropriate lay of the land and a traditional growing-technology are also very relevant. Strawberry of Busko forms an inherent part of literary cards. You can read about the role played by this fruit in lives of local people in an article by Aleksandra Imosa (Agricultural news, We Learn about Flavours of Świętokrzyskie, 6/2007):

When bachelors from Błonieć were going to their chosen partners from neighbouring villages, they didn't bring flowers, beads or handkerchiefs to the maidens, but just baskets with strawberries. They say that love power of the strawberries was so great that for this reason Błonieć and Nowa Wieś developed, their population was growing and larger and larger areas were intended for growing strawberries.

Residents of Błoniec-Nowa Wieś marvel at Faworytka. The Feast of Strawberry held in June, which every year ends with a fest, is an example of this glorification.

An award in the 'Our Culinary Heritage' competition in 2006 and registration on the List of Traditional Products in 2007 maintained by the Minister of Agriculture and Rural Development are the highest honours that so far have been given to the Faworytka Strawberry of Busko.

PRACTICAL INFORMATION

Offices and institutions

Town and Commune Office of Busko-Zdrój

al. Mickiewicza 10
Tel.: +48 41 370 52 00,
Fax: +48 41 370 52 90
Email: urzad@umig.busko.pl;
promocja@umig.busko.pl
(town information)
www.busko.pl

County Authorities in Busko-Zdrój

al. Mickiewicza 15
Tel.: +48 41 378 30 51 do 52
www.powiat.busko.pl

County Employment Office

ul. Różana 2
Tel.: +48 41 378 30 54, +48 41 378 80 55

Revenue

ul. 12-go Stycznia 17
Tel.: +48 41 378 48 86, +48 41 378 10 69

Regional Court

ul. Kościuszki 5
Tel.: +48 41 370 18 15 up to 19

Transport

PKS in Busko-Zdrój S.A. (Coach Travel Enterprise)

ul. Boh. Warszawy 118
Tel.: +48 41 378 24 81 up to 83
www.pks-busko.com.pl

Municipal Bus Station

ul. Waryńskiego 29
Tel.: +48 41 378 35 49

Taxi – taxi rank

pl. Zwycięstwa
Tel.: +48 41 378 23 27

Emergency telephones

Emergency Medical Services

ul. Partyzantów 4
Tel.: 999, +48 41 378 26 57

County Headquarters of the State Fire Service

ul. Waryńskiego 29a
Tel.: 998, +48 41 370 89 30, +48 41 378 20 43
Tel.: 112 (for mobiles)

County Police Headquarters

al. Mickiewicza 19
Tel.: 997, +48 41 378 92 05, +48 41 378 92 06

The Municipal Police

al. Mickiewicza 10
Tel.: 986, +48 41 370 52 70, +48 41 370 52 72

ZEORK S.A. Regional Energy Company in Busko-Zdrój

ul. Boh. Warszawy 110
Tel.: +48 41 370 44 00

Gas Emergency Service

ul. Waryńskiego 29b
Tel.: 998, +48 41 378 20 64

Pharmacies

ul. 1-go Maja 17, Tel.: +48 41 370 81 25
ul. Batorego 3, Tel.: +48 41 370 14 80
ul. Boh. Warszawy 65a, Tel.: +48 41 370 18 50
ul. Boh. Warszawy 106, Tel.: +48 41 370 85 80
ul. Kilińskiego 16, Tel.: +48 41 378 24 99
ul. Kościuszki 10, Tel.: +48 41 378 21 13
ul. Rzewuskiego 4, Tel.: +48 41 370 14 74
ul. Rzewuskiego 17, Tel.: +48 41 370 14 74
os. Sikorskiego 26, Tel.: +48 41 378 60 29
ul. Staszica 2a, Tel.: +48 41 378 37 80
ul. Targowa 4, Tel.: +48 41 370 80 60
pl. Zwycięstwa 10, Tel.: +48 41 378 34 88
pl. Zwycięstwa 30, Tel.: +48 41 370 14 42
ul. Wojska Polskiego 14, Tel.: +48 41 277 15 56

Hospitals:

Regional Hospital ZOZ (Health Care Centre)

ul. Boh. Warszawy 67
Tel.: +48 41 378 24 01 up to 09

Health centres

Regional Health Centre No. 1

ul. Sądowa 9
Tel.: +48 41 356 71 10, +48 41 356 71 49

Regional Health Centre No. 2

os. Sikorskiego 10
Tel.: +48 41 378 63 48

Spa Health Centre

Spa Park (behind the 'Marconi' Sanatorium)
Tel.: +48 41 370 32 77

Health Centre in Kołaczkowice

Kołaczkowice 11
Tel.: +48 41 376 24 70

Health Centre in Dobrowoda

Dobrowoda 24
Tel.: +48 41 378 15 27

Health Centre in Szczaworyż

Szczaworyż 51
Tel.: +48 41 376 12 23

Banks

Bank Przemysłowo-Handlowy BPH S.A.

al. Mickiewicza 12
Tel.: +48 41 378 24 87 up to 88

Bank Pekao S.A.

I Local Office in Kielce. Branch No. 2
pl. Zwycięstwa 25
Tel.: +48 41 378 32 90

Kredyt Bank S.A.

ul. Partyzantów 21
Tel.: +48 41 378 12 44

PKO Bank Polski S.A.

pl. Zwycięstwa 9
Tel.: +48 41 378 78 82

Bank Spółdzielczy in Busko-Zdrój

ul. Stefana Batorego 1a
Tel.: +48 41 378 26 59

ATMs

Bank Spółdzielczy (bank's office)

ul. Batorego 1a

BNP Paribas (bank's office)

ul. Bohaterów Warszawy 11

Euronet ('Centrum' Delicatessen)

ul. Bohaterów Warszawy 59

Bank Spółdzielczy

('Kaufland' Supermarket)
ul. Bohaterów Warszawy 114 a

Bank PKO B.P. S.A. (bank's office)

pl. Zwycięstwa 9

Bank Przemysłowo-Handlowy BPH S.A. (bank's office)

al. Mickiewicza 12

Bank PKO B.P. S.A.

('BSCK' - Centre of Culture)
al. Mickiewicza 22

Euronet ('Biedronka')

ul. Na Dole 2

Euronet ('Media Expert')

ul. Partyzantów 19

Kredyt Bank S.A. (bank's office)

ul. Partyzantów 21

Bank Polskiej Spółdzielczości S.A.

('Lux' Department Store)
ul. Poprzeczna 4

Cash4You ('Włókniarz' Sanatorium)

ul. Rokosza 1

Bank Polskiej Spółdzielczości S.A.

(Management Board of the health resort
'Uzdrowisko Busko-Zdrój' S.A.)

ul. Rzewuskiego 1

Bank Pekao S.A.

(Management Board of the health resort
'Uzdrowisko Busko-Zdrój' S.A.)
ul. Rzewuskiego 1

Euronet ('Centrum' Delicatessen)

os. Sikorskiego 9

Bank Polskiej Spółdzielczości S.A.

(bank's office)
ul. Wojska Polskiego 2

Towarzystwo Finansowe SKOK S.A.

pl. Zwycięstwa 8

Bank Przemysłowo-Handlowy BPH S.A. ('Lotos' Department Store)

pl. Zwycięstwa 11

Euronet ('Zenit' Department Store)

pl. Zwycięstwa 22

Bank Pekao S.A. (bank's office)

pl. Zwycięstwa 25

Travel Agencies

'DAL' Tourist Agency

ul. Łagiewnicka 98
Tel./Fax: +48 41 378 60 56
Email: dal@realnet.pl
www.dal.tbu.pl

'TRAMP' Tourist Agency

os. Piłsudskiego 11/43
Tel.: +48 41 378 10 71
mobile: +48 501 672 290
Email: biuro@tramp-busko.com
www.tramp-busko.com

PKS Travel Agency in Busko-Zdrój

ul. Boh. Warszawy 118
Tel.: +48 41 378 24 81, extension: 232, 233
Email: biuropodrozy@pks-busko.com.pl
www.pks-busko.com.pl/bp

'VENUS TRAVEL' Travel Agency

os. Kilińskiego 20
Tel.: +48 41 378 28 50
www.venustravel.pl
Email: biuro@venustravel.pl

'L'TOUR' Tourist Agency

al. Mickiewicza 9
Tel.: +48 41 378 17 33, +48 41 370 80 34
Email: info@ltur.pl
www.ltur.pl

Tourist and Insurance Services Agency

ul. Kopernika 1
Tel.: +48 41 378 48 83, +48 516 170 448
Email: biuro@it.busko.com.pl
www.it.tbu.pl

'Euro-Travel' Tourist Centre

Local Office: ul. Boh. Warszawy 7
Tel./Fax: +48 41 378 44 44
Email: busko@euro.travel.pl
www.euro.travel.pl

Conference Rooms

Busko Self-Government Centre of Culture (BSCK)

al. Mickiewicza 22
Tel.: +48 41 378 23 19
www.bsck.busko.pl

Conference Centre in the 'Marconi' Sanatorium

Spa Park
Marketing Department
Tel.: +48 41 370 87 50
Email: marketing@ubz.pl
www.uzdrowiskobusko.pl

'Gromada' Hotel

ul. Waryńskiego 10
Tel.: +48 41 378 30 01 up to 04
www.hotelgromada.busko.com.pl

'Włókniarz' Sanatorium

ul. Rokosza 1
Tel.: +48 41 378 70 70
www.wlokniaz.pl

Tourist information

Centre of Tourist Information in Busko-Zdrój

al. Mickiewicza 22
(building of the Busko Self-Government
Centre of Culture - BSCK)
Tel.: +48 41 370 10 22
www.busko.travel

Centre of Tourist Information for Ponidzie

ul. Waryńskiego 38
Tel.: +48 41 370 86 50 up to 51,
+48 41 378 14 64
www.busko.travel

Tourist and Insurance Services Agency

ul. Kopernika 1
Tel.: +48 41 378 48 83, +48 516 170 448
Email: biuro@it.busko.com.pl
www.it.tbu.pl

Sport and recreation

Swimming pools

Stefan Komenda Municipal Swimming Pool

ul. Grotta 3a
Tel.: +48 41 378 85 49
www.plywalnia.busko.pl

OPAL Treatment Complex in the 21st Military Health Resort and Rehabilitation Hospital

(swimming pool, sauna, salt cave)
ul. Rzewuskiego 8
Tel.: +48 41 378 03 59
www.21wszur.pl

Bathing places

Radzanów (3 km from Busko-Zdrój) Recreation Centre at the reservoir

Gacki (12 km from Busko-Zdrój) 'Loch Ness' camping at the reservoir

Sports fields with an artificial lawn

Football pitch

ul. Kościuszki 1
(at the Complex of Educational Centres No. 1)
Tel.: +48 41 378 41 34, +48 663 120 755

Handball pitch

al. Mickiewicza 23
(at the Complex of Technical and IT Schools)
Tel.: +48 41 378 43 86

Mini golf course

ul. Kościuszki 2a
(square at the Municipal and Communal
Centre of Social Security - MGOPS)
Tel.: +48 41 378 44 42
www.mgops.busko.pl

Complex of multifunctional sports fields

ul. Grotta 3a
(at the Municipal Swimming Pool)
Tel.: +48 41 378 85 39

Sports hall

Sports Hall

ul. Kusocińskiego 3
Tel.: +48 41 378 10 40

Tennis courts

'Marconi' Sanatorium

Spa Park
Tel.: +48 41 370 30 00

'Włókniarz' Sanatorium

ul. Rokosza 1
Tel.: +48 41 242 87 79

'Nida-Zdrój' Sanatorium

ul. Rzewuskiego 9
Tel.: +48 41 378 24 91

Sports complex

ul. Kusocińskiego 3
Tel.: +48 41 378 85 49

Horse riding

‘Hipolandia’ horseback riding centre

Zbludowice
mobile: +48 501 371 954

‘Rancho’ Hippotherapy Horseback Riding Centre

Wolica 23
Tel.: +48 41 378 74 67

Horse therapy, rides - Anna and Piotr Agatowscy

Łągiwniki 121
Tel.: +48 41 379 80 17
mobile: +48 604 062 077

Rent-a-bicycle services

‘Uzdrowisko Busko-Zdrój’ S.A. (Busko-Zdrój Health Resort)

ul. Rzewuskiego 1
Tel.: +48 41 370 32 81
www.uzdrowiskobusko.pl

Rent-a-bicycle service – ‘Zamek Derśława’

al. Mickiewicza 18
Tel.: +48 41 378 85 47
www.derslaw.busko.com.pl

Wypożyczalnia sprzętu rehabilitacyjnego - ‘Włóknierz’

ul. Rokosza 1
Tel.: +48 41 378 84 94

Sports equipment renting service – ‘Sanato’

ul. 1-go Maja 29
Tel.: +48 41 378 19 48
www.sanato.com.pl

Canoeing rallies

‘Nad Nidą’ Agritourism Farm, Mirośława and Marek Durlej

Krzyżanowice Średnie 39,
28-400 Pińczów
mobile: +48 692 971 496; +48 666 915 108
www.kajaki.limesnet.com

Sports and Recreation Municipal Centre

ul. Pałęki 26
28-400 Pińczów
Tel.: +48 41 357 20 44
www.mosir.pinczow.com.pl

‘Kajakiem.pl’ Tourist Enterprise, Anita Górecka

ul. Rakowska 29
28-300 Jędrzejów
mobile: +48 600 288 375
www.kajakiem.pl

‘Nida’ Water Club Polish Tourist and Sightseeing Society (PTTK)

Local Office in Busko-Zdrój
ul. Wojska Polskiego 31
28-100 Busko-Zdrój
www.pttkbusko.pl

Organizing of flights and micro flights courses

Regional Aero club in Pińczów

ul. Zacisze 7/16
28-400 Pińczów
mobile: +48 668 409 128
www.arp.pinczow.com

Skating rink

Artificial skating rink (seasonal)

ul. Grotta 3a
(at the Municipal Swimming Pool)

Health resort

‘Uzdrowisko Busko-Zdrój’ S.A. (Busko-Zdrój Health Resort)

ul. Rzewuskiego 1
Tel.: +48 41 370 32 00,
Tel./Fax: +48 41 378 41 54
www.uzdrowiskobusko.pl

‘Marconi’ Sanatorium

Spa Park
Tel.: +48 41 370 30 00

Central Reservation:
Tel.: +48 41 370 31 51, +48 41 370 31 52
Email: rezerwacja@ubz.pl

‘Mikołaj’ Sanatorium

ul.1-go Maja 3
Tel.: +48 41 370 32 26

‘Willa Zielona’ Sanatorium

ul. 1-go Maja 39
Tel.: +48 41 370 32 73

‘Krystyna’ Health Resort Hospital

ul. Rzewuskiego 3
Tel.: +48 41 370 32 00

‘Obłęgorek’ Health Resort Hospital

ul. 1-go Maja 19
Tel.: +48 41 370 33 32

‘Obłęgorek II’ Sanatorium (Stefan Villa)

ul. Spokojna 4
Tel.: +48 41 370 18 81, +48 41 370 33 24

‘Górka’ Specialist Orthopaedics and Rehabilitation Hospital

ul. Starkiewiczza 1
Tel.: +48 41 370 34 00, +48 41 370 34 51,
+48 41 378 40 18
www.szpitalgorka.pl

‘Astoria’ Sanatorium

ul. Starkiewiczza 19
Tel.: +48 41 378 80 67
www.astoria.tbu.pl

‘Nida-Zdrój’ Sanatorium

ul. Rzewuskiego 9
Tel.: +48 41 378 24 91 up to 93
www.sanatorium-nida.pl

‘Rafał’ Sanatorium

ul. Topolowa 2
Tel.: +48 41 378 39 68, +48 41 378 21 62
www.rafał.busko.com.pl

‘Słowacki’ Spa Sanatorium

ul. 1-go Maja 33
Tel.: +48 41 378 78 79, +48 41 370 80 95,
+48 41 370 80 96
www.slowacki.busko.pl

‘Włóknierz’ Sanatorium

ul. Rokosza 1
Tel.: +48 41 370 70 00, +48 41 370 70 70
www.wloknierz.pl

‘Zbyszko’ Sanatorium

ul. 12-go Stycznia 2, ul. 1-go Maja 6
Tel.: +48 41 378 25 66, ext. 303
mobile: +48 604 606 062
www.sanatoriumzbyszko.pl

21st Military Health Resort and Rehabilitation Hospital

ul. Rzewuskiego 8
Reservation: +48 41 378 03 85,
Reception desk: Tel.: +48 41 378 09 00
Telephone exchange: Tel.: +48 41 378 24 17
www.21wszur.pl

‘Natur’ Treatment and Rehabilitation Centre

ul. Chopina 9
Tel./Fax: +48 41 378 70 56
www.natura.med.pl

Accommodation

Hotels

‘Gromada’ Hotel

ul. Waryńskiego 10
Tel.: +48 41 378 30 01 up to 04
www.hotelgromada.busko.com.pl

‘Pod Świerkiem’ Hotel

ul. Waryńskiego 38
Tel.: +48 41 378 28 54, +48 41 378 14 64
www.hotelura.realnet.pl

Guesthouses

‘Milenium’ Guesthouse

ul. Waryńskiego 15
Tel.: +48 41 378 43 73
www.pensjonatmilenium.pl

‘Sanato’ Guesthouse

ul. 1-go Maja 29
Tel.: 41 378 19 48
www.sanato.com.pl

‘Zamek Derśława’ Guesthouse

al. Mickiewicza 18
Tel.: +48 41 370 85 47
mobile: +48 605 133 041
www.derslaw.busko.com.pl

Villas

‘Anna’ and ‘Margaretka’ Villas

ul. Słoneczna 9
ul. Bajkowa 12
Tel.: +48 41 378 35 57
mobile: +48 515 175 077
www.straub.tbu.pl

‘Bolesław’ Villa

ul. 12-go Stycznia 9
Tel.: +48 41 378 23 97

‘Dorotka’ Villa

ul. Rokosza 11
Tel.: +48 41 378 23 18
mobile: +48 600 454 635
www.salondorotka.pl

‘Elżbieta’ Villa

ul. Kusocińskiego 4
Tel.: +48 41 378 32 56

‘Ewa’ Villa

ul. Kusocińskiego 4a
Tel.: +48 41 378 14 73
mobile: +48 600 121 793
www.willaewa.eu

‘Ewusia’ Villa

ul. Wieniawskiego 4
Tel.: +48 41 378 35 42

‘Gosia’ Villa

ul. 1-go Maja 23a
Tel.: +48 41 378 16 30
www.willa.gosia.prv.pl

‘Henczel’ Villa

ul. Słoneczna 11
Tel.: +48 41 378 26 25
mobile: +48 605 734 908
www.wypoczywajunas.pl/henczel

'Honoratka' Villa

ul. Słoneczna 10
Tel.: +48 41 378 33 73
www.willahonoratka.tbu.pl

'Maciej' Villa

ul. Słoneczna 15
Tel.: 41 378 18 77
mobile: +48 604 46 45 13
www.willamaciej.tbu.pl

'Marcel' Villa

ul. Słoneczna 23
Tel.: +48 41 378 37 89
mobile: +48 601 504 704
www.willamarcel.pl

'Muza' Villa

ul. Starkiewiczza 9
Tel.: +48 41 378 80 34
mobile: +48 793 463 999
www.willamuza.com

'Parkowa' Villa

ul. Waryńskiego 4
Tel.: +48 41 378 40 01
mobile: +48 604 980 750

'Paulinka' Villa

ul. Bajkowa 6
Tel.: +48 41 378 29 69

'Rys' Villa

ul. Kusocińskiego 8
Tel.: +48 41 378 37 19
www.busko-zdroj.com/rys

'Słoneczna' Villa

ul. Słoneczna 18
Tel.: +48 41 378 78 32
mobile: +48 728 633 533
www.willasloneczna.com.pl

'Ula' Villa

ul. Kusocińskiego 16
Tel.: +48 41 378 32 11

'Zacisze' Villa

ul. 1-go Maja 25
Tel.: +48 41 378 26 50

Guest-rooms

Busko Self-Government Centre of Culture (BSCK)

al. Mickiewicza 22
Tel.: +48 41 378 23 19
www.bsck.busko.pl

Cupryjak Barbara

ul. Słowackiego 7
Tel.: +48 41 378 29 85

Czech Władysława

ul. 12-go Stycznia 12
Tel.: +48 41 378 33 06

Gładys Piotr

ul. Słoneczna 14
mobile: +48 600 723 138

Godzwon Władysław

ul. Słoneczna 2
Tel.: +48 41 378 43 19

Gwiaździniński Krzysztof

ul. Chopina 4
mobile: +48 512 195 152
www.start.pl

'Golden Sun' Small Hotel

ul. Bajkowa 9
Tel.: +48 41 378 45 71, +48 41 370 19 00
www.goldensun.busko.com.pl

Kawalczuk Bożena

ul. Słoneczna 3
mobile: +48 668 163 678

Klepacz Pelagia

ul. Słoneczna 1
Tel.: +48 41 378 27 48

Mieleniewska Władysława

ul. Kwiatowa 15
Tel.: +48 41 370 12 45

Oszywa Henryk

ul. Chopina 1
Tel.: +48 41 378 43 68
mobile: +48 507 655 786

Puchała Wanda

ul. 1-go Maja 8
Tel.: +48 41 378 25 28

Radosz Krystyna

ul. Słoneczna 4
Tel.: +48 41 378 26 20

Rogowicz Jerzy

ul. Waryńskiego 13
Tel.: +48 41 378 33 55

Sagan Władysława

ul. Korczyńska 14
Tel.: +48 41 378 71 06

Siwiec Kazimierz

ul. Armii Krajowej 3
Tel.: +48 41 378 23 63
mobile: +48 607 881 448

Skoczylas Danuta

ul. 12-go Stycznia 4
Tel.: +48 41 378 21 36
mobile: +48 662 624 506
www.busko.org.pl

Stolarek Lucyna

ul. Słoneczna 11a
Tel.: +48 41 378 29 43

Trela Daniela

ul. Słoneczna 6
Tel.: +48 41 378 40 28

Walkiewicz Jerzy

ul. Słoneczna 7
Tel.: +48 41 378 21 27

Wilniewicz Lidia

ul. Słoneczna 5
mobile: +48 519 564 399

'Panama' wayside inn

Skorzów 63
Tel.: +48 41 376 13 12
www.zajazdpanama.pl

Zalecka Ewa

ul. Słoneczna 16
Tel.: +48 41 378 41 05

Agritourism Farms

Agritourism Association of Busko 'Relax' In Busko-Zdrój

Information point:
Grażyna Korepta
Tel.: +48 41 378 47 68
mobile: +48 692 425 376

Renata and Damian Galus – 'U Damiana'

Pęczelice
mobile: +48 600 884 958, +48 600 213 910
www.agro.galus.busko.pl

Małgorzata and Wojciech Grochowina – 'Pod lasem'

Widuchowa 6
Tel.: +48 41 376 21 01

Grażyna Korepta – 'Brzoskwinowy Sad'

Siesławice 193
Tel.: +48 41 378 47 68
mobile: +48 692 425 376

Zofia Guz – 'Dworek Staropolski'

Niziny 159
28-142 Tuczepy
Tel.: +48 41 353 31 91
mobile: +48 606 708 377
www.dworekstaropolski.pl

Poros Barbara – 'Po Rosie'

Zbudowice, ul. Zdrojowa 7
mobile: +48 503 672 914
www.porosie.ugo.pl

'Rancho'

Wolica 36
Tel.: +48 41 378 74 67
mobile: +48 509 224 553
www.ranchowolica.yoyo.pl

Małgorzata and Zbigniew Drozdowski

Strzałków 64
28-130 Stopnica
mobile: +48 608 457 302

Alina Szostak – 'Dom nad Łąkami'

ul. Podgrodzie 2
28-160 Wiślica
Tel.: +48 41 379 21 53

Michał Grzegorzczak

Widuchowa 25
mobile: +48 602 710 622

Anna and Piotr Agatowscy

Łągiewniki 121
Tel.: +48 41 379 80 17
mobile: +48 604 062 077

Leszek Pośpiech

Kotki-Budy 125
Tel.: +48 41 353 17 75

Longin and Lucyna Podkowa

Rzegocin 26
28-136 Nowy Korczyn
Tel.: +48 41 377 13 41
mobile: +48 605 421 198

Krystyna and Jan Stojek

Górki
28-160 Wiślica
Tel.: +48 41 379 90 32

Emilia and Ryszard Czajka

Królewiec 93
28-512 Bejsce
Tel.: +48 41 351 10 57
mobile: +48 502 318 454

Eleonora Bąk

Szczeglin 30
28-130 Stopnica
mobile: +48 502 481 220

Barbara Kapusta

ul. Piotrowskiego 41
28-130 Stopnica
Tel.: +48 41 377 94 09
mobile: +48 509 527 677

Food facilities

Restaurants

'Belwederska'

ul. 1-go Maja 10
mobile: +48 601 836 017

'Cynamon'

al. Mickiewicza 22
Tel.: +48 41 356 61 69
mobile: +48 724 655 059
www.cynamon-busko.pl

'Gościniec'

al. Mickiewicza 18
Tel.: +48 41 378 85 47
mobile: +48 663 147 307
www.derslaw.busko.com.pl

'Panama' Wayside Inn

Skorzów 63
Tel.: +48 41 376 13 12, +48 41 378 70 98

'Parkowa'

ul. Waryńskiego 1
Tel.: +48 41 378 40 01

'Pod Flagami'

ul. 12-go Stycznia 9
Tel.: +48 41 378 23 97

'Pod Świerkiem'

ul. Waryńskiego 38
Tel.: +48 41 378 28 54
www.busko-zdroj.com/podswierkiem

'Retro'

ul. Kościuszki 60
mobile: +48 510 193 339

'Słowacki'

ul. 1-go Maja 33
Tel.: +48 41 378 78 79, +48 41 370 80 95,
+48 41 370 80 96
www.slowacki.busko.pl

'Victoria'

Spa Park
Tel.: +48 41 378 33 84
mobile: +48 606 506 237
www.victoria.busko.com.pl

'U Macieja'

ul. Słoneczna 15
Tel.: +48 41 378 18 77

'Victoria II' in the 'Gromada' Hotel

ul. Waryńskiego 10
Tel.: +48 41 378 30 01 up to 04
www.hotelgromada.busko.com.pl

'VIP Club'

ul. Partyzantów 27
Tel.: +48 41 378 18 47
mobile: +48 607 042 605

Bars

Abdul Kebab

ul. Młyńska 14
mobile: +48 888 111 005

'Jagienka' Bistro Bar

al. Mickiewicza 6
Tel.: +48 41 378 17 18

'Imbis' Bar

ul. Kilińskiego 3
Tel.: +48 41 378 17 77

'Zbyszko' Bar

al. Mickiewicza 4
Tel.: +48 41 378 29 07
mobile: +48 510 193 338

Inns

'Pod Strzechą' Inn

ul. Kilińskiego 45
Tel.: +48 41 378 41 95

'U Chłopa' Inn

ul. Kościuszki 34
Tel.: +48 41 378 84 18

Coffee houses

Café Cake Shop Banatkiewicz

al. Mickiewicza 9a
Tel.: +48 41 378 32 55

Café Śnieżka

al. Mickiewicza 2a
Tel.: +48 41 378 14 88, +48 41 378 27 61

Coffee house in the 'Marconi' Sanatorium

Spa Park
Tel.: +48 41 378 37 93

Coffee house in the 'Sanato' Guesthouse

ul. 1-go Maja 29
Tel.: +48 41 378 19 48, +48 41 378 19 51

'Letnia Grota' Café

Spa Park

'Sęczek' Café

ul. Rzewuskiego 8
(at the 21st Military Health Resort and Rehabilitation Hospital)
Tel.: +48 41 378 03 43

'Smak Kawy i Herbaty' Café

ul. Rokosza 1
(at the 'Włóknierz' Sanatorium)
Tel.: +48 41 378 79 70

'Kawiarnia Zdrojowa'

ul. Rzewuskiego 6
Tel.: +48 41 370 34 66

'Piwniczka' Club

ul. Rzewuskiego 9
(at the 'Nida-Zdrój' Sanatorium)

'Lazuryt Café'

ul. Rzewuskiego 8 (at the 21st Military Hospital in the 'OPAL' Treatment Complex)
mobile: +48 604 192 139
www.lazurytcafe.pl

'Dolce Vita' Ice Cream Parlour

ul. Bohaterów Warszawy 24
mobile: +48 796 851 615

Pizza restaurants

'Bafra' Pizzeria

ul. Bohaterów Warszawy 14
Tel.: 796 638 882
mobile: +48 510 555 335

'Corleone' Pizzeria

al. Mickiewicza 9
Tel.: +48 41 378 19 25
mobile: +48 696 527 527

'Pizza Full' Pizzeria

ul. Korczaka 3
Tel.: 514 983 141
mobile: +48 696 701 071
www.pizzafull.pl

'Pub 105' Pizzeria

pl. Zwycięstwa 8
Tel.: +48 41 378 37 84, +48 41 378 22 40

'Royal' Pizzeria

ul. Kopernika 8
mobile: +48 509 484 884, +48 787 600 031

'Zbyszko' Pizzeria

al. Mickiewicza 4
Tel.: +48 41 378 29 07
mobile: +48 510 193 338

Pubs, discos

'Amnezja' Pub

ul. Kilińskiego 3
mobile: +48 888 829 127

'Heaven' Club

Building of a former railway station of PKP,
ul. Waryńskiego
mobile: +48 509 324 778

'Imperium' Club

ul. Widuchowska 198
Tel.: +48 41 378 18 58, +48 41 378 72 13

'Orange' Pub

ul. Słowackiego 41

'Magma' Pub

ul. Partyzantów 17
mobile: +48 664 575 692

Pub 105

pl. Zwycięstwa 8
Tel.: +48 41 378 37 84, +48 41 378 22 40

'Scalar' Club

ul. Partyzantów 1
mobile: +48 788 077 597

Text:

Magdalena Koper and Michał Jurecki

Edited and corrected by:

Magdalena Koper

Translation by order of the Busko-Zdrój Municipality:

Lidex

Photographs:

Dariusz Krakowiak

and

Archives of the Busko-Zdrój Town and Municipality Office
(pages 10, 12, 46, 47)

Fotolia (pages 48, 49, 50)

Piotr Kaleta (pages 21, 23, 25, 26-27, 37, 40, 41, 42)

Jarosław Kruk (page 40)

Jacek Wcisło (page 40)

Uzdrowisko Busko-Zdrój S.A. (Busko-Zdrój S.A. Spa) (page 12)

NOVAstudio (visualization, page 17)

Graphic design and team members:

Karolina Otulakowska

Sebastian Person

Issued by order of:

Busko-Zdrój Municipality

al. Mickiewicza 10

28-100 Busko-Zdrój

Tel.: + 48 41 370 52 00

Fax: + 48 41 370 52 90

Email: urząd@umig.busko.pl

www.busko.pl

Busko-Zdrój 2011**Published by:**

DDK Edition

ul. Obozowa 4

60-289 Poznań

Tel.: + 48 61 868 65 75

www.ddkedition.com.pl

© Copyright by DDK Edition

ISBN: 978-83-61539-05-6

ISBN: 978-83-61539-05-6

Zdrój

**PROGRAM
REGIONALNY**
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

WOJEWÓDZTWO
ŚWIĘTOKRZYSKIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

...dla rozwoju Województwa Świętokrzyskiego...

Projekt „Kampania promocyjna Miasta i Gminy Busko-Zdrój oraz utworzenie centrum informacji turystycznej” współfinansowany przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego

Kurgemeinde
Busko-Zdrój

Zdrój

S

B

B

Kurgemeinde Busko-Zdrój

Sehr geehrte Damen und Herren!

Busko-Zdrój – ist eine gastliche und freundliche Stadt, die sich (nicht nur der Kurbehandlungen wegen) zahlreicher Vorzüge rühmen darf... kurzum - es ist die Perle von Ponidzie und der Świętokrzyskie Wojewodschaft. So könnte ich Ihnen diesen besonderen Ort in einem Satz empfehlen.

Solcher Trümpfe besitzt die Gemeinde Busko-Zdrój weit mehr. Hierbei meine ich nicht nur unsere weltbekannten Sulfidbäder, sondern auch zahlreiche Touristenattraktionen und Erholungsmöglichkeiten sowie große kulturelle Ereignisse.

Zu den Ersteren möchte ich vor allem die Spazier- und Radwege sowie den wunderschönen historischen Kurpark aus dem 19. Jahrhundert empfehlen. Auch die „Bäder“ von Busko, die Hl. Leonhardt Holzkirche und die Hl. Anna Kapelle sind besuchenswert.

Und die zuvor angesprochenen kulturellen Ereignisse? Das Internationale Musikfestival der Krystyna Jamroz, der Sommer mit Chopin, die Internationalen Folkloretreffen von Busko, das Ponidzie Jazz Festival oder das Nationale Musikfestival des Wojtek Belon „Es erklinge Bukowina“ - sprechen für sich.

Sobald Sie sich mit dieser Broschüre bekannt gemacht haben, werde Sie selber feststellen, dass es in der Gemeinde Busko-Zdrój sehr viele sehenswerte Orte und kulturelle Veranstaltungen gibt, an denen die Teilnahme ein wahres geistiges Erlebnis darstellt.

Sie sind somit herzlich eingeladen die „sonnige Stadt“ zu besuchen, und auch diese wunderschöne Region, wie sie Ponidzie zweifellos ist, kennen zu lernen.

Waldemar Sikora
Bürgermeister der Stadt und Gemeinde Busko-Zdrój

Busko-Zdrój

*wächst aus der Muschel von Ponidzie
wie eine zierliche aber wertvolle Perle empor.*

Über Die Gemeinde

Die Gemeinde Busko-Zdrój liegt nördlich des Nida-Tals und stützt sich vor allem auf dem Gebirgszug von Garb (dt. Höcker) Wójczańsko-Pińczowski, auf dem sich größtenteils Busko erstreckt. Der süd-östliche Teil der Gemeinde gehört geographisch gesehen zum Solecki-Becken. Das Gemeindegebiet auf der gegenüberliegenden Seite des Höckers liegt im Bereich der Hochebene Szaniecki. Gegenwärtig beträgt die Fläche der Gemeinde Busko-Zdrój 236 km². Die Fläche der Stadt allein umfasst 12,28 km². In der ganzen Gemeinde leben aktuell über 32,5 Tausend Menschen. Die Zahl umfasst über 17 Tausend ortsansässige Buskobewohner. Zu dieser Zahl sind über 50 Tausend Kurgäste hinzuzuzählen, die im Laufe des Jahres ihrer Gesundheit und Schönheit wegen hierher kommen.

Das Wappen von Busko-Zdrój sieht, wie die Bewohner nicht ohne Grund behaupten, einer Sonne täuschend ähnlich. Busko-Zdrój gilt seit Langem als der am stärksten besonnte polnische Kurort. Im Juli, dem wärmsten Monat im Jahr, erreicht die durchschnittliche Tagestemperatur hier ca. 24°C, im Januar hingegen - dem kältesten Monat im Jahr - beträgt die durchschnittliche Tagestemperatur ca. -6°C.

Geschichte Der Stadt Und Des Kurortes

Busko-Zdrój wächst aus der Muschel von Ponidzie wie eine zierliche aber wertvolle Perle empor. Es liegt an den Hängen des Höckers Wójczańsko-Pińczowski, der an dieser Stelle, nord-östlich des Flusses Nida, eine Höhe von 230 m ü.d.M. hat. Die spezifische Stadtlage ermöglicht es ihren Einwohnern sowohl das sich in der Ferne abzeichnende Świętokrzyskie Gebirge, als auch das weit reichende Tal der Nida, das Herz der Ponidzie-Region zu sehen. Die Stadt ist von der Hauptstadt der Małopolskie Wojewodschaft lediglich 80 km entfernt (Landstraße Nr. 776). Sie ist Sitz des Landrates sowie

der Stadt- und Gemeindeverwaltung. Sie liegt auf der Verbindungsstrecke zwischen Kielce und Tarnau (Wojewodschaftsstraße Nr. 73).

Die Geschichte von Busko ist sagenumwoben. Eine Legende besagt, dass diese malerische Stadt - die einst eine Ansiedlung war - von wuchernden Buchen bewachsen war.

Auf ausgedehntem Moor- und Schlammland,
Inmitten ragt eine weit reichende Anhöhe empor,
Die Anhöhe bewächst Buchenwald,
Alte Buche und kleine Jungbuchen.¹

Der Name der Ortschaft Busko ist mit Sicherheit nicht zufällig. Er stammt jedoch, worauf die Namensquelle Hinweis gibt, von den Worten bug, buga ab, die Überschwemmungsgebiet, Ausflussgebiet von unterirdischem Salz-Schwefelquellwasser bedeuten, nicht aber vom Gattungsnamen des Baumes. Sprachwissenschaftler weisen auf die Ähnlichkeit der vorgenannten Begriffe zum Terminus bugaj hin, der als am Wasser liegender Ort zu verstehen ist. Wir sind hier nur einen Schritt vom russischen Wort buga entfernt – einem gottverlassenen, mit Weide zugewachsenen Ort.

Die Etymologie entlarvt die Legenden als Lügen. Wie die vorangegangene Analyse nämlich beweist ist die Überzeugung, Grundlage für die Herkunft des Siedlungsnamens seien Buchenhaine gewesen, falsch. Die Natur gibt die Bedingungen, unter denen junge Buchen wachsen können, sehr klar vor. Auf dem feuchten Gelände, welches das Nidziańska Becken umgibt, würden diese Wälder sicherlich nicht gut gedeihen. Vergebens würde man sich somit auf eine utopische Wanderung begeben

In das seigere Moorreich,
Wo eine immense Buche ihre Früchte trägt ...²

Die Wurzeln von Busko reichen in das 7. Jh. zurück. Die erste urkundliche Notiz von Busko (Bugsko) ist unter dem Jahr 1166 zu finden. Sie ist in einer päpstlich

¹ Zitat aus Franciszek Rusak, *Buskie legendy* (dt. *Busker Legenden*), Busko-Zdrój 2002, S. 8., ² Ebenda.

chen Bulle und einer Chronik des Krakauer Bistums festgehalten. Die Stadt war zu der Zeit eine Hirtenansiedlung, die sich mit der Pferdezucht für herzogliche Mannschaften befasste. Die Güter standen damals unter der Obhut von Ritter Dzierzko vom Wappen Janina, der in den urkundlichen Übertragungen auch als Dzierzysław bzw. Dersław bezeichnet wird.

In der zweiten Hälfte des Jahrhunderts entstanden in Polen im Wege von Privatstiftungen Norbertanische Zusammenschlüsse. Sie stellten einen Kontrast zu dem sich damals verbreitenden „sekulären Kanonikat“ dar. In den Orden der Prämonstratenser der Heiligen-Norbert-Regel fanden Personen beider Geschlechter Zuflucht, die aus Magnatenfamilien stammten, aber auch - die zum reichen Rittertum gehörten. Eben der Dziezko war es, der (gemeinsam mit dem Bischof von Plock, Wit, der sein Bruder war) brachte in den Jahren 1180–1186 den weiblichen Norbertanerinnenorden nach Busko.

Dem Willen des Magnaten entsprechend, der ca. um das Jahr 1190 testamentarisch niedergeschrieben worden war, sollte das Vermögen des Ritters an das Kloster übergehen. Wie eine Inschrift auf einer auf das 16. Jahrhundert datierten Tafel, die in die Außenwand der Klostergebäude eingemauert ist, besagt, starb Dersław aus Chotel im Jahre 1241. Die Geschichte schreibt, dass er aus der Hand der Tataren umkam, deren Einfall auf die Stadt in einer Zerstörung der Ansiedlung endete. Man kann nur vermuten, dass Dziezko an der Schlacht bei Chmielnik teilnahm und dort umkam.

Das 13. Jahrhundert eröffnete einen neuen Abschnitt in der Geschichte von Busko. Ein äußerst wichtiges Blatt in der Geschichte der Stadt schrieb die Entdeckung von beträchtlichen Salzlagenquellen. Ein wertvoller Halitbrocken erwies sich als Meilenstein in der Entwicklung der Ansiedlung. Der Fund fruchtete in der Verleihung des Handelsprivilegs an das Kloster, das ihm das Recht zur Nutzung der Salzlagen und zum Salzsieden gab. Das wurde von Herzog Boleslaus dem Scheuen im Jahre 1252 vollbracht.

Busko blühte auf. Ein Beweis für seine Pracht war die schnelle Verleihung der (Magdeburger) Stadtrechte im Jahre 1287 durch den Krakauer Herzog Leszek Czarny. Seine Lokalisation auf dem Land des oberen Pfarrdorfes verdankt die Stadt der Initiative der Priorin (Vorsteherin des Klosters) Agnes und des Propstes Herman. Das Lokalisationsrecht wurde von Władysław Jagiełło (1412) und Siegismond den Alten (1537) bestätigt.

Die ersten Jahre des 14. Jahrhunderts waren für Busko alles andere als günstig. Die Söldner des Krakauer Bischofs, Jan Muskata, die sich mit Władysław Łokietek Gefechte lieferten, raubten die Stadt völlig aus. Zum Glück stellte

sich heraus, um die Gedanken von Ignacy Krasicki zu verzerren, dass aller Anfang schwer ist. Die Situation besserte sich durch die exzellente Lage von Busko, auf der Kreuzung von Handelswegen, die von Wiślica nach Kielce und von Stopnica nach Pińczów führen, und sagte der Stadt den Eintritt eines glücklichen Zeitraumes voraus.

Die Marktkonjunktur entwickelte sich im Laufe des 15. Jahrhunderts. Diese Tatsache findet in einem Terminus, der von Jan Długosz gefestigt wurde, seine Bestätigung, der Busko den Beinamen *oppidium frequens foro* – eines Zentrums des lokalen Handels, gab. Wie der Autor angibt standen hier einhundert Wohngebäude, Bäder, Fleischerkrämläden und verschiedenartige Geschäfte. Außerdem waren Tuchfabriken (die die Stadt bis Ende des 17. Jh. berühmt machten), eine Mühle und eine städtische Schaaßscheerererei in Betrieb. Durch Busko hindurch führte die königliche Strecke, die sich bis nach Litauen hinaufzog. Somit ließen sich Władysław Jagiełło mit seiner Gemahlin Jadwiga hier beköstigen und versorgten sich in Lebensmittel, Pferde, Fleisch und das goldene Sudgetränk - Bier. Einer Eintragung gemäß, die in einer Klosterchronik der Norbertanerinnen zu finden ist, genoss das Königspaar am 6. Dezember 1393 auch ein Bad im Wasser aus einer lokalen Quelle, das von Ordensschwestern vorbereitet worden war. 1412 gab der König den Busker Einwohnern das Recht einmal wöchentlich Märkte und zweimal im Jahr - zum Heiligen Florian und zum Heiligen Prokopius, Jahresp Märkte zu organisieren. Die nächsten Herrscher – Kasimir der Jagiellone und Sigismund des III Waza – hielten diese Tradition aufrecht. In der Stadt begannen Handwerkszünfte zu entstehen (mit der Schuhmachergilde, die im Jahre 1490 gegründet wurde, voran). Die zweite Jahrhunderthälfte brachte den Anfang des „goldenen Zeitalters“ für Busko, dessen Ende erst zweihundert Jahre später eintrat.

Im 16. Jahrhundert machten Barbieri, Tuchwalker, Branntweinhersteller, Kesselhersteller und Kleinhändler Busko berühmt. Neben des dynamisch wachsenden Industriezweiges, verbreitete sich auch langsam die Kultur. Ideen der Reformation, die Mitte des 16. Jh. radikal das Antlitz vieler Städte von Poniwie veränderten, stießen im kirchenangehörigen Busko aus offensichtlichen Gründen nicht auf Anerkennung und konnten das hier auch nicht. Im Jahre 1592 wurde die Stadt Busko Konflikten zwischen Dissidenten und Katholiken zufolge ausgeraubt.

Die zweite Hälfte des 17. Jahrhunderts und der Anfang des 18. Jahrhunderts beendeten den Wohlstand von Busko. Die wirtschaftliche Entwicklung der Stadt, wie auch viele dynamisch arbeitenden Handelszentren auf dem Gebiet Südpolens, wurde durch die Schwedischen Invasionen (1655–1660) erstickt. Nach dem Einfall des Plünderers - des Herzogs von Siedmiogród, Jerzy II Rakoczy – litt das Land. Ein sehr starkes Brandmal hinterließen in der Staatskasse auch die Konföderierten der soldlosen Militärtruppen und der zweite Nordische Krieg.

Seitdem die Norbertanerinnen das Privileg des Salzsiedens - des wertvollsten Rohstoffes im Mittelalter - erhalten hatten, wurde es für mehrere Jahrhunderte still um die Busker Quellen. Das Thema kehrte nach Verlust der Salzbergwerke in Wieliczka und Bochnia zurück, als die Herrschaftsmächte begannen nach anderen Salzvorkommen auf Landesgebiet zu suchen. Die in Vergessenheit geratenen Busker Salzlagen gaben der Stadt ihren Glanz gleich nach der ersten Teilung Polens (1773) wieder.

Damals begann man langwierige Forschungsarbeiten an den Heileigenschaften der Busker Quellen. Der Pfarrer Franz Bielina Ossowski nahm einen ehrenhaften Platz in der Geschichte der Region ein, indem er sich unter dem Datum 1776 als Entdecker der Salzlaken einschrieb. Mit der Übersendung von Erdproben aus Bohrungen beauftragte ihn Hugo Kollątaj. Die Ergebnisse dieser Untersuchungen wurden von dem Wissenschaftler Filip Carosi veröffentlicht. Kraft des Privilegs von 1783, das von König Stanislaus August Poniatowski verliehen worden war, wurde die Busker Salzkompagnie gegründet. Sie prosperierte in einem sehr breiten Umfang, indem sie Salz aus dem lokalen Salzlaken siedete. Der Schneemann aus Salz taute leider nach der dritten Teilung Polens auf, als Busko in Österreichische Hand überging. Die Schuld am Fall der Kompanie kann man dem wenig angenehmen Geschmack der Busker Kristalle geben, die reich an Schwefel waren und mit den hervorragenden Vorkommen in Wieliczka und Bochnia nicht mithalten konnten.

Das 19. Jahrhundert war für Busko eine Sinuskurve zwischen Glück und Schlechtwetter. Seit 1809 gehörte die Stadt dem Warschauer Herzogtum an. Nach sechs Jahren, kraft des Wiener Traktates, ging es zum Polnischen Königreich über. 1819 kam es zur Schließung des Norbertanerklosters. Ein Jahr nach diesem Ereignis entschied eine Feuersbrunst über einen neuen wirtschaftlichen Fall auf dem Busker Land - ein Brand verschlang die Anmut der Stadt. Der Stadt nahm sich Feliks Rzewuski an, der sie aufgrund des Pachtrechtes in seinen Besitz nahm. Eben er war es, der im Jahre 1824 der Behandlung mit dem Mineralwasser von Busko den Anfang gab. Außerdem nutzte auch er selbst seine wohltuenden Eigenschaften bei der Behandlung seines Rheumas. Mit der Behandlung von Rzewuski beschäftigte sich ein Arzt aus Pińczów, Jan Winterfeld, der das Mineralwasser von Busko seit 1808 zur Behandlung einsetzte. Im Jahre 1828 wurde Busko als Kurort bekannt.

Der weitere Weg der Stadtentwicklung wurde durch den Ausbau des Kurortes abgesteckt. Am 1. Juni 1836 wurden die Bäder geöffnet, und ein Jahr

später - das Krankenhaus des Hl. Nikolaus. Die vorgenannten Bäder wurden von einem berühmten polnischen Architekten italienischer Herkunft, Henry Marconi, entworfen. Das klassizistische Kurgelände kam in einem wahrhaft idyllischen Park zum Stehen, der aufgrund der Pläne von Ignacy Hanusz angelegt worden war.

Eines der wichtigsten Ereignisse in der Geschichte Polens im 19. Jahrhundert - der Januaraufstand (1863) - hatte für die Einwohner von Busko bittere Folgen. Nach seinem Fall verlor Busko kraft eines Erlasses des Zaren seine Stadtrechte. Man führte damals die einstige Bezeichnung der Ortschaft - Ansiedlung Busk - wieder ein. Die unglückliche Zeit wurde unterbrochen, als das Thema wieder aufgenommen wurde, den Kurort wieder in Schwung zu bringen. Nachdem in den Jahren 1865-1874 der Staat über die Stadt verfügte, wurde der Kurort gepachtet. Er war auf Gnade und Ungnade von Łubieński, und später - des Doktors Dobrzański - ausgeliefert. Der Arzt führte eine moderne Behandlungsform ein, die sich auf die Wirkung von Minesschlamm stützte. 1894 wurde der Kurort von einer Regierungskommission übernommen. Ein wichtiger Moment in der Geschichte des Kurortes steht mit der Person von Doktor Simon Starkiewicz in Verbindung. Dieser schlug vor, Quellwasser zur Behandlung von Kindern einzusetzen. Auf seine Initiative hin baute man das Sanatorium für junge Patienten. Die Einrichtung, in dem die Jugendlichen nicht nur ihre Gesundheit wieder erlangten, sondern Lehren ertheilte, erhielt den Namen „Górka“ (dt. kleiner Berg), wegen ihrer Lage.

Die von Rzewuski (verstorben am 15. Oktober 1841) ununterbrochen vorgenommenen Handlungen milderten die bittere Erinnerung an die Jahre des Unglücks in den Bewohnern von Busko. Sie brachten Busko Wohlstand und machten es möglich, dass die Stadt als Verwaltungs- und Kulturzentrum bezeichnet werden konnte. Die Entwicklung des Kurortes ließ die Stadt aufblühen. Durch die Chance motiviert, Busko konnte seinen Glanz wieder erlangen, errichteten die Bewohner Willen und Sanatorien, und schufen dadurch die Basis für den Bezirk, der als „Zdrój“ (dt. Quelle) bezeichnet wird.

Der erste Weltkrieg brachte Busko einen mehrjährigen Zeitraum der Österreichisch-Ungarischen Besatzung. Es wurde das Generalgouvernement gegründet, das seinen Sitz zuerst in Kielce und anschließend in Lublin hatte. 1915 wurde die Hauptstadt des Landratsamtes Stopnica durch Busko ersetzt und ein Jahr später (am 28. November) - erhielt es seinen Rang als Stadt zurück.

Der Zweite Weltkrieg fand lauten Widerklang sowohl in der Lage von Busko, als auch im Kurort. Am 7. September 1939 nahmen nationalsozialistische Militärtruppen die Stadt ein. Der blutige Zeitraum von Repressionen, traumatischen Razzien und Verschleppungen in Lager, durchflochten von Erscheinungen von Aktivismus seitens der Polnischen Heimatarmee und der Bauernbataillone, endete schließlich in der Erlösung von Busko am 13. Januar 1945. Diese fürchterliche Zeit wirkte sich auch auf die Architektur der „Bäder“ aus. An die Restaurierung machte man sich baldigst nach dem Krieg. Wie Pilze schossen neue Sanatorien und öffentliche Einrichtungen aus dem Boden.

Heute ist das Stadtwappen mit einer eingeflochtenen Sonne eine klare Darstellung nicht nur des hier vorherrschenden Klimas, sondern auch des Charakters von Busko-Zdrój, das nach Jahrhunderten von Mühen seinen Frohsinn und seine Wärme beibehalten hat. Es ist somit kein Geheimnis geblieben, woher die Bezeichnung stammt, mit der es allgemein als „Sonnenstadt“ bezeichnet wird

Diese einst parallel funktionierenden Zentren – Busko und Zdrój – bilden heute eine geschlossene Struktur. Ihre Lage an den äußeren Enden der Mickiewiczza Allee erlaubte es ihnen jedoch, ihre unterschiedlichen Charaktere beizubehalten.

Kurort

Charakteristik

Seitdem die Norbertanerinnen das Privileg zum Salzsieden - des kostbarsten aller Rohstoffe des Mittelalters - erhielten, wurde es um die Busker Quellen für mehrere Jahrhunderte still. Damals testeten die ersten „Badgäste“ - Jadwiga und Wladyslaw Jagiello - das Gut des Kreidemergels an eigener Haut. Das Königspaar erfuhr die wohltuende Wirkung der lokalen Quellen bereits im Jahre 1393. Busko-Zdrój ist offiziell seit 1836 als Kurort bekannt. Diesen Status erhielt es mit der Eröffnung des ersten Badebetriebes - der so genannten Kurbäder, also des heutigen Sanatoriums „Marconi“. Zur Entwicklung des Badeortes trug Feliks Rzewuski - der damalige Pächter von Busko und... Rheumakranker - bei. Begeistert von der wohltuenden Wirkung der hiesigen Mineralwasserquellen, fasste er die Entscheidung einen Kurort zu gründen. Er wurde im Südteil der Stadt eingerichtet - eben dort befanden sich die salzhaltigen Quellen und die Salzsiedereien.

Nach Busko-Zdrój sollten sich vor allem solche Personen begeben, die an Krankheiten der Bewegungsorgane, an Zivilisationskrankheiten, Beschwerden des Nervensystems und des Kreislaufsystems klagten. Die zweite Gruppe der Kurgäste bilden Sportler.

Das Angebot des Kurortes bildet einen weiten Fächer an balneologischen und physiotherapeutischen Behandlungsformen. Man kann unter anderem solche Behandlungsformen in Anspruch nehmen, wie: Sulfbäder, Jod-Brom-Bäder (unübertroffen bei Krankheiten des Kreislauf- und des vegetativen Systems) und Kohlensäurebäder (ein Pflaster gegen kaputte Nerven und eine Waffe im Kampf gegen Übergewicht), Moor-Umschläge (Umschlag aus Heiltorf vermischt mit Wasser entspannt die Muskeln und verbessert die Durchblutung), Physiotherapie, Hydrotherapie, Salzhöhle (entspannt, mildert die Schilddrüsenunterfunktion, Lungen- und Bronchienkrankheiten), Hippotherapie oder Musiktherapie.

Mit dem Ausbau des Kurortes begann man in der Zwischenkriegszeit. Neben den Sanatorien baute man damals Kurvillen und Pensionen. Heute gehört ein Großteil der Einrichtungen der Gesellschaft „Uzdrowisko Busko-Zdrój“ S.A. (dt. „Kurort Busko-Zdrój“).

Sanatorium „Marconi“ – das Gebäude liegt dem Plan des Gartenbauers Hanusz entsprechend im zentralen Teil des Kurparks, an der Hauptachse, die vom Markt von Busko hierher verläuft, und ist heute ein Markenzeichen und Symbol des Kurortes. Autor der eindrucksvollen klassizistischen Konstruktion, die auf dem Plan des Buchstaben „T“ angelegt ist, ist der berühmte Architekt Henry Marconi. Ein repräsentativer Teil des Sanatoriums, der im Foyer liegt, ist die Trinkhalle von Heilwasser mit prachtvollen Säulen in korhyntischem Stil.

Das breite Angebot der Einrichtung lädt unter anderem dazu ein, die Bäder mit den geheimnisvollen Namen Perlen-Ozon-Bad und Jod-Brom-Bad, die mechanische Massage hydro-jet, die Interferenzströme, die die Heilung von Narben beschleunigt, oder auch die letzters angesagte Sauerstofftherapie in Anspruch zu nehmen. Ein Vorschlag für Aktive sind landeskundliche Ausflüge.

Spezialistisches Orthopädie- und Rehabilitations-Krankenhaus „Górka“. Die Entstehung der Einrichtung haben wir Dr. Simon Starkiewicz – damals Medizinstudent - zu verdanken. Die erste Mission des Arztes war die Behandlung von Kindern, die infolge einer Tuberkulose der Knochen und Gelenke an einer Behinderung leiden. Das Krankenhausgebäude, das auf einem recht kleinen Kiesberg errichtet wurde, machte es Möglich den achtbaren Gedanken des Medizinmannes wahr werden zu lassen. Und so werden ununterbrochen seit 1926 im Krankenhaus „Górka“ kleine Patienten behandelt.

Im Jahre 2007 spezialisierte sich das Krankenhaus auch auf die Rehabilitation und Behandlung von orthopädischen Erkrankungen erwachsener Patienten. Das Behandlungsprofil des Betriebes besteht aus: Kinesotherapie, Balneologie, Rehabilitation, Licht- und Elektrobildung, Krio- und Hippotherapie sowie Massagen. Auch Chirurgische Operationen werden hier durchgeführt - von der Behebung von Gelenkkontrakturen, über die Dehnung, Verkürzung und Verpflanzung von Muskeln, Korrektur der Gliedachsen, bis hin zur Verlängerung und Verkürzung von Knochen. Auch jungen Patienten, die an Wirbelsäulenverkrümmung, fehlerhaft geformtem Brustkorb, angeborenen Deformitäten wie gestauchte Hüftgelenke, Klumpfuß, Knick-Senk-Spreiz-Fuß leiden, wird hier geholfen.

Das Krankenhaus sorgt auch für die Bildung der Kinder... und Erwachsenen! Es führt Schulunterricht, einen Kindergarten und eine „Lebensschule“

für behinderte Kinder, sowie - eine „Schule für Eltern“, in der Betreuer die Grundregeln der Rehabilitation ihrer Kinder nach ihrer Rückkehr nach Hause lernen.

Sanatorium „Willa Zielona“ – hier wird unter anderem die Trabertsche und die diadynamische Stromstimulation sowie die Ultraschallstimulation durchgeführt. In einem Radius von 50 Metern befinden sich Naturheilbetriebe, die Behandlungsformen anbieten, welche das Sanatorium nicht in seinem Angebot hat.

Sanatorium „Mikołaj“ – das ist eines der ältesten Sanatoriumsgebäude in Busko, das Dank der Unterstützung durch die Stiftung des Zaren Nikolaus I als ein Krankenhaus für Bedürftige, mit dem Donator als Schutzheiligen, errichtet wurde. Hier führt man die Magnetresonanztomographie, Galvanisierung, Ultraschallbehandlungen und Behandlungen mit den SOLLUX-Lampen durch.

Kurkrankenhaus „Krystyna“ – beschäftigt sich u.a. mit der Behandlung und Rehabilitation von Personen nach kardio-chirurgischen Operationen, bietet leckere (1/3 der Substanz ist nämlich für den Verzehr vorgesehen!)... Bierbäder an (die einen wohltuenden Einfluss auf das Kreislaufsystem und das Nervensystem haben, Pilzinfektionen mildern und Migräne vorbeugen, aber auch das Abnehmen fördern, das Aussehen und die Hautfärbung verbessern) und das Eintauchen der Arme in Schwefelwasser, Unterwassermassagen, die Vibrations- und Wirbelmassage, Lasertherapie, Diadynamik und andere. Darüber hinaus hat es als einziges in der Region die Behandlung des Giczewer Unterwasserstreckverbandes, der die Behandlung von Bandscheibenvorfällen im Lendenteil, in seinem Angebot.

Kurkrankenhaus „Oblęgorek“ – in diesem beachtlichen Gebäude kann man sich der Behandlung mit PUVA- und SUP-Lampen hingeben, die zum Beispiel in der Behandlung von Albinismus, Schuppenflechte oder atopischem Akzem zu Einsatz kommt.

Das Sanatorium „Oblęgorek II“ (Willa „Stefan“) in das moderne Gebäude (2009 in Betrieb genommen) lädt die professionelle Besetzung die Kurgäste zu Vibrationsmassagen und klassischen Massagen, Ozon-Perlen-Bädern, Laserbehandlungen oder Behandlungen unter Einsatz von Interferenzstrom bzw. des Trabertschen Stroms ein. Das Gebäude ist auch an die Bedürfnisse von behinderten Personen angepasst.

Neben der vorgenannten Einrichtungen gehört zu der Gesellschaft auch die Kurambulanz, in der die folgenden Spezialpraxen zu finden sind: rheumatologische Praxis, Osteoporosebehandlung, neurologische, dermatologische, kardiologische und laryngologische Praxis (arbeitet mit dem Nationalen Gesundheitsfonds zusammen). Der Kurort hat darüber hinaus ein Zentrallabor, ein Röntgen- und Densitometrielabor sowie eine Apotheke.

Die übrigen Sanatoriumseinrichtungen von Busko-Zdrój – sind:

Sanatorium „Nida-Zdrój“ – in diesem, auch an die Bedürfnisse von behinderten Personen angepassten Zentrum werden Krankheiten des Bewegungssystems, rheumatische Krankheiten, Erkrankungen des Nervensystems, der peripheren Gefäße und der Haut behandelt.

Sanatorium „Włókniarz“ – der Besuch in dem bunten Gebäude wird vor allem Personen empfohlen, die mit rheumatologischen Leiden, Orthopädieerkrankungen und Unfallfolgen, Krankheiten des Nervensystems, des Stoffwechsels, Haut- und Zahnfleischerkrankungen zu kämpfen haben.

21. Militärisches Kur- und Rehabilitationskrankenhaus – lädt ein zur Rehabilitation von orthopädischen, rheumatologischen und neurologischen Krankheiten des Bewegungssystems ein. Es verspricht auch Leiden im Bereich des Stoffwechsels zu reduzieren. Die Klinik spezialisiert sich auf die Kinesiotherapie und wendet internationale Therapiemethoden an: von McKenzie, PNF, SET.

Sanatorium „Rafal“ – es besitzt einen eigenen Naturheilbetrieb, bietet Sulfid-, Kohlensäure und Perlbäder sowie ein breites Angebot an Behandlungen im Bereich der Physiotherapie an.

Sanatorium „Słowacki“ SPA – in den komfortablen und eleganten Innenräumen des Sanatoriumshotels werden Rheumaerkrankungen, neurologische Krankheiten sowie Verletzungen des Bewegungssystems behandelt. Das Sanatorium besitzt auch einen Kosmetik- und Friseursalon.

Sanatorium „Zbyszko“ – man findet hier sowohl einen Naturheilbetrieb, einen Kosmetiksalon, als auch Massagesalon. Alles - sogar die Küche - wurde so durchdacht, damit die Rehabilitation des Körpers geschickt mit der ruhigen Erholung des Geistes einhergeht.

Behandlungs- und Rehabilitationsbetrieb „Natura“ – ein professionelles Ärzteteam garantiert ihre Obhut bei der Behandlung von Krankheiten des Bewegungssystems, aber auch auf dem Gebiet der Dermatologie und Kosmetologie, sowie der Physiotherapie und der biologischen Erneuerung. Das Zentrum sorgt für den Komfort des Patienten, indem es ihm eine individuelle Behandlung und die Möglichkeit der Beruhigung fern vom Getümmel anderer Sanatorien bietet.

Sanatorium „Astoria“ – neben den für ein Sanatorium typischen Behandlungsformen, wie zum Beispiel Sulfid- oder Ozon-Perl-Bäder oder auch Heilschlammverbände, wird hier auch die Lymph-Massage oder die Therapie mit TENS- und Kotza-Impulsstrom („russische Stimulierung“) durchgeführt – Behandlungsformen, die nicht nur der Heilung, sondern auch der biologischen Erneuerung dienen

Heilwasserquellen

Das größte Reichtum des Kurortes ist das Sulfidwasser. Darin zu baden ist wohltuend, denn es beruhigt die Nerven, mildert Gelenkschmerzen, bringt positive Ergebnisse unter anderem bei der Behandlung von Osteoporose und der Bechterewschen Krankheit. Dadurch, dass die „Quelle immer noch lebt“, und das Sulfid- und Schwefel-Wasserstoff-Wasser, das daraus fließt, hervorragende Eigenschaften besitzt, platziert sich Busko-Zdrój sehr hoch im Ranking von Kurorten von Welt.

Mit den Arbeiten an der Förderung von Mineralwasser begann gegen Ende des 19. Jh. der Geologe Aleksander Michalski. Die Leistung der von ihm ausgeführten Bohrungen übertraf um das Zweifache die Produktivität der Entnahmestellen. Seitdem wird das Busker Sulfidwasser in einem System der Bohrloch-Gewinnung gefördert. Heute wird es aus den folgenden Quellen entnommen: „Aleksander“ (4a), „Michał“ (8a), „Anna“ (13), „Henryk“ (15), „Wiesława“ (16), „Ignacy“ (17), „Małgorzata“ (19), „Andrzej“ (20) und „Piotr“ (21). Darüber hinaus wird Wasser aus einer Entnahmestelle gewonnen, die außerhalb der Grenzen von Busko-Zdrój liegt – aus dem Wald Winiarski, und das Sanatorium „Włókniarz“ darf diesen Schatz für den Eigenbedarf aus den bereits geprüften „Stöckchen“ auf dem Dorfgebiet von Dobrowoda – Gadawa - bergen.

Neben den Wannenbädern wird das Quellwasser auch zur Trinkbehandlung und zum Spülen der Mundhöhle eingesetzt. Sein Hauptbestandteil - Schwefel - erlaubt es einen Mangel an diesem Mikroelement im Körper bei Personen, die an Gichterkrankungen leiden, zu ergänzen. Die erste Trinkhalle wurde an der Quelle „Rotunda“, und die Zweite – auf der Quelle Michalskiego aufgestellt. Die dritte Trinkhalle – „Grotta“ (Anfangs wurde sie „Pod Parasolem“ oder „Parasol“ genannt) – befand sich im Zentrum des Kurparks. Als die Leben spendende Quelle zu süßen und letztendlich - auszutrocknen begann, entschied man sich sie zu schließen. Sie funktionierte bis in die 20-er Jahre des vergangenen Jahrhunderts. Busko-Zdrój ist auch berühmt für das bereits seit 50 Jahren hier hergestellte Mineralwasser, das in zwei Varianten erhältlich ist – „Buskowianka-Zdrój“ und „Buskowianka“. Das Erstgenannte wird voll und ganz aus der Quelle „Nurek Nowy“ gewon-

nen und ist durchschnittlich stark mineralisiert. Das zweite hingegen - bildet eine Mischung aus Wasser aus der vorgenannten Quelle und zu 30% aus der Quelle „Henryk“ und zeichnet sich durch einen hohen Mineralisierungsgrad aus. Obwohl es ein Tafelwasser - nicht aber ein Heilwasser - ist, hat es seine Vorzüge: es weckt den Appetit, löscht den Durst und liefert dem Durstigen viele Elemente, darunter Mikroelemente. Darüber hinaus kann es aromatisiert werden.

Anfahrt zum Sanatorium

Aufgrund der Tatsache, dass Busko-Zdrój ein Kommunikationsknoten von Strecken ist, die zu großen Ballungsgebieten in ganz Polen führen, stellt die Anfahrt zum Kurort kein Problem dar. Man kann sowohl mit dem Bus, dem Kleinbus, als auch dem eigenen Wagen hierher kommen. Hier treffen unter anderem die Landstraße Nr. 73 Kielce – Tarnau (am Stadtrand) und die Wojewodschaftsstraße Nr. 776 aus Krakau aufeinander. Reisebusse verkehren aus Danzig, Jasło, Kielce, Krakau, Krosno, Krynica, Lublin, Łódź, Muszyna, Posen, Sosnowitz, Tarnau, Warschau, Breslau und Żywiec, aber auch aus Ortschaften von Ponidzie: Chotel Czerwony, Jędrzejów, Pińczów, Solec Zdrój, Stopnica, Szaniec, Wiślica und Zagoście. Eine Bushaltestelle steht unweit vom Plac Zwycięstwa – des Marktes, der zentral in der Stadt liegt. Der Busbahnhof befindet sich im Kurteil von Busko-Zdrój, an der Waryńskiego Straße.

ETWAS FÜR AKTIVE

Wojtek Belon, ein Barde von Ponidzie, Gründer und Leader der Musikgruppe Wolna Grupa Bukowina, pflegte seine Stadt etwas schelmisch als Busko-Busko zu nennen, und knüpfte dadurch an den Snobismus des deutschen Kurortes Baden-Baden an. Der für Kurstädte charakteristische Doppelname unterstreicht im Fall von Busko-Zdrój nicht nur den Prestige der Stadt, sondern nimmt auch Bezug auf die, trotz der sukzessiven Entwicklung erhalten gebliebenen, klaren

Aufteilung in Stadt und Kurort, deren Achse und gleichzeitig Verbindungsstück die großartige Mickiewicza Allee darstellt. Ein unübertroffener Beobachter des Stadtlebens, wie Belon einer war, bemerkte diesen Dualismus sehr deutlich, der sich noch an die „Goldene Zeit“ des 19. Jh. zurück erinnert, eines Kurortes, der in

die Grüne eines wunderbaren Parks eingetaucht ist, der gleichzeitig ein zauberhafter, provinzieller kleiner Ort mit seinen authentischen Einwohnern und mit Czesiek Piekarczyk allen voran ist.

Wanderwege Durch Busko-Zdrój

Einen Spaziergang können wir somit sowohl im Herzen der Stadt, also auf dem Busker Markt, als auch im Herzen des Kurortes, wie zweifellos der wunderbare **Kurpark** genannt werden kann, beginnen. Dieser wurde im 19. Jahrhundert durch den Gartenbauer Ignacy Hanusz angelegt. Dieses Gebiet ist in zwei Teile mit unterschiedlichem Charakter und Baumbestand eingeteilt. Der Hauptteil des Parks liegt in unmittelbarer Nachbarschaft zum Sanatorium „Marconi“, also der „Bäder“ von Busko. Er hat den Charakter eines regelmäßigen französischen Gartens, der (im Hinblick auf die Anordnung) vom Architekten Henry Marconi entworfen wurde. An drei Seiten ist er von einem englischen Garten mit verschiedenartigem Unterholz umfasst, durchschnitten von gewundenen, chaotisch verlaufenden Wegen. Eine breite Trauallee ist sein einziges regelmäßiges Element. Sie verläuft von den „Bädern“ bis hin zum Parktor entlang der Hauptlinie des französischen Gartens. Eine Verlängerung dieses Weges bildet eine Kastanienallee (Mickiewiczza Allee), die im Stadtpark endet, welcher auf dem Busker Markt

Sanatorium „Marconi“

Hl. Anna Kapelle

liegt. Eine so durchdachte Grünfläche hat in nahezu unveränderter Form bis heute überdauert. Kastanien, Ahorne, Eschen, Weißbuchen, Ulmen und Linden sind die am zahlreichsten vorkommenden Bäume. Darüber hinaus kann man auch auf Lärchen, Ahlkirschen oder Platanen stoßen. In der Nachbarschaft des alten Parks wächst erst ein neuer Kurpark, der (zusammen mit einem Kletterwald - einem kleinen auf einer recht kleinen Anhöhe - der Sole - gelegenen Kiefer-Erlenwald) in naher Zukunft entschieden die Fläche des Kurparks vergrößern wird. Begibt man sich entlang der Trauallee in den Wald hinein, gelangt man zum französischen Garten. Seine charakteristischen Punkte sind ein Brunnen, eine Konzertmuschel und Aussichtsloge. Diesen Park kann man zweifellos als Herzstück der Kurortes ansehen. Hier vergeht die Zeit immer sehr langsam und die Sonne scheint ununterbrochen stark.

Der bereits erwähnte Architekt – Henry Marconi – hat mit seinem Werk diese idyllische Landschaft vollkommen gemacht. Durch sein monumentales Projekt – die „Bäder“ - dominiert der Körper des repräsentativsten Gebäudes des Kurortes von Busko die Umgebung. Der aktuelle Name des Gebäudes ist gewissermaßen ein Andenken an seinen Erschaffer. Das Sanatorium

wurde im Jahre 1836 in klassizistischen Stil erbaut. Es besteht aus einem hohen Hauptkörper und zwei mit Säulen geschmückten Seitenschiffen (ursprünglich nur in Höhe des Erdgeschosses), deren Bekrönung mehrstöckige Hofgebäude bilden. Die beachtliche, geradezu majestätische Hauptfassade bildet ein Ralisal mit offenen Arkadengängen. Sie sind abgestützt auf Säulen in korinthischem Stil. Der erste Saal der Bäder - eine wunderbare Trinkhalle - führt in einen roten Konzertsaal. Dieser hingegen bildet eine Verbindung von aristokratischem Luxus mit klassizistischer Askese. Der Saal erfüllte ursprünglich die Funktion einer „Kuragora“. Man traf sich hier zu gesellschaftlichen Zwecken, vertrieb sich die Zeit mit unverbindlichen Gesprächen und gab sich der Beobachtung anderer Kurgäste hin, solange man auf das Bad wartete. Die Stellen, die heute mit Spiegeln ausgefüllt sind, waren einst Eingänge in die Badekabinen. Gegen Abend wandelte sich der Treffpunkt in einen Ballsaal um, in dem sich die „Badegäste“ bis in späte Nachtstunden dem Spiel und Spaß hingaben.

Sanatorium „Nida-Zdrój“

Krankenhaus „Górka“

Während man die körperliche Form in den „Bädern“ pflegte, sorgte man sich um die Seele in einer recht kleinen **Kurkapelle zur Hl. Anna**. Das Gebäude liegt auf einer recht kleinen Anhöhe, wodurch es über den französischen Garten hinausragt. Es wurde von den Weihgaben der Kurgäste im Jahre 1888 errichtet. Dieser einschiffige Bau verkörpert den neugotischen Stil, geschmückt mit einem interessanten kleinen Turm für das Kirchenglöcklein.

21. Militärisches Krankenhaus

Sanatorium „Willa Zielona“

Hinter dem Sanatorium „Marconi“ bekommen wir Naturheilbetriebe, die Kurambulanz und den Mineralwasserabfüllbetrieb - „Buskowianka“ – zu sehen. In der Umgebung des Kurparks befinden sich auch andere Sanatorien und Kurkrankenhäuser. Um dahin zu kommen, muss man die Rzewuskiego Straße entlang gehen – die teilweise in eine Promenade umgewandelt wurde - die an einem kleinen Parkplatz beginnt. Als erstes erscheint das **Kurkrankenhaus „Krystyna“**. Es entstand durch die Verbindung von zwei Vorkriegsvillen „Zofia“ und „Krystyna“ sowie einen Anbau in Form eines Krankenhauses. Die Villa „Krystyna“ erhielt ihren Namen zu Ehren einer im Jahre 1986 verstorbenen hervorragenden Opernsängerin - Krystyna Jamroz – einer Enkelin des damaligen Hauseigentümers, Julian Gołębiowski. Geht man an der „Krystyna“ vorbei kommen wir zum **Sanatorium „Nida-Zdrój“** und dem auf der gegenüberliegenden Straßenseite **21. Militärischen Kur- und Rehabilitationskrankenhaus**, das in den 30-er Jahren des 20. Jahrhunderts erbaut wurde. Es ist von einem kleinen Park umgeben, an dessen Rand

(an der Rzewuskiego Straße) das Gebäude einer **ehemaligen Wassertrinkhalle** steht (heute ein Geschäft). An der Starkiewicza Straße erstreckt sich am Hang einer Anhöhe ein Streifen eines halbwilden Park-Waldes. Auf dem Hügelgipfel baute man in den Jahren 1922–1927 **das Kinderkrankenhaus „Górka“**, heute Spezialistisches Orthopädie- und Rehabilitationskrankenhaus „Górka“.

Wie jeder Kurort besitzt auch Busko-Zdrój sein Korso, welches die an den Park anliegende ehemalige Zakładowa Straße ist (heute 1-go Maja), seit Anfang der 2. Hälfte des 19. Jh. bebaut mit eleganten Pensionen und Villen. Seinen Anfang von der Rzewuskiego Straße aus gesehen markiert die stilvolle **Villa „Zielona“**. Das Haus wurde in den 90-er Jahren des 20. Jh. wiederaufgebaut (die ursprüngliche Villa wurde im Jahre 1989 abgerissen). Sie bildet ein hervorragendes Beispiel für den Professionalismus mit dem man vorgeht, um die ursprüngliche Bauform des Kurortes wiederherzustellen. Eine ähnliche Geschichte hat die am Anfang des 20. Jh. gebaute **Villa „Słowacki“**. Sie war das Eigentum u.a. von W. Sobowski. Gegen Ende des vergangenen Jahrhunderts wurde ihr Abriss durchgeführt, wonach Sie mit außergewöhnlicher Sorgfalt wiederaufgebaut wurde. Die Villa hat eine neugotische Form und durch den recht kleinen Turm sieht sie einer kleinen Burg ähnlich. Wählen wir den Weg die 1-go Maja Straße entlang, treffen wir auf ein recht großes Gebäude der **Pension „Sanato“** aus der Vorkriegszeit. Errichtet im Jahre 1929 gehörte es Irena und Eugeniusz Budzyński. Dr. Budzyński war bis ins Jahr 1939 Oberarzt des Kurortes von Busko, und wurde ein Jahr später in Katyn von der NKWD ermordet. Der modische, modernistische Stil der Pension verursachte, dass sie in den 20-er und 30-er Jahren des 20. Jh. als exklusivstes Hotel von Busko galt. Den Charme „Sanatos“ nutzte die Krakauer gesellschaftliche und intellektuelle Crème de la Crème der Gesellschaft. Die Pension stand nämlich weder im Hinblick auf ihren Charakter, noch auf die

Kurkrankenhaus „Oblęgorek“

Sanatorium „Słowacki“ Spa

Qualität ihrer Dienstleistungen den Sanatoriumseinrichtungen von Krynica in nichts nach. Während eines Spazierganges durch den Kurort darf man die **Villa „Oblęgorek“** nicht auslassen. Diese Villa wurde im Jahre 1903 durch die Familie Honowski gebaut. In den 30-er Jahren des 20. Jh. stellte Sie ihren Gästen 25 luxuriöse Zimmer zur Verfügung. Heute ist es ein Kurhospital, das sich auf die Dermatologie spezialisiert. Unweit von „Oblęgorek“ befindet sich ein Restaurant, ein Laden mit Andenken und eine Konditorei. Die **Villa „Mała Bagatela“** ist der einzige erhalten gebliebene Holzbau im Korso von Busko. Sie entstand in der 2. Hälfte des 19. Jh. und dieser Name wurde ihr gegeben, um Sie von der gemauerten **Villa „Bagatela“** vom Ende des 19. Jh. (aktuell befindet sich ein Internat darin) zu unterscheiden. Beide Villen waren das Eigentum von Józef Tomasiewicz. Vor dem II Weltkrieg funktionierte an der „Bagatela“ ein unter den Kurgästen sehr modisches Café mit demselben Namen (an seiner Stelle erbaute man in den 70-er Jahren des 20. Jh. eine Internatskantine). Die 1-go Maja Straße endet am nicht sonderlich ansehnlichen Hügel Bycza Góra. Eben dort erheben sich die Gebäude des **Sanatoriums „Mikołaj“**. Ihr Bau im Jahre 1837 war möglich Dank der Stiftung

des Zaren Nikolaus des I. Das Projekt der Objekte wurde gefertigt von Jakob Gay. Das Krankenhaus für Bedürftige mit dem Schutzpatron des Hl. Nikolaus (Benennung zu Ehren seines Stiftern), bestand Anfangs aus zwei Gebäuden - eines war bestimmt für Christen, das Zweite - für Juden. Gegenüber der Einfahrt zum „Mikołaj“, am Park, liegt das **einstige Süßwasserreservoir**, das in der 2. Hälfte des 20. Jh. zu einem Geschäft ausgebaut wurde. Dieser Bau entstand auf dem Plan eines Kreises mit einem für diesen Teil des Kurortes charakteristischen Haubendach mit Spitze. Eine Ergänzung den Komplexes an historischen Kurpensionen ist die in direkter Nachbarschaft des Hauptparktores liegende **Villa „Bristol“**. Die Entstehung dieses architektonisch interessanten Gebäudes, dessen Dominante eine Eckkuppel ist, ist datiert auf

Pension „Sanato“

Villa „Bristol“

das Ende des 19. Jh., und Eigentümer des Baus war die Familie Cukierman. Macht man einen Spaziergang vom Kurort aus in die Stadt, ist es wert eine kurze Pause zu machen und sich zu Wojtek Belon auf seine **Bank** zu setzen. Sie steht vor dem Gebäude des Kulturzentrums der Selbstverwaltung von Busko (BSCK), das auch den Namen des Künstlers trägt. Die an der Villa „Bristol“ und am BSCK beginnende (oder endende, je nach Blickrichtung) bereits angesprochene **Mickiewicza Allee** – die Kastanienpromenade, die den Hang von Garb Pińczowski emporsteigt, in gerader Linie zwischen dem Stadtmarkt und dem Hauptparktor sowie den „Bädern“ des Kurortes verläuft, stellt heute eine wahrhaftig herrliche Promenade dar. Von ihren damaligen Villenbauten sind bis in die heutige Zeit nicht sonderlich viele er-

Mickiewicza Allee (Visualisierung)

halten geblieben, daher präsentiert sich umso interessanter die malerische Gestalt der **Pension „Zamek Derśława“**, die in den Jahren 1911–1915 durch den russischen Kurarzt Wasyl Jakobs gebaut wurde. Im Jahre 1915 war sie Quartier des Generals Stanisław Szepczycki und seinem Stab. Vom Aussehen her erinnert der Bau an eine sehr kleine, von einem Graben umfasste Burg. Der Zugang zu ihr führt über eine recht hohe Steinbrücke. Auf dem

Pension „Zamek Derśława“

Balkon, gleich über dem Eingang ins Gebäude, kann man die Gestalt eines Ritters mit einer Halbarde nicht übersehen. Der Absicht des Eigentümers der Pension, Leon Sulmierski, nach sollte diese Figur den Ritter Derśław darstellen – den Pächter von Busko aus dem 12. Jahrhundert aber auch Stifter des Norbertanerinnenklosters. Begibt man sich in Stadtrichtung kommen wir zum nächsten Ort, der eng mit der Person von Wojtek Belon verbunden ist, dem die Stadt zu verdanken hat, dass sie heute auf dem Literaturpfad von Świętokrzyskie zu finden ist. Die Rede ist hier vom Gebäude des **Allgemeinbildenden Tadeusz Kościuszko Lyzeums**, das der Poet in den Jahren 1968–1972 besuchte und wo er sein Debüt hatte. Darüber, auf der selben Straßenseite, befindet sich ein niedriges Gebäude des ehemaligen **Hospitals der russischen Grenzpolizei**, das ein Beispiel für Busker Bauten aus dem 19. Jh. ist. Die daneben liegende hölzerne **Villa „Polonia“**, ist glücklicherweise von den „Modernisierungsprozessen“ verschont geblieben. Dieses Bauobjekt vom Anfang des 20. Jh. verkörpert den „schweizerischem“ Stil und hat eine charakteristische kleine Dachstube mit einer Veranda, die von einem Dreieckdach bekrönt ist. Es wurde durch den Kurortarzt, Dr. Julian Majkowski, gebaut. Heute haben zwei Kulturinstitute hier ihren Sitz: **Kammer für Regionale Sammlungen-Museum von Busko** und die **Kunstgalerie BWA „Zielona“**. Hingegen unter der Adresse Plac Zwycięstwa 17 findet man ein großes Eckhaus, in dem Feliks Rzewuski die erste Pension und Badean-

Kunstgalerie BWA „Zielona“

stalt von Busko einrichtete. Die recht kleinen Eingänge in die Keller (von der Mickiewicza Straße aus), wo zu Rzewuskis Zeiten die Badewannen standen, haben bis heute überdauert. Die Kurgäste wurden u.a. durch Bäder in Sulfidwasser behandelt, das in Fässern aus den kurörtlichen Quellen hierher befördert wurden. Das Abwasser nach dem Baden wurde hingegen durch Holzrohre aus den Kellern abgeführt.

Gebäude der einstigen Post

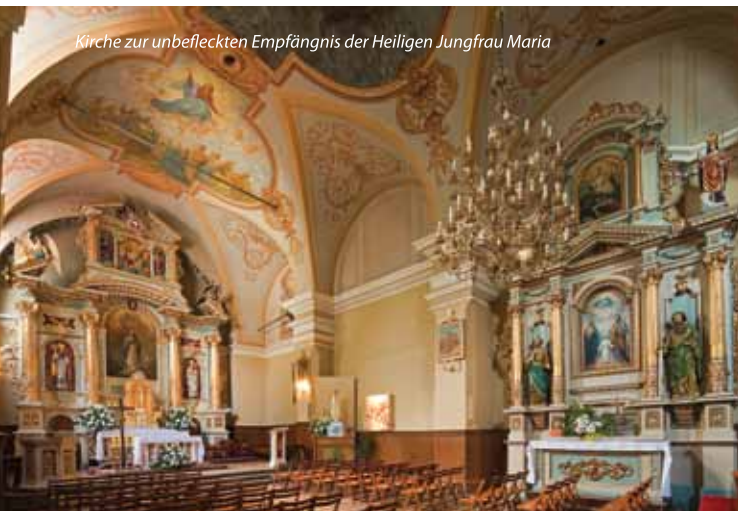
Die bauliche Anordnung des Marktes, wie wir sie heute sehen können, entstand größtenteils nach einem großen Brand, der die Stadt im Jahre 1820 aufgesucht hatte. Das **Gebäude der einstigen Post**, das in den 20-er Jahren des 20. Jh. gebaut wurde, umfasst seitlich die südliche Frontfassade des Marktes von der Gegenseite aus betrachtet. Charakteristisch daran ist sein Formen-Eklektizismus, und was ihn auszeichnet - ein Eckturm. Betrachtet man die nördliche Gebäudereihe auf dem Markt ist es Wert seine Aufmerksamkeit dem **klassizistischen Gebäude einer ehemaligen Apotheke** (Plac Zwycięstwa 27) zu widmen, das Mitte des 19. Jh. errichtet wurde. Östlich vom Markt, an der ul. Partyzantów, erhebt sich das **Gebäude einer einstigen Synagoge** aus dem Jahre 1927. Das Gotteshaus wurde lediglich für 15 Jahre zu Gebetszwecken genutzt. Eine andere Spur für die Existenz einer Jüdischen Gesellschaft in Busko in der Vorkriegszeit ist ein **jüdischer Friedhof**. Seine heutige Restgestalt kann man ansehen, wenn man von der Synagoge aus ca. 1 km weit die Widuchowska Straße entlang läuft.

Verlässt man den Markt in die entgegen gesetzte Richtung – Bohaterów Warszawy Straße – zum einstigen Norbertanerinnenkloster hin, gehen wir an einer **einstigen Bäckerei** der Familie Król vorbei, die im hinteren Teil eines historischen Hauses (Nr. 6) aus dem 19. Jh. liegt. Ihren Bau verdanken wir dem Gründer des Kurortes, dem bereits erwähnten Feliks Rzewuski. In einem direkt an der Straße stehenden Laden wurden „Leibe wie sonnige Hochzeitskuchen aus Mehl“ verkauft. Eben hier arbeitete der Amateur-Bildhauer Czesław Król (1931–1971). Er wurde von Belon in seinem Lied als Freund verewigt, der „nicht buk, sondern schuf“. Der ehemalige Klosterkomplex der Norbertanerinnen, die mehrere Jahrhunderte lang Stadteigentümerinnen waren, besteht heute aus: **Kirche der unbefleckten Empfängnis der Heiligen Jungfrau Maria**, ein einstiges Klostergebäude und ein freistehender Glockenturm. Das heutige Aussehen der Klosterkirche, die heute die Rolle einer Pfarrkirche erfüllt, ist das Ergebnis eines grundlegenden Umbaus nach einem Brand im Jahre 1820. Das einstige Presbyterium wurde damals in ein Schiff umgebaut, es wurde auch eine Fassade im Barock-Klassizistischen Stil von Osten aus angebaut. Diese Maßnahme verursachte, dass das

heutige Schiff des Gotteshauses ein wenig höher ist als das Presbyterium, und der Hauptaltar in Westrichtung gedreht wurde, was den mittelalterlichen Geboten widerspricht. Das Schiff (einstiges Presbyterium) ist relativ lang, es musste nämlich neben dem Altar eine Gestühlreihe bergen, die

Kirche zur unbefleckten Empfängnis der Heiligen Jungfrau Maria

für das Norbertanerinnenkloster bestimmt war. Die erste Kirche entstand im 12. Jh., die nächste - im Jahre 1470. Nach einem Brand von 1590 wurde die Kirche abermals wiederaufgebaut (in den Jahren 1592–1621). An diese Zeit kann sich auch die **Hl. Anna Kapelle**, heute **Kapelle zur Gottesmutter von Tschenstochau** - erinnern. Es ist ein Bau, der auf dem Plan eines Quadrates entworfen wurde, überdeckt mit einer Kuppel, die wiederum mit einer Laterne bekrönt ist. Das einzige Relikt der gotischen Vergangenheit im heutigen Gotteshaus ist seine Westfassade mit einem zugemauerten Spitzbogenportal, das einst die Funktion des Haupteingangs inne hatte. Auch das Innere der Klosterkirche ist um viele Elemente seines ursprünglichen Ausputzes ärmer. Ein neuzeitliches Andenken bilden jedoch einige Grabchriften. Die Aufmerksamkeit ziehen insbesondere die in der Gottesmutter-Kapelle befindliche **gekünstelte Stiftertafel** der Kapelle, deren Stifter Zygmunt Urbański gewesen sein soll, sowie die **Grabchrift** einer Starostin von Sandomierz, Anna von Koryciński Kowalkowska (verstorben im Jahre 1606) auf sich. Der Hauptaltar im Gotteshaus stammt von 1804. Autor deres schmückenden Gemäldes der Gottesmutter soll Franciszek Smuglewicz sein. Das Gebäude des **Klosters** in seiner aktuellen Gestalt ist das Werk eines bekannten Architekten, Kacper Bażanka, aus dem 18. Jahrhundert. Das Gebäude wurde gestiftet von dem Krakauer Bischof Felicjan Szaniawski sowie einem Krakauer Kanonier Dominik Lochman in den Jahren 1720–1730, anstelle des hölzernen Klosters. 1819 wurde das Kloster aufgelöst. Ein Brand

(1820) beendete das Werk, indem er das Gebäude verzehrte und lediglich zwei Klosterflügel stehen ließ: den Östlichen (einst mit der Kirche verbunden) und den Nördlichen, an dem das Wirtschaftsgebäude mit einem Tor anliegt, das ursprünglich zum Klostervorwerk hin führte. Die Klostergebäude, deren Wiederaufbau sich Feliks Rzewuski annahm, wurde zu einer Pension für Kurgäste umfunktioniert. Das Sulfidwasser wurde - wie in der Pension auf dem Markt - in Fässern aus den Mineralwasserquellen transportiert.

Eine ungroße Tafel vom Anfang des 17. Jh., die in die Außenwand des nördlichen Klosterflügels eingemauert ist, erwähnt den Stifter des Klosters - Ritter Dzierżak mit fiktiven Würden des Pfalzgrafen von Sandomierz und des Burghehrens von Krakau. Diese „unschuldige Lüge“ der Norbertanerinnenschwestern sollte der Stiftung indirekt eine größere Bedeutung verleihen. Der gegen Ende des 19. Jh. gebaute **Glockenturm** und die charakteristische **Figur** der Heiligen Jungfrau Maria der unbefleckten Empfängnis aus dem Jahre 1738 bilden eine Ergänzung der Gesamtheit. Es ist Zeit diesen Klosterkomplex zu verlassen, um durch ehemalige Lehmgruben in Richtung Pfarrfriedhof zu gehen. Hier in der Nähe des Haupttores (wenn wir links abbiegen und 50 m die Mauer entlang gehen) gelangen wir an das **Grab von Wojtek Belon**, der in Krakau in der Nacht vom 3. auf den 4. Mai 1985 verstarb.

Legen wir unseren Spaziergang durch Busko die Bohaterów Warszawy Straße entlang fort, kommen wir zum nächsten Gotteshaus der Stadt, zur **Holzkirche zum Hl. Leonhardt**. Dieser malerische Bau, der mit seinem einzigartigen Klima bezaubert, steht ein wenig im Abseits, umgeben von einem alten Friedhof. Wie die Tradition es möchte, wurde die Kirche in den Zeiten vor der Lokation (12. Jh.) als Pfarrkirche erbaut. Die Vermutung, an der Kirche hätte eine Pfarrei existiert, erscheint begründet. In der Mehrheit der Städte und Kirchenansiedlungen war die Pfarrkirche im Alltag für

Hl. Leonhardt Kirche

die lokale Bevölkerung unzugänglich. Um den richtigen Kult in der Stadt zu gewährleisten, errichtete das jeweilige Kloster eine separate Kirche für Sekuläre. Ihren Dienst erfüllten darin die mit dem Kloster in Verbindung stehenden Priester. Eine solche Lösung kam beispielsweise in der Krakauer Mogiła oder in Zwierzyniec zum Einsatz, wo an einem Norbertanerinnenkloster eine hölzerne Pfarrkirche erbaut wurde. Die Kirche von Busko mit einer Blockkonstruktion entstand im Jahre 1699. Es ist ein Gotteshaus mit einem Schiff und einem schmaleren, von mehreren Seiten geschlossenen Presbyterium. Vom Westen aus hat sie eine Vorhalle, nördlich hingegen - eine recht kleine Sakristei. Die Kirche ist mit einem Schindeldach bedeckt, umfasst ist sie jedoch von verschalten Wänden. Vor einigen Jahren hat hier eine komplette Renovierung stattgefunden. Im Inneren des Gotteshauses zieht ein interessanter **Regenbogenbalken** mit fragmentarisch erhaltenen Polychromien sowie einer Gruppe der Kreuzigung die Aufmerksamkeit auf sich. Reste einer spätbarocken Polychromie können wir auch auf der Decke des Presbyteriums sehen. Auch der Hauptaltar der Kirche besitzt Eigenschaften der spätbarocken Kunst. Auf dem **kirchenanliegenden Friedhof**,

auf dem heute keine Beerdigungen mehr stattfinden, sind bis heute einige Grabsteine aus dem 19. Jh. erhalten geblieben, unter denen zwei Grabsteine ins Auge fallen, die unweit der Ostwand des Presbyteriums stehen. Der prachtvollere unter ihnen gehört zur Familie Rzewuski – hier ruhen Jan und Elżbieta Rzewuski sowie ihre Söhne: Feliks (der Gründer des Kurortes), sowie Jan Fortunat. Nach Jahren der Abwesenheit wurde das Denkmal im Jahre 1990 Dank der Bemühungen des damaligen Staatlichen Unternehmens Kurort Busko-Solec rekonstruiert. Neben dem Quartier der Familie Rzewuski finden wir das Grab von Ignacy Popiel – „des ehemaligen Majors der ehemaligen polnischen Streitkräfte“.

Wanderroute Des Sakralen Holzbaus Entlang Des Maskalis

Die Kirche zum Hl. Leonhardt kann man auch als Einladung zur weiteren Wanderung betrachten, denn eben hier beginnt die grün markierte **Wanderroute des sakralen Holzbaus**, die einen relativ kleinen Bach mit dem Namen Maskalis entlang läuft. Diese Route verbindet zwei hölzerne Gotteshäuser, das ist die Leonhardtkirche in Busko mit der Kirche zum Hl. Stanislaus, die im Dorf Chotelek (einst Chotelek Zielony) liegt, die 4 km von Busko-Zdrój entfernt ist. Die im Jahre 1527 erbaute kleine **Holzkirche zum Hl. Stanislaus** ist malerisch gelegen auf einem kleinen, dennoch steilen Hügel. Die Kirche wurde auf dem Plan eines Rechtecks mit einem nicht abgetrennten, von mehreren Seiten geschlossenen Presbyterium sowie einer recht kleinen, später an die Südseite angebauten Vorhalle, errichtet. Das Gebäude ist mit einem interessanten, steilen Schindel-Walmdach bedeckt, auf dem ein kleiner Turm für das Kirchenglöckchen aufgesetzt wurde. In der Vorhalle des Gotteshauses befindet sich eine nachträglich aufgelegte **steinerne Grabplatte** von Anna Gniewoszowa (verstorben im Jahre 1630). Eine

Chotelek – Hl. Stanislaus Kirche

Tür mit einem Rahmen, dem ein Eselsrücken-Bogen seine Form gibt, führt aus der Vorhalle ins Schiff. Die Balkendecke, an der eine **Polychromie aus dem 16. Jahrhundert** erhalten geblieben ist, die eine Form von Kassetten mit Rosetten hat, bedeckt das Innere der Kirche. Untersuchungen beweisen, dass diese Decke aus einer anderen Kirche stammen könnte und nachträglich hier eingesetzt wurde. Der Hauptaltar stammt von der 2. Hälfte des 17.

Jh. Er ist geschmückt von einem Gemälde, das die Gruppe der Kreuzigung darstellt, hinter dessen Stütze hervor die Gestalt des Schutzheiligen des Gotteshauses - des Hl. Bischofs Stanislaus - die Gläubigen beobachtet. Setzen wir unseren Spaziergang entlang der Wanderroute des sakralen Holzbaus fort, kommen wir nach 4 km zum Kurort von Busko, wo wir unseren Ausflug beenden können.

Rote Wanderroute

Diese Wanderroute, welche die hölzernen Gotteshäuser von Ponidzie verbindet, kann ein guter Anfang sein, um die Region mit Hilfe der durch den Polnischen Verband für Touristik und Landeskunde (PTTK) markierten Spazierwege zu entdecken, die durch die Gemeinde Busko-Zdrój führen. Die erste davon ist die 27 Kilometer lange **rote Wanderroute**, die zwei Kurorte des Nidagebietes von Busko mit Solec verbindet. Die erste landeskundliche Attraktion, auf die wir stoßen, wenn wir ihm von Busko aus nach Solec gehen, wird auf bewirtschafteten Feldern, in einer ungroßen Geländesenke liegen, das **Reservat „Owczary“**. Sein Mittelteil - ist ein weit reichender Talkessel mit einem kleinen Wasserlauf. Der Bach wird aus einer salzigen Sulfid-Chlor-Quelle versorgt. Aus diesem Grunde kam es hier zur Entstehung einer Ansiedlung von salzliebenden Pflanzen. An den feuchtesten Stellen wachsen: Gewöhnliche Salzschwaden, Gewöhnlichen Strandsimse, Salz-Schuppenmiere, Spieß-Melde. Vom Wasserlauf entfernte Gebiete sind bewachsen von: Gezähntem Steinklee, Entferntährigen Segge, Gelben Spargelerbse oder Erdbeer-Klee. Das Reservat ist auch eine Ansammlung einer üppigen Salzpflanzenflora, trotz einer bedeutenden Abnahme der Pflanzendecke, die die Folge einer schlecht geführten Melioration und Verzäpfung einer von zwei salzigen Quellen ist.

Reservat „Owczary“

Pęczelice – arianische Kirche

Nach Verlassen des Dorfes Owczary verläuft die Route dann durch Pęczelice, wo im Ruinezustand eine **ehemalige arianische Kirche** erhalten geblieben ist. Dieses etwas in Vergessenheit geratene spannende Denkmal liegt in Hof eines landwirtschaftlichen Bauernhofes. Die Entstehung der Sammlung ha-

Zborów – Palast

Solec-Zdrój – Sanatorium „Świt“

ben wir Stanisław Gnoiński zu verdanken und sie reicht in die 2. Hälfte des 16. Jh. zurück. Der Bau wurde anschließend in einen Speicher umfunktionierte und am Anfang des 20. Jh. umgebaut. Es ist ein gemauertes, stillloses

Parterregebäude. Von seiner einstigen Bestimmung zeugt nur noch eine erhaltene recht kleine manieristische Fensterumrahmung.

Die nächste Besonderheit auf der roten Wanderroute ist zweifellos die auf dem Berg Kapturowa Góra gelegene **frühmittelalterliche Burg** mit einer Form, die dem Trapez ähnlich ist. An dieser Stelle durchgeführte archäologische Untersuchungen haben zwei Siedlungsetappen auf dem Burggelände nachgewiesen: eine Ältere, die auf das 7.-8./9. Jh. datiert ist, sowie eine Jüngere aus dem 9./10.-11. Jh. Die Burg in Szczaworyż, im Gegensatz zu einer Analogen Anlage in Stradów, war nie stark besiedelt und erfüllte wahrscheinlich eine Zufluchtsfunktion. Das Ende des Bestehens der Burg hängt zweifellos mit der Aktion des endgültigen Einzugs von Małopolska in das Gebiet der Piastenmonarchie (Ende des 10. Jh.) zusammen.

Die rote Wanderroute bietet auch die Möglichkeit, bevor man Solec erreicht, auch die Ortschaft **Zborów** zu sehen, in der ein beachtlicher **Palast** erhalten

Solec-Zdrój – Sanatorium „Jasna“

Solec-Zdrój – Villa „Irena“

geblieben ist, der im Jahre 1803 umgebaut wurde. Im Kellergeschoss, teilweise auch im Erdgeschoss dieses klassizistischen Gebäudes von zwei Geschossen, sind die Reste eines ursprünglichen Herrenhofes aus dem 16. Jh. zu finden. Heute hat ein Sozialpflegeheim hier seinen Sitz. Ein recht kleiner **Landschaftspark** sowie Wirtschaftsgebäude, wo ein **Einfahrtstor** vom Anfang des 19. Jh. hinführt, vervollständigen die Ganzheit des Palastsystems. Von dem einstigen Palastvorwerk ist das **Gebäude einer einstigen Branntweinbrennerei** (18. Jh.) sowie ein **Speicher** (18. Jh.) erhalten geblieben, an dessen Westwand man Steinschild mit dem Leliwa-Wappen hängt, das der Familie Tarnowski – den Eigentümern von Zborów - gehört. Solec-Zdrój an und für sich hat den Touristen auch einige Attraktionen anzubieten. Die nicht sonderlich große Kursiedlung von Solec befindet sich am Haupttor, das in den Stadtpark führt. Das Haupthotelgebäude des Kurortes von Solec stellt das relativ ausgedehnte **Sanatorium „Świt“** dar, das seine aktuelle Gestalt im Jahre 1918 erhielt. Das Architekturelement, durch das es sich aus-

Solec-Zdrój – Hl. Nikolaus Kirche

Solec-Zdrój – „Bäder“

zeichnet, ist der stilmäßig etwas andersartige Körper des ehemaligen Ball- und Theatersaals mit einem schlanken steinernen kleinen Turm. In der Zwischenkriegszeit wurde das Hotel gerne von Persönlichkeiten des kulturellen und politischen Lebens der II Republik Polen besucht. In der Umgebung von „Świt“ findet man: das **Sanatorium „Jasna“** aus dem Jahre 1910 sowie die

auf einem kleinen Hügel liegende **Kirche zum Hl. Nikolaus** aus dem Jahre 1937, dessen Projekt von Franciszek Mączyński stammt. Das zweite der vorerwähnten Gebäude wurde hier anstelle einer früheren Kirche errichtet. Der Bau knüpft architekturenmäßig an die römischen Basiliken an. Im Inneren des Gotteshauses kann man einen erhalten gebliebenen relativ kleinen Teil der Ausstattung der früheren Kirche finden. Es lohnt sich seine Aufmerksamkeit den **Grabschriften** des Eigentümers des Kurortes von Solec - seines Gründers, Graf Karol Godefroy (verstorben im Jahre 1874), Ludwiks Warchnowski sowie der Familie Daniewski - zu schenken. Das unwahrscheinlich intrigierende aber auch wertvollste Element der ehemaligen Ausstattung des ursprünglichen Gotteshauses befindet sich heute im Außenbereich, an einer der Seitenwände des Gebäudes. Die Rede ist von einem Bruchteil eines wunderschönen **manieristischen Grabsteins** (2. Hälfte des 16. Jh.), der die liegende Gestalt eines Ritters, wahrscheinlich von Samuel Zborowski, darstellt. Den **Kurpark** durchschneidet die Allee der Daniewski (vor dem Krieg Zakładowa), und bildet somit seine Hauptachse. Sie war ursprünglich mit stilistischen Villen bebaut, von denen bis heute die Folgenden das Auge erfreuen: **Villa „Prus“** von 1918 und die von ihrer Form her interessante **Villa „Irena“** – Häuser der Eigentümer des Kurortes von Solec aus der Vorkriegszeit - der Familie Daniewski und Dziańtów. Ein malerischer See mit einer unregelmäßigen Form, der gewissermaßen die Hauptgebäude des Kurortes - die **neoklassizistischen „Bäder“**, die in den Jahren 1923-1925 errichtet wurden sowie ein stilistisch gleiches **Kurgebäude von Solec**, in seiner Obhut hält - ist das Schmuckstück des Parks von Solec.

Blau Wanderroute

Busko-Zdrój – bildet zweifellos ein „Tor“, durch das man Ponidzie kennen lernen kann. Diesem Zweck dient die aus Pińczów nach Wiślica verlaufende

Rezerwat „Skorocice“

Busko-Zdrój

– bildet zweifellos ein „Tor“,
durch das man *Ponidzie* kennen lernen kann.

blaue Wanderoute, die in zwei Abschnitte zu teilen ist, die ihren Anfang in Busko-Zdrój haben. Macht man sich Richtung Wiślica auf (19 km), trifft man auf außergewöhnliche verschiedenartige Attraktionen, mit den frühmittelalterlichen Denkmälern von Wiślica selber angefangen, über gotische Bauten, die in Chotel Czerwony und Goryslawice überdauert haben, bis hin zu in ganz Polen berühmten einzigartigen Naturreservaten.

Das erste davon, das man auf dieser Route findet, ist das **Reservat „Skorocice“**. Seine Fläche umfasst 7,7 Ha. Auf dem Reservatsgelände befindet sich ein Gips-Hohlweg mit Karstcharakter, der durch einen Felsriegel, eine sog. Hohe Straße, in zwei Teile geteilt ist. Den Boden des Hohlweges füllt der Bach Potok Skorocicki, der hier und dort in unterirdischen Stollen und Karsthöhlen verschwindet. Die Geländebeschaffenheit des Tals ist sehr üppig und lebhaft. Dazu trägt die Tatsache bei, dass es infolge von Karstprozessen entstand. Den Mittelteil des Hohlweges schmücken Gipsaufdeckungen in Form von Wänden, Kanzeln, Furchen, Karstabsackungen, Höhlen, Trichtern und Kerstrichtern. Zweifellos bildet die Felsbrücke eine Eigenart auf diesem Gebiet, die sich über eine Karstabsackung und Höhle hinweg zieht. Wegen der guten Sonneneinstrahlung und der trockenen Hänge ist dies ein Ort an dem wärmeliebenden Gräser mit Steppencharakter wachsen. Hierzu gehören viele geschützte oder seltene Arten, wie zum Beispiel: die Wolfsfuß -Scharte, der Illyrische Hahnenfuß, die Ohrchen-Gänsekresse, Besenrauke, der Frühblühende Ehrenpreis und der Rispipe Blauweiderich sowie die Klein-Resede. Am Boden des Hohlweges vegetieren: die Echte Schlüsselblume, das Frühlings-Adonisröschen, das Grosse Windröschen, das Haar-Pfriemengras, das Grauscheidiges Federgras, oder das Goldhaaraster. Ein Einzelstück der Fauna von Skorocice ist der Rüsselkäfer (*Omius globulus*).

In nicht weiter Ferne von Skorocice liegt ein etwas in Vergessenheit geratenes, floristisches **Reservat „Winiary Zagojskie“**. Es ist bewachsen von wärmeliebenden Gräsern mit Steppencharakter. Hier kommt die trockenwarme Flora der Gefäßpflanzen vor. Die Liste der vollkommen geschützten Gattungen, die dieses Gebiet bewachsen, bilden: das Frühlings-Adonisröschen, die Rote Schwarzwurzel, der Zotten-Lein, das Haar-Pfriemengras, das Goldhaar und die ungarische Kratzdistel. Ihren Lebensraum haben hier auch Pflanzen, die teilweise unter Schutz stehen. Das sind die Echte Schlüsselblume und die Dornige Hauhechel. Man trifft hier auch auf andere trockenwarme Gattungen, die sich in die verschiedenfarbigen Gräser der Wiesensteppe einschreiben. Es lohnt sich nach der Rispen-Flockenblume, dem Schwert-Alanten oder dem Acker-Wachtelweizen zu suchen. Bei der Tierwelt kommen hier am häufigsten vor: der Schmetterling hellbrauner Bläuling, die wärmeliebende Rote Röhrenspinne oder die Heideschrecke.

Die nächsten Reservate, die nicht nur Naturforscher interessieren werden, befinden sich in der an der roten Wanderroute liegenden Ortschaft Chotel Czerwony, die aber auch für ihre herrliche **Kirche zum Hl. Bartholomäus**, die in den Jahren 1440–1450 von Jan Długosz gestiftet wurde, bekannt ist. Dieser Kanoniker von Krakau, Sandomierz, Kielce und Gniezno war Domherr von Wiślica, Lehrer der königlichen Söhne aber auch großer Geschichtsschreiber. Berühmt wurde er u.a. als Autor des monumentalen 12-Bändigen Werkes *Roczniki czyli kroniki sławnego Królestwa Polskiego* (dt. *Jahrbücher also Chroniken des berühmten Polnischen Königreiches*). Architekturmäßig besteht das Gotteshaus aus einem viereckigen Schiff (an das vom Süden aus eine gotische Vorhalle, hingegen vom Westen aus - eine mehrstöckige neugotische Vorhalle aus dem Jahre 1850 anliegt) sowie einem relativ kleinen

Presbyterium und einer nördlich daran angebauten Sakristei. Bereits in der Vorhalle können wir die Kunst der Baumeister des Gotteshauses von Chotel erkennen. Über dem Portal, das ins Schiff hinein führt, ist eine **gotische Stiftungstafel** (1450) mit Flachreliefs von den Bildnissen der Gottesmutter mit Christuskind und des Hl. Stefan und Hieronimo, in Form einer umrahmenden Inschrift, zu sehen. Das Gewölbe der Vorhalle hat Netzcharakter.

Chotel Czerwony – Hl. Bartholomäus Kirche

Verbunden ist es durch einen Gewölbeschlussstein mit dem Flachrelief des **Wappens Wieniawa** - des Emblems von Jan Długosz. Das prächtige **Netzgewölbe** mit Schlusssteinen und einem sichtbaren interessanten **heraldischen Programm** wiederholt sich auch im Schiff und im Kirchenpresbyterium. Dieses Programm setzt sich aus den folgenden Elementen zusammen: im Presbyterium - Polnischer Adler, im Schiff - die Wappen Wieniawa und Dębno (des Kardinals Zbigniew Oleśnicki - Mäzen und Betreuer des Stifters).

Chotel Czerwony – Hl. Bartholomäus Kirche

Ein Element des gotischen Steinwerkes, das bis in unsere Zeiten überdauert hat, ist darüber hinaus ein - zu sehen hinter dem heutigen Kauptaltar - **Sakramentshaus** mit einem Maßwerkbaldachin, bekrönt mit Pinakeln und Kriechblumen, abgetrennt durch ein altes Gitter mit kleinen Rosetten. Das schönste Einrichtungsdetail dieses Sakralbaus ist das **gotische Kruzifix**, dessen Fertigung ca. in das Jahr 1400 fällt. Um es bestaunen zu können muss man sich zur Nordwand des Schiffes hinwenden. Der Hauptaltar des Gotteshauses im Spätbarock-Stil von der Mitte des 18. Jh. birgt noch ein gotisches Kruzifix (vom Ende des 15. Jh.) sowie die Skulpturen der Schmerzensmutter (gotisch - 1. Hälfte des 15. Jh.) und des Hl. Johannes (diesmal Barock). Die Majestät der Kirche wird durch die sie umgebende Natur vollkommen. Von der Anhöhe, auf der das Gotteshaus steht, von der Westseite aus erstreckt

sich eine Aussicht auf wunderschöne **Gipskristalle**, die an ihrem Fuße liegen. Sie sind jeweils mehrere Meter hoch, einige sind verzwilligt zu einem sog. Schwalbenschwanz. In dieser Felsansammlung entdecken wir den Eingang in einen 20 Meter langen, teilweise eingestürzten Gang, welchen die hiesige Bevölkerung als „Küche der Probste“ bezeichnet.

Das unweit von Gotteshaus von Chotel liegende **floristische Reservat „Prześlin“** befindet sich auf einem nicht sonderlich großen Hügel. Der Südhang der Anhöhe sowie ihre Basis ist bedeckt von Gipswänden mit trockenwarmen Gräsern mit Steppencharakter. Hier entdecken wir einen Großteil an Pflanzen, die unter Schutz stehen, solchen wie: Frühlings-Adonisröschen, Grosses Windröschen, Zotten-Lein, Rote Schwarzwurzel oder Haar-Pfrie-mengras. Es ist wert sich die Mühe zu machen und sich auf die Suche nach der Öhrchen-Gänsekresse zu machen, einer sehr seltenen und vom Aussterben bedrohten Pflanze. Man kennt sie nur von zwei Stätten in Polen, in denen sie wächst, und die sich eben hier in Ponidzie befinden. Das Reservatsgebiet ist die Wohnstätte des - weltweit einzigartigen! - Rüsselkäfers (*Donus nidensis*), aber auch anderer Rüsselkäfer (*Omius globulus* und *Trachyphloeus heymesii*), die man in Polen ausschließlich hier antreffen kann.

Hier sind wir nur noch einen „Froschsprung“ weit vom herrlichen **Steppenreservat „Góry Wschodnie“** entfernt. Es umfasst einen Abschnitt einer weit reichenden Anhöhe, die aus dritt-reihigen großkristallinen Gipsformen entstand, die einst hier abgebaut wurden. Auf dem Reservatsgelände wachsen ca. 150 floristische Gattungen. Hier kommen u.a. Gattungen vor, die in die *Liste der bedrohten Pflanzen in Polen* aufgenommen worden sind, wie z.B.: das Moor-Blaugras und die Wiesen-Flockenblume. Man kann hier auch die Vegetation des Goldhaares, des Frühlings-Adonisröschens, des Haar-Pfrie-mengrases und der Zottigen Fahnenwicke beobachten. Eine einzigartige Gattung von Ponidzie ist die Besen-Rauke, der in keiner anderen Region Polens vorkommt.

Goryslawice – Hl. Laurentius Kirche

Das nächste gotische Gotteshaus erwartet uns auf dieser Wanderroute in der Ortschaft **Goryslawice**. Die **Kirche zum Hl. Laurentius** steht hier in ihrer gegenwärtigen Form seit 1535. Dank der Stiftung von Wojciech und Anna Żelazowski, wurde im Jahre 1676 eine Barockkapelle angebaut. Sie lehnt vom Westen an das Schiff des Gotteshauses an, und verleiht ihr dadurch einen einzigartigen Reiz. Kommt man in das Innere der Kirche lohnt es sich seine Aufmerksamkeit auf die erhalten gebliebenen **Fragmente einer go-**

Die Stiftskirche von Wiślica

tischen Polychromie zu lenken. Teil des frühbarocken Altars (Mitte des 17. Jh.) ist das Gemälde des Hl. Stephanus und Laurentius mit der Gestalt des Stifters - Jakob Gromecki - eines Kanonikers von Wiślica. Beachtenswert ist auch ein interessanter Regenbogenbalken aus dem 16. Jh., der mit einem Barockkruzifix und spätbarocken Skulpturen der Schmerzensmutter sowie des Hl. Johannes von der 1. Hälfte des 16. Jh. geschmückt ist

Die blaue Wanderroute endet in Wiślica, dessen wertvollstes historische Denkmal zweifellos die herrliche **Stiftskirche zur Mariä Geburt** ist, die Dank der Stiftung von König Kasimir des Großen errichtet wurde. Das meisterhafte Strohdach trägt da zu bei, dass die Stiftskirche von Wiślica eines der interessantesten historischen Objekte der gotischen Architektur des 14. Jh. in Polen darstellt. Das Kasimir-Gotteshaus ist nicht der erste Stiftskirchenbau, der an dieser Stelle errichtet wurde. Die Reste von zwei früheren Bauten befinden sich im Kellergeschoss der heutigen Kirche. Die Stiftskirche ist architektonisch gesehen ein pseudo-zweischiffiges Gotteshaus. Das mehrseitig geschlossene schmale Presbyterium grenzt von der Nordseite aus an den Anbau (2. Hälfte des 17. Jh.), der eine Sakristei und eine Schatzkammer birgt. Der Haupteingang in das Gotteshaus hinein liegt auf der Südseite. Über einem gotischen Spitzbogenportal mit einer Tür, die mit einem schrägen Gitter mit Handhabe beschlagen und mit einer gotischen Rosette (15.

dass die Stiftskirche von Wiślica eines der interessantesten historischen Objekte der gotischen Architektur des 14. Jh. in Polen darstellt.

Jh.) verziert ist, wurde im Jahre 1464 eine repräsentative **Gedenktafel** mit einer Relieffigur des Stifters - des Königs Kasimir des Großen - aufgehängt. Die präsentiert den Magnaten, der vor der Madonna mit Christuskind kniend ihr ein Modell des Gotteshauses schenkt. Nicht weniger interessant vom südlichen ist das - heute zugemauerte - **Nordportal** des Gotteshauses (2. Hälfte des 14. Jh.). In seiner Nachbarschaft können wir ein recht kleines zugemauertes **Fenster** sehen, wodurch traditionsgemäß die *Satzung von Wiślica* verkündet wurde. Machen wir einen Schritt über die Schwelle des Gotteshauses, kommen wir in eine völlig andere Welt. Seine allumfassende Dominante ist ein herrliches **Gewölbe** über dem Schiff mit dreigeteilten, teilweise sternförmigem Schema, das auf drei schlanken Pfeilern abgestützt ist, die den Eindruck von Leichtigkeit und Majestät hinterlassen. Eine Ergänzung dieses eigentümlichen „steinernen Schirms“, der das Schiff überdeckt, ist das Kreuz-Rippen-Gewölbe über dem Presbyterium, in dem eine frühgotische **Skulptur der Lächelnden Madonna** (ca. 1300) „herrscht“. Beachtenswert ist auch das erhalten gebliebene **Sakramentshaus** mit einem dreieckigen krönenden Abschluss, das mit Maßwerk ausgefüllt ist, sowie eine **Nische für heilige Öle**. Eine Polychromie aus den Jahren 1397–1400, die sich von der gotischen Ästhetik absetzt, weil sie in der byzantisch-russischen Tradition gefertigt wurde, bildet ungemein harmonisch einen einheitlichen Raum des Sacrum, der von einem außergewöhnlich künst-

lerischen Wert der stilistischen Gemische zeugt, die ausschließlich für das Kulturgrenzland charakteristisch ist.

Wiślica – Stiftskirche zur Mariä Geburt

Man darf das Kellergeschoss der Stiftskirche nicht beiseite lassen, in dem ein äußerst interessantes **archäologisches Reservat** zu finden ist. In seinem Vorraum (also im ersten Saal), kann man nachträglich eingemauerte Skulpturdetails sehen, die auf den Anfang des 13. Jh. datiert sind, also von der Einrichtung der 2. Stiftskirche von Wiślica stammen. Über dem Eingang ins Kellergeschoss dominiert ein **Flachrelief** aus dem 13. Jahrhundert. Es stellt zwei Greife dar, zwischen denen eine beachtliche Rosette mit einem Kreuz zu sehen ist. Betreten wir den Raum, finden wir uns unter der Kirche zwischen ihrem Schiffkörper und dem Presbyterium - in der Nähe des Regenbogens - wieder. Eben hier sind Archäologen auf die Reste der 1. Stiftskirche von Wiślica gestoßen, zu denen vor allem der einzige seiner Art **Fußboden von Wiślica** zählt, der ursprünglich die Grabkrypta schmückte, die durch den Grafen Henry Sandomierski gestiftet wurde. Dagegen im westlichen Teil des Reservats finden wir Relikte aus der 2. Stiftskirche von Wiślica (Anfang des 13. Jh.) mit einem teilweise erhaltenen **ursprünglichen Boden aus**

Wiślica – Relikte der Hl. Nikolaus Kirche

Wiślica – Fußboden in der Stiftskirche zur Mariä Geburt

dem 13. Jahrhundert. In der Nachbarschaft der Stiftskirche können wir uns ein wunderschönes gotisches Haus ansehen, das für Vikaren der Stiftskirche bestimmt war. Es entstand hier im Jahre 1460 Dank der Stiftung von Jan Długosz, der in Wiślica die Funktion eines Domherrn inne hatte. Ihm verdankt das Haus seinen Namen - **Haus des Długosz**. Das Gebäude betreten wir durch ein gotisches Portal hindurch. Wir kommen dann in einen herrlichen **Vorraum**, der mit einer Balkendecke bedeckt ist. Hier haben teilweise originale Spitzbogenportale überdauert. Rechts ist der Eingang in einen Saal,

in dem sich ein **Regionalmuseum** befindet. Die Stube wurde gebildet durch Abbruch von Trennwänden (ursprünglich war dieser Raum in vier Säle eingeteilt).

Wiślica – Haus des Długosz

Im westlichen Teil des Museumssaals kann man eine originale **Balkendecke aus Lärchenholz** aus dem 15. Jh., die mit dem Bild des bereits beschriebenen Wieniawa-Wappens polychromiert ist. Noch gewichtiger präsentiert sich eine **spätgotische Polychromie** aus dem 15. Jahrhundert, die in diesem Teil des Saals erhalten ist. Sie präsentiert den *auferstandenen Christus* und den wahrscheinlich vor ihm knienden Jan Długosz im Beisein (wie man vermutet) der Hl. Dorothea. Den Stiftskirchenkomplex von Wiślica ergänzt ein majestätischer **Glockenturm**, der in den Jahren 1460–1470 von Jan Długosz gestiftet wurde.

Wiślica – Polychromie im Haus des Długosz

Das nächste **archäologische Reservat** liegt östlich von der Stiftskirche und gleich neben dem Plac Solny. In einem kleinen Pavillon finden wir die **Relikte einer Burgkirche zum Hl. Nikolaus** wieder, die wahrscheinlich gegen Ende des 10. oder im 11. Jahrhundert errichtet wurde. Seine Nordwand schmückt das berühmte **Taufbecken** von Wiślica. Es ist schwer ihr Entstehungsdatum zu bestimmen. Der Archäologiepavillon liegt am **Großen Salzmarkt**, der seit Anfang des 14. Jh. das Stadtzentrum bildete. Geht man vom Großen Salzmarkt nach Osten in Richtung Burg, kreuzen wir den kleinen Salzmarkt. Hier steht eine ziemlich wuchtige kleine Kapelle. Wir kommen zu

einer Stelle, die **Psia Górka** (dt. *Hundehügel*) genannt wird. Von hier trennen uns nur noch 200 m vom **Burgwall**, der auf die Anfänge des 11. Jh. datiert ist. Sein Ausbau erfolgte in der 2. Hälfte des 12. Jh. Im westlichen Teil des Walls löst es sich seine Aufmerksamkeit einem interessanten **Gipsfelsen** mit einer ziemlich originellen Form zu schenken.

Die blaue Wanderstrecke verbindet Busko-Zdrój auch mit der nächsten interessanten Stadt, die im Tal der Nida liegt, und zwar mit Pińczów (20 km). Unterwegs sehen wir eine am Rande des Waldes Winiarski stehende **Waldkiefer**. Sie hat einen untypischen Habitus, eine eindrucksvolle Größe sowie Form des aufgedeckt liegenden Wurzelsystems

Die Route verläuft dann in nord-westliche Richtung zu einem recht kleinen Dorf mit dem Namen Grochowiska – dem Zeugen einer der größten Schlachten des Januaraufstandes, dh. des Gefechtes vom 18. März 1863 zwischen den Truppen des Diktators des Aufstandes, Marian Langiewicz, und vier russischen Militärkolonnen. Das Gedenken daran bewahren Erde und Stein - das am westlichen Dorfe, unweit von einem Bach liegende **Sammelgrab der Aufständischen**.

Pińczów – Kirche zum Hl. Johannes des Evangelisten

Pińczów allein kann sich vieler interessanter historischer Denkmäler rühmen, die sich noch an die Jahre der Pracht dieser Stadt zurückerinnern. Zu dieser Gruppe gehört die **Postpaulinische Kirche zum Hl. Johannes des Evangelisten**, deren aktuelle Form von der 1. Hälfte des 17. Jh. stammt. Besonders effektiv präsentiert sich die **Westfassade** des Gotteshauses, die mit einem frühbarocken Gipfel bekrönt ist, der ca. um das Jahr 1642 gefertigt wur-

de. Was das Gotteshaus von Pińczów auszeichnet ist seine wunderschöne **Stuckdekoration** an den Schiffen und im Presbyterium, die zur Gruppe des Manierismus von Lublin gehört. In der Pfarrkirche von Pińczów kann man eine erhaltene, größtenteils stilistisch einheitliche Spätbarockausstattung von den 40-er Jahren des 18. Jh. bestaunen. Sie besteht aus: Hauptaltar, neu Nebenaltäre, Kanzel sowie Beichtstuhl und Bänken. Die Aufmerksamkeit zieht ein im Presbyterium stehendes, bezauberndes monumentales **postpaulinisches Gestühl**, das Mitte des 17. Jh. ausgeführt wurde. Eine hervorragende Erscheinung kann man auch nicht der wunderbaren **Orgel** absprechen, die nach 1757 durch den Orgelmeister Wojciech Szypkowski aus Krakau gefertigt wurde. In unweiter Entfernung vom Gotteshaus vom Markt aus gesehen, wächst hinter dem Eckstein ein effektvoller **Glockenturm** im Barockstil empor, der in den Jahren 1685–1691 gebaut wurde.

Pińczów – Alte Synagoge

Pińczów – Hl. Anna Kapelle

Das zweite äußerst kostbare Gotteshaus von Pińczów ist die **Alte Synagoge**, deren Errichtung im Jahre 1609 abgeschlossen wurde. Damals schloss Szabtaj Sohn des Awraham die **malerische Dekoration** des Gotteshauses ab, die als eine der ältesten erhalten gebliebenen in Polen gilt. Jüngere Malereien sind auf die 40-er Jahre des 18. Jahrhunderts datiert. Der Eingang in die Synagoge führt durch einen geräumigen rechteckigen Vorraum. Er erfüllte die Funktion eines Gebetsaals für religiöse Bruderschaften erfüllte, und war auch Ort, an dem Beratungen der Gemeindeverwaltung und Gerichtssitzungen stattgefunden haben.

Durch den Vorraum kommen wir in den monumentalen, nahezu rechteckigen Männersaal, in dem der manieristische **Aron ha-kodesz** (hier wurden die Rollen der Tora verwahrt) erhalten geblieben ist. Ein Stück über dem Vorraum und dem Saal des jüdischen Gemeindevorstandes wurde der Weiberraum angeordnet. Er ist in Richtung Männersaal durch drei schmale Fensteröffnungen offen. Das Gebiet um die Synagoge herum ist von einer neuen Mauer umgeben, in deren Innenwand Teile der alten Matzewan eingemauert wurden. Die Umzäunung ist ein **Denkmal an den Holocaust** der Juden von Pińczów.

Nicht weit von der Synagoge entfernt steht das im Jahre 1619 fertig gestellte Reformatenkloster, dessen wichtigstes Element die **Klosterkirche zur Mariä Heimsuchung** mit einer interessanten Westfassade darstellt. Ein überwiegender Punkt dieser Fassade ist ein Fenster von zwei Arkaden, verziert mit einer herrlichen Dekoration aus Rosette und Pflanzenmotiven sowie einer angebauten Wappenkartusche mit dem Jastrzębiec der Wappengemeinschaft Myszkowski – einem Emblem der Stifter. Die spätbarocke Kirchausstattung, die sich aus Seitenaltären und einer Kanzel zusammensetzt, stammt von der 1. Hälfte des 18. Jh. Es sind relativ bescheidene und stilistisch einheitliche Elemente. Schmuckstück eines der Seitenaltäre (links vom Regenbogen-Bogen) ist ein herrliches Gemälde der Gottesmutter Mirowska (2. Hälfte des 17. Jh. Anfänglich wurde er in der Kapelle der Burg von Pińczów aufbewahrt.

Pińczów – Palast der Familie Wielopolski

In der Nachbarschaft des Klosters befindet sich ein **Arianisches Haus** im Renaissancestil, das auch als Arianische Druckerei bezeichnet wird. Der Bau des Gebäudes fand wahrscheinlich mit Bestimmung für ein städtisches Bad auf der Wende vom 16. zum 17. Jh. statt. Nördlich vom Markt von Pińczów erhebt sich der Komplex des klassizistischen **Palast der Familie Wielopolski**, errichtet um das Jahr 1789. Es heißt, dass Autor dieses Projektes der damals gefragte Architekt Franz Naxie war. Im südlichen Teil des Palastparks können wir uns einen erhaltenen **Gartenpavillon** vom Ende des 16. Jh. ansehen. Sein Bau war sicherlich das Werk von Santi Gucci. Die Stadt überragt die aus der Ferne sichtbare manieristische **Hl. Annan Kapelle**. Dieser Bau entstand zum Gedenken an das Jubiläumsjahr 1600 und wurde durch den Markgrafen Zygmunt Myszkowski gestiftet. Um ihre Errichtung bemühte sich die örtliche Bruderschaft der Hl. Anna. Man vermutet, dass Autor des Projektes der Kapelle Santi Gucci war.

Grüne Wanderroute

Eine Ergänzung zu den vorgenannten Wanderwege kann ringförmige **grüne Wanderroute** sein, die wegen ihrer Länge auch in kurze Abschnitte einzuteilen ist. Sie bietet die Möglichkeit sich mit den nächsten „Perlen von Poniżcie“ vertraut zu machen, zu denen zweifellos die in Szaniec gelegene gotische **Kirche zu Mariä Himmelfahrt** gehört, die bis ins Jahr 1499 Dank der Stiftung des Bischofs von Kujawy und des großen königlichen Kanzlers, Krzesław aus Kurozweki, gebaut wurde. Dieser Bau besteht aus einem rechteckigen pseudo-zweischiffigen Schiffkörper sowie einem mehrseitig geschlossenen Presbyterium - einer Sakristei, die mit einer kleinen Schatzkammer verbunden ist, aus dem 16. Jh. In de Nähe der Kirche befindet sich eine Anhöhe, an deren Rand ein **Kastell im Renaissancestil** emporwächst.

Szaniec – Kirche zu Mariä Himmelfahrt

Szaniec – Kastell

Sein Bau fällt in die Jahre 1580–1609. Es wurde gestiftet von der Familie Padniewski, die darüber entschieden haben, Bruchstücke des ursprünglichen Gebäudes, das den gotischen Stil verkörperte, auszunutzen.

Die nächste, von Touristen seltener besuchte Attraktion von Poniżcie ist das in direkter Nachbarschaft zu Busko-Zdrój gelegene, entworfene **Reservat „Zimne Wody“**; wo Vorkommen von großkristallinem Gips zu finden sind, die hier zahlreiche Spalten und Kanäle bilden. Das Reservat ist mit trockenwarmen Gräsern bedeckt. Hier wachsen u.a. die Silberdistel, das Frühlings-Adonisröschen oder die Blaue Edeldistel. Gäste, die sich im Kurort aufhalten und zu wenig Zeit für Besichtigungstouren durch Reservate von Poniżcie haben, sollten dieses jedoch unbedingt sehen.

Busko-Zdrój – Rezervat „Zimne Wody“

Wir ermuntern auch zu einer Visite im Dorf Widuchowa ein, das in einer gewissen Entfernung zur Wanderroute liegt. Den Besucheraugen wird der äußerst interessante **Herrenhof im Spätrenaissancestil**, der im Jahre 1620 von dem damaligen Eigentümer der Güter, Mikołaj Krupko, gebaut wurde, mit Sicherheit nicht entgehen. Auf der grünen Wanderroute kann man auch die **Kirche zum Hl. Jacobus des Älteren** aus dem Jahre 1630 besichtigen, die sich im unweit von Busko liegenden Szczaworyż befindet. Es ist ein relativ ungewöhnliches Gebäude, das ein unregelmäßiges **Presbyterium**, ein

Widuchowa – Herrenhof

Szczaworyż – Kirche zum Hl. Jacobus des Älteren

kurzes Schiff besitzt, das mit einer **Stuckdekoration** im Spätrenaissancestil geschmückt ist mit im 18. Jh. beidseitig daran angefügten kleinen Kapellen sowie einen hohen Turm, dem ein neuerer Vorraum vorangeht. Das Ganze wurde auf dem Plan eines griechischen Kreuzes erbaut.

Radwege

Die Umgebung von Busko-Zdrój sind auch wunderbar geeignet Fahrrad-touristik zu betreiben. Gegenwärtig funktionieren auf diesem Gebiet zwei vollkommen professionell gekennzeichnete **Fahrradwege**. Der erste davon verbindet den Kurteil der Stadt mit attraktiven Erholungsgebieten an der Talsperre in Radzanów. Der Zweite - beginnt und endet, indem er eine

Wielicz – Naturdenkmal

Radzanów – Talsperre

Schlinge an der Kreuzung der Straßen Langiewiczza und Szaniecka in Busko-Zdrój bildet. Diese Strecke verläuft durch malerisch schöne Gebiete des Raumes Geschützter Landschaft von Szaniec. Auf dieser Route wurden vier überdachte Stellen für die Erholung aufgestellt. In direkter Nähe zur Strecke befinden sich zwei Naturdenkmäler - eine Waldkiefer in Wielicz sowie drei Stieleichen in **Kameduły**.

Touristische Autorouten

Durch das Gemeindegebiet von Busko-Zdrój verläuft auch eine für motorisierte Touristen gekennzeichnete **Route der Holzarchitektur der Świętokrzyskie Wojewodschaft**, welche die vorgenannten, in Busko-Zdrój und Chotelek (einst Chotelek Zielony) stehenden Holzkirchen.

Unter den thematischen Vorschlägen für im Gelände nicht gekennzeichnete touristische Autorouten lohnt es sich an dieser Stelle die durch die Gemeinde Busko-Zdrój verlaufende **gotische Route** zu erwähnen, die solche Orte miteinander verbindet, an denen Bauten in gotischem Stil entstanden sind. Auf dieser Route findet man neben den oben beschriebenen Orten wie Wiślica, Chotel Czerwony oder Goryslawice auch die unweit von Busko-Zdrój gelegene Dobrowoda oder Nowy Korczyn.

Dobrowoda – Kirche zur Hl. Maria Magdalena

Nowy Korczyn – Pfarrkirche zur Hl. Dreifaltigkeit

Kirche zur Hl. Maria Magdalena in Dobrowoda wurde in der 2. Hälfte des 14. Jh. durch die Stiftung des Krakauer Bischofs Florian errichtet. Die heutige intrigierende Gestalt des Sakralbaus ist das Ergebnis eines Umbaus aus den Jahren 1524–1525, wodurch das Gotteshaus spätgotische Eigenschaften erhielt. Die Kirche hat ein Schiff mit einem schmaleren und niedrigeren Presbyterium, an das vom Norden aus eine kleine Sakristei anliegt. Im Inneren der Kirche kann

Nowy Korczyn – Hl. Stanislaus Kirche

man über dem Schiff ein herrliches **Netzgewölbe** betrachten. In direkter Nähe des Gotteshauses kann man einen interessanten, hölzernen **Glockenturm** aus dem 18. Jh. sehen.

Nowy Korczyn – Mündung der Nida in die Weichsel

Nowy Korczyn – Fährfahrt über die Weichsel

Nowy Korczyn – das ist die nächste wahre „Denkmal-Schatzkammer“ von Podlitzie. Das wertvollste von ihnen ist die **Pfarrkirche zur Hl. Dreifaltigkeit und der Hl. Laurentius und Elisabeth**, deren heutiges Aussehen das Ergebnis eines im Jahre 1608 durchgeführten Umbaus ist. Einen besonderen Eindruck macht die manieristische **Westfassade** von 1630. Es lohnt sich auch die Aufmerksamkeit auf das wunderbare Gewölbe über dem Schiff und dem Presbyterium zu lenken, das mit einer **Stuckdekoration** verziert ist. In der Nähe der Pfarrkirche befindet sich das nächste monumentale Gotteshaus. Es ist die **Klosterkirche zum Hl. Stanislaus**, die in der 2. Hälfte des 13. Jh. von der Stiftung des Prinzen Boleslaus des Schamhaften, aus Ziegeln erbaut wurde. Die Innenausstattung des Gotteshauses, insbesondere die schöne **spätbarocke Polychromie** ist das Ergebnis von Umbauten, die vom 17.-18. Jh. stattfanden. Die Aufmerksamkeit zieht das Kirchenschiff und darin ein barockmäßig gebogener Regenbogenbalken mit der Gruppe der **Kreuzigung** auf sich. Das Bild des religiösen Lebens des ehemaligen Korczyn vervollständigen die **Ruinen der Synagoge von Nowy Korczyn**, die gegen Ende des 18. Jh. im klassizistischen Stil gebaut wurde.

Kajakroute

Chroberz – Anlegestelle an der Nida

Krzyżanowice Dolne – Flussabfahrt über die Nida

Nowy Korczyn – ist auch ein traditioneller Ort, in dem die **Wildflussfahrt über die Nida** endet. Ohne diese Route zu passieren kann man sich schwer vorstellen das Nidagebiet kennen zu lernen. Die Wildflussfahrt (je nach der Zahl der eingeplanten Tage) kann man in Sobków oder Motkowice, Pińczów, Chroberz oder in Wiślica beginnen. Nida – ist einer der schönsten Flüsse Polens. Wer ihn kennen lernt wird stets wieder hierher kommen.

KULTUR

Zyklische Veranstaltungen

Busko-Zdrój schwelgt im Reichtum. Es ist nicht nur ein idyllisches Land, da Milch und... Sulfidwasser fließt, aber auch ein dynamisch funktionierendes Kulturzentrum. Ein Aufenthalt in Busko-Zdrój lässt einen nicht nur aufleben, sondern heilt auch die Seele. Das Veranstaltungsprogramm ist reich und trifft sicherlich den Geschmack von verschiedenen Touristen und Kurgästen.

• Nationales Liedfestival des Wojtek Belon „Es erklinge Bukowina“

Diese im Mai organisierte Veranstaltung feiert die touristischen Lieder und die gesungene Poesie, die durch Das Kulturzentrum der Selbstverwaltung von Busko organisiert wird.

Nationales Liedfestival unter der Schirmherrschaft von Wojtek Belon

Silhouette Des Patronen

Der Leader der Wolna Grupa Bukowina – Wojtek Belon – kam am 14. März 1952 in Marienwerder zur Welt. Nach Busko-Zdrój zog Wojteks Familie im Jahre 1965. In den poetischen Werken des Bardens von Ponidzie finden wir sowohl die Satire über die Bequemlichkeit der populistischen Gesellschaft der siebziger Jahre, eine den Gedichten von Jerzy Harasymowicz nahe Ent-

Musikband Wolna Grupa Bukowina an der Bank von Wojtek Belon

Wojtek Belon

zückung über das Klima der Berglandschaft, als auch ein Lob an die Geradsinnigkeit des Lebens gewöhnlicher Menschen. In „Bellons“ Werken findet man auch Gedichte, die das Vergehen behandeln oder intime Texte, die von der Liebe sprechen. In den letzten Lyriken taucht eine tanatische Strömung auf, die Angst vor dem Tode präsentiert. Man kann auch biblische Themen darin finden. Der Songwriter war Gast auf der Bühne des Festivals Polnischer Lieder in Oppeln im Jahre 1981. Der Künstler starb am 3. Mai 1985 in Krakau. Sein Werk lebt jedoch bis heute. Im Jahre 1992 erhielt das Kulturzentrum der Selbstverwaltung von Busko den Namen Wojciech Belons, und 2008 wurde vor seinem Sitz die „Bank von Belon“ aufgestellt.

• Internationale Folkloretreffen in Busko

– zu dieser rauschenden Feier gegen Ende Mai kommen polnische und europäische Künstler, die in der Konzertmuschel des Kurparks den Reichtum der Volkskultur sowohl aus der nächsten Region wie aus Europa zeigen.

• Familienfest „Truskawkowe Świąto“ (dt. „Erdbeerfest“)

– die Bewohner von Błoniec-Nowa Wieś feiern im Juni die Tage der Busker Erdbeere Faworytka – eines der Naturgüter von Ponidzie. Da präsentieren sie sowohl erlesene, als auch traditionelle Gerichte, in denen diese Frucht und gleichzeitig Aphrodisiakum im Vordergrund steht.

• Erholungsveranstaltung „Witaj lato... – Świętojanki“ („Willkommen Sommer... Johannisfest“)

– dieses Juniereignis kündigt die Sommerferien an.

• Freilichtmalerei für Jugendliche

– zu Junitreffen mit der Kunst lädt das Kulturzentrum der Selbstverwaltung von Busko ein.

• Sommer mit Chopin

– der Juli im Kurort von Busko ist beherrscht von klassischer Musik. Musikstücke auf dem Klavier von Friedrich Chopin und anderer Virtuosen - sind Honig für die Seele der Bewohner und Touristen. Erhabene Polonaisen, sprungvolle Masurken, nostalgische Balladen, klassische Sonaten und fraktale Rondos lassen sich aus dem Konzertsaal des Sanatoriums „Marconi“ vernehmen.

Sommer mit Chopin

Internationales Folkloretreffen in Busko

Internationales Musikfestival unter der Schirmherrschaft von Krystyna Jamroz

• Internationales Musikfestival der Krystyna Jamroz

– diese prestigevollste Veranstaltung von Busko-Zdrój wird alljährlich Anfang Juli organisiert. Sie findet unter anderem im Kulturzentrum der Selbstverwaltung von Busko sowie in lokalen Kirchen statt, in der Kleineren Basilika in Wiślica, in der Synagoge in Pińczów und im Palast in Kurozwęki.

In dieser Zeit erweisen ausgezeichnete Künstler, die sich sowohl im In- wie auch im Ausland einer großen Anerkennung erfreuen, den regionalen Bühnen ihre Ehre durch ihre Anwesenheit. Die Konzerte verflochten sich üblicherweise mit Treffen mit berühmten Personen aus Kultur und Kunst. All dies stillt den Appetit aller, die nach Treffen mit der Kultur dürsten.

Silhouette Der Patronin

Wie Paris seinen Sperl (Edith Piaf), so hat Busko – seine Nachtigall – Krystyna Jamroz. Diese außergewöhnlich begabte Opernsängerin war geborene Buskerin. Sie kam am 29. August 1923 zur Welt. Ihre musikalische Ausbildung begann sie mit dem Klavierunterricht, und in der Kriegszeit bezog sie auch Gesangsunterricht in Warschau. Die ausgesprochen talentierte Künstlerin wurde auf polnischer und ausländischer Bühne als dramatischer Sopran mit einer reichen Klangmaterie berühmt. Ihr Debüt hatte sie im Jahre 1946 auf der Bühne der Breslauer Oper. Später war sie ein Star der Oper von Posen und des Großen Theaters in Warschau. Ihre ausdrucksvollsten Rollen (Halka, Aida oder Mutter Joanna in den *Täufel aus Loudun*) brachten ihr Popularität im In- und Ausland. Seit 1960 gab Sie Vorführungen in den Ländern der ehemaligen Sowjetunion, in Bulgarien, Ungarn, der Türkei und Rumänien. In den 70-er Jahren kam die Zeit, die Vereinigten Staaten zu erobern, wo sie die Zuhörer mit ihren Recitals und Sopranpartien in der II Symphonie von Mahler verzauberte. In ihrer vierunddreißigjährigen Karriere machte sie sich auch einen Namen, indem sie nicht vereinzelt in der Jury des Internationalen Vokalwettbewerbs (zum ersten Mal in Rio de Janeiro) Platz nahm. Sie hat zahlreiche Auszeichnungen in Empfang genommen, darunter das Kavalleriekreuz des Ordens der Wiedergeburt Polens (1964). Sie verstarb in Warschau, am 9. Juli 1986. Ein Jahr später wurde in eine Mauer des Krankenhauses „Krystyna“ in Busko-Zdrój eine Gedenktafel als Andenken an die Sängerin und im Jahre 1991 gab man ihren Namen einer Parkallee hinter den „Bädern“ von Busko. Krystyna Jamroz ist nicht nur als eine Person mit einer wunderschönen Stimme oder Erscheinung sondern auch mit einem solchen Charakter in Erinnerung geblieben.

Ponidzie Jazz Festiwal

• „Musik auf der Burg“ – Konzerte

– dies ist ein Vorschlag der Burg von Derslaw für beruhigende Juli- und Augustnachmittage.

• Toninvasion der Sommerferien – Konzertzyklus

– stellt das nächste Angebot des Kurortes für die Sommerferien dar. Um sich daran erfreuen zu können, muss man die Konzertmuschel im Kurpark sowie das Kulturzentrum der Selbstverwaltung von Busko (BSCK) besuchen.

• „Tage von Busko-Zdrój“

– das ist eine Veranstaltung, zu der die Stadt im August einlädt. Die Auftritte versammeln eine zahlreicher Teilnehmerkreis auf dem Platz vor dem BSCK.

• Ponidzie Jazz Festival – Konzerte

– das ist eine wirkliche Rarität für Jazz-Fans. Um an diesem Fest teilzunehmen lohnt es sich den Ort außerhalb der Saison, also im November, zu besuchen. Die Schirmherrschaft dieser Veranstaltung hat das BSCK.

• Nationale Fotografische Übersicht

– das ist eine einzigartige Gelegenheit um einen Einblick zu bekommen wie Busko-Zdrój aussieht, wenn es in auf einem Bild erstarrt. Ihre innovative und traditionelle Betrachtungsweisen zur Fotografie präsentiert ein Gros an Künstlern. Die Ausstellung findet im November statt.

Kulturelle Institutionen

Gebäude des BSCK

• Kulturzentrum der Selbstverwaltung von Busko des Wojtek Belon

al. Mickiewicza 22
www.bsck.busko.pl

Das Kulturzentrum der Selbstverwaltung von Busko (BSCK) funktioniert unter dem aktuellen Namen seit 1995. Die ursprüngliche Institution (das Kreiskulturhaus), aus der das BSCK entsprang, wurde bereits im Jahre 1964 ins Leben gerufen. Heute entwickelt sich das Zentrum dynamisch, aktiviert die Bewohner und sät mit offener Hand Wissen über die regionale Kunst auch außerhalb der Grenzen von Ponidzie.

Im Dezember 2010 startete am BSCK ein nicht kommerzielles Tonstudio. Eine Platte mit Weihnachtsliedern, die von Musikgruppen und Solisten aus Busko-Zdrój und der Umgebung ausgeführt wurden, war das erste fort umgesetzte Projekt.

Im Rahmen des BSCK wurde u.a. die Galerie „Antresola“ sowie die Theater-
szene von Busko gegründet, in deren Rahmen das Theater „Teatr NieWielki“
(dt. „Das NichtGroße Theater“) tätig ist. Unternehmungen, die dieser Insti-
tution unterstellt sind, sind dagegen: Kino „Zdrój“, Touristen-Information-
szentrum, Kammer für Regionale Sammlungen sowie Gemeinschaftsräume
in Dörfern. Am Zentrum hat man auch eine Musikschule gegründet. In der
Einrichtung werden auch Tanz-, Fotografie-, plastische und Musik-Work-
shops geführt. Jede Ecke dieser Einrichtung, die sich um die künstlerische
Bildung der Einwohner von Busko sorgt, duftet nach Kunst - Ausstellungen
finden sogar in den Vorhallen (in der Hauptvorhalle und im Obergeschoss)
statt. Vielmehr, die Werkstatt geht auch über den Gebäuderahmen hinaus
- vor dem Eingang heißt uns ein freundliches Denkmal willkommen - die
Bank von Wojtek Belon.

Erwähnenswert ist auch, das das BSCK Organisator vieler kultureller Veran-
staltungen ist.

• Kino „Zdrój“

al. Mickiewicza 22

www.bsck.busko.pl/pl/kino-zdroj.html

Wenn draußen was Wetter mal nass ist, kann man um sonst nach einem
besseren Ort suchen um seine Zeit zu verbringen. Am besten wissen das
Liebhaber der zehnten Muse. „Zdrój“ war bis Ende der fünfziger Jahre das
vergangenen Jahrhunderts das einzige Kino mit festem Sitz im ganzen
Kreis von Busko. Die Stars des silbernen Bildschirms konnte man damals im
Kurpark bestaunen, an der Stelle, an der heute das Gebäude des Restau-
rants „Victoria“ (einst „U Hanusza“) steht. In den 60-er Jahren wurden Filme
auch im parallel funktionierenden Kino „Przebój“ ausgestrahlt – im Gemein-
schaftsraum des Kreispräsidiums der Bürgermiliz. Seine Karriere war jedoch
schnell zu Ende, denn bereits im Jahre 1964, als „Zdrój“ in das Kreiskultur-
haus umzog.

• Öffentliche Stadt- und Gemeindebibliothek in Busko-Zdrój

Allgemein zugänglicher Internet-Lesesaal „Planeta“

os. Świerczewskiego 17

• Wojewodschafsbibliothek für Pädagogik in Kielce, Niederlassung in Busko- Zdrój

os. Świerczewskiego 17

Die Bibliothek ist seit 1949 in Betrieb. In ihren Sammlungen hat sie 39 Tsd.
Volumen. Im Rahmen der Bibliothek funktioniert auch ein Internetzentrum
für Multimediale Information - eine Stelle mit kostenlosem Internetzugang.

• Kammer für regionale Sammlungen - Museum von Busko

al. Mickiewicza 7

Die Eröffnung der Kammer ist datiert auf das Jahr 1990. Sitz der Institution
ist die stilvolle Vorkriegsvilla „Polonia“, in de auch die Galerie „Zielona“ zu fin-
den ist. Die Sammlung birgt Exponate aus den Bereichen Kunst, Archäologie,
Ethnografie, Geschichte, Militaria und Münzen. In der Kammer sind feste
Ausstellungen (die z.B. K. Jamroz gewidmet sind) und vorübergehende. Ein
Ausflug ins Museum ermöglicht Wissen über die Geschichte und die Bewoh-
ner des Landes von Busko zu erlangen. Es ist auch eine Chance, um mehr
über das Leben von Personen zu erfahren, die sich um die Stadt verdient

gemacht haben. Eine der festen Ausstellungen wurde der Erinnerung an
Krystyna Jamroz gewidmet.

• Galeria „Zielona“

al. Mickiewicza 7

Die Galerie ist eine von vier Schwesterabteilungen des Büros für Kunstaus-
stellungen in Kielce. Die Niederlassung wurde im Jahre 1989 eröffnet. Man
organisiert hier sowohl individuelle Ausstellungen, als auch Sammelausstel-
lungen von in- und ausländischen Künstlern, die sich mit der Zeichnung,
der Malerei, Bildhauerei, Grafik, Fotografie und der Weberei befassen. Die
Wände der Galerie schmückten Werken socher berühmter Künstler, wie
Stanisław Baj, Edward Dwurnik, Andrzej Mleczko, Eugeniusz Molski oder
Janusz Trzebiatowski. In der Galerie organisieren auch zahlreiche Künstler
von Busko ihre Ausstellungen, das wären Piotr Kaleta, Bogdan Władysław
Kowalczyk, Zbigniew Kowalewski, Leszek Kurzeja, Tamara Maj, Marek Waw-
ro wie auch der Betreuer der Galerie Bogdan Ptak. Die „Zielona“ beschäftigt
sich auch mit der Verlagstätigkeit und dem Verkauf von zeitgenössischen
Kunstwerken.

Salon-Kurorchester

Musik mildert Gepflogenheiten und - wie Untersuchungen beweisen - Be-
schwerden! Konzerte bilden somit nicht nur eine Promotion von Busko-
Zdrój, sondern sind auch Bestandteil des Kurprogramms der Residenten.
Das Orchester ist eine Ergänzung des Angebots des BSCK an die Stadtbe-

Konzert des Salon-Kurorchesters

wohner und sie besuchenden Touristen. Auftritte finden Donnerstags auf
dem Gelände des Zentrums, gelegentlich in den Heilbetrieben „Marconi“
und „Nida-Zdrój“, aber auch im 21. **Militärischen Rehabilitations- und Kur-
krankenhaus** statt. Im Sommer kann man sich der lindernden Wirkung der
Klänge auch in der Konzertmuschel hingeben, die sich im Kurpark befindet
sowie in anderen Objekten während des Internationalen Musikfestivals der
Krystyna Jamroz.

*Wenn schon von Auftritten von Künstlern die Rede ist, lohnt es sich an dieser
Stelle auf ein improvisiertes Ereignis von vor über 60 Jahren zurück zu kom-
men. In der Erinnerung älterer Bewohner hat sich diese ziemlich unalltägliche*

„Ausstellung“ eingepreßt. Auf ihren außergewöhnlichen Charakter hatten die Elemente Einfluss, aus denen eine Anlage aufgebaut wurde. Den Hauptpunkt dieser Ausstellung bildete nämlich ein um eine Mineralwasserquelle herum gestellte Reihe von... „Sławojki“! Hinter diesem rätselhaften Namen verbirgt sich nichts anderes als eine hölzerne Latrine. Sie hat diesen Namen erhalten „zu Ehren“ des Premierministers Felicjan Sławoj-Skladkowski, der einen Schatten über den Lebenskomfort des Bewohner dieser „Sonnenstadt“ geworfen hat. Er war Urheber für den Bau von Plumsklos in allen umliegenden Bauernhöfen, was ihren Eigentümern kuriosal erschien, und ordnete die Durchführung von verspotteten Sanitärkontrollen an. Wird als Wegbereiter des Happenings in Busko-Zdrój nun also Wojtek Belon angesehen, so kann man diese spontane Aktion der Jugendlichen (heute, da wir bereits einen Begriff kennen, der diese Spaßform in Worte fasst) als den ersten Busker flash mob (im engl. Wort wörtlich „blitzartiges Gedränge“; kurzes Ereignis, das in zufälligen Beobachtern die Verblüffung weckt) ansehen!

REGIONALE KÜCHE

Eine jede Region hat ihren eigenen Charakter. Die Besonderheit des jeweiligen kulturellen Gebietes spiegelt sich in der Geschichte, Kunst, Wesensart und der Kommunikation zwischen den Bewohnern, in der Üppigkeit der Tier- und Pflanzenwelt, aber auch - wovon in diesem Abschnitt die Rede sein wird - in der lokalen Küche wieder. Diese Einzigartigkeit verbildlichen hervorragend die lokalen Gerichte. Die regionale Küche ist Ausdruck der Sorge und die Tradition. Und diese hat in der Gemeinde Busko-Zdrój eine Lebenskraft ohne Gleichen. Welche Geschmacksrichtungen eröffnet uns Ponidzie? Sicherlich können wir damit rechnen, dass die Eindrücke unvergesslich bleiben und unser Gaumen dies hiesigen Leckerbissen für eine lange Zeit in Erinnerung behalten wird. Umsonst würde man in lokalen Supermärkten nach einer Inspirierung suchen – denn das, was in der Wojewodschaft Świętokrzyskie am wertvollsten ist, beziehen wir direkt aus der Natur.

Die Geschichte lehrt uns, dass Ponidzie eine arme Region war. Die Rezepte der hiesigen Delikatessen wurden mündlich weitergegeben. Die verbale Tradition hat die Eigenschaft, dass der Geschmack eines jeden Gerichtes von der Fantasie der Hausfrau abhängt. Kulinarische Gerüchte verbreiten sich nämlich sehr schnell, aber sie gehen mit dem Risiko einher einen Fehler zu machen. Was aber bietet uns jener Fehler anderes, als eine Geschmacksfeier, die Möglichkeit neue Aromen und einen Reichtum an Empfindungen? Wo uns unser Gedächtnis Streiche spielt, dort entsteht wahrster Genuss. Dadurch, dass jeder, der das Kochen liebt, trägt zu einem Gericht etwas von seinem eigenen Charakter bei, die Behausungen machen sich gegenseitig richtige Konkurrenz, um die Lorbeeren zu ernten. Die Bewohner von Ponidzie wissen, wohin sie sich begeben müssen, wenn sie sich eine nahrhafte Gans, eine hervorragende Ente oder Fisch unmittelbar aus der Nida erträumt haben. Die Gans von Siesławice schmeckt am erlesensten auf dem agrotouristischen Bauernhof „Brzoskwińowy Sad“ von Grażyna Korepta aus

Siesławice. Zarte Ente aus Stopnice – das ist ist ein Vorzeigegericht von Barbara Kapusta aus dem Gasthaus „Mateo“. Auf dem agrotouristischen Bauernhof „Dworek Staropolski“, der in Młyńcyska von Frau Zofia Guz geleitet wird, spielt der Stör königlicher Art auf dem Teller die erste Geige. Hervorragend wird sie zur Bohnenkuchen oder zum Bohnenimbiss passen, für die es sich lohnen wird nach Nowy Korczyn zu fahren. Um danach noch der

Verdauung etwas Gutes zu tun, gönnen wir uns noch einen Likör. Und hier ist die Auswahl schwer – die Liste an Getränken setzt sich auf eine breite Palette zusammen. Der erste Vorschlag ist der „Damaszka“-Likör auf Basis der berühmten Pflaumen von Barbara Kapusta. Man kann sie im Hotel „Mateo“ in Stopnica verkosten. Danach – ein Segen nach einem Braten – der Likör „Anyżówka Zdrojowa“, die bereits im 18. Jh. die Norbertanerinnenschwestern zubereiteten. Diesen Elixier kaufen wir in „Brzoskwińowy Sad“. Der dritte Likör in der Reihe – „Nalewka Sośniak“ – probieren wir inmitten des Rauschens von Kiefern und eines reißenden Baches, die das Gasthaus „Dworek Staropolski“ umgeben. Für den Nachtsch machen wir uns auf nach Błoniec. In einer Heferolle mit Erdbeeren, die durch den Verein von Landfrauen mit Frau Zofia Żyła voran zubereitet wird, ist der wahre Provinzcharakter verborgen – eine unvergleichliche Süße in der versteckten Herbheit der Erdbeere Faworytka von Busko. Wenn unser Besuch im gastfreundlichen Ponidzie in die Osterzeit fällt, wäre es die schwerste Sünde, wenn man das traditionelle Gebäck - Dzianie Wiślickie – nicht probieren würde. Dieses Vergnügen können wir Dank der Lied- und Tanzgruppe Wiśliczanie erfahren, der von Frau Jadwiga Krzak aus Wiślica in Zaum gehalten wird. Der Halbsüße Wein von unterm Berg Kapturowa Góra, der von Damian Galus auf dem agrotouristischen Hof „U Damiana“ hergestellt wird – ist eine wahre Ode an die Süße, welche das alles wunderbar ergänzt.

Damacha-Pflaume mit Zusatz von Tradition

Die ältesten Spuren ihres Anbaus führen sogar bis in die Gärten von Damaskus in Persien. Die Damacha ist eine alte, primitive Pflaumengattung. Sie weist eine seltene Widerstandsfähigkeit gegen Krankheiten auf und ihr nächster Vorzug ist ihre hohe Fruchtbarkeit. Diese wird in Ponidzie und im Becken von Solec erzeugt. Die herbstliche Ernte dieser Frucht wird für Hausgemachtes und zum Trocknen bestimmt – zu dieser Zeit sind die Pflaumen am süßesten. Die getrocknete Damacha geht hervorragend mit verschiede-

denartigen Fleischarten einher, sie ist auch ein unersetzliches Bestandteil von Backwaren und vieler Weihnachtsgerichte. Im Gedächtnis der ältesten Bewohner herrschen Obstsuppe mit Grieß, Kompott aus Trockenobst und Teigtaschen mit Füllung auf Basis der Damacha-Pflaume vor. Um die frischen Früchte zu verputzen muss man sich mit einem störrischen Fruchtfleisch plagen. Er ist einheitlich und fleischig, und somit kann man sich auf dem Weg zum Kern hin lange an ihrer Süße erfreuen. Man kann auch „Prażuchy“ probieren, also Obst, das sich im Trocknungsprozess befindet. Pflaumen dieser Gattung haben sich auf diesem Gebiet schon immer einer großen Beliebtheit erfreut, indem sie die hausnahen Baumgärten manch eines Bewohners der Umgebung von Busko schmückten.

Frau Barbara Kapusta, Eigentümerin des Gasthauses „Mateo“, beschäftigt sich schon seit mehreren Jahren mit der Promotion von Erzeugnissen aus der Damacha. Indem sie Pflaumen dieser Gattung als Fleischzusatz nutzt, ihre Süße mit dem Aroma von Kuchen komponiert, sie in Soßen ertränkt, in Bigos verloren gehen lässt und auch in einem regionalen Gericht – der Grüte mit Pflaumen – in den Vordergrund stellt, oder auch Likör daraus zaubert, schlägt sie eine elegante Brücke zwischen der Tradition und der Gegenwart. In ihrem Sitz bereitet sie auch Pflaumenmus zu, deren ungewöhnlicher Vorteil ist, dass kein Zucker hinzu gegeben werden muss.

Im Jahre 2005 nahm die Damacha-Pflaume den 1. Platz in der Kategorie Pflanzenerzeugnisse im Wettbewerb „Unsere kulinarische Erbschaft“ ein, und im Jahre 2006 erhielt sie den Preis der „Perle“.

Die Bohne aus Korczyn erntet Lorbeeren

Bohnenfelder sind schon vor vielen Jahrhunderten in die Tradition von Poniżcie eingegangen. Im 16. Jahrhundert wurde sie als Zierpflanze gehalten. Die geschmacklichen und gesundheitlichen Vorzüge dieses Gemüses lernte man einhundert Jahre später zu schätzen. Die einzigartige Bohne aus Korczyn in der Sorte Piękny Jaś erntet, gestärkt durch das Wasser aus der Umgebung der Nida von Anfang an Lorbeeren. Mit dem Anbau der Bohne begann man in der Umgebung von Nowy Korczyn in den 70-er Jahren des 20. Jh. und dauert bis heute ununterbrochen an.

Diese Pflanze wird auf dem Gebiet von vier Gemeinden angebaut: Nowy Korczyn, Wiślica, Opatowiec, Solec Zdrój und Pacanów. Durch das spezifische Mikroklima von Poniżcie zeichnet sich die Bohne von Korczyn durch eine hohe Fruchtbarkeit aus, insbesondere in der in dieser Region anzutreffenden fruchtbaren Erde. Sie ist proteinreich und in den trockenen Samenkörnern und noch nicht ganz reifen Schoten mit Samenkörnern wurde ein hoher Anteil an Mineralsalzen (mit einem Übergewicht an Phosphor und Calcium) sowie Vitaminen, besonders aus der B-Gruppe, festgestellt. Sie kann als Zusatz zu Fleischgerichten serviert werden, oder auch ein eigenständiges vegetarisches Gericht bilden. Ihr hoher Kaloriengehalt (250 Kilokalorien auf 100 Gramm Trockenmasse) trägt nämlich dazu bei, dass die Bohne aus Korczyn eine sehr sättigende Kost darstellt.

Was interessant ist, die Bohne hat hervorragende Heileigenschaften. In Pulverform streut man sie auf kranke Hautstellen, Wunden, Ekzeme, Verbrühungen. Aufgüsse und Extrakte aus dieser Pflanze wurden bei der Behandlung von Diabetes genutzt. Der Absud aus zerkleinerten Bohnenschoten ist heute allgemein genutzt, denn es mindert Beschwerden im Zusammenhang mit Nierensteinen, Rheumakrankheiten und Hauterkrankungen.

Zahlreiche Gerichte, die aus dieser Kulturpflanze zubereitet werden, wurden als wertvoll eingeschätzt und in Wettbewerben mit Preisen ausgezeichnet. Und somit, Bohnenfüllungen (mit Kräutern, Pilzen und Marzipan als Süßvariante) zu Pfannkuchen, die im Restaurant „Gościniec“ in Busko-Zdrój zubereitet werden, haben sich auf dem ersten Platz im Wettbewerb „Unsere kulinarische Erbschaft“ im Jahre 2004 platziert. Der Bohnenkuchen des Klassenclubs 4H aus dem Gymnasium in Nowy Korczyn hat den ersten Platz auf Ebene der Świętorzyskie Region in der Kategorie „Gericht für die Europäische Union“ im Gefecht um den „Gebäckmeister“ gemacht. Bohnenpfannkuchen erlangten im September 2003 Anerkennung, als sie den zweiten Preis in der dritten Ausgabe des Wettbewerbs „Unsere Kulinarische Erbschaft“ erhalten haben, der in Modliszewice stattfindet.

Die Bohne aus Korczyn hat am Wettbewerb „Unsere Kulinarische Erbschaft“ zum besten polnischen regionalen Lebensmittelprodukt teilgenommen. Sie erhielt im Jahre 2004 den Titel der „Perle“ auf der POLAGRA-Messe in Posen. 2007 wurde sie in die Liste der Traditionellen Produkte beim Minister für Landwirtschaft und Dorfentwicklung, und im Juli 2010 – ins Register als Geschützte Geografische Bezeichnung (ChOG) - eingetragen.

Erdbeere Faworytka aus Busko – Frucht der Geliebten

Die Geschichte des Anbaus dieses Obstes erzählen die ältesten Bewohner von Busko und Nowa Wieś. Wie mündliche Übertragungen angeben, wurden Erdbeerfelder in diesen Orten bereits in den 30-er Jahren des 20. Jh. angelegt. Auf die Vorzüge der Faworytka haben die kurörtlichen Bedingungen, die in Ponidzie herrschen, starken Einfluss. Nicht unbedeutend sind auch die entsprechende Geländeform und die traditionelle Anbautechnologie. Die Erdbeere aus Busko hat sich fest in die Literatur eingeschrieben. Über die Rolle, die diese Frucht in der Geschichte des hiesigen Volkes gespielt hat, lesen wir in einem Artikel von Aleksandra Imosa (Landwirtschaftliche Nachrichten, Wir lernen die Geschmacksrichtungen von Świętokrzyskie kennen, 6/2007):

Als die Kavaliere aus Błoniec zu ihren Auserwählten aus benachbarten Dörfern gingen, brachten sie den Fräulein keine Blumen, Perlkettchen oder Tüchlein mit, sondern eben Erdbeerkörbchen. Es heißt, dass die Liebeskraft der Erdbeeren so gewaltig war, dass aus diesem Grund Błoniec und Nowa Wieś wuchsen, die Bevölkerung nahm zu und immer größere Flächen wurden für den Anbau von Erdbeeren bestimmt.

Die Faworytka-Erdbeere wurde durch die Bewohner von Błoniec-Nowa Wieś. Man erfasste nämlich den Feiertag der Erdbeere, der alljährlich durch ein Fest gekrönt wird, das auf den Juni fällt.

Eine Auszeichnung im Wettbewerb „Unsere Kulinarische Erbschaft“ im Jahre 2006 und die Eintragung in die Liste Traditioneller Produkte beim Minister für Landwirtschaft und Dorfentwicklung im Jahre 2007 – das sind die höchsten Auszeichnungen, die der Erdbeere Faworytka aus Busko bisher verliehen wurden.

PRAKTISCHE INFORMATIONEN

Ämter und Institutionen

Stadt- und Gemeindevandamt Busko-Zdrój

al. Mickiewicza 10
Tel.: +48 41 370 52 00
Fax: +48 41 370 52 90
E-Mail: urzad@umig.busko.pl
promocja@umig.busko.pl (Stadt)
www.busko.pl

Kreislandratsamt in Busko-Zdrój

al. Mickiewicza 15
Tel.: 41 378 30 51 do 52
www.powiat.busko.pl

Kreisarbeitsamt

ul. Różana 2
Tel.: +48 41 378 30 54, +48 41 378 80 55

Finanzamt

ul. 12-go Stycznia 17
Tel.: +48 41 378 48 86, +48 41 378 10 69

Amtsgericht

ul. Kościuszki 5
Tel.: +48 41 370 18 15 bis 19

Kommunikation

PKS (Busunternehmen) in Busko-Zdrój S.A.

ul. Bohaterów Warszawy 118
Tel.: +48 41 378 24 81 bis 83
www.pks-busko.com.pl

Städtischer Busbahnhof

ul. Waryńskiego 29
Tel.: +48 41 378 35 49

Taxi – Taxistand

pl. Zwycięstwa
Tel.: +48 41 378 23 27

Notrufnummern

Rettungsdienst

ul. Partyzantów 4
Tel.: 999, +48 41 378 26 57

Kreiskommando der Staatlichen Feuerwehr

ul. Waryńskiego 29a
Tel.: 998, +48 41 370 89 30, +48 41 378 20 43
Tel.: 112 (vom Mobiltelefon aus)

Kreis-Polizeipräsidium

al. Mickiewicza 19
Tel.: 997, +48 41 378 92 05, +48 41 378 92 06

Stadtpolizei

al. Mickiewicza 10
Tel.: 986, +48 41 370 52 70, +48 41 370 52 72

ZEORK S.A. Energieversorgungsunternehmen der Region in Busko-Zdrój

ul. Bohaterów Warszawy 110
Tel.: +48 41 370 44 00

Gas-Notruf

ul. Waryńskiego 29 b
Tel.: 998, +48 41 378 20 64

Apotheken

ul. 1-go Maja 17, Tel.: +48 41 370 81 25
ul. Batorego 3, Tel.: +48 41 370 14 80
ul. Boh. Warszawy 65a, Tel.: +48 41 370 18 50
ul. Boh. Warszawy 106, Tel.: +48 41 370 85 80
ul. Kilińskiego 16, Tel.: +48 41 378 24 99
ul. Kościuszki 10, Tel.: +48 41 378 21 13
ul. Rzewuskiego 4, Tel.: +48 41 370 14 74
ul. Rzewuskiego 17, Tel.: +48 41 370 14 74
os. Sikorskiego 26, Tel.: +48 41 378 60 29
ul. Staszica 2a, Tel.: +48 41 378 37 80
ul. Targowa 4, Tel.: +48 41 370 80 60
pl. Zwycięstwa 10, Tel.: +48 41 378 34 88
pl. Zwycięstwa 30, Tel.: +48 41 370 14 42
ul. Wojska Polskiego 14, Tel.: +48 41 277 15 56

Krankenhäuser:

Szpital Rejonowy (dt. Regionalkrankenhaus) ZOZ

ul. Boh. Warszawy 67
Tel.: +48 41 378 24 01 bis 09

Ambulanzen

Przychodnia Rejonowa (dt. Regionalambulanz) nr 1

ul. Sądowa 9
Tel.: +48 41 356 71 10, +48 41 356 71 49

Przychodnia Rejonowa (dt. Regionalambulanz) nr 2

os. Sikorskiego 10
Tel.: +48 41 378 63 48

Przychodnia Uzdrawiskowa (dt. Kurambulanz)

Kurpark (hinter dem Sanatorium „Marconi“)
Tel.: +48 41 370 32 77

Ośrodek Zdrowia w Kołaczkowicach

Kołaczkowice 11
Tel.: +48 41 376 24 70

Ambulanz in Dobrowoda

Dobrowoda 24
Tel.: +48 41 378 15 27

Ambulanz in Szczaworyż

Szczaworyż 51
Tel.: +48 41 376 12 23

Banken

Bank Przemysłowo-Handlowy BPH S.A.

al. Mickiewicza 12
Tel.: +48 41 378 24 87 bis 88

Bank Pekao S.A.

I Niederlassung in Kielce
Niederlassung Nr. 2
pl. Zwycięstwa 25
Tel.: +48 41 378 32 90

Kredyt Bank S.A.

ul. Partyzantów 21
Tel.: +48 41 378 12 44

PKO Bank Polski S.A.

pl. Zwycięstwa 9
Tel.: +48 41 378 78 82

Bank Spółdzielczy in Busko-Zdrój

ul. Stefana Batorego 1a
Tel.: +48 41 378 26 59

Geldautomaten

Bank Spółdzielczy (Bankfiliale)

ul. Batorego 1a

BNP Paribas (Bankfiliale)

ul. Bohaterów Warszawy 11

Euronet („Centrum“ Feinkostladen)

ul. Bohaterów Warszawy 59

Bank Spółdzielczy

(Supermarkt „Kaufland“)
ul. Bohaterów Warszawy 114 a

Bank PKO B.P. S.A. (Bankfiliale)

pl. Zwycięstwa 9

Bank Przemysłowo-Handlowy BPH S.A. (Bankfiliale)

al. Mickiewicza 12

Bank PKO B.P. S.A. (BSCK)

al. Mickiewicza 22

Euronet („Biedronka“)

ul. Na Dole 2

Euronet („Media Expert“)

ul. Partyzantów 19

Kredyt Bank S.A. (Bankfiliale)

ul. Partyzantów 21

Bank Polskiej Spółdzielczości S.A.

(Kaufhaus „Lux“)

ul. Poprzeczna 4

Cash4You (Sanatorium „Włókniarz“)

ul. Rokosza 1

Bank Polskiej Spółdzielczości S.A.

(Verwaltung der „Uzdrowisko Busko-Zdrój“ S.A.)
ul. Rzewuskiego 1

Bank Pekao S.A. (Verwaltung der

„Uzdrowisko Busko-Zdrój“ S.A.)
ul. Rzewuskiego 1

Euronet („Centrum“ Feinkostladen)

os. Sikorskiego 9

Bank Polskiej Spółdzielczości S.A.

(Bankfiliale)
ul. Wojska Polskiego 2,

Towarzystwo Finansowe SKOK S.A.

pl. Zwycięstwa 8

Bank Przemysłowo-Handlowy BPH S.A. (Kaufhaus „Lotos“)

pl. Zwycięstwa 11

Euronet (Kaufhaus „Zenit“)

pl. Zwycięstwa 22

Bank Pekao S.A. (Bankfiliale)

pl. Zwycięstwa 25,

Reisebüros

Touristenagentur „DAL“

ul. Łagiewnicka 98
Tel./Fax: +48 41 378 60 56
E-Mail: dal@realnet.pl
www.dal.tbu.pl

Touristenagentur „TRAMP“

os. Piłsudskiego 11/43
Tel.: +48 41 378 10 71
Mobil: +48 501 672 290
E-Mail: biuro@tramp-busko.com
www.tramp-busko.com

Reisebüro des Busunternehmens PKS in Busko-Zdrój

ul. Boh. Warszawy 118
Tel.: +48 41 378 24 81 intern 232, 233
E-Mail: biuropodrozy@pks-busko.com.pl
www.pks-busko.com.pl/bp

Reisebüro „VENUS TRAVEL“

os. Kilińskiego 20
Tel.: +48 41 378 28 50
www.venustravel.pl
E-Mail: biuro@venustravel.pl

Touristenbüro „L'TOUR“

al. Mickiewicza 9
Tel.: +48 41 378 17 33, +48 41 370 80 34
E-Mail: info@ltour.pl
www.ltour.pl

Büro für touristische Dienstleistungen und Versicherungen

ul. Kopernika 1
Tel.: +48 41 378 48 83, +48 516 170 448
E-Mail: biuro@it.busko.com.pl
www.it.tbu.pl

Touristenzentrum „Euro-Travel“

Niederlassung: ul. Boh. Warszawy 7
Tel./Fax: +48 41 378 44 44
E-Mail: busko@euro.travel.pl
www.euro.travel.pl

Konferenzsäle

Kulturzentrum der Selbstverwaltung von Busko

al. Mickiewicza 22
Tel.: +48 41 378 23 19
www.bsck.busko.pl

Konferenzzentrum im Sanatorium „Marconi“

Kurpark
Marketingabteilung: Tel.: +48 41 370 87 50
E-Mail: marketing@ubz.pl
www.uzdrowiskobusko.pl

Hotel „Gromada“

ul. Waryńskiego 10
Tel.: +48 41 378 30 01 bis 04
www.hotलगromada.busko.com.pl

Sanatorium „Włókniarz“

ul. Rokosza 1
Tel.: +48 41 370 70 70
www.wlokniaz.pl

Touristeninformation

Zentrum für Touristeninformation in Busko-Zdrój

al. Mickiewicza 22 (BSCK-Gebäude)
Tel.: +48 41 370 10 22
www.busko.travel

Zentrum für Touristeninformation von Ponidzie

ul. Waryńskiego 38
Tel.: +48 41 370 86 50 do 51,
+48 41 378 14 64
www.busko.travel

Büro für touristische Dienstleistungen und Versicherungen

ul. Kopernika 1
Tel.: +48 41 378 48 83, +48 516 170 448
www.it.tbu.pl

Sport- und Erholungseinrichtungen

Schwimmbad, Badeanstalt

Städtisches Schwimmbad des Stefan Komenda

ul. Grotta 3a
Tel.: +48 41 378 85 49
www.plywalnia.busko.pl

Behandlungskomplex OPAL im 21. Militärischen Kur- und Rehabilitationskrankenhaus

(Schwimmbad, Sauna, Salzhöhle)
ul. Rzewuskiego 8
Tel.: +48 41 378 03 59
www.21wszur.pl

Badeanstalten

Radzanów (3 km von Busko-Zdrój) Erholungszentrum am Stausee

Gacki (12 km von Busko-Zdrój) Camping „Loch Ness“ Am Stausee

Sportplätze mit künstlicher Oberfläche

Fußballplatz

ul. Kościuszki 1
(am Komplex der Bildungsanstalten Nr. 1)
Tel.: +48 41 378 41 34, +48 663 120 755

Handballplatz

al. Mickiewicza 23
(am Schulkomplex für Technik und Informatik)
Tel.: +48 41 378 43 86

Mini-Golf-Feld

ul. Kościuszki 2a (Platz am MGOPS)
Tel.: +48 41 378 44 42
www.mgops.busko.pl

Multifunktionaler Sportplatzkomplex

ul. Grotta 3a
(am Städtischen Schwimmbad)
Tel.: +48 41 378 85 39

Sporthalle

Sporthalle

ul. Kusocińskiego 3
Tel.: +48 41 378 10 40

Tennisplätze

Sanatorium „Marconi“

Kurpark
Tel.: +48 41 370 30 00

Sanatorium „Włókniarz“

ul. Rokosza 1
Tel.: +48 41 242 87 79

Sanatorium „Nida-Zdrój“

ul. Rzewuskiego 9
Tel.: +48 41 378 24 91

Sportkomplex

ul. Kusocińskiego 3
Tel.: +48 41 378 85 49

Pferdetouristik

Reitzentrum „Hipolandia“

Zbludowice
Mobil: +48 501 371 954

Reitzentrum für Hippotherapie „Rancho“

Wolica 23
Tel.: +48 41 378 74 67

Pferdetherapie, Ausritte - Anna und Piotr Agatowski

Łagiewniki 121
Tel.: +48 41 379 80 17
Mobil: +48 604 062 077

Fahrradverleih

„Uzdrowisko Busko-Zdrój“ S.A.

ul. Rzewuskiego 1
Tel.: +48 41 370 32 81
www.uzdrowiskobusko.pl

Fahrradverleih - „Zamek Derśława“

al. Mickiewicza 18
Tel.: +48 41 378 85 47
www.derslaw.busko.com.pl

Wypożyczalnia sprzętu rehabilitacyjnego - „Włóknierz“

ul. Rokosza 1
tel. +48 41 378 84 94

Verleih von Sportausrüstung – „Sanato“

ul. 1-go Maja 29
Tel.: +48 41 378 19 48
www.sanato.com.pl

Kajakfahrten

Agrotouristischer Betrieb

„Nad Nidą“, Mirosława und Marek Durlej

Krzyżanowice Średnie 39,
28-400 Pińczów
Mobil: +48 692 971 496; +48 666 915 108
www.kajaki.limesnet.com

Städtisches Zentrum für Sport und Erholung

ul. Pałęki 26
28-400 Pińczów
Tel.: +48 41 357 20 44
www.mosir.pinczow.com.pl

Touristisches Unternehmen „Kajakiem.pl“ Anita Górecka

ul. Rakowska 29
28-300 Jędrzejów
Mobil: +48 600 288 375
www.kajakiem.pl

Wasserklub „Nida“ Polnischer Touristen- und Landeskundeverein

Niederlassung in Busko-Zdrój
ul. Wojska Polskiego 31
28-100 Busko-Zdrój
www.pttkbusko.pl

Organisation von Flügen und Mikroflügen

Regionaler Aeroklub in Pińczów

ul. Zacisze 7/16
28-400 Pińczów
Mobil: +48 668 409 128
www.arp.pinczow.com

Eisbahn

Kunsteisbahn (in der Saison)

ul. Grotta 3a
(am Städtischen Schwimmbad)

Angebot von Kureinrichtungen

„Uzdrowisko Busko-Zdrój“ S.A.

ul. Rzewuskiego 1
Tel.: +48 41 370 32 00
Tel./Fax: +48 41 378 41 54
www.uzdrowiskobusko.pl

Sanatorium „Marconi“

Kurpark
Tel.: +48 41 370 30 00
Zentrale Buchung:
Tel.: +48 41 370 31 51, +48 41 370 31 52
E-Mail: rezerwacja@ubz.pl

Sanatorium „Mikołaj“

ul. 1-go Maja 3
Tel.: +48 41 370 32 26

Sanatorium „Willa Zielona“

ul. 1-go Maja 39
Tel.: +48 41 370 32 73

Kurkrankenhaus „Krystyna“

ul. Rzewuskiego 3
Tel.: +48 41 370 32 00

Kurkrankenhaus „Oblęgorek“

ul. 1-go Maja 19
Tel.: +48 41 370 33 32

Sanatorium „Oblęgorek II“ (Willa „Stefan“)

ul. Spokojna 4
Tel.: +48 41 370 18 81, +48 41 370 33 24

Spezialistisches Orthopädie- und Rehabilitationskrankenhaus „Górka“

ul. Starkiewiczza 1
Tel.: +48 41 370 34 00, +48 41 370 34 51
+48 41 378 40 18
www.szpitalgorka.pl

Sanatorium „Astoria“

ul. Starkiewiczza 19
Tel.: +48 41 378 80 67
www.astoria.tbu.pl

Sanatorium „Nida-Zdrój“

ul. Rzewuskiego 9
Tel.: +48 41 378 24 91 bis 93
www.sanatorium-nida.pl

Sanatorium „Rafał“

ul. Topolowa 2
Tel.: +48 41 378 39 68, +48 41 378 21 62
www.rafał.busko.com.pl

Sanatorium „Słowacki“ Spa

ul. 1-go Maja 33
Tel.: +48 41 378 78 79, +48 41 370 80 95
+48 41 370 80 96
www.slowacki.busko.pl

Sanatorium „Włóknierz“

ul. Rokosza 1
Tel.: +48 41 370 70 00, +48 41 370 70 70
www.wloknierz.pl

Sanatorium „Zbyszko“

ul. 12 -go Stycznia 2, ul. 1-go Maja 6
Tel.: +48 41 378 25 66 wew. 303
Mobil: +48 604 606 062
www.sanatoriumzbyszko.pl

21. Militärisches Kur- und Rehabi- litationskrankenhaus

ul. Rzewuskiego 8
Reservierung: +48 41 378 03 85
Rezeption: Tel.: +48 41 378 09 00
Zentrale: Tel.: +48 41 378 24 17
www.21wszur.pl

Behandlungs- und Rehabilitati- onsbetrieb „Natura“

ul. Chopina 9
Tel./Fax: +48 41 378 70 56
www.natura.med.pl

Übernachtungsan- gebot

Hotels

Hotel „Gromada“

ul. Waryńskiego 10
Tel.: +48 41 378 30 01 bis 04
www.hotelgromada.busko.com.pl

Hotel „Pod Świerkiem“

ul. Waryńskiego 38
Tel.: +48 41 378 28 54, +48 41 378 14 64
www.hotelura.realnet.pl

Pensionen

Pension „Milenium“

ul. Waryńskiego 15
Tel.: +48 41 378 43 73
www.pensjonatmilenium.pl

Pension „Sanato“

ul. 1-go Maja 29
Tel.: +48 41 378 19 48
www.sanato.com.pl

Pension „Zamek Derśława“

al. Mickiewicza 18
Tel.: +48 41 370 85 47
Mobil: +48 605 133 041
www.derslaw.busko.com.pl

Villen

Villen „Anna“ und „Margaretka“

ul. Słoneczna 9
ul. Bajkowa 12
Tel.: +48 41 378 35 57
Mobil: +48 515 175 077
www.straub.tbu.pl

Villa „Bolesław

ul. 12 -go Stycznia 9
Tel.: +48 41 378 23 97

Villa „Dorotka“

ul. Rokosza 11
Tel.: +48 41 378 23 18
Mobil: +48 600 454 635
www.salondorotka.pl

Villa „Elżbieta“

ul. Kusocińskiego 4
Tel.: +48 41 378 32 56

Villa „Ewa“

ul. Kusocińskiego 4a
Tel.: +48 41 378 14 73
Mobil: +48 600 121 793
www.willaewa.eu

Villa „Ewusia“

ul. Wieniawskiego 4
Tel.: +48 41 378 35 42

Villa „Gosia”

ul. 1-go Maja 23a
Tel.: +48 41 378 16 30
www.willa.gosia.prv.pl

Villa „Henczel”

ul. Słoneczna 11
Tel.: +48 41 378 26 25
Mobil: +48 605 734 908
www.wypoczywajunas.pl/henczel

Villa „Honoratka”

ul. Słoneczna 10
Tel.: +48 41 378 33 73
www.willahonoratka.tbu.pl

Villa „Maciej”

ul. Słoneczna 15
Tel.: 41 378 18 77
Mobil: +48 604 46 45 13
www.willamaciej.tbu.pl

Villa „Marcel”

ul. Słoneczna 23
Tel.: +48 41 378 37 89
Mobil: +48 601 504 704
www.willamarcel.pl

Villa „Muza”

ul. Starkiewiczza 9
Tel.: +48 41 378 80 34
Mobil: +48 793 463 999
www.willamuza.com

Villa „Parkowa”

ul. Waryńskiego 4
Tel.: +48 41 378 40 01
Mobil: +48 604 980 750

Villa „Paulinka”

ul. Bajkowa 6
Tel.: +48 41 378 29 69

Villa „Rys”

ul. Kusocińskiego 8
Tel.: +48 41 378 37 19
www.busko-zdroj.com/rys

Villa „Słoneczna”

ul. Słoneczna 18
Tel.: +48 41 378 78 32
Mobil: +48 728 633 533
www.willasloneczna.com.pl

Villa „Ula”

ul. Kusocińskiego 16
Tel.: +48 41 378 32 11

Villa „Zacisze”

ul. 1-go Maja 25
Tel.: +48 41 378 26 50

Gästezimmer

Kulturzentrum der Selbstverwaltung von Busko

al. Mickiewiczza 22
Tel.: +48 41 378 23 19
www.bsck.busko.pl

Cupryjak Barbara

ul. Słowackiego 7
Tel.: +48 41 378 29 85

Czech Władysława

ul. 12-go Stycznia 12
Tel.: +48 41 378 33 06

Gładys Piotr

ul. Słoneczna 14
Mobil: +48 600 723 138

Godzwon Władysław

ul. Słoneczna 2
Tel.: +48 41 378 43 19

Gwiaździński Krzysztof

ul. Chopina 4
Mobil: +48 512 195 152
www.starr.pl

Kleines Hotel „Golden Sun”

ul. Bajkowa 9
Tel.: +48 41 378 45 71, +48 41 370 19 00
www.goldensun.busko.com.pl

Kawalczuk Bożena

ul. Słoneczna 3
Mobil: +48 668 163 678

Klepacz Pelagia

ul. Słoneczna 1
Tel.: +48 41 378 27 48

Mieleniewska Władysława

ul. Kwiatowa 15
Tel.: +48 41 370 12 45

Oszywa Henryk

ul. Chopina 1
Tel.: +48 41 378 43 68
Mobil: +48 507 655 786

Puchała Wanda

ul. 1-go Maja 8
Tel.: +48 41 378 25 28

Radosz Krystyna

ul. Słoneczna 4
Tel.: +48 41 378 26 20

Rogowicz Jerzy

ul. Waryńskiego 13
Tel.: +48 41 378 33 55

Sagan Władysława

ul. Korczyńska 14
Tel.: +48 41 378 71 06

Siwiec Kazimierz

ul. Armii Krajowej 3
Tel.: +48 41 378 23 63
Mobil: +48 607 881 448

Skoczylas Danuta

ul. 12-go Stycznia 4
Tel.: +48 41 378 21 36
Mobil: +48 662 624 506
www.busko.org.pl

Stolarek Lucyna

ul. Słoneczna 11a
Tel.: +48 41 378 29 43

Trela Daniela

ul. Słoneczna 6
Tel.: +48 41 378 40 28

Walkiewicz Jerzy

ul. Słoneczna 7
Tel.: +48 41 378 21 27

Wilniewicz Lidia

ul. Słoneczna 5
Mobil: +48 519 564 399

Gasthof Panama

Skorzów 63
Tel.: +48 41 376 13 12
www.zajazdpanama.pl

Zalecka Ewa

ul. Słoneczna 16
Tel.: +48 41 378 41 05

Agrotouristische Bauernhöfe

Agrotouristischer Verein „RELAX” in Busko-Zdrój

Informationsstelle: Grażyna Korepta
Tel.: +48 41 378 47 68
Mobil: +48 692 425 376

Renata und Damian Galus – „U Damiana”

Pęczelice
Mobil: +48 600 884 958; +48 600 213 910
www.agro.galus.busko.pl

Małgorzata und Wojciech Grochowina – „Pod lasem”

Widuchowa 6
Tel.: +48 41 376 21 01

Grażyna Korepta – „Brzaskwiniowy Sad”

Siesławice 193
Tel.: +48 41 378 47 68
Mobil: +48 692 425 376

Zofia Guz – „Dworek Staropolski”

Niziny 159
28-142 Tuczępy
Tel.: +48 41 353 31 91
Mobil: +48 606 708 377
www.dworekstaropolski.pl

Poros Barbara – „Po Rosie”

ul. Zdrojowa 7, Zbludowice
Mobil: +48 503 672 914
www.porosie.ugu.pl

„Rancho”

Wolica 36
Tel.: +48 41 378 74 67
Mobil: +48 509 224 553
www.ranchowolica.yoyo.pl

Małgorzata und Zbigniew Drozdowski

Strzałków 64
28-130 Stopnica
Mobil: +48 608 457 302

Alina Szostak – „Dom nad Łakami”

ul. Podgrodzie 2
28-160 Wiślica
Tel.: +48 41 379 21 53

Michał Grzegorzczuk

Widuchowa 25
Mobil: +48 602 710 622

Anna und Piotr Agatowski

Łągiewniki 121
Tel.: +48 41 379 80 17
Mobil: +48 604 062 077

Leszek Pośpiech

Kotki-Budy 125
Tel.: +48 41 353 17 75

Longin und Lucyna Podkowa

Rzegocin 26
28-136 Nowy Korczyn
Tel.: +48 41 377 13 41
Mobil: +48 605 421 198

Krystyna und Jan Stojek

Górki
28-160 Wiślica
Tel.: +48 41 379 90 32

Emilia und Ryszard Czajka

Królewnice 93
28-512 Bejsce
Tel.: +48 41 351 10 57
Mobil: +48 502 318 454

Eleonora Bąk

Szczeglin 30
28-130 Stopnica
Mobil: +48 502 481 220

Barbara Kapusta

ul. Piotrowskiego 41
28-130 Stopnica
Tel.: +48 41 377 94 09
Mobil: +48 509 527 677

Gastronomie

Restaurants

„Belwederska”

ul. 1-go Maja 10
Mobil: +48 601 836 017

„Cynamon”

al. Mickiewicza 22
Tel.: +48 41 356 61 69
Mobil: +48 724 655 059
www.cynamon-busko.pl

„Gościniec”

al. Mickiewicza 18
Tel.: +48 41 378 85 47
Mobil: +48 663 147 307
www.derslaw.busko.com.pl

Gasthof „Panama”

Skorzów 63
Tel.: +48 41 376 13 12, +48 41 378 70 98

„Parkowa”

ul. Waryńskiego 1
Tel.: +48 41 378 40 01

„Pod Flagami”

ul. 12-go Stycznia 9
Tel.: +48 41 378 23 97

„Pod Świerkiem”

ul. Waryńskiego 38
Tel.: +48 41 378 28 54
www.busko-zdroj.com/podswierkiem

„Retro”

ul. Kościuszki 60
Mobil: +48 510 193 339

„Słowacki”

ul. 1-go Maja 33
Tel.: +48 41 378 78 79, +48 41 370 80 95
+48 41 370 80 96
www.slowacki.busko.pl

„Victoria”

Park Zdrojowy
Tel.: +48 41 378 33 84
Mobil: +48 606 506 237
www.victoria.busko.com.pl

„U Macieja”

ul. Słoneczna 15
Tel.: +48 41 378 18 77

„Victoria II” im Hotel Gromada

ul. Waryńskiego 10
Tel.: +48 41 378 30 01 bis 04
www.hotelgromada.busko.com.pl

„VIP Club”

ul. Partyzantów 27
Tel.: +48 41 378 18 47
Mobil: +48 607 042 605

Bars

Abdul Kebab

ul. Młyńska 14
Mobil: +48 888 111 005

Bar Bistro Jagienka

al. Mickiewicza 6
Tel.: +48 41 378 17 18

Bar Imbis

ul. Kilińskiego 3
Tel.: +48 41 378 17 77

Bar Zbyszko

al. Mickiewicza 4
Tel.: +48 41 378 29 07
Mobil: +48 510 193 338

Wirtshäuser

Wirtshaus „Pod Strzechą”

ul. Kilińskiego 5
Tel.: +48 41 378 41 95

Wirtshaus „U Chłopa”

ul. Kościuszki 34
Tel.: +48 41 378 84 18

Cafés

Café Konditorei Banatkiewicz

al. Mickiewicza 9a
Tel.: +48 41 378 32 55

Café „Śnieżka”

al. Mickiewicza 2a
Tel.: +48 41 378 14 88, +48 41 378 27 61

Café im Kurpark Zdrojowy

Tel.: +48 41 378 37 93

Café in der Pension Sanato

ul. 1-go Maja 29
Tel.: +48 41 378 19 48, +48 41 378 19 51

Café „Letnia Grota”

Park Zdrojowy

Café „Sęczek”

ul. Rzewuskiego 8 (am 21. WSzU-R)
Tel.: +48 41 378 03 43

Café „Smak Kawy i Herbaty”

ul. Rokosza 1 (am Sanatorium Włókniarz)
Tel.: +48 41 378 79 70

Kur-Café

ul. Rzewuskiego 6
Tel.: +48 41 370 34 66

Klub Piwniczka

ul. Rzewuskiego 9
(am Sanatorium Nida-Zdrój)

Lazuryt Café

ul. Rzewuskiego 8
(am 21 WSzU-R im Behandlungskomplex „OPAL”)
Mobil: +48 604 192 139
www.lazurytcafe.pl

Eis-Café Dolce Vita

ul. Bohaterów Warszawy 24
Mobil: +48 796 851 615

Pizzerias

Pizzeria „Bafra”

ul. Bohaterów Warszawy 14
Mobil: +48 796 638 882, +48 510 555 335

Pizzeria „Corleone”

al. Mickiewicza 9
Tel.: +48 41 378 19 25
Mobil: +48 696 527 527

Pizzeria „Pizza Full”

ul. Korczaka 3
Mobil: +48 514 983 141, +48 696 701 071
www.pizzafull.pl

Pizzeria „Pub 105”

pl. Zwycięstwa 8
Tel.: +48 41 378 37 84, +48 41 378 22 40

Pizzeria „Royal”

ul. Kopernika 8
Mobil: +48 509 484 884, +48 787 600 031

Pizzeria „Zbyszko”

al. Mickiewicza 4
Tel.: +48 41 378 29 07
Mobil: +48 510 193 338

Pubs, Discos

Amnezja Pub

ul. Kilińskiego 3
Mobil: +48 888 829 127

Club Heaven

PKP Bahnhofsgebäude,
ul. Waryńskiego
Mobil: +48 509 324 778

Klub Imperium

ul. Widuchowska 198
Tel.: +48 41 378 18 58, +48 41 378 72 13

Orange Pub

ul. Słowackiego 41

Pub Magma

ul. Partyzantów 17
Mobil: +48 664 575 692

Pub 105

pl. Zwycięstwa 8
Tel.: +48 41 378 37 84, +48 41 378 22 40

Scalar Club

ul. Partyzantów 1
Mobil: +48 788 077 597

Text:

Magdalena Koper und Michał Jurecki

Redaktion und Korrektur:

Magdalena Koper

Übersetzung im Auftrag der Gemeinde Busko-Zdrój:

Lidex

Photos:

Dariusz Krakowiak

und

Archiwum UMiG Busko-Zdrój (S. 10, 12, 46, 47)

Fotolia (S. 48, 49, 50)

Piotr Kaleta (S. 21, 23, 25, 26-27, 37, 40, 41, 42)

Jarosław Kruk (S. 40)

Jacek Wcisło (S. 40)

Uzdrowisko Busko-Zdrój S.A. (S. 12)

NOVAstudio (Visualisierung S. 17)

Grafische Bearbeitung und Zusammensetzung:

Karolina Otulakowska

Sebastian Person

Herausgegeben im Auftrag von:

Gemeinde Busko-Zdrój

al. Mickiewicza 10

28-100 Busko-Zdrój

Tel. + 48 41 370 52 00

Fax + 48 41 370 52 90

e-mail: urzad@umig.busko.pl

www.busko.pl

Busko-Zdrój 2011**Herausgeber:**

DDK Edition

ul. Obozowa 4

60-289 Poznań

Tel. + 48 61 868 65 75

www.ddkedition.com.pl

© Copyright by DDK Edition

ISBN: 978-83-61539-07-0

ISBN: 978-83-61539-07-0

 Zdrój

OSB

**PROGRAM
REGIONALNY**
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

WOJEWÓDZTWO
ŚWIĘTOKRZYSKIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

...dla rozwoju Województwa Świętokrzyskiego...

Projekt „Kampania promocyjna Miasta i Gminy Busko-Zdrój oraz utworzenie centrum informacji turystycznej” współfinansowany przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego

Курортная гмина
Буско-Здруй

Zdrój

S

B

B

Курортная гмина Буско-Здруй

Уважаемые Дамы и Господа!

Буско-Здруй (Busko-Zdrój) – это гостеприимный и дружелюбный город, который может гордиться многими (не только лечебными) достоинствами..., одним словом – это жемчужина региона Понидзе (Ponidzie) и Свентокшиского воеводства (województwo świętokrzyskie). Так одним предложением я могу порекомендовать Вам это замечательное место.

Таких достоинств у Гмины Буско-Здруй намного больше. Это не только известная в мире сульфидная вода, но также многочисленные условия для туризма и отдыха и важные культурные события.

В области туризма и отдыха я рекомендую, прежде всего, прогулочные маршруты, велосипедные трассы и живописный, старинный Курортный парк XIX века. Стоит также посетить Купальни („Łazienki”), деревянный костел св. Леонарда (kościół pw. św. Leonarda) и часовню св. Анны (kaplica św. Anny).

А ранее упомянутые культурные мероприятия? Международный музыкальный фестиваль им. Кристины Ямроз (Międzynarodowy Festiwal Muzyczny im. Krystyny Jamroz), Лето с Шопеном (Lato z Chopinem), Международные Буские встречи с фольклором (Międzynarodowe Buskie Spotkania z Folklorem), Ponidzie Jazz Festiwal или Всепольский музыкальный фестиваль им. Войтека Белона «Пусть звучит Буковина» (Ogólnopolski Festiwal Muzyczny im. Wojtka Belona „Niechaj zabrmi Bukowina”) – говорят сами за себя.

Мест, которые стоит увидеть и культурных мероприятий, участие, в которых является настоящим праздником для души, в Гмине Буско-Здруй очень много. Вы сами убедитесь в этом, ознакомившись с настоящей брошюрой.

Поэтому, приглашаю Вас посетить «солнечный город» и ознакомиться с чудесным регионом, каким, несомненно, является Понидзе.

Вальдемар Сикора (Waldemar Sikora)
Бургомистр Города и Гмины Буско-Здруй

Буско-Здруй

Вырастает из ракушки региона Понидзе как маленькая, но драгоценная жемчужина.

О гмине

Расположенная на север от долины Ниды гмина Буско-Здруй, основана, главным образом, на цепи Вуйчаньско-Пинчевского горба (Garb Wójczański-Pińczowski), на которой, в значительной степени раскинулся сам город Буско. Юго-восточная часть гмины географически относится к Солецкой мульде (Niecka Solecka). Территория, расположенная с противоположной стороны горба, находится в пределах Шанецкого плоскогорья (Płaskowyż Szaniecki). В настоящее время площадь гмины Буско-Здруй составляет 236 км². Площадь самого города составляет 12,28 км². На территории всей гмины в настоящее время проживают более 32,5 тысяч человек, из них, 17 тысяч, это жители г. Буско. К данному числу следует прибавить более 50 тысяч курортников, которые в течение года прибывают сюда за здоровьем и красотой.

Герб города Буско-Здруй очень напоминает солнце, и, как утверждают жители, это не случайно. Буско-Здруй уже давно считается самой солнечной польской здравницей. В июле, который является самым теплым месяцем, средняя температура достигает здесь около 24°C, в свою очередь, в январе – самом холодном месяце в году – средняя суточная температура составляет около –6°C.

История города и здравницы

Буско-Здруй вырастает из ракушки региона Понидзе как маленькая, но драгоценная жемчужина. Город расположен на склонах Вуйчаньско-Пинчевского горба, достигающего в этом месте высоты 230 м н.у.м., на северо-восток от реки Ниды. Специфическое положение города позволяет его жителям видеть, как маячащие вдали Свентокшиские горы, так

и обширную долину Ниды, сердце региона Понидзе. Город расположен всего в 80 км от столицы Малопольши (дорога национального значения 776). В городе находится Районное староство, а также Городская и гминная администрация. Город расположен рядом с дорогой Кельце – Тарнув (дорога воеводского значения 73).

История г. Буско овеяна легендой, которая гласит, что в этом живописном городе – бывшем когда-то поселком – росли огромные буки.

В стране огромных болот,
Посередине царит большой холм,
На этом холму - буковая роща,
Старый бук, да молодой.¹

Название населенного пункта Буско, несомненно, не является случайным. Однако, как показывает этимология, оно происходит от слов bug, buga, обозначающих пойму и места, где бьют ключом серно-соленые источники, а не от названия вида дерева. Языковеды указывают на сходство вышеуказанных слов и термина bugaj, который обозначает место, расположенное над водой. И только шаг отделяет нас от русского слова буга – низменных речных берегов, поросших ивняком.

Этимология опровергает легенды. Как показывает проведенный выше анализ, уверенность в том, что основой для названия города стала буковая роща, является ошибочной. Природа четко определяет условия, в которых может разрастаться бук. Подмокшие места вокруг Нидзянской мульды (Niecka Nidziańska), несомненно, не позволили бы этим лесам буйно разрастаться. Поэтому не стоит отправляться в утопическое путешествие

¹ Цит. по Franciszek Rusak, Buskie legendy, Busko-Zdrój 2002, s. 8.

Busko, źródłem mineraloem sławne.

В страну трясины и болота,
Где огромный бук рождает орехи...²

Корни г. Буско восходят к XII в. Первое упоминание о населенном пункте Буско (Бугско) содержится под датой 1166 г. Оно находится в папской булле и в хронике Краковского епископства. Город был тогда селением пастырей, в котором выращивались лошади для княжеских дружин. Об имуществе заботился тогда рыцарь Дзержо герба Янина (Dzieżko herbu Janina), известный также в преданиях как Дзержислав (Dzierżysław) или Дерслав (Dersław).

Во второй половине столетия, на средства частных пожертвований в Польше создавались норбертанские аббатства. Они контрастировали с распространенным в то время саном «светских каноников». В монастырях ордена премонстрантов правил Святого Норберта, дом находили лица обоих полов – выходцы из магнатских семей и богатого рыцарства. Именно Дзержо (вместе с Плоцким епископом Витом (Wit), который был его братом) в 1180–1186 годы перевел в Буско женский монастырь ордена норбертанок.

Согласно воле магната, записанной в завещании, приблизительно, в 1190 г., имущество рыцаря должно было перейти в собственность монастыря. Надпись на датированной XVI столетием таблице, встроенной в наружную стену здания монастыря гласит, что смерть настигла Дерслава из Хотля в 1241 г. История гласит, что он погиб из рук татар, нападение, которых закончилось разрушением селения. Можно предполагать, что Дзержо принимал участие в битве под Хмельником и погиб именно тогда.

Начало XIII столетия открыло новый раздел в истории г. Буско. Очень важную страницу в истории города записало открытие больших соляных залежей. Ценный комок галита оказался важным этапом на пути к развитию селения. Благодаря находке, монастырь получил торговые привилегии, которые позволяли эксплуатировать соляные залежи и варить соль. Это совершил князь Болеслав Стыдливый (Bolesław Wstydlivy) в 1252 г.

Буско переживало период расцвета. Доказательством процветания стало получение селением в 1287 г. из рук краковского князя городских (магдебургских) прав. Своим основанием на земле верхней приходской деревни, город обязан инициативе настоятельницы женского монасты-

ря Агнешки (Agnieszka) и препозита (старшего из каноников капитула) Германа (Herman). Право на основание было подтверждено Владиславом Ягелло (Władysław Jagiełło) (1412) и Сигизмундом Старым (Zygmunt Stary) (1537).

Первые годы XIV в. не были удачными для г. Буско. Наемники краковского епископа Яна Мускаты (Jan Muskata), сражавшиеся с Владиславом Локетком (Władysław Łokietek), полностью разграбили город. К счастью оказалось, что, травестируя слова Игнация Красицкого (Ignacy Krasicki), нет худа без добра. Обстановка улучшилась, благодаря прекрасному местоположению г. Буско на переплете торговых путей, ведущих из села Вислица (Wiślica) в г. Кельце (Kielce) и из с. Стопница (Stopinica) в г. Пиньчув (Pińczów), что сулило городу наступление благополучного периода.

Рыночная конъюнктура развилась в XV столетии. Этот факт находит подтверждение в термине, автором, которого является Ян Длугош (Jan Długosz), определивший город, как *orpidium frequens foro* – локальный торговый центр. Как указывает автор, здесь стояло сто жилых домов, работала баня, мясные палатки, а также разнообразные магазины. Кроме того, действовали суконные заводы (прославлявшие город до конца XVII в.), мельница и стригальня для овец. Через г. Буско проходил королевский шлях по направлению к Литве. Поэтому, здесь питались и приобретали продукты, лошадей, мясо и золотой вареный напиток – пиво – Владислав Ягелло с супругой Ядвигой (Jadwiga). Согласно записи, сделанной в хронике монастыря норбертанок, 6 декабря 1393 г. королевская пара принимала также, подготовленную монахинями ванну в воде из местного источника. В 1412 г. король разрешил жителям г. Буско раз в неделю торговать на рынке и два раза в году – ко дню Святого Флориана и Святого Прокопа – проводить ярмарки. Очередные владыки – Казимир Ягеллончик (Kazimierz Jagiellończyk) и Сигизмунд III Ваза (Zygmunt III Waza) – поддержали эту традицию. В городе стали создавать ремесленные цеха (во главе с сапожной гильдией, основанной в 1490 г.). Вторая половина столетия дала начало «золотой эре» г. Буска, закат, которой наступил лишь через двести лет.

В XVI веке г. Буско прославился благодаря красильщикам, сукновалам, котельщикам и лавочникам. Кроме стремительно развивающейся промышленности, постепенно начинала формироваться также культура. Идеи реформации, которые в середине XVI в. коренным образом изменили облик многих городов региона Понидзе, в принадлежащий Костелу г. Буско, естественно, не просочились, так как они не могли там быть одобрены. В 1592 г. город Буско был разграблен во время конфликтов диссидентов и католиков.

Вторая половина XVII в. и начало XVIII столетия закончили период благосостояния г. Буско. Экономическое развитие города, как и многих других, активно действующих торговых центров южной Польши, подавил Шведский потоп (1655–1660). Страна страдала после нашествия грабителя – князя Трансильвании Георгия II Ракоци. На государственной казне очень сильно отразились также конфедерации неоплаченной армии и вторая северная война.

С того времени, как монахини – норбертанки получили привилегию, позволяющую им вываривать соль – самое драгоценное сырье периода средневековья – толки на тему буских источников прекратились

² Ibidem.

на период нескольких столетий. Тема вернулась после утери шахт в местечках Величка (Wieliczka) и Бохня (Bochnia), когда власти стали искать другие соляные залежи на территории страны. Забытые буские солянки вернули городу блеск еще после первого раздела Польши (1773).

В то время начались длительные исследования лечебных свойств буских источников. Ксендз Францишек Белина Оссовски (Franciszek Belina Ossowski) занял почетное место в истории региона, как открыватель соляных источников (1776 г.). Прислать образцы земли из эксплуатационных скважин ему поручил Гуго Коллонтай (Hugo Kołłątaj). Результаты эксперимента были опубликованы ученым Филиппом Кароси (Filip Carosi). В силу привилегии с 1783 г., предоставленной королем Станиславом Августом Понятовским (Stanisław August Poniatowski), была создана Буская соляная компания. Она проводила широкомасштабные работы в области вываривания соли из местных соляных залежей. Однако «соленая снежная баба», к сожалению, растаяла после третьего раздела Польши, когда г. Буско оказался в руках Австрии. В падении компании можно обвинять плохой вкус буских кристаллов, богатых серой, не позволявший им соперничать с великолепными залежами Велички и Бохни.

XIX столетие оказалось для г. Буско синусоидой успеха и непогоды. С 1809 г. город принадлежал Варшавскому княжеству. По истечении шести лет, в силу Венского договора, город оказался в составе Королевства польского. В 1819 г. наступило упразднение ордена норбертанок. Через год после этого события, буская земля потерпела очередной экономической провал – пожар уничтожил город. Его новым опекуном стал Феликс Жевуски (Feliks Rzewuski), который стал владеть городом на правах аренды. Именно он начал в 1824 г. лечить людей местными минеральными водами. Сам, кстати, Жевуски тоже пользовался их полезными свойствами для лечения ревматических недугов. Лечением Жевуского занимался медик из г. Пиньчув, Ян Винтерфельд (Jan Winterfeld), с 1808 г применявший лечение местными водами. В 1828 г. Буско прославился как здравница.

Дальнейшее развитие города зависело от расширения здравницы. 1 июня 1836 г. были открыты Купальни, а через год – больница Святого Николая. Вышеупомянутые Купальни запроектировал известный польский архитектор итальянского происхождения Генрих Маркони (Henryk Marconi). Классическое здание здравницы было установлено в поистине идиллическом парке, разбитом на основании планов Игнатия Гануша (Ignacy Hanusz).

Одно из важнейших событий в истории Польши XIX века – январское восстание (1863) – отрицательно повлияло на жителей г. Буско. После падения восстания г. Буско утратил городские права в силу царского указа, и по отношению к нему стало применяться старое название – селение Буск. И опять положение улучшилось благодаря идее усовершенствования курорта. После того, как в 1865–1874 годы им управляло государство, курорт был сдан в аренду. Он оказался под попечительством Лубеньского (Łubieński), а затем – доктора Добжаньского (Dobrzański). Доктор ввел новаторское лечение, основанное на действии минеральных грязей. В 1894 г. здравница перешла под управление Правительственной комиссии. Важный момент в истории курорта связан с доктором Шимоном Старкевичем (Szumon Starkiewicz). Он предложил применение родниковых вод для оздоровления детей. По его инициативе был построен санаторий для молодых пациентов. Место, в котором молодежь не только выздоравливала, но и училась, получило связанное с его местоположением название «Горка».

Постоянно предпринимаемые Жевуским (скончавшимся 15 октября 1841 г.) действия сгладили у горожан горькую память о тяжелых годах. Они обеспечили г. Буско благосостояние и позволили ему стать административным и культурным центром. Развитие курорта стало катализатором расцвета города. Увидев шанс на восстановление былого блеска города, целеустремленные жители возводили виллы и санатории, складывая, таким образом, фундамент для квартала, получившего название «Здруй» („Zdrój”) т.е. «Здравница».

Первая мировая война принесла городу несколько лет австро-венгерской оккупации. Было создано генеральное губернаторство, местонахождением, которого сначала стал г. Кельце, а затем, г. Люблин. В 1915 г. столицей старости вместо населенного пункта Стопница, стало Буско, а через год (28 ноября) – ему был возвращен статус города.

Вторая мировая война сильно отразилась на положении г. Буско и Здравницы. 7 сентября 1939 г. гитлеровские войска начали оккупацию города. Период кровавых репрессий, травматических облав и вывоза в лагеря, переплетавшийся с проявлениями активности отрядов Армии Краевой (Armia Krajowa) и Крестьянских батальонов (Bataliony Chłopskie), закончился освобождением г. Буско 13 января 1945 г. Во время этого жестокого периода пострадала также архитектура Купален. Реставрация сооружений началась вскоре после войны. Как грибы после дождя стали вырастать новые санатории и объекты общественного назначения.

В настоящее время именно герб города с вписанным в него Солнцем, является четким отражением не только здешнего климата, но и характера г. Буско-Здруй, который, несмотря на многовековые трудности, продолжает оставаться местом полным улыбки и тепла. Поэтому не является загадкой, откуда взялся термин, которым принято его определять – «солнечный город».

Эти когда-то параллельно действующие центры – Буско и Здруй – в настоящее время образуют цельный организм. Однако крайнее положение на нынешней Аллее Мицкевича (al. Mickiewicza), позволило обоим частям сохранить свой неповторимый характер.

Здравница

Характеристика

С того времени, как монахини – норбертанки получили привилегию, позволяющую им вываривать соль – самое драгоценное сырье периода средневековья – толки на тему буских источников прекратились на период нескольких столетий. Тогда благотворное действие меловых мергелей испробовали на собственной коже первые «банные гости» - Ядвига и Владыслав Ягелло. Королевская чета испытала целебное действие вод из местных источников еще в 1393 г. Официально г. Буско-Здруй считается курортом с 1836 г. Этот статус он получил в момент открытия первой купальни – так называемой Лечебной купальни, т.е. нынешнего Санатория «Маркони» (Sanatorium „Marconi”). Развитию здравницы поспособствовал Феликс Жевуски – тогдашний арендатор г. Буско и... ревматик. Восхищенный целительным действием воды из местных минеральных источников, он принял решение об открытии здравницы. Она была основана в южной части города, так как именно там находились соленые источники и солеварни.

В город Буско-Здруй должны приехать, прежде всего, те, кто страдает заболеваниями опорно-двигательного аппарата, болезнями цивилизации, а также нервной и кровеносной системы. Вторая группа курортников, это спортсмены.

Здравница предлагает целый ряд бальнеологических и физиотерапевтических процедур. В частности, можно воспользоваться такими формами лечения, как: сульфидные ванны, йодисто-бромные ванны (незаменимые при заболеваниях кровеносной и нервной вегетативной системы) и углекислые ванны (компресс, помогающий на измотанные нервы, оружие в борьбе с ожирением), грязевые обертывания (компресс из лечебного торфа, смешанного с водой, расслабляет мышцы и улучшает кровоснабжение), физиотерапия, гидротерапия, соляная пещера (расслабляет, смягчает симптоматику гипотиреоза, заболеваний легких и бронхов), иппотерапия или музыкотерапия.

Расширение здравницы началось в период между двумя войнами. Кроме санаториев строились тогда курортные виллы и пансионаты. В настоящее время большинство учреждений принадлежит компании

Санаторий «Маркони»

„Uzdrowisko Busko-Zdrój” S.A. (расположенной по улице Rzewuskiego 1). Это:

Санаторий «Маркони» (Sanatorium „Marconi”) – здание, расположенное согласно плану садовника Гануша, в центральной части Курортного парка, на главной оси, проходящей от рыночной площади, является в настоящее время визитной карточкой города и символом здравницы. Автором большой классицистической конструкции, построенной в виде буквы „Г”, является известный архитектор Генрих Маркони. Препзентабельным местом санатория является, расположенный в главном холле павильон лечебных вод с большими коринфскими колоннами.

Курортный парк

Из богатого ассортимента процедур, предлагаемых учреждением, можно выбрать, в частности, таинственно звучащие жемчужно-озоновые и йодисто-бромные ванны, механические массажи hydro-jet, интерференционные токи, способствующие заживлению рубцов, или же, модную в последние годы кислородную терапию. Предложением для активных являются краеведческие экскурсии.

Специализированная ортопедическая и реабилитационная больница «Горка» (Specjalistyczny Szpital Ortopedyczno-Rehabilitacyjny „Górka”). Основание учреждения стало заслугой доктора Шимона Старкевича (Szymon Starkiewicz) – в то время начинающего врача. Его первой миссией стало исцеление детей, ставших инвалидами из-за костно-суставного туберкулеза. Больничный объект, который разместился на гравийной горке, позволил на широкомасштабное внедрение благородного замысла медика. Итак, непрерывно с 1926 г., «Горка» лечит маленьких пациентов.

С 2007 г. больница стала также специализироваться в реабилитации и лечении ортопедических заболеваний у взрослых. Лечебный профиль учреждения включает: кинезитерапию, бальнеологию, реабилитацию, свето- и электролечение, крио- и иппотерапию, массажи. Здесь также проводятся хирургические операции – начиная с удаления контрактуры суставов, через удлинение, сокращение и пересадку мышц, коррекцию оси конечностей, и заканчивая удлинением и сокращением костей. Здесь найдут помощь молодые пациенты, у которых обнаружено искривление позвоночника, неправильная форма грудной клетки, врожденные: вывихи тазобедренных суставов, косолапо-конские или плоско-косолапые стопы.

Больница заботится также об обучении детей... и взрослых! Здесь ведутся школьные, дошкольные занятия, работает также «Школа родителей», в которой опекунов обучают основным правилам реабилитации детей после возвращения домой.

Санаторий «Вилла Зеленая» (Sanatorium „Willa Zielona”) – здесь проводится, в частности, стимуляция токами Траберта, диадинамическими токами, а также ультразвуком. В радиусе 50 метров от здания находится Центр натуропатии, который предлагает процедуры, недоступные в санатории.

Санаторий «Николай» (Sanatorium „Mikołaj”) – это один из самых старых санаторных объектов в г. Буско. Он был построен на пожертвования царя Николая I как больница для бедных, получившая имя святого покровителя дарителя. Здесь выполняется магнитный резонанс и гальванизация, проводятся ультразвуковые процедуры и процедуры с использованием ламп SOLLUX.

Курортная больница «Кристина» (Szpital Uzdrawiskowy „Krystyna”) – занимается, в частности, лечением и реабилитацией больных после кардиохирургических операций, предлагает вкусные (!/s субстанции предназначаются для потребления!)... пивные ванны (благотворно влияющие на кровеносную и нервную системы, успокаивающие грибковые инфекции, предупреждающие мигрени, а также, способствующие похудению, улучшающие внешний вид и цвет кожи) и сульфидные фасоны, подводные, вибрационные и вихревые массажи, лазерную терапию, диадинамику и прочие. Кроме того, она предлагает единственную в регионе процедуру – подводную экстензию по методу Гечева, которая помогает лечить поясничный остеохондроз.

Курортная больница «Обленгорек» (Szpital Uzdrawiskowy „Oblęgoręk”) – в большом здании можно воспользоваться терапией лампами PUVA и SUP, которые применяются напр. для лечения альбинизма, псориаза или же атопического дерматита.

Санаторий «Обленгорек II» („Oblęgoręk II”) (Вилла «Стефан» - Willa „Stefan”) – в современный объект (сданный в эксплуатацию в 2009 г.) профессиональный персонал приглашает курортников на вибрационный и классический массаж, жемчужно-озоновые ванны, лазерные процедуры, процедуры с применением интерференционных токов или

токов Траберта. Здание приспособлено для людей с ограниченными возможностями.

Кроме вышеуказанных учреждений, в состав Компании входит также Курортная поликлиника, в которой находятся специализированные диспансеры (кабинеты): ревматологический, лечения остеопороза, неврологический, дерматологический, кардиологический и ларингологический (сотрудничающие с Национальным фондом здравоохранения). Кроме того, здравница открыла центральную лабораторию, рентгеновский кабинет и кабинет денситометрии, а также аптеку. Прочие санаторные объекты города Буско-Здруй:

Санаторий «Нида-Здруй» (Sanatorium „Nida-Zdrój”) – в учреждении, приспособленном также для людей с ограниченными возможностями, лечат болезни опорно-двигательного аппарата, ревматические заболевания, болезни нервной системы, периферических сосудов и кожи.

Санаторий «Влукняж» (Sanatorium „Włókniarz”) – посещение разноцветного здания рекомендуется особенно тем, кто борется с ревматическими, ортопедическими, травматическими недугами, заболеваниями нервной системы, обмена веществ, кожи и амфодонта.

21-ый Военный курортный реабилитационный госпиталь (21. Wojskowy Szpital Uzdrawiskowo-Rehabilitacyjny) – приглашает на реабилитацию болезней опорно-двигательного аппарата ортопедического, ревматоидного и неврологического происхождения. Обещает также редуцировать метаболические болячки. Клиника специализируется в области кинезитерапии, применяет международные терапевтические методы: McKenzie, PNF, SET.

Санаторий «Рафал» (Sanatorium „Rafał”) – имеет собственное отделение натуропатии, предлагает сульфидные, углекислые и жемчужные ванны, а также большой набор физиотерапевтических процедур.

Санаторий «Словацкий» СПА (Sanatorium „Słowacki” SPA) – в комфортабельных и элегантных помещениях гостиницы-санатория лечат ревматические, неврологические заболевания, травмы органов движения. Санаторий оснащен также косметическим кабинетом и парикмахерским салоном.

Санаторий «Збышко» (Sanatorium „Zbyszko”) – здесь мы имеем и деление натуропатии, и косметический кабинет, и салон массажа. Все – даже кухня – продумано так, чтобы реабилитация тела плавно сочеталась со спокойным отдыхом души.

Лечебно-реабилитационный центр «Натура» (Zakład Leczniczko-Rehabilitacyjny „Natura”) – профессиональный коллектив врачей обеспечит уход во время лечения заболеваний органов движения, а также из области дерматологии и косметологии, физиотерапии и биологического обновления. Центр заботится о комфорте пациента, обеспечивая ему индивидуальное лечение и возможность отдохнуть вдали от нагромождения других санаторных объектов.

Санаторий «Астория» (Sanatorium „Astoria”) – кроме стандартных курортных процедур, таких как сульфидные и жемчужно-озоновые ванны или грязевые обертывания, здесь выполняется лимфатический массаж, терапия импульсными токами TENS и Kotza («русская стимуляция») – не только лечебные процедуры, но также процедуры, направленные на биологическое обновление.

Источники лечебных вод

Главным богатством здравницы является сульфидная вода. Сульфидные ванны очень полезны, они успокаивают нервы, уменьшают боль суставов, дают положительный результат при лечении, в частности, остеопороза и болезни Бехтерева. Благодаря тому, что источник продолжает оставаться активным, а вытекающая из него сульфидная вода обладает великолепными свойствами, г. Буско-Здруй занимает очень высокую позицию в рейтинге мировых здравниц.

Работы над добычей минеральной воды начал в конце XIX в. геолог Александр Михальски (Aleksander Michalski). Производительность, выполненными им буровых отверстий для добычи воды в два раза превышала продуктивность колодцев. С того времени бускую сульфидную воду получают по методу эксплуатации отверстий. В настоящее время ее добывают из источников: «Александр» („Aleksander”) (4a), «Михал» („Michał”) (8a), «Анна» („Anna”) (13), «Генрих» („Henryk”) (15), «Веслава» („Wiesława”) (16), «Игнаций» („Ignacy”) (17), «Малгожата» („Małgorzata”) (19), «Анджей» („Andrzej”) (20) и «Петр» („Piotr”) (21). Кроме того, эксплуатируется вода из отверстия, которое находится за пределами г. Буско-Здруй – в Винярском лесу (Las Winiarski), а Санаторий «Влукняж» может добывать это сокровище для собственных нужд из проверенных уже «стоков» в районе села Добровода - Гадава (Dobrowoda – Gadawa).

Курортный парк

Кроме ванн, в лечебных целях родниковая вода применяется для питья и полоскания рта. Ее главный компонент – сера – позволяет восполнить нехватку этого микроэлемента в организме людей, страдающих ревматическими заболеваниями. Первый павильон был установлен рядом с источником «Ротунда» („Rotunda”), а второй – на источнике Михальского (źródło Michalskiego). Третий павильон – «Грота» („Grota”) (поначалу называемый «Под Зонтом» („Pod Parasolem”) или «Зонт» („Parasol”),) находился в центре Курортного парка. Когда живительный источник начал высолживаться, и в итоге – высыхать, было принято решение о его закрытии. Он действовал до 20-х годов прошлого столетия.

Город Буско-Здруй славится также, осуществляемым уже более 50 лет, изготовлением великолепной минеральной воды, которую можно приобрести в двух вариантах – «Бусковянка-Здруй» („Buskowieńka-Zdrój”) и «Буско-

вянка» („Buskowieńka”). Первая из них полностью добывается из источника «Нурек Новы» („Nurek Nowy”) и является водой средней минерализации. Вторая вода – это смесь минеральных вод из вышеуказанного источника и 30% воды из источника «Генрих» („Henryk”), которая характеризуется высокой степенью минерализации. Несмотря на то, что это столовая, а не лечебная вода, она обладает рядом достоинств: усиливает аппетит, утоляет жажду и обеспечивает организм многочисленными элементами, в том числе, микроэлементами. Кроме того, ей можно придать аромат.

Схема проезда в санаторий

Учитывая факт, что г. Буско-Здруй является транспортным узлом для маршрутов, ведущих в большие городские агломерации всей Польши, проезд в здравницу не является проблемой. Сюда можно доехать, как на автобусе, так и на микроавтобусе или же на собственной машине. Здесь сходятся, в частности, дорога национального значения 73 Кельце (Kielce) – Тарнув (Tarnów) (на окраине города) и дорога воеводского значения 776, которая ведет в Краков. Автобусы отправляются из городов: Гданьск (Gdańsk), Ясло (Jasło), Кельце (Kielce), Краков (Kraków), Кросно (Krosno), Крыница (Krynica), Люблин (Lublin), Лодзь (Łódź), Мушина (Muszyna), Познань (Poznań), Сосновец (Sosnowiec), Тарнув (Tarnów), Варшава (Warszawa), Вроцлав (Wrocław) и Живец (Żywiec), а также из населенных пунктов региона Понидзе: Хотель Червоны (Chotel Czerwony), Енджеюв (Jędrzejów), Пиньчув (Pińczów), Солец Здруй (Solec Zdrój), Стопница (Stopnica), Шанец (Szaniec), Вислица (Wiślica) и Загосць (Zagość). Автобусная остановка расположена недалеко от Площади Звыценства (pl. Zwycięstwa), занимающей центральное место в городе. Автовокзал находится в курортной зоне г. Буско-Здруй, на улице Варыньского (Waryńskiego).

ПРЕДЛОЖЕНИЕ ДЛЯ АКТИВНЫХ

Новый Курортный парк

Войтек Белон, бард региона Понидзе, основоположник и лидер Свободной группы Буковина (Wolna Grupa Bukowina), привык называть свой город немногим шутивым наименованием Буско-Буско, обращаясь, таким образом, к названию известного своим снобизмом немецкого курорта Баден-Баден. Типичное для курортных городов двучленное наименование не только подчеркивает престижный статус города Буско-Здруй, оно относится так-

же к сохранившейся до настоящего времени, несмотря на постоянное развитие, территориальной структуре города, с четким разделением на город и Здравницу, осью и соединительным элементом, которых является великолепная Аллея Мицкевича. Не имеющий себе равных наблюдатель жизни города, каким был Белон, видел этот дуализм, помнящего «золотое время» XIX в. курорта, утопающего в зелени великолепного парка и являющегося одновременно милым, провинциальным городком с его настоящими жителями, во главе с Чесеком Пекарем.

Прогулочные маршруты по г. Буско-Здруй

Поэтому прогулку мы можем начать, как с центра города, т.е. с рыночной площади, так и с центра курортной зоны, которым, несомненно, является великолепный **Курортный парк**. Парк был основан в XIX в. садовником Игнатием Ганушем (Ignacy Hanusz). Его территория делится на две части, существенно отличающиеся друг от друга по характеру и насаждениям. Основная часть парка находится рядом с Санаторием «Маркони», т.е. Купальнями. По своему характеру, это регулярный французский сад, композиция, которого была запроектирована архитектором Генрихом Маркони. С трех сторон его окружает английский сад с разнообразным покрытием, который пересекают крутые, хаотично разбросанные тропинки. Широкая

Санаторий «Маркони»

Курортная часовня св. Анны

Аллея Мечтаний (Aleja Marzeń) является здесь единственным регулярным элементом. Она ведет от Купален до парковых ворот, по основной линии французского сада. Продолжением этой дороги является каштановая аллея (ал. Мицкевича), которая заканчивается в городском парке, расположенном на рыночной площади города. Продуманное таким образом зеленое пространство почти в неизменной форме сохранилось до наших дней. Каштаны, клены, ясени, грабы, вязы и липы это самые распространенные здесь деревья. Кроме того, тут можно также встретить лиственницу, черемуху и платаны. В соседстве старого парка вырастает новый курортный парк, который (вместе с Обезьяньей Рошей (Małpi Gaj) – сосново-ольховым леском, расположенным на небольшом холме Sole (Sole), в недалеком будущем значительно увеличит территорию Курортного парка. Направляясь вглубь парка по Аллее Мечтаний, мы попадем во французский сад. Его ориентиры, это: фонтан, концертная раковина и смотровая ложа. Этот парк, несомненно, можно считать сердцем здравницы. Здесь время течет всегда медленно, а солнце светит всегда ярко.

Упомянутый уже архитектор – Генрих Маркони – дополнил своим произведением этот идиллический пейзаж. Благодаря монументальному

проекту, над окрестностью доминирует тело самого презентабельного здания Здравницы – **Купален** („Łazienki”). Нынешнее наименование объекта в некоторой степени является оказанием чести его создателю. Санаторий был построен в 1836 г. в классицистическом стиле. Он состоит из высокого главного корпуса и двух боковых крыльев (поначалу одноэтажных), украшенных колоннадами, увенчанием, которых являются двухэтажные флигели. Большим, прямо величественным главным фасадом здания является ризалит с открытым портиком – аркадой. Его поддерживают коринфские колонны. Первый зал Купален – прекрасный павильон минеральных вод – ведет в сказочно красивый концертный зал, в котором сочетаются аристократическая роскошь и классицистический аскетизм. Этот зал поначалу был «курортной агорой». Здесь встречались для общения, коротали время за легкими разговорами, наблюдали за другими курортниками, ожидающими своей очереди к принятию ванн. Места, которые в настоящее время занимают зеркала, когда-то были входами в купальные кабины. Под вечер место встреч переместилось в бальный зал, в котором курортники танцевали до поздней ночи.

Санаторий «Нидра-Здруй»

Больница «Горка»

Если физической формой занимались в Купальнях, то об улучшении состояния духа заботились в небольшой **курортной часовне св. Анны (kaplica zdrojowa pw. św. Anny)**. Объект расположен на небольшом холме, благодаря чему, он возвышается над французским садом. Он был построен на пожертвования курортников в 1888 г. Это однонефное сооружение в неоготическом стиле, украшенное интересной колокольной башенкой.

21 Военный госпиталь

Санаторий «Вилла Зеленая»

Сзади Санатория «Маркони» мы увидим Центр натуропатии, курортную поликлинику и цех разлива минеральной воды «Бусковьянка». В районе Курортного парка расположены также другие санатории и курортные больницы. Чтобы до них дойти, необходимо следовать по ул. Жевуского (ul. Rzewuskiego), частично превращенной в место для прогулок, которая начинается рядом с маленькой автостоянкой. Первой мы увидим **Курортную больницу «Кристина»**. Она была создана путем объединения двух довоенных вилл – «Зофия» („Zofia”) и «Кристина» („Krystyna”) и возведения большого корпуса. Вилла «Кристина» получила свое название в честь знаменитой оперной певицы Кристины Ямроз, скончавшейся в 1986 г. – внучки тогдашнего владельца дома Юлиана Голембёвского (Julian Gołębiewski). Миновав «Кристину» мы попадем в **Санаторий «Нидра-Здруй»** и в расположенный с противоположной стороны улицы **21-ый Военный курортный**

реабилитационный госпиталь, построенный в 30-е годы XX в. Его окружает небольшой парк, на окраине, которого (на ул. Жевуского) расположено здание **бывшего павильона минеральных вод** (в настоящее время - магазин). По ул. Старкевича (ul. Starkiewicza) на склоне холма тянется цепь полудикого лесопарка. На вершине холма в 1922–1927 годы была построена **Детская больница «Горка» (Szpital Dziecięcy „Górka”)**, в настоящее время Специализированная ортопедическая и реабилитационная больница «Горка». Как любой уважающий себя курорт, г. Буско-Здруй имеет свою элегантную прогулочную аллею. Это прилегающая к парку бывшая ул. Закладова (ul. Zakładowa) (в настоящее время 1 Мая – 1-go Maja), застроенная, начиная со 2-ой половины XIX в. элегантными пансионатами и виллами. Со стороны ул. Жевуского аллея берет свое начало рядом со стильной **виллой «Зеленая» (willa „Zielona”)**. Дом был полностью отстроен в 90-е годы XX в. (первичная вилла была разобрана в 1989 г.). Вилла является прекрасным примером профессионализма при восстановлении прежней застройки Здравницы. Аналогичной является история, построенной в начале XX в. **виллы Словацкий (willa Słowacki)**. Она была собственностью, в частности, В. Собоковского (W. Sobowski). В конце прошлого столетия вилла была разобрана, а затем, очень старательно, отстроена. Здание имеет неоготическую форму, а благодаря небольшой башне, оно похоже на маленький дворец. Отправляясь дальше по ул. 1 Мая, мы увидим крупное здание довоенного **пансионата «Санато» (pensjonat „Sanato”)**. Возведенное в 1929 г., оно принадлежало Ирине

ходятся также здания санатория «Николай». В 1837 г. их можно было построить благодаря пожертвованиям царя Николая I. Проект объектов выполнил Якоб Гай (Jakub Gay). Больница для бедных св. Николая (названная так в честь учредителя), первоначально состояла из двух зданий – одного, предназначенного для христиан, и одного – для евреев. Напротив въезда в **санаторий «Николай»**, рядом с парком, находится **старый резервуар пресной воды**, который во 2-ой половине XX в. был адаптирован под магазин. Данное сооружение было создано на плане круга, с характерной для этой части Здравницы остроконечной крышей. Дополнением комплекса старинных курортных пансионатов является, расположенная рядом с главными парковыми воротами **вилла «Бристол» (willa „Bristol”)**. Возведение этого интересного с архитектурной точки зрения здания, доминантой, которого является угловой купол, заверченный шпилем, датируется концом XIX в., а владельцем объекта была семья Цукерманов (Cukierman).

Выходя из Здравницы на прогулку в город, стоит сделать короткий перерыв, и присесть рядом с Войтеком Беломом на его скамеечке, расположенной перед зданием Буского самоуправленческого центра культуры (Buskie Samorządowe Centrum Kultury), который также носит имя артиста. Начинаясь (или заканчивающаяся, в зависимости от того, как на это смотреть) у виллы «Бристол» и БСЦК, упомянутая уже **ал. Мицкевича** – каштановый променад на склоне Пинчевского горба, по прямой, наме-

и Эугениушу Будзыньским (Irena i Eugeniusz Budzyńscy). До 1939 г. д-р Будзыньски был главным врачом Здравницы Буско, а годом позже он был убит НКВД в Катynie. Благодаря модному, модернистскому стилю, в 20-е и 30-е годы XX в. пансионат считался самым шикарным отелем в городе. Достоинствами «Санато» пользовалась общественная и интеллектуальная элита Кракова, так как по своему характеру и качеству услуг, он не уступал модным в то время санаторным объектам г. Крыницы (Krynica). Гуляя по здравнице нельзя не заметить **виллу «Обленгорек» (willa „Oblęgorek”)**. Вилла была построена в 1903 г. семьей Гоновских (Hоновscy). В 30-е годы XX в. она предоставляла гостям 25 фешенебельных номеров. В настоящее время здесь расположена Курортная больница, специализирующаяся в области дерматологии. Недалеко от «Обленгорка» находятся рестораны, магазины с сувенирами и кондитерская. **Вилла «Мала Багатела» (Willa „Mała Bagatela”)** это единственная сохранившаяся деревянная постройка на прогулочной аллее. Она была возведена во 2-ой половине XIX в., а такое свое получила для того, чтобы ее можно было отличить от каменной виллы «Багатела» (willa „Bagatela”) конца XIX в. (в настоящее время там расположен интернат). Обе виллы принадлежали Юзефу Томасевичу (Józef Tomaszewicz). До Второй мировой войны при «Багателе» работало модное среди курортников кафе-кондитерская с таким же названием (на его месте в 70-е годы XX в. была построена столовая интерната). Улица 1 Мая заканчивается небольшой возвышенностью Бычьей Горы (Wycza Góra). Там на-

ченный между городской рыночной площадью, главными парковыми воротами и Купальнями – это в настоящее время действительно великолепный променад. Из его прежней застройки (виллы), до нашего времени сохранилось не очень много, поэтому интересно будет посмотреть красивый пансионат **«Замок Дерслава» (pensjonat „Zamek Derśława”)**, построенный в 1911–1915 годы курортным врачом россиянином Васили-

Пансионат «Замок Дерслава»

ем Якобсом. В 1915 г. здание являлось квартирой ген. Станислава Шептыцкого (Stanisław Szepczycki) и его штаба. По своему внешнему виду строение напоминает маленький замок, окруженный сухим рвом. Дойти до него можно по достаточно высокому каменному мосту. На балконе, прямо над входом в здание, можно увидеть фигуру рыцаря с алебардой. Согласно замыслу автора идеи и владельца пансионата Леона Шульмерского (Leon Szulmierski), данная фигура должна была представлять рыцаря Дерслава – жившего в XII веке арендатора и учредителя монастыря норбертанок. Направляясь в сторону города, мы встретим очередное место, тесно связанное с Войтеком Белоном, которое благодаря нему оказалось на Свентокшиском литературном пути (Świętokrzyski Szlak Literacki). Речь идет о здании **Общеобразовательного лицея им. Тадеуша Костюшко (Liceum Ogólnokształcące im. Tadeusza Kościuszki)**, в котором он учился в 1968–1972 годы и где дебютировал. Выше, по этой же стороне улицы, находится низкое здание бывшей **больницы российской Пограничной стражи (szpital rosyjskiej Straży Pogranicznej)**, которое является примером застройки г. Буско XIX века. По соседству расположена деревянная вилла «Полония» (willa „Polonia”), спасшаяся, к счастью, от «модернизационных процессов». Данный объект начала XX в. построен в «швейцарском» стиле и имеет характерную мансарду с верандой, увенчанной треугольной крышей. Объект был построен курортным врачом д-ром Юлианом Майковским (Julian Majkowski). В настоящее время здесь находятся

Галерея искусств БВА «Зеленая»

два культурных учреждения: Палата региональных собраний – Буский музей (Izba Zbiorów Regionalnych-Muzeum Buskie) и Галерея искусств Бюро художественных выставок «Зеленая» (Galeria Sztuki BWA „Zielona”). В свою очередь, по адресу пл. Звыценства 17 (pl. Zwycięstwa 17), находится большой, угловой дом, в котором Феликс Жевуски разместил первый в г. Буско пансионат и купальню. Небольшие входы в подвал (со стороны ал. Мицкевича), где во времена Жевуского находились купальные ванны, сохранились по сей день. Курортников лечили, в частности, сульфидными ваннами, для которых воду привозили в бочках из находящихся в курорте источников. Сточные воды из купальни выводились в подвал по деревянным трубам. Нынешняя застройка рыночной площади в основном была создана после великого пожара 1820 г. Построенное в 20-е годы XX в. **здание бывшей**

Здание бывшей почты

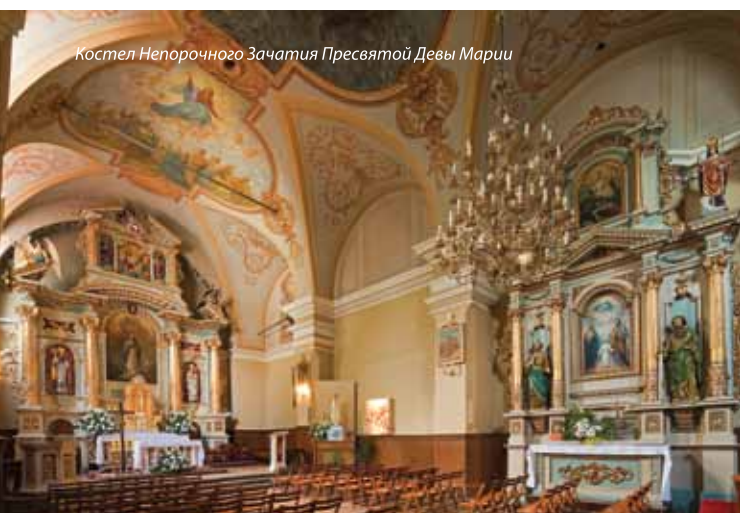
почты, окружает сбоку южную линию застройки рыночной площади с противоположной стороны. Оно отличается эклектизмом формы, а его характерной чертой является угловая башенка. Восхищаясь северной линией застройки рыночной площади, стоит обратить внимание на **классицистическое здание бывшей аптеки** (пл. Звыценства 27), построенное в середине XIX в. Восточнее рыночной площади, по ул. Партизантов (ul. Partyzantów), возвышается здание бывшей синагоги 1927 г. Храм использовался в религиозных целях лишь в течение 15 лет. Очередным следом существования в довоенном городе еврейской общины, является **еврейское кладбище**. Его остатки можно увидеть на расстоянии 1 км от синагоги, направляясь по улице Видуховской (ul. Widuchowska).

Отправляясь с рыночной площади в противоположную сторону (по улице Бохатерув Варшавы – ul. Bohaterów Warszawy), в направлении бывшего монастыря норбертанок, мы увидим **бывшую пекарню** семейства Круль (Król), расположенную сзади старинного здания XIX в. (д. 6). Его возведением мы обязаны основателю здравницы, упоминавшемуся уже Феликсу Жевускому. В находящемся прямо на улице магазине продавали «буханки как солнечные куличи». Именно здесь работал скульптор-любитель Чеслав Круль (Czesław Król) (1931–1971). Он был увековечен Белоном в тексте песни, как друг, который «не пек, а творил». Бывший комплекс монастыря норбертанок, которые в течение многих веков владели городом, в настоящее время состоит из: **костела Непорочного Зачатия Пресвятой Девы Марии (kościół pw. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny)**, бывшего здания монастыря и отдельно стоящей колокольни. Нынешний вид бывшего монастырского костела, который в настоящее время является

приходским костелом – это результат основательной перестройки после пожара 1820 г. Бывшая пресвитерия была тогда превращена в неф, с восточной стороны был также достроен фасад в стиле классицистического барокко. Из-за такого решения нынешний неф храма немного уже пресвитерии, а главный

Костел Непорочного Зачатия Пресвятой Девы Марии

альтарь обращен на запад, что противоречит средневековым заветам. Неф (бывшая пресвитерия) является достаточно длинным, так как, кроме алтаря, ему пришлось вместить ряд почетных скамей, предназначенных для ордена норбертанок. Первый костел был построен в XII в., следующий – в 1470 г. После пожара в 1590 г., костел был восстановлен в очередной раз (в 1592–1621 годы). Этот период помнит также часовня св. Анны (*kaplica św. Anny*), в настоящее время – Богоматери Ченстоховской (*Matki Boskiej Częstochowskiej*). Это здание запроектировано на плане квадрата, прикрыто куполом, увенчаным фонарем. Единственным реликтом готического прошлого нынешнего храма является западный фасад с замурованным стрельчатым порталом, который когда-то был главным входом. Также интерьер монастырского костела лишен многих элементов его первичного дизайна. В свою очередь, современными реликвиями являются несколько эпитафий. Особое внимание привлекают находящиеся в часовне Богоматери: **выполненная в стиле маньеризма таблица, увековечивающая основание часовни**, учредителем, которой был якобы Зыгмунт Урбаньски (*Zygmunt Urbański*) и **эпитафий** старосты г. Сandomира (*Sandomierz*) Анны урожденной Корицыньской Ковальковской (*Anna z Korycińskich Kowalkowskiej*) (скончавшейся в 1606 г.). Главный алтарь храма датируется 1804 г. Авторство украшающей его картины, представляющей Богоматерь, приписывают Францишеку Смуглевичу (*Franciszek Smuglewicz*) Здание **монастыря** в нынешней форме является произведением известного архитектора XVIII века Кацпра Бажанки (*Kacper Bażanka*). Здание было учреж-

дено краковским епископом Фелицианом Шанявским (*Felicjan Szaniawski*) и краковским каноником Домиником Лохманом (*Dominik Lochman*) в 1720–1730 годы, вместо деревянного монастыря. В 1819 г. монастырь был ликвидирован. Пожар (1820 г.) усугубил дело, уничтожив здание и пощадив лишь два крыла монастыря: восточное (соединенное когда-то с костелом) и северное, к которому примыкает хозяйственная постройка с воротами, ведшими раньше в монастырский фольварк. Объекты монастыря, восстановлением которых занялся Феликс Жевуски, были адаптированы под пансионат для курортников, принимающих на месте лечебные ванны. Сульфидную воду, как и в пансионат на рыночной площади, привозили в бочках из источников минеральных вод. Небольшая таблица начала XVII в., встроенная в северное крыло монастыря, содержит имя его учредителя – рыцаря Держика с фиктивными званиями сандомирского палатина и краковского кастеляна. Эта «невинная ложь» сестер норбертанок косвенно должна была придать фонду большее значение. Построенная в конце XIX в. **колокольня** и характерная **фигура** Непорочного Зачатия Пресвятой Девы Марии (*Najświętszej Marii Panny Niepokalanego Poczęcia*) 1738 г., являются дополнением этих достопримечательностей. Пора покинуть территорию монастыря, чтобы прогуляться по бывшим глиняным карьерам, в сторону приходского кладбища. Здесь, неподалеку от ворот (если свернуть налево и пройти вдоль каменной стены 50 м) мы увидим **могилу Войтека Белона**, скончавшегося в Кракове в ночь с 3 на 4 мая 1985 г.

Продолжая прогулку по ул. Бохатерув Варшавы, мы дойдем до следующего городского храма, которым является **деревянный костел св. Леонарда** (*kościół pw. św. Leonarda*). Это живописное здание, очаровывающее своим уникальным климатом, стоит немного сбоку, окруженное старым кладбищем. Как велит традиция, костел был построен в долокационное время (XII в.), как приходской костел. Предположение, что при костеле был приход, кажется обоснованным. В большинстве городов и поселков, в которых были

Костел св. Леонарда

костелы, монастырский костел был в основном недоступен для местного населения. Обеспечение надлежащего культа в городе было связано с тем, что данный монастырь строил отдельный храм для мирских людей. Служили в нем священники, связанные с монастырем. Такая система применялась, напр. в краковской Могиле (*Mogiła*) или в Звезинце (*Zwierzyniec*), где рядом с монастырем норбертанок был построен деревянный приходской костел. Костел в г. Буско (рубленая конструкция) был создан в 1699 г. Это однефный храм с более узкой, многосторонне закрытой пресвитерией. С западной стороны он имеет притвор, с северной стороны – небольшую ризницу. Костел имеет гонтовую кровлю и обшитые стены. Несколько лет тому назад, он подвергся капитальному ремонту. Внутри храма внимание привлекает интересная **радужная балка** с частично сохранившейся полихромией и группой Распятия. Остатки полихромии позднего барокко мы увидим также на перекрестии пресвитерии. Главный алтарь храма тоже имеет свойства искусства периода позднего барокко. На расположенном **рядом с костелом кладбище** (сейчас на нем не хоронят), по сей день сохранилось несколько надгробий XIX века, среди которых выделяются два

памятника, расположенные неподалеку восточной стены пресвитерии. Более презентабельный принадлежит семье Жевуских. Здесь почитают Ян и Эльжбета Жевуские (Jan i Elżbieta Rzewuscy) и их сыновья: Феликс (Feliks) (основательница здравницы) и Ян Фортунат (Jan Fortunat). После многих лет небытия, памятник был реконструирован в 1990 г., благодаря усилиям тогдашнего Государственного предприятия Здравница Буско-Солец (Państwowe Przedsiębiorstwo Uzdrawisko Busko-Solec). Рядом с могилой Жевуских находится гроб Игнация Попеля (Ignacy Popiel) – «бывшего майора бывшей польской армии».

Маршрут деревянного сакрального строительства вдоль реки Маскалис (Maskalis)

Костел св. Леонарда можно также считать приглашением к дальнейшей прогулке, так как именно здесь начинается обозначенный зеленым цветом пешеходный маршрут **деревянного сакрального строительства**, который проходит вдоль небольшого ручья Маскалис. Данный маршрут объединяет два деревянных храма, т.е. костел св. Леонарда в г. Буско и костел св. Станислава, расположенный в селе Хотелек (Chotelek) (раньше Хотелек Зеленый - Chotelek Zielony), находящемся в 4 км от г. Буско-Здруй. Построенный в 1527 г. **Маленький деревянный костел св. Станислава** живописно расположен на небольшой, но крутой возвышенности. Костел построен в форме прямоугольника, с неотделенной, многосторонне закрытой

Хотелек – костел св. Станислава

пресвитерией и небольшим притвором, пристроенным позже с южной стороны. Здание покрыто красивой, крутой, четырехскатной крышей, на которой расположена колокольная башенка. В притворе храма находится вторично положенная **каменная надгробная плита** Анны Гневошовой (Anna Gniewoszowa) (скончавшейся в 1630 г.). Двери в килевидной арке ведут из притвора в неф. Балочное перекрытие, на котором сохранилась **полхромия XVI века** в виде кессона с розетками, прикрывает внутреннюю часть костела. Последние исследования доказывают, что это перекрытие могло принадлежать другому костелу, и было здесь установлено вторично. Главный алтарь датируется 2-ой половиной XVII в. Его украшает картина, представляющая группу Распятия, с засова которой, внимательно присматривается к верующим покровитель храма – св. Станислав, епископ. Про-

должая прогулку по маршруту деревянного сакрального строительства, пройдя очередных 4 км, мы вернемся в Здравницу, где можем завершить нашу экскурсию.

Красный маршрут

Маршрут, соединяющий деревянные храмы региона Понидзе может стать хорошей «тренировкой» перед тем, как отправиться для ознакомления с регионом по обозначенным пешеходным маршрутам Польского туристского краеведческого товарищества (РТТК), которые проходят через территорию гмины Буско-Здруй. Первым из них является 27-километровый **красный маршрут**, объединяющий два курорта, расположенных над рекой Нида – Буско и Солец. Первой краеведческой достопримечательностью, которую мы встретим, направляясь по данному маршруту из г. Буско в село Солец, является, расположенный в небольшой долине, среди возделываемых полей, **заповедник «Овчарь» (rezerwat „Owczary”)**. Его центральная часть – это просторная котловина с небольшим водным потоком. Речку питает соленый сульфатно-хлоридный источник. По этой причине здесь развивается растительность, которая любит соль. В самых влажных местах растут: бескильница расставленная, клубнекамыш морской, торичник солончаковый и лебеда копьевидная. Отдаленная от потока территория покрыта: донником зубчатым, осокой раздвинутой, лядвинцем (lotus siliquosus) и клевером земляничным. Заповедник – это также скопление буйной галофильной флоры, несмотря на значительную деградацию растительного покрова, являющуюся результатом неправильно проведенной мелиорации и закупорки одного из двух соленых источников.

Заповедник «Овчарь»

Пенчелице – древний арианский собор

За деревней Овчары (Owczary) маршрут проходит через населенный пункт Пенчелице (Pencelice), где в состоянии руин сохранился **древний арианский собор**. Этот немного забытый, интригующий памятник старины расположен во дворе земельного хозяйства. Собор был основан благодаря

Борув – дворец

Солец-Здруй – санаторий «Свист»

Станиславу Гноиньскому (Stanisław Gnoiński) во 2-ой половине XVI в. Затем объект был превращен в амбар и перестроен в начале XX в. Это одноэтажное, каменное здание, не имеющее конкретного стиля. О его прежнем предназначении свидетельствует лишь сохранившаяся оконная рама в стиле маньеризма.

Очередной особенностью красного маршрута, несомненно, является расположенное на Каптуровой Горе (Kapturowa Góra) **укрепленное поселение периода раннего средневековья**, по форме напоминающее трапецию. Проводимые на этом месте археологические исследования выявили два этапа заселения города: первый, датируемый VII–VIII/IX в. и второй, IX/X-XI в. Укрепленное поселение в населенном пункте Щаворыж (Gród w Szczaworyżu) в противоположность аналогичному селению в населенном пункте Страдув (Stradów), никогда не было густо заселено, и, вероятно, использовалось в условиях опасности. Конец функционирования поселения, несомненно, связан с окончательным включением Малопольши (Małopolska) в состав монархии Пястов (конец X в.).

Перед тем, как дойти до населенного пункта Солец, красный маршрут позволяет также познакомиться с местностью Зборув (Zbogów), в которой сохранился большой **дворец**, перестроенный в 1803 г. На нижнем и частично на первом этаже этого классицистического трехэтажного строе-

Солец-Здруй – санаторий «Ясна»

Солец-Здруй – вилла «Ирена»

ния сохранились остатки первичной усадьбы XVI в. В настоящее время здесь находится Дом престарелых. Небольшой **парк** и хозяйственные постройки, куда ведут **въездные ворота** начала XIX в., дополняют дворцовый комплекс. От прежнего фольварка сохранилось **здание бывшего винокуренного завода** (XVIII в.) и **амбар** (XVIII в.), на западной стене, которого находится каменный щит с гербом Лелива (Leliwa) принадлежавшим Тарновским (Tarnowscy) – владельцам населенного пункта Зборув.

Солец-Здруй – костел св. Николая

Солец-Здруй – Купальни

Сама местность Солец-Здруй также может вызывать интерес у туристов. Небольшая курортная зона расположена рядом с главными воротами, ведущими в местный парк. Главным гостиничным зданием здешней Здравницы является достаточно большой **санаторий «Свит» (sanatorium „Świt”)**, который приобрел свою нынешнюю форму в 1918 г. Отличающим его архитектурным элементом является немного другой по стилю корпус бывшего бального и театрального зала, с тонкой каменной башенкой. В период между двумя войнами, гостиницу любили посещать известные культурные и политические деятели II Речи Посполитой. Неподалеку от санатория «Свит» находятся: **санаторий «Ясна» (sanatorium „Jasna”)** 1910 г. и расположенный на небольшой возвышенности **костел св. Николая (kościół pw. św. Mikołaja)** 1937 г., проекта Францишека Мончиньского (Franciszek Mączyński). Второе из упомянутых зданий было построено на месте быв-

шего храма. С архитектурной точки зрения, сооружение обращается к римским базиликам. Внутри храма можно увидеть сохранившуюся небольшую часть оснащения прежнего костела. Стоит обратить внимание на эпитафии владельцев солецкой Здравницы – ее основоположника графа Кароля Годафрой (Karol Godefroy) (скончавшегося в 1874 г.), Людвика Вархновского (Ludwik Warchnowski) и семьи Даневских (Daniewscy). Очень интригующий и самый ценный элемент старого оснащения прежнего храма в настоящее время находится снаружи, на одной из боковых стен объекта. Речь идет о части прекрасного, **построенного в стиле маньеризма надгробья** (2 половина XVI в.), представляющего рыцаря, авторства, вероятно Самуэля Зборовского (Samuel Zborowski). **Курортный парк** пересекает аллея Даневских (aleja Daniewskich) (довоенная Закладова – Zakładowa), являясь, таким образом, его главной осью. Поначалу она была застроена стильными виллами, из которых в настоящее время глаз радуют: **вилла «Прус» (willa „Prus”)** 1918 г. и интересная по форме **вилла «Ирена» (willa „Irena”)** – довоенные дома владельцев Здравницы – семей Даневских и Дзянотов (Daniewscy, Dziańotowie). Живописный пруд нерегулярной формы, как будто окружает заботой главные курортные сооружения – **неоклассические Купальни („Łazienki”)**, построенные в 1923–1925 годы и схожее по стилю здание **Здравницы Солец** – является украшением парка.

Голубой маршрут

Город Буско-Здруй, несомненно, является «воротами» для знакомства с регионом Понидзе. Этой цели служит проходящий из г. Пиньчув в г. Висьлица **голубой маршрут**, который следует разделить на два участка, берущих свое начало в г. Буско-Здруй. Отправляясь в направлении села Висьлица (19 км), мы встретим разнообразие очень интересных вещей: памятники старины периода раннего средневековья в самой Висьлице, сохранившиеся готиче-

Заповедник «Скоролице»

Буско-Здруй

Город Буско-Здруй, несомненно, является «воротами» для знакомства с регионом Понидзе.

ские постройки в селах Хотель Червоны и Горыславице (Gorysławice), известные на всю Польшу, уникальные природные заповедники.

Первым из них является заповедник «Скороцице» (rezerwat „Skorocice”). Его площадь составляет 7,7 га. На территории заповедника находится гипсовое карстовое ущелье, разделенное на две части скальным ригелем, так называемой Высокой дорогой (Wysoka Droga). Дно ущелья заполняет Скороцинский ручей (Potok Skorocicki), теряющийся в некоторых местах в подземных коридорах и карстовых гротах. Рельеф долины является очень интересным и живым. Этому способствует факт, что она образовалась в результате карстовых процессов. Центральную часть ущелья украшают выходы гипса в виде стен, возвышений, гряд, карстовых впадин, пещер, бездорожья, поноров (круглые отверстия - трещины), углублений и карстовых воронок. Несомненно, особенностью этой территории является скальный мост, протянувшийся над карстовой впадиной и гротом. Благодаря сильному воздействию солнечных лучей и сухим склонам, здесь растут теплолюбивые травы степного характера. В их состав входит много охраняемых и редких растений, таких как: серпуха разнолистная, лютик иллирийский, резуха прямая, гулявник изменчивый, вероника ранняя и ложная, а также резеда футеума. В свою очередь, на дне ущелья растут: первоцвет аптечный, адонис весенний, ветреница лесная, ковыль волосатик, ковыль Иоанна, грудница обыкновенная. Уникальным представителем местной фауны является долгоносик-скосарь (*Omius globulus*).

На небольшом расстоянии от местности Скороцице расположен немного забытый флористический заповедник «Виняры Загойске» (rezerwat „Winiary Zagojskie”). Здесь растут теплолюбивые травы степного характера. Это место, в котором можно увидеть ксеротермическую флору сосудистых растений. В список полностью охраняемых видов, которые водятся на этой территории, входят: адонис весенний, козелец пурпурный, лен жестковолосистый, ковыль волосатик, грудница обыкновенная и бодяк венгерский. Здесь растут также частично охраняемые растения. Это первоцвет аптечный и стальник колючий. Мы встретим здесь также другие ксеротермические виды, вписывающиеся в разноцветные травы цветной луговой степи. Здесь стоит поискать василек рейнский, девясил мечелистный, марьянник полевой. Самыми распространенными представителями фауны являются: бабочка Голубянка Рипперта, теплолюбивый паук плоскотелка красная и кузнечик гладкий.

Следующие, интересные не только для природоведов заповедники, находятся в расположенном рядом с маршрутом населенном пункте Хотель Червоны. Данная местность славится также очень красивым костелом св. Варфоломея (kościół pw. św. Bartłomieja), основанным в 1440–1450 годы Яном Длугошем. Этот краковский, сандомирский, келецкий и гнезенский каноник являлся вислицким хранителем, учителем королевских сыновей, а также великим летописцем. В частности, он прославился как автор монументального произведения в 12 томах «История Польши» (*Roczniki czyli kroniki sławnego Królestwa Polskiego*). С точки зрения архитек-

туры, храм состоит из квадратного нефа (к которому с южной стороны примыкает готический притвор, а с западной – двухэтажный, неоготический притвор 1850 г.), и небольшой пресвитерии с пристроенной к ней с северной стороны ризницей. Еще в притворе мы видим необычайное мастерство строителей этого храма. Над ведущим в неф порталом находится **готическая учредительная таблица** (1450 г.) с барельефными

Хотель Червоны – костел св. Варфоломея

фигурами Богородицы с младенцем и святых Стефана и Иеронима (św. Stefan i Hieronim), в виде обрамления с надписями. Притвор имеет кружально-сетчатый свод. Его спланирует замок с барельефом **герба Венява (herb Wieniawa)** – эмблемы Яна Длугоша. Великолепный **кружально-сетчатый свод** с замками, на которых видна интересная **геральдическая программа**, находится также в нефе и пресвитерии

Хотель Червоны – костел св. Варфоломея

костела. В состав этой программы входят: в пресвитерии – Польский орел, в нефе – гербы Венява и Дембно (Wieniawa, Dębno) (кардинала Збигнева Олесницкого (Zbigniew Oleśnicki) – мецената и покровителя учредителя). Готическим каменным элементом, сохранившимся о нашего времени, является также, находящийся за нынешним главным алтарем **сакраментарий** с ажурным балдахином, увенчанным башенками и розетками, отделенный старой розеточной решеткой. Самой красивой деталью первоначального оснащения данного сакрального объекта является **готическое распятие**, созданное, приблизительно в 1400 г. Чтобы его увидеть, необходимо направиться к северной стене нефа. Выполненный в стиле позднего барокко главный алтарь середины XVIII в., скрывает еще одно готическое распятие (конца XV в.) и скульптуры Бо-

гоматери Болесной (Matki Boskiej Bolesnej) (готическую – 1 половина XV в.) и св. Яна (św. Jana) (барокко). Дополнением величия костела является окружающая его природа. С холма, на котором расположен храм, с западной стороны, видны великолепные **гипсовые кристаллы**, лежащие у его основания. Они имеют высоту нескольких метров, некоторые из них соединены в так называемый ласточкин хвост. В этом скальном массиве мы откроем вход в 20-метровый, частично завалившийся коридор, который местные жители называют «кухней настоятелей».

Находящийся неподалеку хотельского храма **флористический заповедник «Пшенслин» (rezerwat florystyczny „Prześlin”)**, расположен на небольшой возвышенности. Южный склон холма и его подножие занимают гипсовые стены с сохранившимися ксеротермическими травами степного характера. Мы увидим здесь множество охраняемых растений, таких как: адонис весенний, ветреница листовая, лен жестковолосистый, козелец пурпурный, ковыль волосатик. Стоит поискать резуху прямую, очень редкое растение, которому грозит гибель. В Польше ее нашли лишь в двух местах, именно здесь, в регионе Понидзе. На территории заповедника проживает уникальный в мировом масштабе долгоносик (*Donus nidensis*), а также другие долгоносики (*Omius globulus* и *Trachyphloeus heymesii*), которые в Польше были выявлены только здесь.

Отсюда остается лишь один шаг в великолепный **степной заповедник «Горы Восточные» (rezerwat stepowy „Góry Wschodnie”)**. Он охватывает фрагмент обширной возвышенности, образовавшейся из крупнокристаллических гипсов третичного периода, в свое время эксплуатировавшихся здесь. На территории заповедника отмечается около 150 видов растений. Здесь, в частности, можно встретить виды, которые были занесены в *Список растений Польши, которым угрожает опасность*, как напр.: селерия голубая и василек паннонский. Здесь можно также увидеть грудницу обыкновенную, адонис весенний, ковыль волосатик и остролодочник волосистый. Уникальным в регионе Понидзе видом является гулявник изменчивый, который не встречается в других регионах Польши.

Горыславице – костел св. Вавжинца

Очередной готический храм ждет нас в населенном пункте Горыславице (Gorzysławice). **Костел св. Вавжинца (Kościół pw. św. Wawrzyńca)** в своей нынешней форме стоит здесь с 1535 г. Благодаря пожертвованиям Войцеха и Анны Желязовских (Wojciech, Anna Żelazowscy), в 1676 г. была достроена часовня в стиле барокко. С западной стороны она примыкает к нефу

Коллегиата в селе Вислица

считается одним из самых интересных памятников готической архитектуры XIV века в Польше.

храма, придавая ему, таким образом, необычайную красоту. Находясь внутри костела, стоит обратить внимание на сохранившиеся **фрагменты готической полихромии**. Частью алтаря периода раннего барокко (середина XVII в.) является картина, представляющая св. Щепана и Вавжинца (św. Szczepan, Wawrzyniec) вместе с учредителем – Якобом Громецким (Jakub Gromecki) – вислицким каноником. Внимания заслуживает также интересная радужная балка XVI века, которую украшают распятие периода барокко и полуготические скульптуры Богоматери Болесной и св. Яна 1-ой половины XVI в.

Голубой маршрут заканчивается в селе Вислица, где самым ценным памятником старины является, несомненно, великолепная **коллегиата Рождества Пресвятой Девы Марии (kolegiata pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny)**, построенная на пожертвования короля Казимира Великого (Kazimierz Wielki). Благодаря высокому мастерству, с которым выполнена крыша, коллегиата считается одним из самых интересных памятников готической архитектуры XIV века в Польше. Данный храм это не первая коллегиата, возведенная в этом месте. Остатки двух более ранних строений находятся в подземелье современного костела. С архитектурной точки зрения коллегиата является псевдо-двухнефным храмом. Многоугольная узкая пресвитерия, с северной стороны находится рядом с пристройкой (2-я половина XVII в.), в которой

расположены ризница и сокровищница. Главный вход в храм находится с южной стороны. Над готическим стрельчатым порталом с дверьми, снабженными скошенной решеткой с затвором, которую украшает готическая розетка (XV в.) в 1464 г., была повешена красивая **памятная таблица** с барельефной фигурой учредителя – короля Казимира Великого. Она представляет магната, который стоя на коленях перед царящей Мадонной с младенцем, дарит ей модель храма. Не менее интересным южного, является в настоящее время замурованный, **северный портал** храма (2-я половина XIV в.). Рядом с ним можно увидеть небольшое замурованное **окно**, через которое, согласно традиции, якобы были провозглашены *Вислицкие статуты (Statuty wiślickie)*. Переступая порог храма, мы попадаем совершенно в другой мир. Его всеобъемлющей доминантой является великолепный **свод** нефа с тройной, частично звездной схемой, поддерживаемый тремя узкими колоннами, которые создают впечатление легкости и величия. Дополнением этого некоего «каменного зонта», прикрывающего неф, является крестово-ребристый свод пресвитерии, в которой «царит» **скульптура Богоматери Локетковой (Matki Boskiej Łokietkowej)** периода ранней готики (около 1300 г.). Внимания заслуживает также сохранившийся **сакраментарий** с треугольным увенчанием, заполненным декоративным геометрическим узором и **ниша для святых масел**. Полихромия 1397–1400 годов, отличающаяся от готической эстетики, выполненная в византийско-русской

традиции, очень гармонично образует единственное пространство sagum, свидетельствующее о необычайной художественной ценности стильных гибридов, характерных лишь для пограничья культур.

Вислица – коллегиата Рождества Пресвятой Девы Марии

Нельзя не заметить подземелья коллегиаты, в котором находится очень интересный **археологический заповедник**. В передней (т.е. в первом зале) мы увидим встроенные вторично скульптурные детали, датируемые началом XIII в., т.е. являющиеся украшением II вислицкой коллегиаты. Над входом в подземелье царит **барельеф** XIII века. На нем представлены два грифона, между которыми видна большая розетка с крестом. Заходя в помещение, мы окажемся в подземелье костела, между корпусом нефа и пресвитерией, неподалеку от радужной дуги. Именно здесь археологи нашли остатки I вислицкой коллегиаты, к которым относится уникальный **вислицкий пол**, первоначально украшавший гробницу, учрежденную на средства князя Генриха Сандомирского (Henryk Sandomierski). В западной части заповедника мы, в свою очередь, найдем реликты II вислицкой коллегиаты (начало XIII в.) с частично сохранившимся **первоначальным полом храма**

Вислица – реликты костела св. Николая

Вислица – пол в коллегиате Рождества Пресвятой Девы Марии

XIII века. Рядом с коллегиатой расположено великолепное готическое здание, предназначавшееся викариям коллегиаты. Оно было построено в 1460 г., на пожертвования Яна Длугоша, который занимал в селе Вислица должность хранителя. Именно ему оно обязано своим наименованием – **Дом Длугоша (Dom Długosza)**. В здание мы входим через готический портал и оказываемся в великолепных **сенях** покрытых балочным перекрытием. Здесь частично сохранились оригинальные стрельчатые порталы. Справа расположен вход в Зал, в котором находится **Региональный музей**.

Помещение создано путем удаления простенков (первоначально это помещение было разделено на четыре небольших зала). В западной части му-

Вислица – Дом Длугоша

зейного зала можно увидеть сохранившееся, оригинальное **полихромное лиственничное балочное перекрытие** XV века с изображением описанного уже герба Венява. Еще более презентабельно выглядит **полихромия периода поздней готики** (XV столетие), которая сохранилась в этой части зала. На ней представлен **Христос воскресший (Chrystus Zmartwychwstały)**, и, вероятно, стоящий перед ним на коленях Ян Длугош вместе (как можно предполагать) со св. Доротой (św. Dorota). Комплекс **коллегиаты** в селе Вислица дополняет величественная **колокольня**, построенная на пожертвования Яна Длугоша в 1460–1470 годы.

Вислица – полихромия в Доме Длугоша

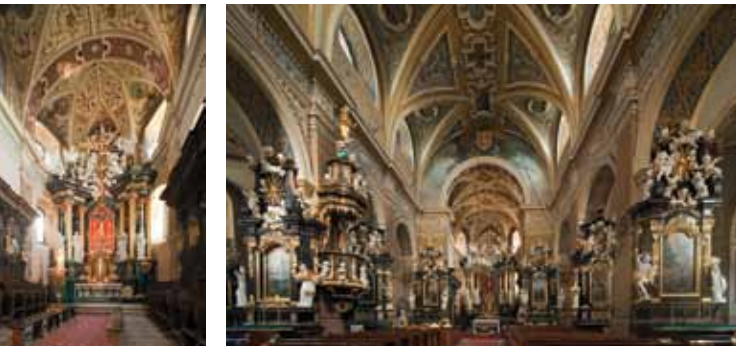
Очередной **археологический заповедник** расположен на восток от коллегиаты, по соседству находится Сольная площадь (pl. Solny). В маленьком павильоне мы найдем **реликты городского костела св. Николая (kościół grodowy pw. św. Mikołaja)**, построенного в конце X в. или в XI в. Его северная стена украшена известной вислицкой **купелью**. Трудно определить дату ее создания. Археологический павильон расположен рядом с **Большим Сольным рынком (Duży Rynek Solny)**, который

со середины XIV в. являлся центром города. Направляясь с Большого рынка на восток к городищу, мы пересечем Малый Сольный рынок (Mały Rynek Solny). Здесь стоит достаточно массивная часовня. Затем, мы дойдем до места под названием **Собачья Горка (Psia Górkа)**. Отсюда лишь 200 м отделяет нас от вала городища, датированного началом XI в. Его расширение наступило во 2-ой половине XII в. Находясь в западной части вала, стоит обратить внимание на интересную **гипсовую скалу**, обладающую достаточно оригинальной формой.

Голубой маршрут соединяет г. Буско-Здруй с другим интересным городом, расположенным в долине реки Нида, т.е. с г. Пиньчув (20 км). По пути мы увидим, растущую на обочине Винярского леса (Las Winiarski) сосну обыкновенную. Это дерево имеет нетипичный внешний вид, огромные размеры и открытую корневую систему.

Пиньчув – костел св. Иоанна Евангелиста

Сам город Пиньчув может похвастаться многими интересными памятниками старины, которые помнят годы его процветания. В состав данной группы входит **постпаулинский костел св. Иоанна Евангелиста (kościół popauliński pw. św. Jana Ewangelisty)**, нынешнее здание, которого относится к 1-ой половине XVII в. Особенно эффектно выглядит **западный фасад** храма, увенчанный шпцом периода раннего барокко, изготовленным около 1642 г. Тем, что выделяет этот храм, являются прекрасные, изготовленные из **искусственного мрамора украшения** сводов нефов и пресвитерии, принадлежащие к группе люблинского маньеризма. В приходском костеле г. Пинчува можно увидеть достаточно хорошо сохранившееся, единое по стилю оснащение 40-х годов XVIII в. К ним относятся: главный алтарь, девять боковых алтарей, амвон, а

также исповедальни и скамейки. Внимание привлекают, находящиеся в пресвитерии, очень красивые монументальные **постпаулинские почетные скамьи**, изготовленные в середине XVII в. Прекрасно смотрится также великолепный орган, произведенный после 1757 г. органом мастером Войцехом Шиплевским (Wojciech Szuplewski) из Кракова. По соседству с храмом, со стороны рынка, из-за угла вырастает, построенная в 1685–1691 годы, эффектная **колокольня** периода барокко. Вторым, очень ценным храмом в г. Пиньчув является сохранившаяся **Старая синагога (Synagoga Stara)**, строительство, которой было завершено перед 1609 г. Именно тогда Шабтай сын Аврагама (Szabtaj syn Abrahama)

Пиньчув – Старая синагога

Пиньчув – часовня св. Анны

закончил **украшать красками** храм. Это оформление считается одним из самых древних, из сохранившихся в Польше. Более поздняя стенная живопись относится к 40 годам XVIII в. Вход в синагогу ведет через обширную прямоугольную переднюю (пулэш). Она выполняла функцию молитвенного зала для религиозных братств, была также местом заседаний правления гмины и суда. Через пулэш мы дойдем до монументального, почти квадратного мужского зала, в котором сохранился, выполненный в стиле маньеризма **Aron ha-kodesz** (здесь хранили свитки *Торы*). Немного над передней и залом собраний, расположен женский зал. Он открыт на мужской зал тремя узкими оконными проемами. Территорию синагоги окружает каменное ограждение, во внутреннюю стену, которого вмурованы фрагменты старых надгробных плит. Ограждение является мемориалом в память о Холокосте евреев из г. Пиньчува.

Неподалеку от синагоги находится монастырь реформатов, строительство, которого завершилось в 1619 г. Его главным элементом является **монастырский костел Благовещения Пресвятой Девы Марии (kościół klasztorny pw. Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny)**, обладающий интересным западным фасадом. Доминирующей точкой этого фасада является двухарочное окно, украшенное розеткой с растительными мотивами и богатым гербовым картушем с Ястребом Мышковских (Jastrzębiec Myszokowskich) – эмблемой учредителей. Оснащение костела периода позднего барокко, в состав, которого входят боковые алтари и амвон, относится к 1-ой половине XVIII в. Это достаточно скромные элементы, единые по стилю. Украшением одного из боковых алтарей (налево от радужной арки) является великолепная картина, представляющая Борородицу Миrowsкую (Matka Boska Mirowska) (2-я половина XVII в.). Поначалу она хранилась в часовне замка в г. Пиньчув.

По соседству с монастырем находится **Арианский дом**, который называют также Арианской типографией. Строительство объекта, вероятно с предназначением под городскую баню, было проведено на рубеже XVI и XVII в. На север от рыночной площади в г. Пиньчув находится комплекс классицистического **дворца Велёпольских (pałac Wielopolskich)**, построенного приблизительно в 1789 г. Авторство его проекта приписывается известному в то время архитектору Францишеку Наксе (Franciszek Naxa). В южной части при-

Пиньчув – дворец Велёпольских

дворцового парка мы увидим сохранившийся **садовый павильон** конца XVI в. Его возведение было, вероятно, делом рук Санти Гуччи (Santi Gucci). Над городом возвышается заметная издали **часовня св. Анны (kaplica św. Anny)**, выполненная в стиле маньеризма. Это сооружение было создано в память о юбилейном 1600 году и было построено на пожертвования маркграфа Зыгмунта Мышковского (Zygmunt Myszkowski). О ее возведении ходатайствовало Братство св. Анны (Bractwo św. Anny). Предполагается, что автором проекта часовни был Санти Гуччи.

Зеленый маршрут

Дополнением вышеуказанных маршрутов является окружной зеленый маршрут, который по длине можно разделить на небольшие участки. Он позволяет познакомиться с очередными «жемчужинами региона Понидзе», к которым, несомненно, относится, находящийся в деревне Шанец (Szaniec) готический **костел Успения Пресвятой Девы Марии (kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny)**, возведенный перед 1499 г., благодаря пожертвованиям куявского епископа и великого коронного канцлера Кшеслава из Курозвенк (Krzesława z Kurozwęk). Сооружение состоит из прямоугольного псевдодвухнефного корпуса нефов и многоугольно закрытой пресвитерии. С севера к нефу примыкает готическая часовня, а к пресвитерии – ризница XVI века, объединенная с небольшой сокровищницей. Неподдалеку костела расположен холм, на краю которого, возвышается **готический укрепленный замок**. Его строительство пришлось на 1580–1609 годы, и он был возведен благодаря пожертвованиям Падневских (Padniewscy), которые решили использовать фрагменты первоначального здания, построенного в готическом стиле. Очередным, реже посещаемым туристами, интересным объектом региона Понидзе, является расположенный прямо по

Шанец – костел Успения Пресвятой Девы Марии

Шанец – укрепленный замок

соседству с г. Буско-Здруй **заповедник «Зимне Воды» (rezerwat „Zimne Wody”)**, содержащий пласты крупнокристаллического гипса, который образует многочисленные щели и каналы. В заповеднике растут ксеротермические травы. Здесь можно встретить, в частности: колючник бесстебельный, адонис весенний, синеголовник плосколистный. Гости курорта, у которых мало времени для посещения заповедников региона Понидзе, этот заповедник должны посетить обязательно.

Заповедник «Зимне Воды»

Стоит также отправиться на экскурсию в расположенную немного дальше от маршрута деревню Видухова (Widuchowa). Посетители увидят здесь очень интересную **усадьбу периода позднего ренессанса**, построенную в 1620 г. тогдашним владельцем поместья Николаем Крупко (Mikołaj Krupko). Зеленый маршрут позволяет также ознакомиться с **костелом св. Якоба Старшего (kościół pw. św. Jakuba Starszego)** 1630 г., который находится с. Щаворыж, недалеко от г. Буско. Это достаточно необычайное сооружение, имеющее нерегулярную **пресвитерию**, корот-

Видухова – усадьба

Щаворыж – костел св. Якоба Старшего

кий неф с украшениями из **искусственного мрамора** с пристроенными в XVIII в. с обеих сторон часовнями, большую башню, перед которой находится притвор более позднего времени постройки. Весь комплекс построен на плане греческого креста.

Велосипедные трассы

Окрестности г. Буско-Здруй прекрасно годятся также для велосипедного туризма. В настоящее время на данной территории находятся две профессионально обозначенные **велосипедные дорожки**. Первая из них соединяет курортную часть города с красивой рекреационной территорией, расположенной у водохранилища в г. **Радзанув**. Вторая дорожка начинается и заканчивается, образуя петлю, на пересечении ул. Лангевича (ul. Langiewicza) и ул. Шанецкой (ul. Szaniecka) в г. Буско-Здруй. Данная трасса ведет через живописные места Шанецкой территории охраняемого ландшафта (Szaniecki Obszar Chronionego Krajobrazu). На трассе установлены четыре места для отдыха, имеющие навес. Рядом с

Велеч – памятник природы

Радзанув – водохранилище

дорожкой находятся два других памятника природы – сосна обыкновенная в селе **Велеч (Welicz)** и три дуба черешчатых в с. **Камедулы**.

Автомобильные маршруты

По территории гмины Буско-Здруй проходит также, предназначенный для автотуристов, обозначенный **маршрут деревянной архитектуры Свентокшицкого воеводства**, который охватывает описанные выше деревянные костелы, расположенные в г. Буско-Здруй и Хотелеке (прежде Хотелек Зеленый). Рассматривая тематические аспекты необозначенных автомобильных маршрутов, стоит обратить внимание на, проходящий через Гмину Буско-Здруй **готический маршрут**, соединяющий места, в которых были возведены сооружения в готическом стиле. На этом маршруте, кроме описанных выше населенных пунктов (Вислица, Хотель Червоны, Горыславце), находятся, расположенные неподалеку от г. Буско-Здруй с. Добровода (Dobrowoda) и с. Новы Корчин (Nowy Korczyn).

Добровода – костел Марии Магдалины

Новы Корчин – приходской костел св. Троицы

Костел Марии Магдалины (Kościół pw. św. Marii Magdaleny) в селе Добровода был построен в 2-ой половине XIV в. на пожертвования краковского епископа Флориана (Florjan). Нынешняя интригующая форма сакрального объекта является эффектом проведенной в 1524–1525 годы перестройки, благодаря, которой храм обрел позднеготический характер. Это однефный костел, с узкой и низкой пресвитерией, к которой с северной стороны

примыкает небольшая ризница. Внутри костела можно посмотреть интересный кружально-сетчатый **свод нефа**. Неподалеку храма можно увидеть интересную деревянную **колокольню**, построенную в XVIII в.

Село **Новы Корчин** это очередная «сокровищница» памятников старины.

Новы Корчин – костел св. Станислава

Новы Корчин – место впадения реки Ниды в Вислу

Новы Корчин – паромная переправа через Вислу

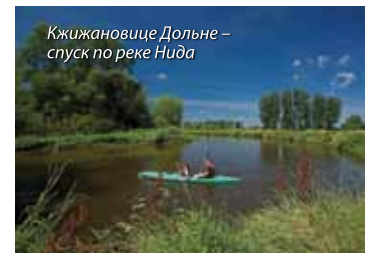
Самым ценным из них является **приходской костел св. Троицы, св. Вавжинца и Эльжбеты (Kościół farny pw. św. Trójcy, św. Wawrzyńca i Elżbiety)**, нынешний внешний вид, которого является результатом перестройки, проведенной в 1608 г. Особое впечатление производит **западный фасад** 1630 г., выполненный в стиле маньеризма. Стоит также обратить внимание на великолепный, украшенный **искусственным мрамором**, свод нефа и пресвитерии. Неподалеку приходского костела находится очередной монументальный храм. Это **монастырский костел св. Станислава (Kościół klasztorny pw. św. Stanisława)**, построенный из кирпича на пожертвования князя Болеслава Стыдливого во 2-ой половину XIII в. Дизайн интерьера храма, особенно, чудесная **полихромия периода позднего барокко**, является результатом перестроек, проведенных в XVII–XVIII в. Внимание привлекает неф костела, а в нем, изогнутая в стиле барокко **радужная балка** с группой **Распятия**. Картину религиозной жизни древнего селения Корчин, дополняют расположенные на откосе над рекой Нидой **руины новокорчинской синагоги**, построенной в конце XVIII в. в классицистическом стиле.

Байдарочный маршрут

Село Новы Корчин является также традиционным местом, где заканчивается **байдарочный поход по реке Ниде**. Не преодолев этот маршрут, сложно себе представить полное ознакомление с регионом реки Ниды. Поход (в зависимости от количества, запланированных дней) можно начать в с. Собкув (Sobków), с. Мотковице (Motkowice), г. и Пиньчув, с.

Хробеж – пристань над рекой Ниде

Кжижановице Дольне – спуск по реке Ниде

Хробеж (Chroberz) или с. Вислица. Ниде – это одна из самых красивых рек в Польше. Кто с ней познакомится, будет возвращаться сюда всегда.

КУЛЬТУРА

Циклические мероприятия

Г. Буско-Здруй имеет очень много богатств. Это не только идиллическая страна сказочного изобилия и... сульфидной воды, но также активный действующий культурный центр. Пребывание в г. Буско-Здруй не только ставит на ноги, но и успокаивает душу. Программа мероприятий насыщена и, вероятно, придется по вкусу туристам и курортникам «разных мастей».

• **Всепольский музыкальный фестиваль им. Войтека Белона «Пусть звучит Буковина» (Ogólnopolski Festiwal Piosenki im. Wojtka Belona „Niechaj zabrzmie Bukowina”).**

Это майское мероприятие является праздником туристской песни и песенной поэзии, организуемым Буским самоуправленческим центром культуры (БСЦК).

Всепольский музыкальный фестиваль им. Войтека Белона

Патрон

Лидер Свободной группы Буковина (Wolna Grupa Bukowina) – Войтек Белон – родился 14 марта 1952 г. в г. Квидзын (Kwidzyn). В г. Буско-Здруй его семья переехала в 1965 г. В поэтических произведениях барда региона Понидзе мы найдем и сатиру на удобную жизнь популистского общества семидесятых, и близкое стихотворениям Ежи Харасимовича (Jerzy Harasymowicz) восхищение климатом горного пейзажа, а также похвалу прямолинейной жизни простых людей. В трудах «Беллона» имеются также стихотворения, затрагивающие струну ухода времени и интимные тексты о любви. В последних лирических произведениях появляется танатическое направление, представляющее страх перед смертью. Можно в них также найти библейские мотивы. Певец гостил на сцене Фестиваля польской песни в г. Ополе (Festiwal Polskiej Piosenki w Opolu) в 1981 г. Артист умер 3 мая 1985 г. в Кракове, но его произведения продолжают жить. В 1992 г. Буский самоуправленческий центр культуры был назван именем Войцека Белона, а в 2008 г., перед его зданием была установлена «Скамеечка Белона».

Свободная группа Буковина у скамейки В. Белона

Войтек Белон

• **Международные Буские встречи с фольклором (Międzynarodowe Buskie Spotkania z Folklorem)**

– на это шумное мероприятие в конце мая съезжаются польские и европейские артисты, представляющие в концертной раковине Курортного парка богатство народной культуры, как ближайшего региона, так и Европы.

• **Семейные гулянья «Клубничный праздник»**

– жители села Блонец-Нова Весь (Błonieć-Nowa Wieś) празднуют дни

Буской клубники Фаворит (Truskawki Buskiej Faworytki) – одного из даров природы региона Понидзе. Они представляют тогда, как изысканные, так и традиционные блюда, среди которых эта ягода и одновременно, афродизиак, выдвигается на первый план.

• **Рекреационное мероприятие «Здравствуй лето... Иван Купала» (Impreza rekreacyjna „Witaj lato... – Świętojanki”)**

– июньское мероприятие, предвещающее наступление каникул.

• **Молодежный пленэр живописи (Młodzieżowy Plener Malarski)**

– на июньские встречи с искусством приглашает Буский самоуправленческий центр культуры.

• **Лето с Шопеном (Lato z Chopinem)**

– июль в Здравнице г. Буско звучит классической музыкой. Произведения для фортепьяно Фридерика Шопена и других виртуозов – это бальзам для души жителей и туристов. Достойные полонезы, бравурные мазурки, ностальгические баллады, классические сонаты и фразальные рондо звучат в Концертном зале санатория «Маркони».

Лето с Шопеном

Международные Буские встречи с фольклором

Международный музыкальный фестиваль им. Кристины Ямроз

• **Международный музыкальный фестиваль им. Кристины Ямроз (Międzynarodowy Festiwal Muzyczny imienia Krystyny Jamroz)**

– это самое престижное мероприятие г. Буско-Здруй проводится каждый год в начале июля. Оно проходит, в частности, в Буском самоуправленческом центре культуры и в местных костелах, Меньшей базилике (Bazylika Mniejsza) в с. Вислица, Синагоге в г. Пиньчув и во Дворце в с. Курозвенки (Kurozweki). На региональных сценах выступают выдающиеся артисты, пользующиеся признанием, как в стране, так и за рубежом. Концерты, как правило, переплетаются со встречами с известными представителями культуры и искусства. Все это удовлетворит потребности тех, кто жаждет встречи с культурой.

Патронесса

Как у Парижа был свой воробей (Этит Пиаф), так у Буско – свой соловей – Кристина Ямроз. Эта очень талантливая оперная певица была коренной жительницей г. Буско. Она родилась 29 августа 1923 г. Музыкальное обучение начала с учебы игре на фортепьяно, а во время войны, посещала также в Варшаве уроки пения. Очень талантливая артистка прославилась на польской и зарубежной сцене как драматическое сопрано, отмеченное большой вокальной силой и широтой диапазона. Дебютировала в 1946 г. на подмостках Вроцлавской оперы (Opera Wroclawska). Позже была звездой Большого театра (Teatr Wielki) в Познани и Большого театра (Teatr Wielki) в Варшаве. Самые известные роли (Галька, Аида или Мать Иоанна в Дьяволах из Людена (Diablach z Loudun)) принесли ей известность в стране и за рубежом. С 1960 г. артистка выступала, в частности, в странах бывшего СССР, Болгарии, Венгрии, Турции и Румынии. В 70-е годы пришло время покорять Соединенные Штаты, где она очаровала слушателей сольными концертами и партией сопрано во II Симфонии Маглера. В своей тридцатичетырехлетней карьере она также не раз прославилась, заседа в жюри Международного вокального конкурса (впервые в Рио-де-Жанейро). Была удостоена многих наград, в том числе, Кавалерского креста ордена Возрождения Польши (1964). Умерла в Варшаве, 9 июля 1986 г. Годом позже в стену больницы «Кристина» в г. Буско-Здруй, организованной в результате перестройки Виллы «Кристина», была вмурована памятная табличка в честь певицы, а в 1991 г., ее имя получила парковая аллея, расположенная за Купальнями. Кристина Ямроз осталась в памяти не только, как обладательница прекрасного голоса и внешности, но как человек с таким же характером.

Ponidzie Jazz Festiwal – концерты

• «Музыка в Замке» („Muzyka na Zamku”)

– концерты – это предложение Замка Дереслава на спокойные июльские и августовские послеобеденные часы.

• Инвазия звука во время каникул (Wakacyjna Inwazja Dźwięku) – цикл концертов

– это очередное летнее предложение здравницы. Для участия в концертах необходимо посетить концертную раковину Курортного парка и Буский самоуправленческий центр культуры (БСЦК).

• «Дни города Буско-Здруй» („Dni Buska-Zdroju”)

– на это мероприятие город приглашает в августе. Выступления соби-

рают большую группу участников на площади перед БСЦК.

• Ponidzie Jazz Festiwal – концерты

– это настоящий праздник для любителей джаза. Чтобы принять в нем участие, стоит посетить курорт вне сезона, в ноябре. Шефство над мероприятием взял БСЦК.

• Всепольский фотографический просмотр (Ogólnopolski Przegląd Fotograficzny)

– это неповторимая возможность посмотреть, как запечатлен г.

Буско-Здруй в кадре. Новаторский и традиционный подход к фотографии представляют многочисленные артисты. Экспозицию можно посмотреть в ноябре.

Культурные учреждения

Здание БСЦК (Буский самоуправленческий центр культуры)

• Буский самоуправленческий центр культуры им. Войтека Белона (Buskie Samorządowe Centrum Kultury imienia Wojtka Belona)

al. Mickiewicza 22
www.bsck.busko.pl

Буский самоуправленческий центр культуры (БСЦК) под нынешним названием работает с 1995 г. Прежнее учреждение (Районный дом культуры), которое превратилось потом в БСЦК, было создано еще в 1964 г. В настоящее время центр интенсивно развивается, активизируя жителей и распространяя знания в области регионального искусства также за пределами региона Понидзе. В декабре 2010 г. в БСЦК была создана некоммерческая Студия аудиозаписи. Диск с колячками в исполнении ансамблей и солистов из г. Буско-Здруй и окрестностей, стал ее первым проектом. В рамках БСЦК была, в частности, открыта галерея «Антресоль» („Antresola”) и Буская театральная сцена (Buska Scena Teatralna), на подмостках, которой работает «Театр НеБольшой» („Teatr NieWielki”). В подчинении центра находятся: Кинотеатр «Здруй» (Kino „Zdrój”), Центр туристической информации (Centrum Informacji Turystycznej), Палата региональных фондов (Izba Zbiorów Regionalnych) и сельские клубы. В рамках центра была также открыта Музыкальная школа. В учреждении работают: танцевальный, фотографический, пластический и музыкальный кружки. Каждый угол объекта, заботящегося об артистическом обучении жителей, пахнет ис-

кусством. Экспозиции проводятся даже в холлах (главном – и на втором этаже). Кроме того, искусство выходит за пределы здания – у входа нас встречает дружелюбный памятник-скамеечка Войтека Белона.

Стоит также отметить факт, что БСЦК является организатором многочисленных культурных мероприятий.

• **Кинотеатр «Здруй» (Kino „Zdrój”)**

al. Mickiewicza 22

www.bsck.busko.pl/pl/kino-zdroj.html

Когда на дворе непогода, это самое подходящее место для проведения времени. Об этом лучше всех знают поклонники десятой музы. До конца пятидесятих годов прошлого столетия, «Здруй» был единственным стационарным кинотеатром во всем буском районе. Звездами серебряного экрана можно было тогда восхищаться в Курортном парке, в месте, где в настоящее время находится здание Ресторана «Виктория» (Restauracja „Victoria”) (прежде «У Гануша» („U Hanusza”). В 60-е годы фильмы показывали также в параллельно действующем кинотеатре «Пшебуй» („Przeboj”) – в клубе Районной комендатуры милиции. Однако его карьера быстро закончилась, еще в 1964 г., когда «Здруй» перевели в Районный дом культуры.

• **Публичная библиотека города и гмины Буско-Здруй**

Общедоступный читальный зал интернет «Планета» („Planeta”)

os. Świerczewskiego 17

• **Воеводская педагогическая библиотека в г. Кельце, Филиал в г. Буско-Здруй**

os. Świerczewskiego 17

Библиотека работает с 1949 г. В своих фондах она имеет 39 тыс. томов. В рамках библиотеки работает также Интернет-центр мультимедийной информации – точка с бесплатным доступом в интернет.

• **Палата региональных собраний – Буский музей (Izba Zbiorów Regionalnych – Muzeum Buskie)**

al. Mickiewicza 7

Палата была открыта в 1990 г. Она расположена в стильной довоенной вилле «Полония» („Polonia”), в которой находится также Галерея «Зеленая» (Galeria „Zielona”). В собраниях Палаты имеются экспонаты из области искусства, археологии, этнографии, истории, материалов, относящихся к военному делу, нумизматики. В Палате находятся постоянные выставки (напр. посвященные К. Ямроз) и временные экспозиции. Экскурсия в Музей позволит приобрести знания на тему истории и жизни г. Буско и окрестностей. Это также шанс более глубокого ознакомления с биографиями людей, заслуженных для города. Одна из постоянных экспозиций посвящена памяти Кристины Ямроз.

• **Галерея «Зеленая» (Galeria „Zielona”)**

al. Mickiewicza 7

Галерея является одним из четырех филиалов Бюро художественных выставок в г. Кельце. Отдел был открыт в 1989 г. Здесь проводятся, как индивидуальные, так и коллективные выставки отечественных и за-

рубежных художников, занимающихся рисунком, живописью, скульптурой, графикой и тканью. Стены Галереи украшали произведения следующих известных польских артистов: Станислав Бай (Stanisław Baj), Эдвард Двурник (Edward Dwurnik), Анджей Млечко (Andrzej Mleczko), Эугениуш Мольски (Eugeniusz Molski), Януш Тшебиятовски (Janusz Trzebiatowski). В галерее показывают также свои произведения многочисленные артисты из г. Буско-Здруй: Петр Калета (Piotr Kaleta), Богдан Владыслав Ковальчик (Bogdan Władysław Kowalczyk), Збигнев Ковалевски (Zbigniew Kowalewski), Лешек Куржея (Leszek Kurzeja), Тамара Май (Tamara Maj), Марек Вавро (Marek Wawro), а также опекун галереи Богдан Птак (Bogdan Ptak). «Зеленая» осуществляет также издательскую деятельность и продажу произведений современного искусства.

Салонный курортный оркестр (Salonowa Orkiestra Zdrojowa)

Музыка смягчает нравы, и – как доказывают исследования – недуги! Поэтому концерты не только являются рекламой г. Буско-Здруй, но они вписаны также в программу лечения резидентов. Оркестр дополняет

Концерт Салонного курортного оркестра

предложение БСЦК для жителей города и посещающих его туристов. Оркестр играет по четвергам на территории Центра, иногда в санатории «Маркони» и «Нида-Здруй», а также в 21-ом Военном курортном реабилитационном госпитале. Летом можно послушать музыку в концертной раковине в Курортном парке и на других объектах во время Международного музыкального фестиваля им. Кристины Ямроз.

Говоря о выступлениях артистов, стоит упомянуть одно импровизированное событие, которое состоялось более чем 60 лет тому назад. Жители старшего возраста, несомненно, помнят достаточно странную «выставку». На ее необычный характер повлияли элементы, из которых была сделана установка. Главным пунктом экспозиции был расставленный вокруг источника минеральных вод ряд... «славоек»! Под этим загадочным наименованием скрывается не что иное, как уличный деревянный туалет. Его назвали так «в честь» премьер-министра Фелициана Славоя-Складковского (Felicjan Sławoj-Składkowski),

который бросил тень на комфорт жителей «солнечного города». Он был автором идеи установки уличных деревянных туалетов во всех окрестных дворах, что их владельцам казалось очень странным, и распорядился о проведении высмеиваемых санитарных проверок. Если преемником хэппенинга в г. Буско-Здруй считается Войтек Белон, то это спонтанное выступление молодежи можно (в настоящее время, когда мы уже знаем термин, определяющий такую форму развлечения), смело считать первым буским flash тов (на английском языке, дословно, обозначает «вспышка толпы», кратковременное событие, поражающее случайных зрителей)!

РЕГИОНАЛЬНАЯ КУХНЯ

Каждый регион имеет свой индивидуальный характер. Исключительность данной территории находит свое отражение в истории, искусстве, способе поведения и общения жителей, богатстве фауны и флоры, а также – о чем говорится в настоящей главе – в местной кухне. Эту уникальность прекрасно представляют местные блюда. Региональная кухня является проявлением уважения к традиции, которая в гмине Буско-Здруй очень жива. На какие вкусы мы открываемся в регионе Понидзе? Несомненно, мы можем рассчитывать на то, что впечатления будут незабываемыми, и мы надолго запоем здешние деликатесы. Толкования не стоит искать в местных супермаркетах – то, что в Свентокшиском воеводстве является самым ценным, мы найдем непосредственно у самой природы.

История учит, что Понидзе было нищим регионом. Рецепты на здешние лакомства люди передавали друг другу на словах. Словесной традиции свойственно то, что вкус каждого блюда зависит от фантазии хозяйки. Кулинарная сплетня расходуется быстро, но можно допустить ошибку. Но ведь эта ошибка обеспечивает нам богатство вкуса, возможность открытия новых ароматов и целую гамму положительных эмоций! Где шутит память, там рождаются самые настоящие шедевры.

Благодаря тому, что все любители готовить вносят в блюда лепту своего характера, хозяйства борются за победу. Жители региона Понидзе знают, куда отправляться, при желании, отведать питательную гусятину, отменную утку или свежую рыбу, прямо из реки Ниды. В селе Сеславице (Siesławice) самую вкусную гусятину можно съесть в Агротуристическом хозяйстве «Персиковый сад» („Brzoskwiniowy Sad”) Гражины Корепты (Grażyna Korepta). Нежная Стопницкая утка – это коронное блюдо Барбары Капусты (Barbara Kapusta) из постоялого двора «Матео» („Mateo”). В Агротуристическом хозяйстве «Дворек Старопольски» („Dworek Staropolski”) (селение Млынчиска (Młynczyska)), владелицей, которого является Госпожа Зофия Гуз (Zofia Guz), первую скрипку на тарелке играет Королевская осетрина. Ее очень вкусно есть с Фасолевым пирогом или Фасолевой за-

кусой, за которыми следует отправиться в с. Новы Корчин. Чтобы пища хорошо переваривалась, стоит отведать настойки. Здесь перед нами сложный выбор – перечень напитков укладывается в большой веер. Первое предложение – Настойка «Дамашка» („Damaszka”) на основе знаменитой сливы Барбары Капусты. Ее можно попробовать в Гостинице «Матео» (Hotel „Mateo”) в с. Стопница. Затем – спасает после жаркого – Настойка

«Анисовка Здроёва» („Anyżówka Zdrojowa”), которую еще в XVIII столетии приготавливали сестры норбертанки. Этот эликсир мы сможем приобрести в «Персиковом саду». Третий напиток – «Настойку Сосняк» („Nalewka Sośniak”) – мы отведаем под шум сосен и быстро текущего ручья, которые окружают «Дворек Старопольски». На десерт мы отправимся в с. Блонец. В Дрожжевом пироге с клубникой, приготовленном Клубом сельских хозяек (Kóło Gospodyń Wiejskich) во главе с Госпожой Зофией Жила (Zofia Żyła), скрывается настоящий характер провинции – неповторимая сладость в скрытой терпкости Буской клубники Фаворит. Если посещение гостеприимного региона Понидзе придется на период Пасхи, самым тяжким грехом было бы не попробовать традиционную выпечку – Дзяне вислицкое (Dzianie Wiślickie). Это удовольствие мы испытаем благодаря Ансамблю песни и пляски Висличане (Zespół Pieśni i Tańca Wiśliczanie), которым руководит Госпожа Ядвига Кшак (Jadwiga Krzak) из с. Вислица. Полусладкое вино, которое под Каптуровой Горой в Агротуристическом хозяйстве «У Дамяна» („U Damiana”) изготавливает Дамиан Галус (Damiana Galus) – это сладкая поэзия, великолепно дополняющая все яства.

Слива Дамаша (Śliwka Damacha) с примесью традиции

Первые следы ее выращивания ведут в сады Дамаска в Персии. Дамаша является древним, примитивным сортом сливы. Она проявляет уникальную стойкость к болезням, а следующим ее достоинством является высокая плодородность. Эту сливу выращивают в регионах Понидзе и Солецкая мульда. Осенний сбор плодов предназначается на повидла и сухофрукты – тогда слива является самой сладкой. Сушеная Дамаша хорошо подходит к разным видам мяса, является также незаменимым компонентом выпечки и многих рождественских блюд. В памяти самых старых жителей остались каша, компот из сухофруктов и вареники с на-

чинкой на базе сливы Дамаха. Свежие плоды являются очень мясистыми, поэтому на пути к косточке можно долго наслаждаться сладостью. Можно также кушать «пражухи», т.е. плоды, которые находятся в процессе сушки. Слива данного сорта всегда пользовалась большой популярностью на этой территории и являлась украшением приусадебных участков многих жителей окрестностей г. Буско.

Госпожа Барбара Капуста, владелица постоялого двора «Матео», уже несколько лет занимается продвижением и рекламой изделий из сливы Дамаха. Она использует сливу данного сорта в качестве гарнира к мясу, сочетает ее сладость с ароматом теста, погружает в соусы и мясную солянку, ставит на первый план в региональном блюде – каше со сливой – получает также из нее настойки, ловко соединяя традицию с нашим временем. В своем заведении Госпожа Барбара делает также повидла, огромным достоинством которых, является отсутствие добавки сахара.

В 2005 г. слива Дамаха заняла 1 место в категории растительных продуктов на конкурсе «Наше кулинарное наследие» („Nasze Kulinarne Dziedzictwo”), а в 2006 г. получила приз «Жемчужина» („Perła”).

Корчинская фасоль (Fasola Korczyńska) стремится к наградам

Плнтации фасоли вписались в традицию региона Понидзе уже много столетий тому назад. В XVI веке ее выращивали здесь в качестве декоративного растения. Вкусовые качества и полезность для здоровья этого овоща оценили через сто лет. Единственная в своем роде Корчинская фасоль Красивый Ян (Piękny Jaś), питаемая водой из реки Ниды, с самого начала ее выращивания стремится к наградам. Фасоль стали выращивать в районе села Новы Корчин в 70-е годы XX в. и продолжают, непрерывно, делать это и по сей день.

Данная культура возделывается на территории пяти гмин: Новы Корчин, Вислиця, Опатовец, Солец Здруй и Пацанув. Благодаря специфическому микроклимату региона Понидзе, Корчинская фасоль характеризуется высокой плодородностью, особенно в урожайной почве, которая встречается в этом регионе. Фасоль богата белком, в сухих

семенах и неспелых стручках с семенами содержится большое количество минеральных солей (с преобладанием фосфора и кальция), а также витаминов, преимущественно группы В. Ее можно использовать в качестве гарнира для мясных блюд, может также быть отдельным вегетарианским блюдом. Благодаря высокой калорийности (250 килокалорий в 100 граммах сухой массы), Корчинская фасоль является очень сытной едой.

И, что интересно, фасоль обладает прекрасными лечебными свойствами. В виде порошка ее используют как присыпку на кожные изменения, раны, экземы, ожоги. Настои и экстракты растения применялись в лечении диабетиков. Отвары из измельченных стручков фасоли применяют для снятия недугов, связанных с мочекаменной болезнью, ревматизмом и кожными заболеваниями.

Многочисленные блюда, изготавливаемые из этого растения, были надлежащим образом оценены и получили призы на конкурсах. Так, например, фарши из фасоли (с целебными травами, грибами и сладким марципаном) для блинчиков, приготавливаемые в ресторане «Гостинец» („Gościniec”) в г. Буско-Здруй, заняли первое место в конкурсе «Наше кулинарное наследие» в 2004 г. Пирог с фасолью Клуба 4Н из Гимназии с. Новы Корчин, занял первое место в масштабе Свентокшиского района в категории «Блюдо для Европейского Союза» в борьбе за звание «Мастера выпечки». Блинчики с фасолью были должным образом оценены в сентябре 2003 г., когда они завоевали второе место в третьем выпуске конкурса «Наше кулинарное наследие», проходившем в с. Модлишевице (Modliszewice).

Корчинская фасоль принимала участие в конкурсе «Наше кулинарное наследие» на лучший польский региональный продукт питания. Она получила тогда звание «Жемчужина», в 2004 г. на Ярмарке POLAGRA в Познани. В 2007 г. она была занесена в список Традиционных продуктов Министра сельского хозяйства и развития села, а в июле 2010 г. – в реестр Охраняемых географических обозначений Европейского Союза.

Буская клубника Фаворит (Truskawka Buska Faworytka) – ягода влюбленных

Историю выращивания этой ягоды рассказывают старожилы сел Блонец и Нова Весь. Как они говорят, плантации клубники существовали в этих населенных пунктах уже в 30-е годы XX в. На достоинства клубники Фаворит влияют курортные условия региона Понидзе. Не без значения является также соответственный рельеф и традиционные технологии возделывания. Буская клубника навеки вошла в литературу. О роли, которую играла эта ягода в истории местных жителей, мы читаем в статье Александры Имоса (Aleksandra Imosa) (Aktualności rolnicze, Poznajemy Świętokrzyskie Smaki, 6/2007):

Когда юноши из с. Блонец отправлялись к дамам своего сердца в соседние деревни, они не дарили девушкам цветы, бусы и платочки, а дарили им корзинки с клубникой. История гласит, что любовная сила клубники была столь огромной, что по этой причине села Блонец и Нова Весь разрастались, людей становилось все больше, и все больше земли предназначалось под выращивание клубники.

Клубника Фаворит была воздвигнута жителями с. Блонец-Нова Весь на пьедестал. Был установлен Праздник клубники, который каждый год, в июне, заканчивается гуляньями.

Поощрительная премия в конкурсе «Наше кулинарное наследие» в 2006 г. и занесение в 2007 г. в Список традиционных продуктов Министра сельского хозяйства и развития села – это главные награды, полученные донине Буской клубникой Фаворит.

ПРАКТИЧЕСКАЯ ИНФОРМАЦИЯ

Учреждения

Управление города и гмины Буско-Здруй

al. Mickiewicza 10
тел. +48 41 370 52 00,
факс: +48 41 370 52 90
e-mail: urzad@umig.busko.pl
promocja@umig.busko.pl
(городская информация)
www.busko.pl

Районное староство г. Буско-Здруй

al. Mickiewicza 15
тел. +48 41 378 30 51 до 52
www.powiat.busko.pl

Районный центр трудоустройства

ul. Różana 2
тел. +48 41 378 30 54, +48 41 378 80 55

Налоговая инспекция

ul. 12-go Stycznia 17
тел. +48 41 378 48 86, +48 41 378 10 69

Районный суд

ul. Kościuszki 5
тел. +48 41 370 18 15 до 19

Транспорт

Автобусы (PKS w Busku-Zdroju S.A.)

ul. Boh. Warszawy 118
тел. +48 41 378 24 81 до 83
www.pks-busko.com.pl

Городской автовокзал

ul. Waryńskiego 29
тел. +48 41 378 35 49

Такси – стоянка такси

pl. Zwycięstwa
тел. +48 41 378 23 27

Телефоны экстренных оперативных служб

Скорая помощь

ul. Partyzantów 4
тел. 999, +48 41 378 26 57

Районная комендатура Государственной пожарной службы

ul. Waryńskiego 29a
тел. 998, +48 41 370 89 30,
+48 41 378 20 43
тел. 112 (с моб. тел.)

Районная комендатура полиции

al. Mickiewicza 19
тел. 997, +48 41 378 92 05,
+48 41 378 92 06

Городская стража

al. Mickiewicza 10
тел. 986, +48 41 370 52 70,
+48 41 370 52 72

ZEORK S.A. Районное энергетическое предприятие в г. Буско-Здруй

ul. Boh. Warszawy 110
тел. +48 41 370 44 00

Экстренная газовая служба

ul. Waryńskiego 29b
тел. 998, +48 41 378 20 64

Аптеки

ul. 1-go Maja 17, тел. +48 41 370 81 25
ul. Batorego 3, тел. +48 41 370 14 80
ul. Boh. Warszawy 65a, тел. +48 41 370 18 50
ul. Boh. Warszawy 106, тел. +48 41 370 85 80
ul. Kilińskiego 16, тел. +48 41 378 24 99
ul. Kościuszki 10, тел. +48 41 378 21 13
ul. Rzewuskiego 4, тел. +48 41 370 14 74
ul. Rzewuskiego 17, тел. +48 41 370 14 74
os. Sikorskiego 26, тел. +48 41 378 60 29
ul. Staszica 2a, тел. +48 41 378 37 80
ul. Targowa 4, тел. +48 41 370 80 60
ul. Wojska Polskiego 14, тел. +48 41 277 15 56
pl. Zwycięstwa 10, тел. +48. 41 378 34 88
pl. Zwycięstwa 30, тел. +48 41 370 14 42

Больницы

Районная больница

ul. Boh. Warszawy 67
тел. +48 41 378 24 01 до 09

Поликлиники

Районная поликлиника № 1

ul. Sądowa 9
тел. +48 41 356 71 10, +48 41 356 71 49

Районная поликлиника № 2

os. Sikorskiego 10
тел. +48 41 378 63 48

Курортная поликлиника

Курортный парк
(за Санаторием „Marconi”)
тел. +48 41 370 32 77

Поликлиника в нас. с. Колачковице

Kołaczkowice 11
тел. +48 41 376 24 70

Поликлиника в нас. с. Доброводзе

Dobrowoda 24
тел. +48 41 378 15 27

Поликлиника в нас. с. Щаворыж

Szczaworyż 51
тел. +48 41 376 12 23

Банки

Bank Przemysłowo-Handlowy BPH S.A.

al. Mickiewicza 12
тел. +48 41 378 24 87 до 88

Bank Pekao S.A.

I Oddział w Kielcach, Filia nr 2
pl. Zwycięstwa 25
тел. +48 41 378 32 90

Kredyt Bank S.A.

ul. Partyzantów 21
тел. +48 41 378 12 44

PKO Bank Polski S.A.

pl. Zwycięstwa 9
тел. +48 41 378 78 82

Bank Spółdzielczy w Busku-Zdroju

ul. Stefana Batorego 1a
тел. +48 41 378 26 59

Банкоматы

Bank Spółdzielczy (банк)

ul. Batorego 1a

BNP Paribas (банк)

ul. Bohaterów Warszawy 11

Euronet (Магазин „Centrum”)

ul. Bohaterów Warszawy 59

Bank Spółdzielczy

(Супермаркет „Kaufland”)
ul. Bohaterów Warszawy 114a

Bank PKO B.P. S.A. (банк)

pl. Zwycięstwa 9

Bank Przemysłowo-Handlowy

BPH S.A. (банк)

al. Mickiewicza 12

Bank PKO B.P. S.A. (БСЦК)

al. Mickiewicza 22

Euronet („Biedronka”)

ul. Na Dole 2

Euronet („Media Expert”)

ul. Partyzantów 19

Kredyt Bank S.A. (банк)

ul. Partyzantów 21

Bank Polskiej Spółdzielczości S.A.

(Торговый дом „Lux”)

ul. Poprzeczna 4

Cash4You (Санаторий „Włókniarz”)

ul. Rokosza 1

Bank Polskiej Spółdzielczości S.A.

(Правление „Uzdrowiska Busko-Zdrój” S.A.)

ul. Rzewuskiego 1

Bank Pekao S.A.

(Правление „Uzdrowiska Busko-Zdrój” S.A.)

ul. Rzewuskiego 1

Euronet (Магазин „Centrum”)

os. Sikorskiego 9

Bank Polskiej Spółdzielczości S.A.

(банк)

ul. Wojska Polskiego 2

Towarzystwo Finansowe SKOK S.A.

pl. Zwycięstwa 8

Bank Przemysłowo-Handlowy

BPH S.A. (Торговый дом „Lotos”)

pl. Zwycięstwa 11

Euronet (Торговый дом „Zenit”)

pl. Zwycięstwa 22

Bank Pekao S.A. (банк)

pl. Zwycięstwa 25

Туристические бюро / агентства

Туристическое агентство „DAL”

ul. Łagiewnicka 98
тел./факс: +48 41 378 60 56
e-mail: dal@realnet.pl
www.dal.tbu.pl

Туристическое агентство „TRAMP”

os. Piłsudskiego 11/43
тел. +48 41 378 10 71
моб. тел. +48 501 672 290
e-mail: biuro@tramp-busko.com
www.tramp-busko.com

Бюро путешествий PKS в г. Буско-Здруй

ul. Boh. Warszawy 118
тел. +48 41 378 24 81 wew. 232, 233
e-mail: biuropodrozy@pks-busko.com.pl
www.pks-busko.com.pl/bp

Бюро путешествий „VENUS TRAVEL”

os. Kilińskiego 20
тел. +48 41 378 28 50
www.venustravel.pl
e-mail: biuro@venustravel.pl

Туристическое бюро „L'TOUR”

al. Mickiewicza 9
тел. +48 41 378 17 33, +48 41 370 80 34
e-mail: info@ltour.pl
www.ltour.pl

Бюро туристических и страховых услуг

ul. Kopernika 1
тел. +48 41 378 48 83, +48 516 170 448
e-mail: biuro@it.busko.com.pl
www.it.tbu.pl

Туристический центр „Euro-Travel”

Oddział: ul. Boh. Warszawy 7
тел./факс: +48 41 378 44 44
e-mail: busko@euro.travel.pl
www.euro.travel.pl

Конференц-залы

Буский самоуправленческий центр культуры

al. Mickiewicza 22
тел. +48 41 378 23 19
www.bsck.busko.pl

Конференц-центр в санатории „Marconi”

Курортный парк
Отдел маркетинга, тел. +48 41 370 87 50
e-mail: marketing@ubz.pl
www.uzdrowiskobusko.pl

Гостиница „Gromada”

ul. Waryńskiego 10
тел. +48 41 378 30 01 до 04
www.hotelgromada.busko.com.pl

Санаторий „Włókniarz»

ul. Rokosza 1
тел. +48 41 370 70 70
www.wlokniaz.pl

Туристическая информация

Центр туристической информации в г. Буско-Здруй

al. Mickiewicza 22
(budynek BSCK)
тел. +48 41 370 10 22
www.busko.travel

Центр туристической информации региона Понидзе

ul. Waryńskiego 38
тел. +48 41 370 86 50 до 51,
+48 41 378 14 64
www.busko.travel

Бюро туристических и страховых услуг

ul. Kopernika 1
тел. +48 41 378 48 83, +48 516 170 448
e-mail: biuro@it.busko.com.pl
www.it.tbu.pl

Спортивные и рекреацион- ные объекты

Плавательный бассейн, пляж

Городской плавательный бассейн им. Stefana Komendy

ul. Grotta 3a
тел. +48 41 378 85 49
www.plywalnia.busko.pl

Лечебный комплекс OPAL в 21-ом Военном курортном реабилитационном госпитале (бассейн, сауна, соляная пещера)

ul. Rzewuskiego 8
тел. +48 41 378 03 59
www.21wszur.pl

Пляжи

с. Радзанув (3 км от г. Буско-Здруй)
Рекреационный центр
у водохранилища

с. Гацки (12 км от г. Буско-Здруй)
Кемпинг „Loch Ness” у водохра-
нилища

Спортивная пло- щадка с искусствен- ным покрытием

Футбольная площадка

ul. Kościuszki 1
(рядом с Учебным комплексом № 1)
тел. +48 41 378 41 34, +48 663 120 755

Площадка для игры в ручной мяч

al. Mickiewicza 23
(Комплекс технических
и информатических школ)
тел. +48 41 378 43 86

Площадка для мини-гольфа

ul. Kościuszki 2a (площадь у Центра
социальной помощи MGOPS)
тел. +48 41 378 44 42
www.mgops.busko.pl

Комплекс спортивных много- функциональных площадок

ul. Grotta 3a (рядом с Городским плава-
тельным бассейном)
тел. +48 41 378 85 39

Спортзал

Спортзал

ul. Kusocińskiego 3
тел. +48 41 378 10 40

Теннисные корты

Санаторий „Marconi”

Курортный парк
тел. +48 41 370 30 00

Санаторий „Włókniarz”

ul. Rokosza 1
тел. +48 41 370 70 00, +48 41 370 70 70

Санаторий „Nida-Zdrój”

ul. Rzewuskiego 9
тел. +48 41 378 24 91

Спортивный комплекс

ul. Kusocińskiego 3
тел. +48 41 378 85 49

Конный туризм

Центр верховой езды „Hipolandia”

Zbludowice
моб.тел. +48 501 371 954

Центр иппотерапии „Rancho”

Wolica 23
тел. +48 41 378 74 67

Иппотерапия, прогулки верхом – Anna и Piotr Agatowscy

Łagiewniki 121
тел. +48 41 379 80 17
моб. тел. +48 604 062 077

Прокат велосипедов

„Uzdrowisko Busko-Zdrój” S.A.

ul. Rzewuskiego 1
тел. +48 41 370 32 81
www.uzdrowiskobusko.pl

Прокат велосипедов – „Zamek Derśława”

al. Mickiewicza 18
тел. +48 41 378 85 47
www.derslaw.busko.com.pl

Wypożyczalnia sprzętu rehabilitacyjnego – „Włókniarz”

ul. Rokosza 1
тел. 41 378 84 94

Прокат спортивного инвентаря – „Sanato”

ul. 1-go Maja 29
тел. +48 41 378 19 48
www.sanato.com.pl

Байдарочные походы

Агротуристическое хозяйство

„Nad Nidą” Miroslawa и Marek Durlej

Krzyżanowice Średnie 39
28-400 Pińczów
моб. тел. +48 692 971 496,
+48 666 915 108
www.kajaki.limesnet.com

Городской центр спорта и рекреации

ul. Pałęki 26
28-400 Pińczów
тел. +48 41 357 20 44
www.mosir.pinczow.com.pl

Туристическое предприятие „Kajakiem.pl” Anita Górecka

ul. Rakowska 29
28-300 Jędrzejów
моб. тел. +48 600 288 375
www.kajakiem.pl

Водный клуб „Nida” Польского туристского краеведческого товарищества

Филиал в г. Буско-Здруй
ul. Wojska Polskiego 31
28-100 Busko-Zdrój
www.pttkbusko.pl

Организация полетов и обучение полетам на планере

Региональный аэроклуб в г. Пиньчув

ul. Zacisze 7/16
28-400 Pińczów
моб. тел. +48 668 409 128
www.arp.pinczow.com

Каток

Искусственный каток (сезонный)

ul. Grotta 3a (рядом с Городским плавательным бассейном)

Курортная база

„Uzdrowisko Busko-Zdrój” S.A.

ul. Rzewuskiego 1
тел. +48 41 370 32 00,
тел./факс: +48 41 378 41 54
www.uzdrowiskobusko.pl

Санаторий „Marconi”

– Центральное бронирование
Park Zdrojowy
тел. +48 41 370 31 51, +48 41 370 31 52
e-mail: rezerwacja@ubz.pl

Санаторий „Mikołaj”

ul. 1-go Maja 3
тел. +48 41 370 32 26

Санаторий „Willa Zielona”

ul. 1-go Maja 39
тел. +48 41 370 32 73

Курортная больница „Krystyna”

ul. Rzewuskiego 3
тел. +48 41 370 32 00

Курортная больница „Oblęgorek”

ul. 1-go Maja 19
тел. +48 41 370 33 32

Санаторий „Oblęgorek II” (Вилла Stefan)

ul. Spokojna 4
тел. +48 41 370 18 81, +48 41 370 33 24

Специализированная ортопедическая реабилитационная больница „Górka”

ul. Starkiewicza 1
тел. +48 41 370 34 00, +48 41 370 34 51,
+48 41 378 40 18
www.szpitalgorka.pl

Санаторий „Astoria”

ul. Starkiewicza 19
тел. +48 41 378 80 67
www.astoria.tbu.pl

Санаторий „Nida-Zdrój”

ul. Rzewuskiego 9
тел. +48 41 378 24 91 до 93
www.sanatorium-nida.pl

Санаторий „Rafał”

ul. Topolowa 2
тел. +48 41 378 39 68, +48 41 378 21 62
www.rafal.busko.com.pl

Санаторий „Słowacki” Spa

ul. 1-go Maja 33
тел. +48 41 378 78 79, +48 41 370 80 95,
+48 41 370 80 96
www.slowacki.busko.pl

Санаторий „Włókniarz”

ul. Rokosza 1
tel. 41 370 70 00, 41 370 70 70
www.wlokniazr.pl

Санаторий „Zbyszko”

ul. 12-go Stycznia 2, ul. 1-go Maja 6
тел. +48 41 378 25 66 wew. 303
моб.тел. +48 604 606 062
www.sanatoriumzbyszko.pl

21-ый Военный курортный реабилитационный госпиталь

ul. F. Rzewuskiego 8
Бронирование: тел. +48 41 378 03 85
Администрация: тел. +48 41 378 09 00
Коммутатор: тел. +48 41 378 24 17
www.21wszur.pl

Лечебно-реабилитационный центр „Natur”

ul. Chopina 9
тел./факс. +48 41 378 70 56
www.natura.med.pl

Гостиничный сектор

Гостиницы

Гостиница „Gromada”

ul. Waryńskiego 10
тел. +48 41 378 30 01 до 04
www.hotelgromada.busko.com.pl

Гостиница „Pod Świerkiem”

ul. Waryńskiego 38
тел. +48 41 378 28 54, +48 41 378 14 64
www.busko-zdroj.com/podswierkiem

Пансионаты

Пансионат „Milenium”

ul. Waryńskiego 15
тел. +48 41 378 43 73
www.pensjonatmilenium.pl

Пансионат „Sanato”

ul. 1-go Maja 29
тел. +48 41 378 19 48
www.sanato.com.pl

Пансионат „Zamek Derśława”

al. Mickiewicza 18
тел. +48 41 370 85 47
моб. тел. +48 605 133 041
www.derslaw.busko.com.pl

Виллы

Виллы „Anna” и „Margaretka”

ul. Słoneczna 9
ul. Bajkowa 12
тел. +48 41 378 35 57
моб. тел. +48 515 175 077
www.straub.tbu.pl

Вилла „Bolesław”

ul. 12-go Stycznia 9
тел. +48 41 378 23 97

Вилла „Dorotka”

ul. Rokosza 11
тел. +48 41 378 23 18
моб. тел. +48 600 454 635
www.salondorotka.pl

Вилла „Elżbieta”

ul. Kusocińskiego 4
тел. +48 41 378 32 56

Вилла „Ewa”

ul. Kusocińskiego 4a
тел. +48 41 378 14 73
моб. тел. +48 600 121 793
www.willaewa.eu

Вилла „Ewusia”

ul. Wieniawskiego 4
тел. +48 41 378 35 42

Вилла „Gosia”

ul. 1-go Maja 23a
тел. +48 41 378 16 30
www.willa.gosia.prv.pl

Вилла „Henczel”

ul. Słoneczna 11
тел. +48 41 378 26 25
моб. тел. +48 605 734 908
www.wypoczywajunas.pl/henczel

Вилла „Honoratka”

ul. Słoneczna 10
тел. +48 41 378 33 73
www.willahonoratka.tbu.pl

Вилла „Maciej”

ul. Słoneczna 15
тел. +48 41 378 18 77
моб. тел. +48 604 46 45 13
www.willamaciej.tbu.pl

Вилла „Marcel”

ul. Słoneczna 23
тел. +48 41 378 37 89
моб. тел. +48 601 504 704
www.willamarcel.pl

Вилла „Muza”

ul. Starkiewicza 9
тел. +48 41 378 80 34
моб. тел. +48 793 463 999
www.willamuza.com

Вилла „Parkowa”

ul. Waryńskiego 4
тел. +48 41 378 40 01
моб. тел. +48 604 980 750

Вилла „Paulinka”

ul. Bajkowa 6
тел. +48 41 378 29 69

Вилла „Ryś”

ul. Kusocińskiego 8
тел. +48 41 378 37 19
www.busko-zdroj.com/rys

Вилла „Słoneczna”

ul. Słoneczna 18
тел. +48 41 378 78 32
моб. тел. +48 728 633 533
www.willasloneczna.com.pl

Вилла „Ula”

ul. Kusocińskiego 16
тел. +48 41 378 32 11

Вилла „Zacisze”

ul. 1-go Maja 25
тел. +48 41 378 26 50

Гостевые дома

Буский самоуправленческий центр культуры

al. Mickiewicza 22
тел. +48 41 378 23 19
www.bsck.busko.pl

Сурпыжак Barbara

ul. Słowackiego 7
тел. +48 41 378 29 85

Czech Władysława

ul. 12-go Stycznia 12
тел. +48 41 378 33 06

Gładysz Piotr

ul. Słoneczna 14
моб. тел. +48 600 723 138

Godzwon Władysław

ul. Słoneczna 2
тел. +48 41 378 43 19

Gwiazdziński Krzysztof

ul. Chopina 4
моб. тел. +48 512 195 152
www.starr.pl

Минигостиница „Golden Sun”

ul. Bajkowa 9
тел. +48 41 378 45 71, +48 41 370 19 00
www.goldensun.busko.com.pl

Kawalczuk Bożena

ul. Słoneczna 3
моб. тел. +48 668 163 678

Kieracz Pelagija

ul. Słoneczna 1
тел. +48 41 378 27 48

Mieleniewska Władysława

ul. Kwiatowa 15
тел. +48 41 370 12 45

Oszywa Henryk

ul. Chopina 1
тел. +48 41 378 43 68
моб. тел. +48 507 655 786

Puchała Wanda

ul. 1-go Maja 8
тел. +48 41 378 25 28

Radosz Krystyna

ul. Słoneczna 4
тел. +48 41 378 26 20

Rogowicz Jerzy

ul. Waryńskiego 13
тел. +48 41 378 33 55

Sagan Władysława

ul. Korczyńska 14
тел. +48 41 378 71 06

Siwiec Kazimierz

ul. Armii Krajowej 3
тел. +48 41 378 23 63
моб. тел. +48 607 881 448

Skoczylas Danuta

ul. 12-go Stycznia 4
тел. +48 41 378 21 36
моб. тел. +48 662 624 506
www.busko.org.pl

Stolarek Lucyna

ul. Słoneczna 11a
тел. +48 41 378 29 43

Trela Daniela

ul. Słoneczna 6
тел. +48 41 378 40 28

Walkiewicz Jerzy

ul. Słoneczna 7
тел. +48 41 378 21 27

Wilniewicz Lidia

ul. Słoneczna 5
моб. тел. +48 519 564 399

Трактир Panama

Skorzów 63
тел. +48 41 376 13 12
www.zajazdpanama.pl

Zalecka Ewa

ul. Słoneczna 16
тел. +48 41 378 41 05

Агротуристические хозяйства

Буская Агротуристическая Ассоциация „RELAX” в г. Буско-Здруй

Информационный пункт:
Гражина Корепта (Grażyna Korepta)
тел. +48 41 378 47 68
моб. тел. +48 692 425 376

Renata и Damian Galus – „U Damiana”

Рęczelice
моб. тел. +48 600 884 958,
+48 600 213 910
www.agro.galus.busko.pl

Małgorzata и Wojciech Grochowina – „Pod lasem”

Widuchowa 6
тел. +48 41 376 21 01

Grażyna Korepta – „Brzoskwinowy Sad”

Siesławice 193
тел. +48 41 378 47 68
моб. тел. +48 692 425 376

Zofia Guz – „Dworek Staropolski”

Niziny 159
28-142 Tuczepy
тел. +48 41 353 31 91
моб. тел. +48 606 708 377
www.dworekstaropolski.pl

Poros Barbara – „Po Rosie”

Zbludowice, ul. Zdrojowa 7
моб. тел. +48 503 672 914
www.porosie.ugu.pl

“Rancho”

Wolica 36
тел. +48 41 378 74 67
моб. тел. +48 509 224 553
www.ranchowolica.yoyo.pl

Małgorzata и Zbigniew Drozdowscy

Strzałków 64
28-130 Stopnica
моб. тел. +48 608 457 302

Alina Szostak – „Dom nad Łąkami”

ul. Podgrodzie 2
28-160 Wiślica
тел. +48 41 379 21 53

Michał Grzegorzczak

Widuchowa 25
моб. тел. +48 602 710 622

Anna и Piotr Agatowscy

Łągiewniki 121
тел. +48 41 379 80 17
моб. тел. +48 604 062 077

Leszek Pośpiech

Kotki-Budy 125
тел. +48 41 353 17 75

Longin и Lucyna Podkowa

Rzegocin 26
28-136 Nowy Korczyn
тел. +48 41 377 13 41
моб. тел. +48 605 421 198

Krystyna и Jan Stojek

Górki
28-160 Wiślica
тел. +48 41 379 90 32

Emilia и Ryszard Czajka

Królewice 93
28-512 Bejsce
тел. +48 41 351 10 57
моб. тел. +48 502 318 454

Eleonora Bąk

Szczeglin 30
28-130 Stopnica
моб. тел. +48 502 481 220

Barbara Kapusta

ul. Piotrowskiego 41
28-130 Stopnica
тел. +48 41 377 94 09
моб. тел. +48 509 527 677

Ресторанный сектор

Рестораны

„Belwederska”

ul. 1-go Maja 10
моб. тел. +48 601 836 017

„Cynamon”

al. Mickiewicza 22
тел. +48 41 356 61 69
моб. тел. +48 724 655 059
www.cynamon-busko.pl

„Gościniec”

al. Mickiewicza 18
тел. +48 41 378 85 47
моб. тел. +48 663 147 307
www.derslaw.busko.com.pl

Трактир „Panama”

Skorzów 63
тел. +48 41 376 13 12, +48 41 378 70 98

„Parkowa”

ul. Waryńskiego 1
тел. +48 41 378 40 01

„Pod Flagami”

ul. 12-go Stycznia 9
тел. +48 41 378 23 97

„Pod Świerkiem”

ul. Waryńskiego 38
тел. +48 41 378 28 54
www.busko-zdroj.com/podswierkiem

„Retro”

ul. Kościuszki 60
моб. тел. +48 510 193 339

„Słowacki”

ul. 1-go Maja 33
тел. +48 41 378 78 79, +48 41 370 80 95,
+48 41 370 80 96
www.slowacki.busko.pl

„Victoria”

Курортный парк
тел. +48 41 378 33 84
моб. тел. +48 606 506 237
www.victoria.busko.com.pl

„U Macieja”

ul. Słoneczna 15
тел. +48 41 378 18 77

„Victoria II” в Гостинице Gromada

ul. Waryńskiego 10
тел. +48 41 378 30 01 до 04
www.hotelgromada.busko.com.pl

„VIP Club”

ul. Partyzantów 27
тел. +48 41 378 18 47
моб. тел. +48 607 042 605

Закусочные

„Abdul Kebab”

ul. Młyńska 14
моб. тел. +48 888 111 005

Бар-бистро „Jagienka”

al. Mickiewicza 6
тел. +48 41 378 17 18

Бар „Imbis”

ul. Kilińskiego 3
тел. +48 41 378 17 77

Бар „Zbyszko”

al. Mickiewicza 4
тел. +48 41 378 29 07
моб. тел. +48 510 193 338

Корчмы

Корчма „Pod Strzechą”

ul. Kilińskiego 45
тел. +48 41 378 41 95

Корчма „U Chłopa”

ul. Kościuszki 34
тел. +48 41 378 84 18

Кафетерии

Кафе-кондитерская „Vanatkiewicz”

al. Mickiewicza 9a
тел. +48 41 378 32 55

Кафетерий „Śnieżka”

al. Mickiewicza 2a
тел. +48 41 378 14 88, +48 41 378 27 61

Кафетерий в Санатории „Marconi”

Park Zdrojowy
тел. +48 41 378 37 93

Кафетерий в Пансионате „Sanato”

ul. 1-go Maja 29
тел. +48 41 378 19 48, +48 41 378 19 51

Кафетерий „Letnia Grota”

Park Zdrojowy

Кафетерий „Sęczek”

ul. Rzewuskiego 8 (przy 21 WSzU-R)
тел. +48 41 378 03 43

Кафетерий „Smak Kawy i Herbaty”

ul. Rokosza 1 (przy Sanatorium Włóknarz)
тел. +48 41 378 79 70

Кафетерий „Zdrojowa”

ul. Rzewuskiego 6
тел. +48 41 370 34 66

Клуб „Piwniczka”

ul. Rzewuskiego 9
(рядом с Санаторием Nida-Zdrój)

Кафетерий „Lazuryt”

ul. Rzewuskiego 8 (рядом с 21 Военным
курортным реабилитационным госпи-
талем в Лечебном комплексе „OPAL”)
моб. тел. +48 604 192 139
www.lazurytcafe.pl

Кафе-мороженое „Dolce Vita”

ul. Bohaterów Warszawy 24
моб. тел. +48 796 851 615

Пиццерии

Пиццерия „Vafra”

ul. Bohaterów Warszawy 14
тел. +48 796 638 882
моб. тел. +48 510 555 335

Пиццерия „Corleone”

al. Mickiewicza 9
тел. +48 41 378 19 25
моб. тел. +48 696 527 527

Пиццерия „Pizza Full”

ul. Korczaka 3
тел. +48 514 983 141
моб. тел. +48 696 701 071
www.pizzafull.pl

Пиццерия „Pub 105”

pl. Zwycięstwa 8
тел. +48 41 378 37 84, +48 41 378 22 40

Пиццерия „Royal”

ul. Kopernika 8
моб. тел. +48 509 484 884,
+48 787 600 031

Пиццерия „Zbyszko”

al. Mickiewicza 4
тел. +48 41 378 29 07
моб. тел. +48 510 193 338

Пабы, дискотеки

Паб „Amnezja”

ul. Kilińskiego 3
моб. тел. +48 888 829 127

Клуб „Heaven”

Здание бывшего железнодорожного
вокзала PKP
ul. Waryńskiego
моб. тел. +48 509 324 778

Клуб „Imperium”

ul. Widuchowska 198
тел. +48 41 378 18 58, +48 41 378 72 13

Паб „Orange”

ul. Słowackiego 41

Паб „Magma”

ul. Partyzantów 17
моб. тел. +48 664 575 692

Паб „105”

pl. Zwycięstwa 8
тел. +48 41 378 37 84, +48 41 378 22 40

Клуб „Scalar”

ul. Partyzantów 1
моб. тел. +48 788 077 597

Текст:

Магдалена Копер и Михал Юрецки

Редактор-корректор:

Магдалена Копер

Перевод по поручению Гмины Буско-Здруй:

Lidex

Фотографии:

Дариуш Краковяк

и

Архив Управления города и гмины Буско-Здруй
(стр. 10, 12, 46, 47)

Fotolia (стр. 48, 49, 50)

Петр Калета (стр. 21, 23, 25, 26-27, 37, 40, 41, 42)

Ярослав Крук (стр. 40)

Яцек Вцисло (стр. 40)

Uzdrowisko Busko-Zdrój S.A. (Busko-Zdrój S.A. Spa) (стр. 12)

NOVAstudio (визуализация стр. 17)

Графическая обработка и набор:

Каролина Отулаковска

Себастиан Персон

Издано по поручению:

Гмина Буско-Здруй

al. Mickiewicza 10

28-100 Busko-Zdrój

тел. + 48 41 370 52 00

факс + 48 41 370 52 90

e-mail: urzad@umig.busko.pl

www.busko.pl

г. Буско-Здруй 2011**Издатель:**

DDK Edition

ul. Obozowa 4

60-289 Poznań

тел. + 48 61 868 65 75

www.ddkedition.com.pl

© Copyright by DDK Edition

ISBN: 978-83-61539-06-3

ISBN: 978-83-61539-06-3

 Zdrój

OSB

**PROGRAM
REGIONALNY**
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

WOJEWÓDZTWO
ŚWIĘTOKRZYSKIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

...dla rozwoju Województwa Świętokrzyskiego...

Projekt „Kampania promocyjna Miasta i Gminy Busko-Zdrój oraz utworzenie centrum informacji turystycznej” współfinansowany przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego

Busko-Zdrój
Commune thermale

Zdrój

Busko-Zdrój.

Commune thermale.

Madame, Monsieur,

Busko-Zdrój est une ville hospitalière et amie. Elle est fière de ses nombreuses valeurs (non seulement médicinales)... Une vraie perle de Poniżcie et de la voïvodie de Sainte-Croix. C'est ainsi que je peux caractériser cet endroit exceptionnel en quelques mots.

La commune de Busko-Zdrój a bien d'autres atouts. Je pense non seulement aux bains dans les eaux sulfurrées, célèbres dans le monde entier, mais aussi à de nombreuses attractions de tourisme et de loisir, aux importantes manifestations culturelles

Aux amateurs du tourisme je recommande surtout les itinéraires de randonnée, les pistes cyclables et surtout le magnifique Parc Thermal du XIXe siècle. Le palais sur l'eau Łazienki, l'église en bois de Saint Léonard et la chapelle de Sainte Anne à Busko méritent aussi votre visite.

Et les manifestations culturelles ? Elles parlent d'elles-mêmes : Festival International de la Musique en mémoire de Krystyna Jamroz, Été avec Chopin, Rencontres Internationales de Busko avec le Folklore, Poniżcie Jazz Festival ou Festival National de la Chanson « Niechaj zabrzmie Bukowina » en mémoire de Wojtek Belon.

Le présent prospectus vous permettra de découvrir les endroits à voir et les manifestations culturelles qui permettent de vivre une véritable expérience spirituelle. La commune de Busko-Zdrój vous présente ses nombreux atouts.

Je vous invite à visiter la ville ensoleillée et à découvrir la très belle région de Poniżcie.

Waldemar Sikora
Maire de la Ville et de la Commune de Busko-Zdrój

Busko-Zdrój

*Ressort de la coquille de Ponidzie
telle une perle douce, mais précieuse.*

Commune

La commune de Busko-Zdrój est située au nord de la vallée de Nida. Elle s'appuie surtout sur la chaîne de la Bosse Wójcz-Pińczów sur laquelle est répandue, en grande partie, la ville de Busko. Du point de vue géographique, la partie sud-est de la commune appartient au Bassin de Solec. De l'autre côté de la bosse, la commune est située dans la zone du Haut Plateau de Szaniec. Actuellement, la superficie de la commune de Busko-Zdrój est de 236 km². La ville occupe 12,28 km². La population de la commune compte plus de 32,5 mille habitants, dont 17 mille habitants de Busko. Chaque année, 50 mille curistes viennent ici à la recherche de la santé et de la beauté.

Selon les habitants, l'emblème de Busko-Zdrój qui ressemble beaucoup au soleil n'a pas été choisi au hasard. En juillet, le mois le plus chaud de l'année, la température moyenne est d'environ 24 °C et au mois de janvier, le mois le plus froid, elle se situe en moyenne à environ -6 °C.

Histoire de la ville et des thermes

Busko-Zdrój ressort de la coquille de Ponidzie telle une perle douce, mais précieuse. Elle est située sur les coteaux de la Bosse de Wójczyn-Pińczów qui à cette endroit atteint 230 m au-dessus de la mer, au nord-est de la rivière Nida. Cet emplacement spéci-

fique permet aux habitants d'observer aussi bien les Montagnes de Sainte-Croix, à peine visibles au loin, que la vaste vallée de Nida, le cœur de la région Ponidzie. La ville est à peine à 80 km de Cracovie (route nationale 776). A Busko-Zdrój se trouve la mairie du canton (« powiat » en polonais) et de celle de la ville et de la commune. La route nationale 73 Kielce – Tarnów passe près de la ville.

L'histoire de Busko commence par une légende. Selon celle-ci, notre ville très pittoresque – jadis un village – était couverte de hêtres.

Dans ce pays, marécages et marais.
Au milieu, une colline surgît.
Par les hêtres couverte.
De vieux hêtres, de jeunes hêtres.¹

Sans aucun doute, le nom de la ville Busko n'est pas accidentel. Cependant, les sources indiquent qu'il vient des mots bug, buga, qui signifient « marées », « épanchements » (des sources d'eaux sulfurées et des saumures) sans aucun rapport au nom de l'arbre buk (hêtre). Les linguistes rappellent aussi une parenté au terme bugaj qu'il faut comprendre comme un endroit situé au bord de l'eau. De là, il n'y a qu'un seul pas vers le mot russe buga – endroit effondré, couvert par l'osier.

Ainsi, l'étymologie dément les légendes. L'analyse ci-avant prouve que la référence aux forêts de hêtre est erronée. La nature a bien

¹ Citation de Franciszek Rusak, *Légendes de Busko*, Busko-Zdrój 2002, page 8.

défini les conditions dans lesquelles le hêtre peut bien croître. Certainement, les terrains marécageux autour de Bassin de Nida n'auraient pas permis un épanouissement de telles forêts. C'est donc en vain qu'en tente un voyage utopique

Vers un pays des marécages plongés
Où le hêtre puissant donne des noix...²

Les origines de Busko remontent au XIIe siècle. La première mention de Busk (Bugsk) date de 1166 et vient de la bulle et des chroniques de l'archevêché de Cracovie. A l'époque, c'était un village de bergers orienté sur l'élevage des chevaux pour les troupes du prince. Il était surveillé par le chevalier Dzierżko d'emblème Janina, appelé aussi Dzierżysław ou Derślaw.

Dans la seconde moitié du XIIe siècle, les premiers rassemblements des prémontrés sont apparus en Pologne, sous forme des fondations privées. Elles contrastaient avec le canonicat laïque de plus en plus répandu. Dans les ordres monastiques des prémontrés, basés sur les règles de Saint Norbert, il y avait des hommes et des femmes issues des familles de souverains et de chevaliers riches. C'est justement Dzierżko (avec l'archevêque de Plock, Wit, son frère) qui a fait venir à Busko, dans les années 1180–1186, un ordre féminin des prémontrés.

Conformément à la volonté du souverain, écrite dans son testament vers 1190, tous les biens du chevalier devaient être repris par le monastère. Comme le témoigne l'inscription, datée au XVIe siècle, sur le tableau inséré dans le mur du monastère, Derślaw de Chotel est décédé en 1241. L'histoire dit qu'il a été tué par les Tartares. On ne peut que supposer que Dzierżko a participé à la bataille de Chmielnik et péri pendant cette bataille.

Le début du XIIIe siècle a ouvert un nouveau chapitre dans l'histoire de la ville. La découverte d'importants gisements des saumures a marqué un tournant. Un morceau d'halite a donné un nouvel élan à son développement. Grâce à cette découverte le monastère a obtenu, de la part du prince Boleslas le Pudique en 1252, un privilège commercial permettant d'exploiter les saumures et de sauner.

Une période d'épanouissement de Busko a suivi, comblée par l'attribution rapide des droits urbains (selon les règles de Magdebourg) en 1287

² Ibidem.

par le prince de Cracovie Leszek le Noir. La ville doit son acte de fondation, dans le village paroissial supérieur, à Agnieszka, prieure du monastère et à Herman, le doyen du chapitre. Les droits urbains ont ensuite été confirmés par les rois Ladislas Jagellon (1412) et Sigmund le Vieux (1537).

Cependant, les premières années du XIVe siècle n'étaient pas aussi avantageuses pour Busko. Les mercenaires de l'archevêque de Cracovie Jan Muskata, en conflit avec Ladislas Lokietek, ont complètement ravagé la ville. Par chance, comme dirait Ignacy Krasicki, c'était un mauvais début des changements positifs. L'excellent emplacement de Busko au croisement des routes commerciales entre Wiślica et Kielc, puis entre Stopnica et Pińczów a permis un nouvel essor de la ville.

La conjoncture économique s'est développée au XVe siècle. Ceci est confirmé par la mention formulée par le chroniqueur polonais Jan Długosz qui a appelé Busko *oppidum frequens foro* – un centre local de commerce. Selon lui, il y avait une centaine de bâtiments d'habitation, des thermes, des abattoirs, des magasins divers. En outre, il y avait des usines des draps (célèbres jusqu'à la fin du XVIIe siècle), un moulin et un atelier municipal de tonte des moutons. Une route royale vers la Lituanie passait par Busko. C'est pourquoi le roi Ladislas Jagellon et sa femme Jadwiga s'arrêtaient ici pour s'approvisionner, changer de chevaux, prendre de la viande et de la bière (« boisson dorée »). Selon l'inscription dans les chroniques du monastère des prémontrés, le couple royal, le 6 décembre 1399, a pris un bain dans les eaux issues d'une source locale et préparé par les prémontrés. En 1412, le roi a autorisé les habitants de Busko à organiser des marchés une fois par semaine et des foires deux fois par an – à la Sainte Florian et à la Sainte Prokop. Les rois suivants, Kazimir Jagellon et Sigmund III Vasa ont confirmé cette tradition. Des corps de métiers sont apparus dans la ville (avec gilde des corbonniers en premier, fondée en 1490). Dans la seconde moitié du XVe siècle, commence « l'âge d'or » de Busko dont le déclin ne viendra que deux cents ans plus tard.

Au XVIe siècle, Busko devient célèbre grâce aux teinturiers, fumeurs, brasseurs, chaudronniers et commerçants. Aux côtés de l'industrie, une vie culturelle commence à se développer dans la ville. Les idées de la reformation qui vers la moitié du XVIe siècle modifient radicalement l'image de nombreuses villes de Pologne, n'ont pas été bien accueillies, pour des raisons évidentes, à Busko qui appartenait toujours à l'Église. En 1592, Busko est pillé pendant les querelles entre les dissidents et les catholiques.

La seconde moitié du XVIIe siècle et le début du XVIIIe siècle mettent fin à la prospérité de Busko. Le développement économique de la ville, comme d'ailleurs celui de nombreuses villes commerciales dans le sud de la Pologne, est étouffé par l'invasion suédoise (1655–1660). Le pays souffre aussi de l'attaque d'un spoliateur, prince de Transylvanie, Georges II Rakóczi. Les confédérations de l'armée non payées et la seconde guerre nordique drainent le trésor public.

Depuis l'attribution aux prémontrés du droit de sauner – le sel étant la matière première la plus précieuse au Moyen Age – aucune men-

tion des sources de Busko n'est connue pendant des siècles. L'exploitation reprend après la perte, par la Pologne, des mines de sel à Wieliczka et Bochnia, quand les autorités commencent à chercher d'autres gisements du sel sur le territoire du pays. C'est ainsi que les saumures de Busko permettent à la ville de retrouver sa splendeur après le premier partage de la Pologne (1773).

A ce moment, commencent de longues recherches sur les propriétés médicinales des sources de Busko. Le curé Franciszek Bielina Ossowski s'inscrit dans les annales de la région, en 1776, en tant que découvreur des saumures. C'est Hugo Kołłątaj qui lui demande d'envoyer des échantillons de la terre. Le chercheur Philippe Carosi publie les résultats des expériences. En vertu des privilèges attribués en 1783 par le roi Stanislas August Poniatowski, une Compagnie du Sel est fondée. Elle prospère à une grande échelle, en sautant le sel des gisements de saumure locaux. Hélas, tout s'arrête après le troisième partage de la Pologne quand Busko devient un territoire autrichien. Le déclin de la compagnie est peut être dû au goût des cristaux de sel de Busko, riche en soufre, qui ne peut pas concourir avec l'excellent gisement de Wieliczka et de Bochnia.

Le XIXe siècle est pour la ville de Busko une sinusoïde de la prospérité et de la défaveur. A partir de 1809, la ville fait partie de la Principauté de Varsovie. Six ans plus tard, en vertu du traité de Vienne, elle appartient déjà au Royaume de la Pologne. En 1819, l'ordre des prémontrés est supprimé. Un an plus tard, l'incendie ravage cette belle ville et commence une nouvelle crise économique. Le nouveau mécène de la ville est Feliks Rzewuski qui la prend en location. C'est bien lui qui, en 1824, commence le traitement basé sur les eaux de Busko. Il en profite d'ailleurs en personne car il soigne son rhumatisme. Le traitement de Rzewuski est ordonné par Jan Winterfeld, un médecin de Pińczów, qui applique des cures thermales depuis 1808. En 1828, Busko devient une ville thermale reconnue. Ensuite, le sort de la ville est déterminé par l'extension de la station thermale. Le 1er juin 1836 ouvre le Palais sur l'eau (Łazienki), puis,

un an plus tard, l'hôpital de St. Nicolas. Le palais sur l'eau est conçu par un architecte polonais éminent, d'origine italienne, Henryk Marconi. Cet édifice néoclassique est construit dans le parc bucolique créé sur la base des plans d'Ignacy Hanusz.

L'un des événements les plus importants de l'histoire de la Pologne au XIXe siècle – l'insurrection de janvier (1863) – s'avère être très douloureux pour les habitants de Busko. Après l'échec de l'insurrection Busko perd ses droits urbains en vertu d'une décision du tsar. L'ancien nom – localité Busk – est alors restitué. L'idée d'amélioration des thermes permet de renouer avec le développement. Dans les années 1865–1874 les thermes sont gérés par l'état, ensuite données en bail. C'est d'abord Łubieński, puis docteur Dobrzański qui s'en occupent. Ce dernier met en place une cure novatrice basée sur les boues minérales. En 1894, la Commission Gouvernementale reprend les thermes. Un autre personnage important dans l'histoire de la ville thermale est docteur Szymon Starkiewicz. C'est lui qui propose d'utiliser les eaux de source dans le traitement des enfants malades. A son initiative, un sanatorium pour les jeunes patients est alors édifié. L'établissement où les adolescents retrouvent la santé, mais prennent aussi des cours, est appelé Górką (Petite Montagne) en rapport à son emplacement.

Les actions entreprises en continu par Rzewuski (décédé le 15 octobre 1841) effacent les années de la misère dans la mémoire des habitants de Busko. Elles apportent à Busko un bien-être et lui permettent de devenir un centre d'administration et de culture. Le développement des thermes est un catalyseur de l'épanouissement de la ville. Les habitants sont motivés, ils y voient une opportunité pour la ville de retrouver sa gloire. Ils construisent des villas, des sanatoriums, ce qui donne naissance au nouveau quartier appelé Zdrój (Thermes).

La première guerre mondiale est marquée par plusieurs années d'occupation austro-hongroise de Busk. Le gouvernement général est mis en place, avec le chef-lieu à Kielce, puis à Lublin. En 1915, Busko remplace Stopnica en tant que chef-lieu de l'arrondissement. Un an plus tard (le 28 novembre), Busko redevient une ville.

La seconde guerre mondiale laisse ses traces sur la condition de Busko et des Thermes. Le 7 septembre 1939, les troupes hitlériennes commencent l'occupation de la ville. Suit une période sanglante de répressions, de rafles traumatisantes et d'envois aux camps, rompue parfois par des manifestations d'activité de l'Armée Nationale (AK) et des Bataillons Paysans. Finalement, Busko est libéré le 13 janvier 1945. Cette période cruelle dégrade l'architecture de Łazienki. La restauration de cet édifice commence très tôt après la guerre. Également, de nouveaux sanatoriums et des établissements d'utilité publique sont construits en grand nombre.

Aujourd'hui, l'emblème de la ville, avec son soleil, est une illustration transparente non seulement du climat, mais aussi du caractère de Busko-Zdrój qui après des siècles de difficultés a su préserver sa sérénité et sa chaleur. Il est donc clair pourquoi la ville est-elle souvent appelée une ville de « Soleil ».

Les deux centres, à savoir Busko et Zdrój (Thermes), jadis voisins et parallèles, constituent maintenant une seule structure. Néanmoins, situés sur les côtés opposés de l'allée Mickiewicza, ils ont gardé leurs caractères distincts.

Station thermale

Description

Depuis l'attribution aux prémontrés du droit de sauner – le sel étant la matière première la plus précieuse au Moyen Age – aucune mention des sources de Busko n'est connue pendant des siècles. C'est à cette époque que les premiers « curistes », Jadwiga et Ladislas Jagellon, profitent des bienfaits des marnes de craie. Le couple royal se soigne dans les eaux des sources locales en 1939. Or, Busko-Zdrój n'est officiellement reconnue comme une station thermale qu'en 1836. Ce statut lui est attribué au moment de l'ouverture du premier établissement de baignade thermale, à savoir Łazienki (palais sur l'eau, salle d'eau), aujourd'hui connu sous le nom de Sanatorium « Marconi ». C'est Feliks Rzewuski, à l'époque le preneur en bail de Busko et... un rhumatisant qui contribue au développement de la station thermale. Émerveillé par les effets des eaux minérales locales, il décide d'ouvrir une station thermale. Il la situe dans la partie sud de la ville où se trouvent les sources de saumure et les salines.

A Busko-Zdrój doivent se rendre les personnes qui souffrent des maladies de l'appareil moteur, du système nerveux et du système circulatoire. Les sportifs constituent un autre groupe de curistes.

L'offre de la station thermale est très large et englobe de nombreux soins de balnéothérapie et de physiothérapie. Les cures disponibles sont les suivants : bains dans les eaux sulfurées, dans les saumures à iodures et à bromures (irremplaçable dans le traitement des maladies du système circulatoire et du système nerveux végétatif), bains avec des acides carboniques (pour conforter les nerfs et perdre du poids), les boues thermales (borowina) (compresse de tourbe médicinale mélangé avec de l'eau qui détend les muscles et améliore l'irrigation), ou encore la physiothérapie, l'hydrothérapie, les grottes de sel (détend, apaise l'hypothyroïdisme, les maladies des poumons et des bronches), l'équithérapie et la musicothérapie.

L'extension de la station thermale a commencé pendant l'entre-deux-guerres. Des sanatoriums ont été construits, mais aussi des

villas et des pensions. Aujourd'hui, la plupart de ces établissements appartient à la société Uzdrowisko Busko-Zdrój S.A. (sise 1, rue Rzewuskiego). Il s'agit des établissements suivants :

Sanatorium Marconi – Ce bâtiment situé, conformément au projet du jardinier Hanusz, dans la partie centrale du Parc Thermal, dans l'axe principal qui rejoint la place du marché, est une carte de visite et un symbole de la ville thermale. C'est un édifice néoclassique splendide, conçu sur le plan de la lettre T, par le célèbre architecte Henryk Marconi. Une buvette des eaux thermales, située dans le hall d'entrée avec des colonnes corinthiennes somptueuses, est un endroit de représentation du sanatorium.

Son offre est riche et invite à profiter des soins dont les appellations sont parfois mystérieuses : bain de perle avec l'ozone, bain aux iodures et bromures, massages mécaniques de type hydrojet, courants interférant qui facilitent la cicatrisation des blessures ou la thérapie à l'oxygène, très à la mode ces dernières années. Les personnes actives peuvent aussi partir en randonnées dans la région.

Hôpital Spécialisé d'Orthopédie et de Réhabilitation « Górka »

– Cet établissement doit son existence au docteur Szymon Star-kiewicz, à l'époque récipiendaire. La première mission de ce médecin consiste à soigner les enfants handicapés suite à la tuberculose articulaire et osseuse. L'hôpital situé sur une colline en gravier a permis de propager les excellentes idées du docteur. Ainsi, en permanence depuis 1926, Górka soigne les jeunes patients.

En 2007, l'hôpital s'est spécialisé aussi dans la réhabilitation et dans le traitement des maladies orthopédiques des personnes adultes. Le profil médical de cet établissement comprend les traitements suivants : kinésithérapie, balnéothérapie, réhabilitation, traitement par la lumière, traitement par l'électricité, cryothérapie, équithérapie et massages. L'hôpital réalise aussi des opérations chirurgicales: à commencer par la l'élimination de la contracture des articulations, l'allongement, le raccourcissement et le greffage des muscles, correction de l'axe des membres, jusqu'au l'allongement ou le raccourcissement des os. Il accueille aussi de jeunes patients avec une tor-

sion de la colonne vertébrale, avec des malformations de la cage thoracique, luxation congénitale de la hanche, pied bot varus équin ou pied plat valgus.

L'hôpital veille aussi à l'éducation des enfants... et des adultes. Il dispense des cours, organise une école maternelle et une « École de la Vie » pour les enfants handicapés où il apprend aux parents comment s'occuper de leur enfant après le retour à la maison.

Sanatorium Villa Zielona – Ce sanatorium propose, entre autres, la stimulation par les courants de Trabert, les courants diadynamiques et les ultrasons. A 50 m du bâtiment, il y a un Établissement de Traitement Naturel qui propose des soins inaccessibles dans le sanatorium.

Sanatorium Mikołaj – C'est l'un des plus anciens sanatoriums à Busko, construit grâce à la fondation du tsar Nicolas I en tant qu'hôpital pour les démunis sous l'invocation du St. Nicolas. Le sanatorium propose l'imagerie par résonance magnétique, la galvanisation, des soins aux ultrasons et aux lampes SOLLUX.

Hôpital Thermal Krystyna – Cet hôpital s'occupe, entre autres, du traitement et de la réhabilitation des personnes qui ont subi des opérations en chirurgie cardiaque. Il propose des bains de... bière qui ont un bon goût (1/3 des substances est destiné à la consommation). Ces bains agissent sur le système de circulation sanguine et sur le système nerveux, apaisent des infections fongiques, préviennent la migraine, aident l'amaigrissement, améliorent l'apparence et les couleurs de la peau. D'autres soins : immersions dans les eaux sulfurées, massages sous l'eau, massages à vibrations et à tourbillon, laserthérapie, diadynamique et autres. C'est le seul établissement dans la région qui propose un étirage sous l'eau de Gieczew qui aide à soigner la discopathie lombaire.

Hôpital Thermal Obłęgorek – Dans cet édifice somptueux, les curistes peuvent subir le traitement aux lampes PUVA et SUP utilisées, par exemple, dans le traitement de l'achromie ou de la dermite atopique.

Sanatorium Obłęgorek II (Villa Stefan) – L'équipe professionnelle de ce nouvel établissement (mis en service en 2009) invite les

curistes aux massages à vibrations, aux massages classiques, aux bains de perle à l'ozone, aux soins au laser, aux courants interférant ou aux courants de Trabert. Le bâtiment est adapté aux besoins des personnes handicapées.

La société de la station thermale comprend aussi un Ambulatoire Thermal avec des cabinets de consultation dans les domaines suivants : rhumatologie, ostéoporose, neurologie, dermatologie, cardiologie et laryngologie (qui ont un contrat avec le Fonds National de la Santé). Il y a aussi un laboratoire central, un atelier de radiographie et de densitométrie, une pharmacie.

Voici d'autres sanatoriums à Busko-Zdrój :

Sanatorium Nida-Zdrój – C'est un établissement adapté aux personnes handicapées. Il traite les maladies de l'appareil moteur, du système nerveux, des nerfs périphériques et de la peau, le rhumatisme.

Sanatorium Włókniarz – Les visites de ce sanatorium plein de couleurs sont recommandées surtout aux personnes avec des lésions, des maladies rhumatismales, orthopédiques, des maladies du système nerveux, du métabolisme, de la peau ou du périodonte.

21. Hôpital Militaire de Cure et de Réhabilitation – Il invite à la réhabilitation des maladies de l'appareil moteur d'origine orthopédique, rhumatismale et neurologique. Il aide à apaiser les maladies métaboliques. Cette clinique est spécialisée dans la kinésithérapie et utilise des méthodes de thérapie internationales : de McKenzie, PNF, SET.

Sanatorium Rafał – Il dispose de son propre établissement des soins naturels et propose des bains aux eaux sulfurées, aux acides carboniques, des bains de perle et un large éventail des soins de physiothérapie.

Sanatorium Słowacki SPA – Dans les locaux confortables et élégants de cet hôtel et sanatorium, on soigne des maladies rhumatismales et neurologiques, des lésions de l'appareil moteur. Dans ce sanatorium, il y a un institut de beauté et un salon de coiffure.

Sanatorium Zbyszko – Il y a un établissement des soins naturels, un institut de beauté et un salon de massage. Tout y est pensé – même la cuisine – pour combiner la réhabilitation du corps et le repos de l'esprit.

Centre de Cure et de Réhabilitation Natura – Une équipe professionnelle des médecins soigne les maladies de l'appareil moteur, propose des traitements dans le domaine de la dermatologie, de la cosmétologie, de la physiothérapie et de la rénovation biologiques. C'est un centre qui veille au confort des patients en leur proposant des traitements individuels et un séjour dans le calme, loin d'autres établissements thermaux.

Sanatorium Astoria – Il propose des soins typiques pour les thermes, comme les bains dans les eaux sulfurées, les bains de perle avec l'ozone ou les compresses de boues, mais aussi le massage lymphatique ou la thérapie par les courants à impulsion TENS et Kotz (« stimulation russe »), donc des traitements et de la rénovation biologique.

Sources des eaux thermales

Les eaux sulfurées constituent la richesse de notre ville thermale. Les bains apportent des bienfaits car l'eau thermale apaise les nerfs, les maux des articulations. Elle a un effet positif dans le traitement, entre autres, de l'ostéoporose et de la maladie de Bechterev. Comme « la source jaillit toujours » et les eaux sulfurées et sulfatées qui s'en écoulent se caractérisent par d'excellentes propriétés, Busko-Zdrój se place très haut dans le palmarès mondial des villes thermales.

Les travaux sur l'extraction de l'eau minérale ont été initiés, vers la fin du XIXe siècle, le géologue Aleksander Michalski. Le débit de ses forages était deux fois supérieur à la performance des puits. Depuis, l'eau sulfurée à Busko est obtenue par les forages. Actuellement, elle est puisée dans les sources suivantes : **Aleksander (4a), Michał (8a), Anna (13), Henryk (15), Wiesława (16), Ignacy (17), Małgorzata (19), Andrzej (20) et Piotr (21)**. En outre, on exploite l'eau du captage situé en dehors de Busko-Zdrój, à savoir dans la Forêt Winiarski. D'autre part, le sanatorium Włókniarz peut puiser se trésor, pour ses propres besoins, dans les versants aux alentours du village Dobrowoda – Gadawa.

Parc Thermal

L'eau de source est utilisée dans les bains, mais aussi dans les cures buvables et dans le rinçage de la bouche. Son principal élément actif, le soufre, permet de remédier aux carences de cet oligoélément dans l'organisme des personnes avec des maladies rhumatismales. La première buvette se trouvait près de la source Rotunda, la seconde sur la source Michalski. La troisième, Grotta (au début appelée Pod Parasolem ou Parasol) – était localisée au centre du Parc Thermal. L'eau qui s'en écoulait au fil du temps est devenue douce, puis la source s'est épuisée. La buvette a donc fermée, mais elle fonctionnait jusqu'aux années 20 du XXe siècle.

Busko-Zdrój est célèbre aussi grâce à son excellente eau minérale, proposée en deux variantes : Buskowieńka-Zdrój et Buskowieńka. La première est une eau de source, puisée dans la source **Nurek Nowy** et elle est moyennement minéralisée. La seconde constitue

un mélange de la première et, à 30%, de l'eau de la source Henryk. Elle est fortement minéralisée. Bien que ce soit toujours une eau de table et non une eau médicinale, elle possède des caractéristiques intéressantes: éveille l'appétit, apaise la soif, apporte de nombreux éléments, y compris des oligoéléments. De plus, on peut l'aromatiser.

Se rendre au sanatorium

Compte tenu du fait que Busko-Zdrój est un nœud de transport situé sur les trajets qui relient les grandes villes de la Pologne, il n'est pas difficile de trouver un moyen permettant de se rendre à cette ville des eaux. On peut s'y rendre en autocar, en petit bus ou en voiture. C'est ici que se rejoignent, entre autres, la route nationale 73 Kielce – Tarnów (sur périphérie de la ville) et la route départementale 776 qui mène à Cracovie. Il y a des autocars qui viennent de Gdańsk, Jasło, Kielce, Cracovie, Krosno, Krynica, Lublin, Łódź, Muszyn, Poznań, Sosnowiec, Tarnów, Varsovie, Wrocław et Żywiec et des localités de la région Poniemie : Chotel Czerwony, Jędrzejów, Pińczów, Solec Zdrój, Stopnica, Szaniec, Wiślica et Zagość. Un abribus se trouve près de la place Zwycięstwa – qui est une place du marché au centre de la ville. La gare routière se trouve dans la partie thermale de Busko-Zdrój, rue Waryńskiego.

POUR LES PERSONNES ACTIVES

Wojtek Belon, le barde de Poniemie, fondateur et leader du groupe de musique Wolna Grupa Bukowina, avait l'habitude d'appeler sa ville Busko-Busko, en taquinant un peu, en référence à la Baden-Baden, une ville des eaux allemande, célèbre pour son snobisme. En réalité, cette double appellation Busko-Zdrój (Busko-les-Therms) non seulement met en exergue le caractère prestigieux de la ville, mais aussi elle se

Nouveau Parc Thermal

rapporte à sa division en deux parties, toujours préservée malgré un développement successif, à savoir la ville et la station thermale autour de l'axe que constitue la magnifique allée Mickiewicza. Belon, un observateur de la vie de Busko inégalé, voyait très bien ce dualisme de la

station thermale, fondue dans la verdure du très beau parc, rappelant son « âge d'or » au XIXe siècle, mais qui est toujours restée une petite, certes pittoresque, ville de province, avec ses habitants authentiques, notamment Czesiek Piekarz en premier.

Itinéraires de promenade à Busko-Zdroj

La promenade peut commencer aussi bien au cœur de la ville, c'est-à-dire sur la place du marché, qu'au centre de la station thermale, au magnifique **Parc Thermal**. Celui-ci a été créé au XIXe siècle par le jardinier Ignacy Hanusz. Le terrain est divisé en deux parties dont le caractère et les arbres sont différents. La principale partie se trouve dans le voisinage direct du Sanatorium Marconi, ancien palais sur l'eau. Elle est conçue dans le style d'un jardin français régulier, dont la structure a été définie par l'architecte Marconi. Sur trois côtés, elle est entourée par un jardin anglais où la végétation est diversifiée, coupée par des chemins chaotiques. La large allée Marzeń (allée des rêves) est le seul élément régulier. Elle passe entre le palais sur l'eau (Łazienki) et la porte du parc par le principal axe du jardin français. Ensuite, elle est prolongée par une allée de châtaigniers (allée Mickiewicza) qui se termine dans le parc municipal sur la place

Sanatorium „Marconi”

Chapelle de Sainte-Anne

du marché. L'espace vert ainsi conçu demeure presque inchangé. Châtaigniers, érables, frênes, râteaux, ormes et tilleuls sont les plus nombreux. Il y a aussi des mélèzes, cerisiers à grappes ou platanes. Dans le voisinage de l'ancien parc un nouveau parc thermal a été planté (avec un petit bois de pins et d'aunes dit « Forêt des Singes », situé la colline Sole) et avec le temps considérablement augmentera la surface du Parc Thermal. En avançant vers le centre du parc par l'allée Marzeń, on arrive au jardin français. Celui-ci comprend quelques éléments caractéristiques – une fontaine, un kiosque à musique, une loge. Sans aucun doute, ce parc est le cœur de la station thermale. Le temps y passe lentement et le soleil est toujours présent.

L'architecte Henryk Marconi, mentionné plusieurs fois, a comblé ce paysage bucolique par son œuvre. Grâce à son projet monumental, le bâtiment le plus représentatif de la station thermale – **Łazienki** – domine sur cet espace. L'appellation actuelle du bâtiment est, en quelque sorte, un hommage à son créateur. Le sanatorium a été construit en 1836 dans un style néoclassique. Il est composé d'un

édifice central et de deux ailes (au début juste au rez-de-chaussée) décorées par des colonnades, terminées par des pavillons à un étage). La façade principale, majestueuse, est un ressaut avec un portique à arcades ouvert. Il repose sur des colonnes corinthiennes. La première salle de Łazienki – une excellente buvette – mène vers la salle de concert pleine de charme. Celle-ci relict la splendeur aristocratique avec l'ascèse néoclassique. A ses origines, elle était une sorte « d'agora thermale ». Les curistes s'y réunissaient pour passer leur temps, bavarder, observer d'autres personnes en attente du bain. Jadis, les endroits maintenant occupés par les miroirs étaient des entrées aux cabines de bain. Le soir, dans la salle, on organisait le bal et les curistes s'amusaient jusqu'à tard dans la nuit.

Sanatorium Nida-Zdrój

Hôpital Górka

Łazienki permettait de retrouver la forme physique tandis qu'une petite **chapelle thermale de Sainte-Anne** était un endroit où les curistes pouvaient se rendre pour purifier l'esprit. La chapelle est située sur une butte d'où elle domine le jardin français. Elle a été construite grâce aux dons des curistes. C'est un édifice à nef unique, dans un style néogothique, décoré par une tourelle prévue pour accueillir une clochette.

21 Hôpital Militaire

Sanatorium Villa Zielona

Actuellement, en arrière de Sanatorium Marconi, on aperçoit des établissements de médecine naturelle, un ambulatoire et un atelier d'embouteillage de l'eau minérale Buskowsianka. Dans les environs du Parc Thermal, il y a aussi d'autres sanatoriums et hôpitaux thermaux. Pour s'y rendre, il faut suivre la rue Rzewuskiego – en partie aménagée en promenade – qui commence sur le petit parking. **L'Hôpital de Cure Krystyna** apparaît en premier. Il a été créé par l'extension de deux villas d'avant la guerre : Zofia et Krystyna, agrandies par le bâtiment central. La villa Krystyna portait son nom en mémoire de l'éminente cantatrice Krystyna Jamroz décédée en 1986, petite-fille du propriétaire de la maison à l'époque, Julian Gołębiowski. En passant devant Krystyna, nous arrivons au **Sanatorium Nida-Zdrój** et au **21 Hôpital Militaire de Cure et de Réhabilitation** qui se trouve de l'autre côté de la rue, construit dans les années 30 du XXe siècle. Il est entouré d'un petit parc au bord duquel (rue Rzewuskiego) il y a le bâtiment de l'ancienne **buvette des eaux** (actuellement un magasin). La rue Starkiewicza, sur un talus,

est longée par un petit bois ou parc demi-sauvage. Dans les années 1922 à 1927, l'**Hôpital pour Enfants « Górka »** a été construit au sommet de la colline. Actuellement, il y a l'Hôpital Spécialisé d'Orthopédie et de Réhabilitation « Górka ».

Chaque ville thermale qui se respecte a son corso. C'est le cas aussi de Busko-Zdrój. Il s'agit de la rue 1-go Maja (ancienne Zakładowa) adjacente au parc. Dans la seconde moitié du XIXe siècle a commencé la construction des pensions et des villas élégantes. Le début de la rue au croisement avec la rue Rzewuskiego est marqué par la présence de la **Villa Zielona (Verte)**. Cette maison de style a été totalement reconstruite dans les années 90 du XXe siècle (après la démolition de l'ancienne villa en 1989). C'est un excellent exemple du professionnalisme dans la restitution des anciennes constructions des Thermes. La **Villa Słowacki** a vécu la même histoire. Construite au début du XXe siècle, elle a appartenu entre autres à Sobowski. Vers la fin du XXe siècle, elle a été démontée puis reconstruite avec un très grand soin. C'est une villa dans un style néogothique et grâce à une tourelle elle ressemble au petit château. En longeant la rue 1-go Maja, nous arrivons à un relativement grand bâtiment de la **Pension Sanato**. Construite en 1929, elle a appartenu à Irena et Eugeniusz Budzyński. Jusqu'en 1939, docteur Budzyński était le médecin en chef de la Station Thermale Busko. Un an plus tard, il a été assassiné à Katyn par NKWD. Cette pension se caractérisait par un style moderne, à la mode, qui lui a valu le statut d'hôtel le plus exclusif de Busko dans les années 20 et 30 du XXe siècle. Toute la fleur de la société et les intellectuels de Cracovie séjournait à Sanato car l'ambiance et le niveau de service de cette pension était à la hauteur des meilleurs hôtels de Krynica, une ville

Hôpital Thermal Obłęgorek

Sanatorium Słowacki Spa

des eaux très à la mode à cette époque. En se promenant dans la partie thermale de la ville, il faut se rendre à la **Villa Obłęgorek**. Elle a été construite en 1903 par la famille de Honowscy. Dans les années 30 du XXe siècle, elle proposait aux curistes 25 chambres de luxe. Actuellement, il y a l'Hôpital de Cure spécialisé dans la dermatologie. A côté d'Obłęgorek, on trouve un restaurant, une boutique de souvenirs et une pâtisserie.

La **Villa Mała Bagatela** est le seul bâtiment en bois préservé sur le corso de Busko. Construite dans la seconde moitié du XIXe siècle, elle porte l'adjectif « petite » pour se différencier de la villa Bagatela en briques de la fin du XIXe siècle (actuellement il y a un internat). Les deux villas appartenaient à Józef Tomasiwicz. Avant la seconde guerre mondiale, il y avait à **Bagatela** un cafetaria de même nom (dans les années 70 du XXe siècle, on a construit la cantine de l'internat à sa place). La rue 1-go Maja se termine par une petite colline Bycza Góra. C'est là que se trouve le **Sanatorium Mikołaj**.

Il a été construit en 1837 grâce à la fondation du tsar Nicolas I. Le projet a été créé par Jakub Gay. Cet hôpital pour les personnes démunies, sous invocation de Saint-Nicolas (pour honorer son fondateur), à l'origine était composé de deux bâtiments – un pour les chrétiens, un pour les juifs. En face de l'entrée à Mikołaj, près du parc, il y a l'**ancien réservoir d'eau douce** qui dans la seconde moitié du XXe siècle a été aménagé en magasin. Ce bâtiment est circulaire, avec un toit pointu, caractéristique pour cette partie de la ville des eaux. L'ensemble des pensions historiques est complété par la **Villa Bristol** située en proximité du portail principal du parc. La construction de ce bâtiment intéressant du point de vue historique, caractérisé par une coupole à l'angle de la maison qui se termine par une aiguille, est datée à la fin du XIXe siècle. Il a appartenu à la famille de Cukierman.

Pension Sanato

Villa Bristol

Si vous partez en promenade de Zdrój vers la ville, faites une pause pour s'asseoir aux côtés de Wojtek Belon sur son **banc**. Celui-ci se trouve devant le Centre Municipal de Culture de Busko (BSCK) qui d'ailleurs porte le nom de cette artiste. L'**allée Mickiewiczza** avec ses châtaigniers (qui se termine ou commence, selon le point de vue, à la villa Bristol et au Centre de Culture) monte sur le versant de la Bosse de Pińczów. Elle est tracée en ligne droite entre la place du marché, le portail du parc et Łazienki. Actuellement, cette allée est

Allée Mickiewiczza (Visualisation)

une véritable promenade. Seuls quelques bâtiments anciens ont pu être préservés donc la **pension Zamek Derśława** est d'autant plus pittoresque. Construite dans les années 1911 à 1915 par le médecin des thermes, Wasyl Jakobs, un Russe, elle est devenue en 1915 le siège du général Stanisław Szeptycki et de son état major. Le bâtiment ressemble à un petit château entouré d'un fossé. On y ac-

Pension Zamek Dersława

cède par un pont en pierres, relativement haut. Sur le balcon, juste au-dessus de l'entrée, on aperçoit facilement la silhouette d'un chevalier avec sa hallebarde. Selon l'auteur et le propriétaire de la pension, Leon Sulmierski, cette statue représente le chevalier Dersław – le preneur de Busko au XIIe siècle et le fondateur du monastère des prémontrés. En marchant vers la ville, vous trouverez un autre endroit lié à la personne de Wojtek Belon et qui grâce à lui fait partie de l'itinéraire Littéraire de Sainte-Croix. Il s'agit du **Lycée Général Tadeusz Kosciuszko**. Le poète a fréquenté cette école dans les années 1968–1972 et c'est là qu'il a fait ses débuts. Un peu plus haut, du même côté de la rue, se trouve un bâtiment, relativement bas, de l'ancien **hôpital des Gardes Frontière Russes**, un bon exemple des constructions réalisées à Busko o XIXe siècle. Il avoisine la **Villa Polonia** en bois qui heureusement n'a pas subi des « processus de modernisation ». C'est un bâtiment du XXe siècle, de style « suisse », avec une lucarne et une véranda caractéristiques, terminées par un toit triangulaire. La villa a été construite par un médecin des thermes, docteur Julian Majkowski. Aujourd'hui, elle accueille deux établissements de culture : **Chambre des Expositions Régionales – Musée de Busko et la Galerie d'Art BWA « Zielona »**. Sur la place Zwycięstwa, au numéro 17, il y a une grande maison, à l'angle des

Galerie d'Art BWA « Zielona »

rues, où Feliks Rzewuski a créé la première pension et les premiers thermes à Busko. On y voit toujours (allée Mickiewiczza) des petites entrées aux locaux dans lesquels, à l'époque de Rzewuski, se trouvaient les baignoires. Les curistes étaient soignés, entre autres, à l'eau sulfurée, transportée en fûts depuis les sources thermales. Les eaux usées étaient ensuite évacuées du sous-sol par des tuyaux en bois.

Ancienne poste

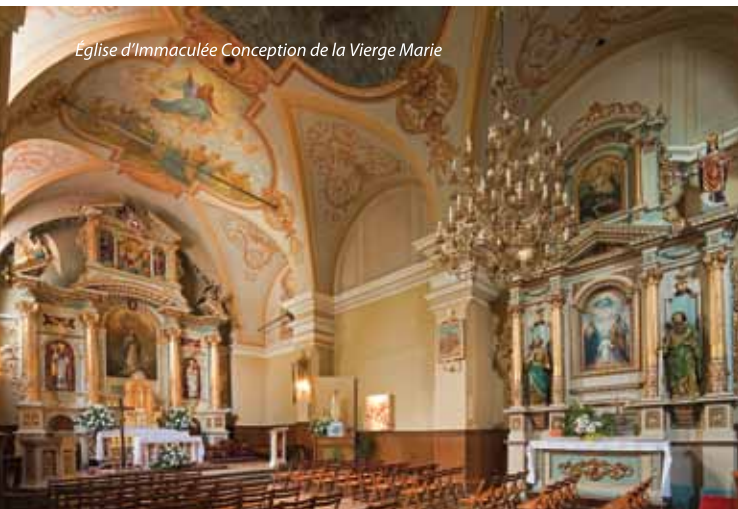
Les bâtiments sur la place du marché ont été construits en grande partie après le grand incendie de 1820. Le **bâtiment de l'ancienne poste**, construit dans les années 20 du XXe siècle, prolonge latéralement la façade sud de la place du marché. Sa forme est éclectique, facile à distinguer grâce à la tourelle à l'angle des rues. En admirant les bâtiments au nord de la place, vous remarquerez le **bâtiment néoclassique de l'ancienne pharmacie** (27, place Zwycięstwa) construite dans la seconde moitié du XIXe siècle. A l'est de la place, rue Partyzantów, se trouve le **bâtiment de l'ancienne synagogue** de 1927. Celle-ci a servi au culte religieux pendant 15 ans seulement. Une autre trace de la présence juive à Busko, avant la seconde guerre mondiale, est le **cimetière juif**. On aperçoit ses vestiges, à environ 1 km de la synagogue, en longeant rue Widuchowska.

En quittant la place du marché du côté opposé, par la rue Bohaterów Warszawy – vers l'ancien monastère des prémontrés, vous passerez devant l'**ancienne boulangerie** de la famille Króle, située à l'arrière d'une maison historique du XIXe siècle (numéro 6). On doit la présence de ce bâtiment au fondateur des thermes, Feliks Rzewuski. Dans le magasin voisin, on vendait « des pains ronds, tels les soleils de farine ». C'est ici que travaillait Czesław Król (1931–1971), un sculpteur - amateur. Il a été immortalisé dans une chanson de Belon en tant que celui qui « ne cuisait, mais créait ». L'ancien ensemble monastique des prémontrés, propriétaires de la ville pendant des siècles, est actuellement composé de l'Église d'Immaculée Conception de la Vierge Marie, de l'ancien bâtiment du monastère et d'un clocher indépendant. L'état actuel de l'église est le résultat d'une reconstruction globale qu'elle a subie après l'incendie de 1820. L'ancien presbytère a été transformé en nef par l'extension sous forme d'une façade baroque et néoclassique. Depuis sa rénovation, la nef actuelle est un peu moins large que le presbytère et l'autel principal est orienté vers l'ouest ce qui est

contraire aux règles médiévales. La nef (l'ancien presbytère) est assez longue car elle devait intégrer non seulement l'autel, mais aussi un rang des stalles pour les sœurs prémontrés. La première église a été construite au XIIe siècle, la seconde en 1470. Après l'incen-

Eglise d'Immaculée Conception de la Vierge Marie

die de 1590, l'église a été reconstruite dans les années 1592–1621. L'histoire de la **chapelle de Sainte-Anne**, actuellement de **Notre-Dame de Częstochowa** remonte aussi à la même période. C'est un édifice conçu sur un plan d'un carré, couronné par une coupole avec une lanterne. La façade ouest est le seul vestige du passé gothique, avec un portail condamné, avec un arc en ogive, qui jadis était la porte principale. A l'intérieur, il manque aussi de nombreux éléments qui constituaient sa décoration initiale. Parmi les objets plus modernes, l'on trouve quelques épitaphes. Dans la chapelle de Notre Dame, on trouve aussi **une plaque de fondation maniériste** de la chapelle, fondée par Zygmunt Urbański, et **une épitaphe** de la femme du staroste de Sandomierz, Anna née Korycińska Kowalkowska (décédée en 1606). L'autel principal de la chapelle date de 1804. Le tableau de la Notre Dame qui le décore a probablement été peint par Franciszek Smuglewicz. La forme actuelle du bâtiment de **monastère** est une œuvre d'un architecte connu au XVIIIe siècle, Kacper Bażanek. Le bâtiment a été fondé par l'archevêque de Cracovie, Felician Szaniawski, et par le chanoine de Cracovie Dominik Lochman, dans les années 1720 à 1730, à la place du monastère en bois. En 1891, le monastère a été supprimé. L'incendie de 1820 a terminé la destruction, en anéantissant le bâtiment. Seules deux ailes du monastère ont été préservées : celle de l'est (avant reliée à

l'église) et celle du nord à laquelle adhère un bâtiment d'exploitation, avec un portail qui initialement menait à la métairie du monastère. Les bâtiments du monastère ont été reconstruits par Feliks Rzewuski et aménagés en pension pour les curistes qui, sur place, prenaient leurs bains dans les eaux sulfurées. Comme dans le cas de la pension sur la place du marché, l'eau était transportée ici dans des fûts depuis les sources des eaux minérales. Une petite plaque du début de XVIIIe siècle, incorporée au mur extérieur de l'aile nord du monastère, mentionne le fondateur du monastère – le chevalier Dzierżek – et indique deux fausses dignités de celui-ci : palatin de Sandomierz et châtelain de Cracovie. Ce mensonge innocent des sœurs prémontrés devait, indirectement, renforcer l'importance de la fondation. Le **clocher** construit vers la fin du XIXe siècle et la très caractéristique **statue** de la Vierge Marie d'Immaculée Conception de 1738 comblent l'image. Il est temps de quitter le terrain du monastère pour se promener, par les anciennes glaisières, vers le cimetière paroissial. Ici, près du portail d'entrée (il faut tourner à gauche et marcher 50 m au long du mur) se trouve la tombe de **Wojtek Belon**, décédé à Cracovie dans la nuit du 3 au 4 mai 1985.

On poursuivant la promenade sur Busko par la rue Bohaterów Warszawy vous trouverez une autre demeure sacrée : **l'Église de Saint-Léonard** en bois. C'est un édifice pittoresque qui émerveille par son

Église de Saint-Léonard

ambiance unique. Situé un peu à l'écart, il est entouré par un vieux cimetière. La tradition locale dit qu'il a été construit avant la fondation de la ville (XIIe) en tant qu'église paroissiale. L'existence supposée de la paroisse semble être probable. Dans de nombreuses villes et villages ecclésiastiques le monastère était inaccessible à la population locale. Pour les besoins du culte religieux le monastère construisait une église à part, prévue pour les personnes laïques, suivie par les curés du monastère. On retrouve un tel système par exemple à Mogiła de Cracovie ou à Zwierzyniec où une église paroissiale en bois a été construite à côté du monastère des prémontrés. L'église de Busko, un bâtiment à carcasse, date de 1699. Elle a une seule nef avec un presbytère plus étroit, polygonal, fermé. A l'ouest, il y a un porche. Au nord, une petite sacristie. Le toit de l'église est couvert de bardeaux, les murs avaient été construits avec un coffrage. Il y a quelques années, l'église a subi une rénovation à fond. A l'intérieur, on trouve un arc triomphal intéressant, avec des fragments de la polychromie et avec un groupe de Crucifixion. Les traces d'une polychromie du baroque tardif sont également visibles sur le plafond du presbytère. L'autel principal aussi se caractérise par le style de baroque tardif. Sur le cimetière de l'église, qui n'est plus utilisé, se trouvent quelques tombes du XIXe siècle, parmi lesquels on distingue deux tombeaux situés vers le mur est du presbytère. Le plus grand est celui de la famille Rzewuski : y reposent

Jan et Elżbieta Rzewuscy, ainsi que leurs fils : Feliks (fondateur de la station thermale) et Jan Fortunat. Après plusieurs années d'absence, le tombeau a été reconstruit, en 1990, grâce aux démarches de l'Entreprise d'État – Station Thermale Busko-Solec. A côté de la tombe de Rzewuscy, il y a celle d'Ignacy Popiel – « ancien commandant des anciennes armées polonaises ».

Itineraire des edifices religieux en bois au long de Maskalis

L'église de Saint-Léonard invite à poursuivre la promenade car c'est d'ici que commence, marqué par la couleur verte, l'**itinéraire piéton des édifices religieux** en bois qui longe un petit ruisseau appelé Maskalis. Cet itinéraire relie deux églises en bois, à savoir l'église de Saint-Léonard à Busko et l'église de Saint-Stanislas au village Chotelek (ancien Chotelek Zielony) situé à 4 km de Busko-Zdrój. **L'Église de Saint-Stanislas en bois**, construite en 1527, est pittoresquement située sur une colline petite mais escarpée. C'est une église sur un plan rectangulaire, avec un presbytère non distingué, polygonal, fermé. Un petit porche a été ajouté plus tard, au sud. Le bâtiment est couvert d'un toit en bardeaux intéressant, raide, à quatre pentes, cumulé par une tourelle prévue pour une petite cloche. Dans le porche de l'église, il y a une **Pierre tombale** d'Anna

Chotelek – Église de Saint-Stanislas

z Gostyńskich Gniewoszowska de 1630. La porte, entourée par un encadrement arqué de l'accolade, mène du porche à la nef. Le plafond avec des poutres, sur lesquelles il y a une polychromie du XVIe siècle en forme des caissons à rosaces, ferme l'intérieur de l'église. Les études récentes prouvent que ce plafond peut venir d'une autre église. L'autel principal date de la seconde moitié du XVIIe siècle. Il est orné par un tableau représentant le groupe de Crucifixion. Sur le verrou du tableau il y a une statue de l'archevêque Saint-Stanislas qui regarde les fidèles. En poursuivant la promenade sur l'itinéraire des édifices religieux en bois, nous retournons, 4 km plus loin, à la partie thermale de Busko où notre randonnée se termine.

Piste rouge

L'itinéraire qui relie deux églises de Ponidzie en bois constitue de bons préparatifs à la découverte de la région sur les pistes piétonnes marquées par l'office de tourisme PPTK qui passent par la commune de Busko-Zdrój. La première, **piste rouge**, compte 27 km et relie deux villes des eaux de Ponidzie : Busko et Solec. Sur cette piste, le premier endroit à visiter, situé dans les champs, dans un léger abaissement du terrain, est la **réserve naturelle Owczary**. Sa partie centrale constitue une large vallée parcourue par un ruisseau. Celui-ci est alimenté par des eaux salées qui contiennent des sulfates et des chlorures. C'est un environnement favorable au développement de la flore halophyte. Les endroits les plus humides sont couverts par les plantes telles que : *puccinellia distans*, *bolboschoenus maritimus*, *spergularia salina* et *atriplex prostrata*. Les terrains plus éloignés du ruisseau sont couverts par : *melilotus dentatus*, *carex remota*, *lotus siliquosus* et *trifolium fragiferum*. Cette réserve, est une concentration de la flore halophyte abondante, malgré une importante dégénération de la flore provoquée par des travaux de drainage mal effectués et par l'obturation d'une des deux sources d'eau salée.

Réserve naturelle Owczary

Pęczelice – temple arien

En quittant le village Owczary, la piste traverse Pęczelice où se trouvent les ruines de l'**ancien temple protestant d'ariens**. Il a été construit par Stanisław Gnoiński dans la seconde moitié du XVIIe siècle. Avec le temps, on l'a transformé en grenier à blé, puis reconstruit au début du XXe siècle. C'est un bâtiment au rez-de-chaussée, maçonné, sans style particulier. Seul un encadrement maniériste de la fenêtre témoigne de son ancienne destination.

Zborów – palais

Solec-Zdrój – Sanatorium Świt

Une autre particularité de la piste rouge est, sans aucun doute, une **place forte du haut Moyen Âge**, trapézoïdale, située sur Kapturowa Góra. Les fouilles archéologiques ont permis de déterminer deux étapes de la colonisation de cet endroit : plus ancienne datée au VIIe – VIIIe ou IXe siècle et plus récente datée au IXe ou XIe siècle. La place forte de Szczaworyż, contrairement à celui de Stradów, n'a jamais été très habitée et probablement jouait le rôle d'un refuge. La fin de son fonctionnement est liée à l'incorporation définitive de

la région de Małopolska aux territoires sur lesquels régnaient les rois de la dynastie de Piast (fin du Xe siècle).

Avant d'arriver à Solec, la piste rouge passe par le village Zborów où se trouve un somptueux **palais** reconstruit en 1803. Le rez-de-chaussée et en partie l'étage de ce bâtiment néoclassique à deux étages sont des restes du manoir initial du XVIe siècle. Actuellement, il s'y trouve un Maison d'Aide Sociale. Un petit **parc** paysager et les bâtiments d'exploitation auxquels on accède par un **portail d'entrée** du début du XIXe siècle complètent l'agencement.

Solec-Zdrój – Sanatorium Jasna

Solec-Zdrój – villa Irena

De l'ancienne métairie, il reste le **bâtiment de la distillerie** (XVIIIe siècle) et le **grenier à blé** (XVIIIe siècle). Sur le mur ouest de celui-ci on aperçoit un disque en pierre avec l'emblème Leliwa de la famille Tarnowscy, les propriétaires de Zborów.

La ville des eaux **Solec-Zdrój** offre aux touristes quelques attractions. Un petit quartier thermal de Solec commence près du portail principal du parc local. Le principal hôtel de Solec est le **sanatorium Świt**, relativement grand, construit dans sa forme actuelle en 1918. Son architecture se distingue par un style particulier du corps de la salle de bal et de théâtre et par une tourelle svelte en pierre. Pendant l'entre-deux-guerres, l'hôtel accueillait de nombreuses personnalités de la vie culturelle et politique de la II République de Pologne. A proximité de Świt, il y a le **sanatorium Jasna** de 1910 et l'**église de Saint-Nicolas** de 1937 conçue par Franciszek Mączyński. L'église se trouve sur l'emplacement d'un édifice religieux détruit.

Solec-Zdrój – Église de Saint-Nicolas

Solec-Zdrój – Thermes

Son architecture se réfère aux basiliques de Rome. A l'intérieur, on retrouve une partie des objets qui décoraient l'ancienne église et des **épitaphes** des propriétaires des Thermes de Solec : de son fondateur comte Karol Godefroy (décédé en 1874), de Ludwik Warchnowski et de la famille Daniewscy. Un des vestiges intrigants de l'ancienne église, et le plus précieux, se trouve actuellement à l'extérieur, sur un mur latéral. C'est une partie d'une **tombe maniériste** (seconde moitié du XVIe siècle) représentant un chevalier en position couchée, probablement Samuel Zborowski. Le **parc thermal** est divisé par l'allée Daniewskich (allée Zakładowa avant la guerre)

qui constitue son axe principal. Initialement, il y avait des villas de style, dont il reste la **villa Prus** de 1918 et la **villa Irena**, un peu moins intéressante, qui avant la seconde guerre mondiale étaient les maisons des propriétaires des Thermes de Solec – à savoir les familles Daniewscy et Dzianot. Un étang pittoresque, de forme irrégulière, entoure en quelque sorte les principaux bâtiments des thermes : **Łazienki** (palais sur l'eau néoclassique, construit dans les années 1923 à 1925) et le bâtiment des **Thermes de Solec**, dont le style est similaire, qui est la fierté du parc.

Piste bleue

Busko-Zdrój est une porte qui s'ouvre sur la région de Podlasie. La **piste bleue** qui passe de Pińczów à Wiślica est un itinéraire de découverte. On peut la diviser en deux parties qui commencent à Busko-Zdrój. En partant vers Wiślica (19 km), on trouve des ouvrages diversifiés, comme les monuments historiques de haut Moyen Âge à Wiślica ou bâtisses gothiques préservées à Chotel Czerwony et Gorzysławice, ou encore des réserves naturelles uniques et célèbres en Pologne.

La première est la **réserve Skorocice** qui occupe 7,7 ha. Il y a un ravin de plâtre karstique divisé en deux parties par une roche dite « Wysoka Droga ». Au fond du ravin coule le Ruisseau Skorocicki qui parfois passe à la surface, parfois il disparaît dans des fentes et des grottes karstiques. Le relief de la vallée est riche et varié, probablement formé par les processus karstiques. La partie centrale du ravin est décorée par des affleurements de plâtre sous forme de tailles, chaires, perchoirs, gouffres karstiques, cavernes, che-

Réserve Skorocice

Busko-Zdrój

- est une porte qui s'ouvre sur
la région de *Ponidzie*

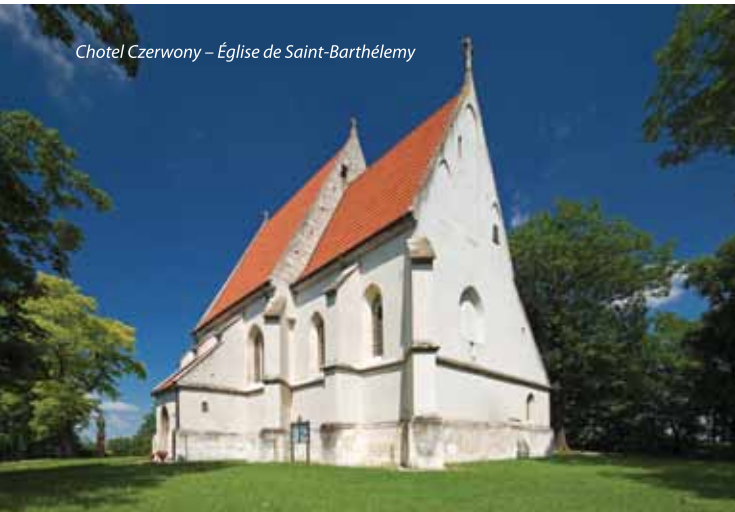
mins cahoteux, ponors, dolines d'effondrement karstiques. Un pont rocheux au-dessus d'un gouffre et d'une grotte est une curiosité de ce terrain. Grâce à l'ensoleillement et à la sécheresse des versants, les prés sténothermes des steppes y trouvent de bonnes conditions de croissance. On y trouve de nombreuses espèces protégées ou rares, comme : *serratula lycopifolia*, *ranunculus illyricus*, *arabis recta*, *sisymbrium polymorphum*, *veronica praecox*, *veronica paniculata* et *reseda phyteuma*. Au fond du ravin poussent *primula veris*, *adonis vernalis*, *anemone silvestris*, *stipa capillata*, *stipa joannis* ou *linosyris vulgaris*. La faune est représentée, entre autres, par une véritable rareté : *omias globulus*.

Près de Skorocice se trouve une réserve florale **Winiary Zagojskie**, un peu oubliée. Elle aussi est couverte par des prés sténothermes des steppes. C'est l'habitat de la flore xérophyte vasculaire. Les espèces strictement protégées sont les suivantes : *adonis vernalis*, *scorzonera purpurea*, *linum hirsutum*, *stipa capillata*, *linosyris vulga-*

ris et *cirsium pannonicum*. Et des plantes partiellement protégées : *primula veris* et *ononis spinosa*. On y trouve aussi d'autres espèces xérophytes qui composent les steppes herbeuses fleuries et multicolores. Il y a des plantes telles que *centaurea stoebe*, *inula ensifolia* ou *melampyrum arvense*. Le papillon *polyommatus ripartii*, l'araignée *Eresus cinnaberinus* qui apprécie les terrains chauds ou les sauterelles représentent la faune.

D'autres réserves naturelles, intéressantes non seulement pour les naturalistes, se trouvent au village Chotel Czerwony. Néanmoins, celui-ci est connu surtout pour sa magnifique **église de Saint-Barthélemy** fondée dans les années 1440-1450 par Jan Długosz. Ce chanoine de Cracovie, de Sandomierz, de Kielce et de Gniezno était le custode de Wiślica, enseignant des fils du roi et un grand chroniqueur. Il est devenu célèbre grâce à son œuvre monumentale : *Roczniki czyli kroniki sławnego Królestwa Polskiego* à savoir des annales du Royaume de Pologne en 12 volumes. Du point de vue ar-

chitectural, l'église est composée d'une nef carrée (avec un porche gothique au sud et un porche néogothique à étage à l'ouest), d'un petit presbytère et d'une sacristie annexée au nord du presbytère. Déjà sur le porche, l'on peut admirer l'exceptionnelle maîtrise des constructeurs de l'église de Chotel. Au-dessus du portail qui mène à la nef, il y a un **tableau gothique commémorant l'érection de**

Chotel Czerwony – Église de Saint-Barthélemy

l'église (1450) avec un bas-relief représentant Notre Dame de l'Enfant, Saint-Etienne et Saint-Jérôme sous forme d'encadrement de l'inscription. Une clé le relie au bas-relief de **l'emblème Wieniawa** de Jan Długosz. Une **voûte en réseau** somptueux avec des clés et un programme héraldique visible, présent dans la nef et dans le presbytère de l'église. Ce programme est composé des éléments suivants : Aigle de la Pologne dans le presbytère et les emblèmes

Chotel Czerwony – Église de Saint-Barthélemy

Wieniawa et Dębno (celui du cardinal Zbigniew Oleśnicki – mécène et fondateur) dans la nef. Le **sacramentaire** avec un remplage et baldaquin couronné de pinacles et de fleurons, séparés par une vieille grille à rosaces est un élément gothique en pierre préservé jusqu'à notre époque. Le plus bel objet de l'ancienne église est un **crucifix gothique** réalisé vers 1400. Pour l'apercevoir, il faut aller vers le mur nord de la nef. L'autel principal du baroque tardif, de la moitié du XVIIIe siècle cache encore un autre crucifix gothique (fin XIe siècle) et les sculptures de Notre-Dame la Douleoureuse (gothique de la première moitié du XVe siècle) et de Saint-Jean (baroque). La nature autour de l'église renforce sa majesté. De la colline sur laquelle se trouve l'église, vers l'ouest, on aperçoit de très beaux

gypses cristallisés situés à ses pieds. Certains cristaux ont plusieurs mètres de longueur, parfois jumelés en queue d'aronde. Dans cet ensemble des roches se trouve l'entrée à un couloir long de 20 mètres, partiellement obturé, que la population locale appelle « la cuisine des curés ».

La **réserve naturelle florale Prześlin** se trouve, elle aussi, sur une petite colline. Le pied et le versant sud sont constitués de parois de gypse, couvert par des prés xérophytes des steppes. De nombreuses plantes sont protégées : adonis vernalis, anemone sylvestris, linum hirtum, scorzonera purpurea ou stipa capillata. Les personnes les plus intéressées peuvent essayer de trouver arabis recta, une plante très rare, menacée par l'extinction. Elle n'est connue que sur deux sites en Pologne et les deux se trouvent à Ponidzie. La réserve est habitée par un animal très rare donus nidensis et par d'autres espèces similaires omias globulus et trachyploeus heymesii qui en Pologne sont présentes uniquement à cet endroit.

D'ici, il n'y a qu'un pas vers la **réserve naturelle des steppes Góry Wschodnie**. Elle englobe une partie d'une large élévation faite de gypses à grands cristaux de l'ère tertiaire autrefois exploités ici. Dans la réserve, il y a environ 150 espèces florales. Parmi elles, on trouve des espèces inscrites sur la Liste des plantes menacées d'extinction en Pologne : sesleria uliginosa et centaurea pannonica. On y observe linosyris vulgaris, adonis vernalis, stipa capillata, oxytropis pilosa. Une espèce très rare à Ponidzie est sisymbrium polymorphum qu'on ne trouve pas dans d'autres régions de la Pologne.

A Gorzysławice, il y a un autre édifice religieux. C'est **l'église de Saint-Laurent** construite, dans sa forme actuelle, en 1535. Grâce à la fondation de Wojciech et Anna Żelazowscy, une chapelle baroque a été annexée en 1676. Elle est juxtaposée à la nef de l'église, à l'ouest,

Gorzysławice – Église de Saint-Laurent

ce qui lui donne un charme inhabituel. A l'intérieur de l'église, on aperçoit des **fragments de la polychromie gothique**. Le tableau de Saint Stéphane et de Saint Laurent avec le personnage du fondateur Jakub Gromecki, le chanoine de Wiślica, fait partie de l'autel du haut-baroque (moitié du XVIIe siècle). L'arc de voûte du XVIe siècle

Église collégiale de Wiślica

de chaume place cette église parmi les plus intéressants monuments historiques de l'architecture gothique du XIVe siècle en Pologne.

mérite d'être remarqué, avec un crucifix baroque et avec des sculptures de Notre-Dame la Douloureuse et de Saint-Jean du gothique tardif (première moitié du XVIe siècle).

La piste bleue se termine à Wiślica dont le monument historique le plus important est la magnifique **église collégiale de Notre Dame Naissance** construite grâce à la fondation du roi Casimir le Grand. La maestria du toit de chaume place cette église parmi les plus intéressants monuments historiques de l'architecture gothique du XIVe siècle en Pologne. L'église fondée par le roi n'est pas le premier édifice religieux construit à cet endroit. Les vestiges de deux édifices précédents se trouvent au sous-sol. Du point de vue de son architecture, cette église collégiale est une église à pseudo deux nefs. Le presbytère étroit et fermé multilatéralement avoisine, au nord, une annexe (seconde moitié du XVIIe siècle) qui accueille la sacristie et la trésorerie. L'entrée principale se trouve au sud. Au-dessus du portail ogival gothique, avec la porte forgée avec une grille transversale et une barre, décorée par une rosace gothique (XVe siècle), se trouve une **plaque commémorative** suspendue en 1464 avec une statue en bas-relief représentant le fondateur – le roi Casimir le Grand. Le souverain, à genoux devant Madonna et l'Enfant sur trône, lui

offre une miniature de l'église. Le **portail du nord** (seconde moitié du XIVe siècle) – actuellement condamné est tout au moins aussi intéressant. A côté, il y a une petite **fenêtre**, aussi condamnée. La tradition dit que les *Statuts de Wiślica* ont été prononcés par cette fenêtre. En traversant le seuil de l'église, on entre dans un monde tout à fait différent. Il est dominé par une magnifique voûte de la **nef** tripartite, partiellement étoilée et supportée par trois piliers sveltes qui lui donnent de légèreté et de la majesté. Ce parapluie en pierre est complété par une voûte en croisée d'ogives du presbytère, couronnée par une **sculpture de Notre-Dame de Łokietek** du haut gothique (environ 1300). Le **sacramentaire** avec son couronnement triangulaire, un remplage et une niche pour les huiles saintes méritent l'attention des visiteurs. La polychromie des années 1397 à 1400, différente de l'esthétique gothique car réalisée selon les traditions byzantines et russes, assure un espace harmonique et homogène de sacrum, témoignant de la valeur artistique exceptionnelle de ces hybrides de style, caractéristiques uniquement pour les terrains au croisement des cultures.

Il ne faut pas oublier le sous-sol de l'église avec une très intéressante **réserve archéologique**. Dans le vestibule (la première pièce),

on voit des objets sculptés (début du XIIIe siècle) faisant partie de la décoration de la seconde église collégiale de Wiślica. Actuelle-

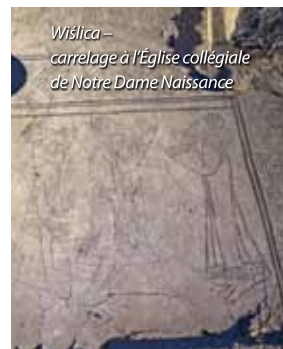

Wiślica – Église collégiale de Notre Dame Naissance

ment, ils sont incorporés aux murs. Au-dessus de l'entrée au sous-sol, règne un **bas-relief** du XIIIe siècle. Il présente deux griffons avec une rosace et une croix au milieu. En entrant dans la pièce, on se retrouve sous l'église entre le corps de la nef et le presbytère – près de l'arc triomphal. C'est ici, que les archéologues ont trouvé les vestiges de la première église collégiale de Wiślica, comme le **plancher** unique dans ce genre qui initialement décorait la crypte fondée par le prince Henryk Sandomierskiego. Dans la partie occidentale, il y a les reliques de la seconde église collégiale de Wiślica (début du XIIIe siècle) avec un **plancher initial du XIIIe siècle** partiellement préservé. De retour à la surface, à côté de l'église, on trouve une belle maison gothique construite pour les vicaires de l'église collégiale en 1460, grâce à la fondation de Jan Długosz qui était le custode de Wiślica. C'est à lui qu'elle doit son nom : **Maison de Długosz**. On

Wiślica – reliques de l'église de Saint-Nicolas

Wiślica –
carrelage à l'Église collégiale
de Notre Dame Naissance

et accède par un portail gothique pour se retrouver dans un magnifique **vestibule** couvert par un plancher à poutres. Certains portails ogivaux sont originaux. A droite, il y a l'entrée à la salle qui accueille le **Musée Régional**. Cette pièce a été obtenue par la démolition des parois (avant il y avait quatre petites pièces). Dans la pièce à l'ouest, on admire un **plancher en poutres de mélèze**, original, du XVe siècle, avec une polychromie qui représente l'emblème Wieniawa déjà mentionné. La **polychromie du gothique tardif** (XVe siècle)

préservée dans cette partie de la pièce est plus importante. Elle présente *Christ Ressuscité* et probablement Jan Długosz à genou

Wiślica – Maison de Długosz

devant lui en compagnie (peut-être) de la Sainte-Dorothée. L'ensemble collégial complète un **clocher** majestueux fondé par Jan Długosz dans les années 1460 à 1470.

Une autre **réserve archéologique** se trouve à l'ouest de l'église collégiale et avoisine la place Solny. Dans un petit pavillon, il y a des **reliques de l'église de Saint-Nicolas** construite probablement pour la place forte probablement vers la fin du Xe siècle, voire au XIe siècle. Son mur du nord est décoré par les célèbres **fonds baptismaux** de

Wiślica – polychromie dans la Maison de Długosz

Wiślica. A côté, il y a la **Grande Place du Marché Solny** qui depuis la moitié du XIVe siècle était le centre de la ville. En marchant de cette place à l'est, vers la place forte, on traverse la Petite Place du Marché Solny. Il y a une petite chapelle, relativement massive. Ensuite, on arrive l'endroit appelé **Psia Górka**. Deux cents mètres plus loin, il y a des remparts de la **place forte** datée au début du XIe siècle. Son extension a probablement eu lieu dans la seconde moitié du XIIe

siècle. De la partie occidentale des remparts, on aperçoit une **roche de gypse** d'une forme assez originale.

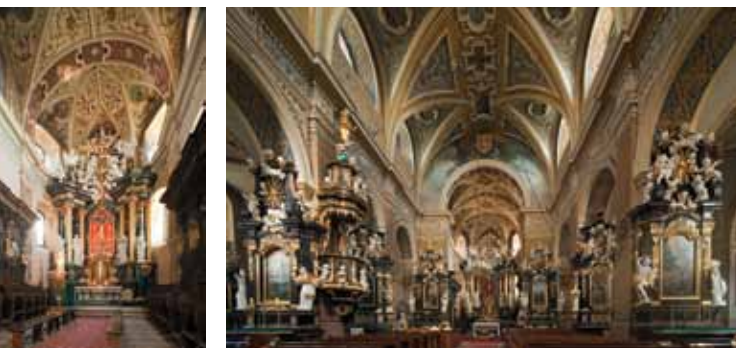
La piste bleue relie aussi Busko-Zdrój et une autre ville intéressante de la vallée de Nida, à savoir Pińczów (20 km). Sur la route, à l'extrémité de la Forêt Winiarski, on aperçoit un **pin sylvestre**. Il a un port particulier, sa taille est imposante et la forme du système racinaire découvert est très intéressante.

Ensuite, la piste continue vers le nord-ouest, jusqu'au petit village Grochowiska – témoin d'une grande bataille de la résurrection de janvier, c'est-à-dire de la bataille du 18 mars 1863 entre les troupes du dictateur de l'insurrection Marian Langiewicz et quatre colonnes de l'armée russe. Aujourd'hui, seule la terre et une grande pierre située près du ruisseau à la sortie ouest du village – **la tombe collective des insurgés** – gardent la mémoire de cet événement historique.

La ville de Pińczów possède, elle-même, plusieurs monuments historiques qui rappellent les années de sa splendeur, comme **l'église**

Pińczów – Église de Saint-Jean l'Évangéliste

post paulinienne de Saint-Jean l'Évangéliste. Sa forme actuelle date de la première moitié du XVIIIe siècle. C'est surtout sa **façade occidentale** qui est très représentative, avec un couronnement du haut baroque réalisé vers 1642. L'église se distingue surtout par la magnifique **décoration en stuc** des voûtes des nefs et du presby-

tère dans le style du groupe de maniérisme de Lublin. A l'église paroissiale de Pińczów, on admire ses décorations uniformes, en grande partie préservées, dans le style de baroque tardif des années 40 du XVIIIe siècle. Il y a l'autel principal, neuf autels latéraux, la chaire, les confessionnaux et les bancs. Les **stalles post pauliennes** monumentales, de la moitié du XVIIe siècle, attirent l'attention dans le presbytère. Il y a aussi d'excellentes **orgues**, construites par le maître Wojciech Szpilewski de Cracovie après 1757. Près de l'église, du côté de la place du marché, se trouve un attrayant **clocher** baroque construit dans les années 1685 à 1691.

La **Vieille Synagogue** est un autre, très précieux, édifice de culte religieux à Pińczów. Sa construction s'est achevée avant 1609. C'est

Pińczów – Vieille Synagogue

Pińczów – Chapelle de Sainte-Anne

à cette époque que Szabtaj fils d'Awraham a terminé **la peinture de décoration** qui est considérée comme l'une des mieux préservées dans toute la Pologne. Les peintures plus récentes viennent des années 40 du XVIIIe siècle. On entre à la synagogue par un large vestibule rectangulaire. C'était une salle de prière pour les confréries religieuses, l'endroit des délibérations du conseil de la communauté et du tribunal. Par le vestibule on passe vers une monumentale, presque carrée, salle de prière des hommes où se trouve une **Arche sainte** maniériste (meuble de conservation des rouleaux de la Torah). Au-dessus du vestibule et de la salle de communauté, il y a une salle destinée à la réunion des femmes. Elle s'ouvre vers la salle de réunion des hommes par trois fenêtres étroites. Le terrain autour de la synagogue est entouré d'un nouveau mur. Les fragments de vieilles pierres tombales juives y sont incorporés. Cette clôture est un **monument de Mémoire de l'Holocauste** des Juifs de Pińczów.

Près de la synagogue, il y a le monastère calviniste, dont la construction s'est achevée en 1619. Son élément le plus important est **l'église de la Visitation de la Vierge** avec une façade occidentale très intéressante. Le point dominant de cette façade est une fenêtre à deux arcades avec une décoration à rosace et aux motifs végétaux, avec une cartouche d'emblème Jastrzębiec de la famille des fondateurs Myszkowscy. L'aménagement de l'église dans le style de baroque tardif comprend des autels latéraux. La chaire est de la première moitié du XVIIIe siècle. Ce sont des éléments relativement modestes et uniformes par leur style. L'un des autels latéraux (à gauche de l'arche triomphale) est décoré par le magnifique tableau de Notre-Dame de Mirów (seconde moitié du XVIIe siècle). A l'origine, il était conservé dans la chapelle du château de Pińczów.

Dans le voisinage du monastère, il y a une **Maison Arienne** appelée aussi l'Imprimerie Arienne. Ce bâtiment, probablement destiné aux thermes municipaux, a été construit entre le XVIe et le XVIIe siècle.

Pińczów – palais de Wielopolscy

Au nord de la place du marché à Pińczów se trouve un ensemble des bâtiments du **palais de Wielopolscy** construit vers 1789. Son projet est attribué à l'architecte Franciszek Nax, très prisé à l'époque. Dans la partie sud du parc il y a un **pavillon de jardin** de la fin du XVIe siècle. Il a probablement été conçu par Santi Gucci. Au-dessus de la ville domine la **Chapelle de Sainte-Anne** maniériste. Cet édifice, fondé par margrave Zygmunt Myszkowski, commémore l'année jubilaire de 1600. Il a été construit à la demande de la Confrérie de Sainte-Anne. Santi Gucci est l'auteur supposé du projet de la chapelle.

Piste Verte

Ces itinéraires sont complétés par la **piste verte** périphérique. Compte tenu de sa longueur, on peut la diviser en plusieurs sections. Cette piste permet de découvrir d'autres « perles de Ponidzie », comme l'église gothique **d'Assomption de la Vierge Marie**. Située à Szaniec, elle a été construite avant 1499 grâce à la fondation de Krzesław de Kurozwęki, l'archevêque et le grand chancelier du roi. C'est un édifice composé du corps rectangulaire de la nef à pseudo deux neufs et du presbytère multilatéralement fermé. Au nord, se trouve une chapelle gothique annexée à l'église et la sacristie du XVIe siècle connectée à la trésorerie. A proximité de l'église, sur la colline, il y a un **castel renaissance**. Il a été construit dans les années 1580 à 1609 grâce à la fondation de la famille Padniewscy qui ont décidé d'utiliser plusieurs fragments du bâtiment gothique initial.

Szaniec –
Église d'Assomption de la Vierge Marie

Szaniec – castel

Une autre attraction de Ponidzie, plus rarement visitée par les touristes, est la future **réserve naturelle** Zimne Wody, située près de

Busko-Zdrój. Il y a des gisements de gypse à grands cristaux qui forme ici de nombreuses fentes et des canaux. La réserve est couverte par des prairies xérophytes avec des plantes telles que *carlina acaulis*, *adonis vernalis* ou *eryngium planum*. Les curistes qui séjournent à la station thermale et qui n'ont pas le temps de visiter les réserves naturelles de Ponidzie devraient voir au moins celle-ci. Nous recommandons aussi la visite du village Widuchowa, située à une certaine distance de la piste. Les visiteurs y trouveront un très

Busko-Zdrój – réserve naturelle Zimne Wody

intéressant **manoir de la renaissance tardive**, construit en 1620 par le propriétaire de l'époque, Mikołaj Krupko. La piste verte mène aussi à l'**église de Saint Jacques le Majeur** de 1630, située à Szczaworyż près de Busko. C'est un édifice assez inhabituel, avec un **presbytère** irrégulier et une nef courte décorée en stucs dans le style de la renaissance tardive. Au XVIIIe siècle, deux chapelles ont été annexées

Widuchowa – manoir

Szczaworyż –
Église de Saint Jacques le Majeur

à l'église, ainsi qu'une grande tourelle précédée d'un porche plus récent. Le tout est construit sur le plan de la croix grecque.

Pistes cyclables

Les environs de Busko-Zdrój offrent aussi d'excellentes conditions aux cyclistes. Actuellement, il y a deux **pistes cyclables** bien marquées. La première passe entre la partie thermale de la ville et le centre de loisir au bord du lac artificiel à Radzanów. La seconde forme

Welecz – monument naturel

Radzanów – lac artificiel

une boucle qui commence et se termine au croisement des rues Langiewicza et Szaniecka à Busko-Zdrój. La piste passe par des terrains pittoresques des zones de paysage protégé de Szaniec. Quatre abris sont prévus sur la piste pour se reposer. A proximité de la piste, il y a deux monuments naturels : un pin à **Welecz** et trois chênes à **Kameduły**.

Itinéraires automobiles

Par la commune de Busko-Zdrój passe aussi un itinéraire marqué prévu pour les touristes motorisés, à savoir **l'itinéraire de l'architecture en bois de la voïvodie de Sainte-Croix**. Il englobe les églises en bois, décrites ci-dessus, à Busko-Zdrój et à **Chotelek** (ancien **Chotelek Zielony**).

Il y a aussi des itinéraires automobiles sans marquage, comme **l'itinéraire gothique** qui passe par la commune de Busko-Zdrój et qui relie les endroits où se trouvent des édifices gothiques. Parmi les localités situées près de Busko-Zdrój, comme Wiślica, Chotel Czernowy et Goryslawice, déjà mentionnées, il y a aussi Dobrowoda ou Nowy Korczyn.

l'église de Sainte Marie-Madelaine à Dobrowoda a été construite dans la seconde moitié du XIVe siècle grâce à la fondation de Florian, l'archevêque de Cracovie. La forme de cet édifice intrigante : c'est

Dobrowoda –
Église de Sainte Marie-Madelaine

Nowy Korczyn –
Église paroissiale de Sainte Trinité

l'effet des reconstructions réalisées dans les années 1524–1525 qui lui a donné des traits du gothique tardif. C'est une église à une nef, avec un presbytère plus étroit et plus bas. Au nord, une petite sacristie y est annexée. A l'intérieur, on admire une **magnifique voûte**

de la nef à réseau de nervures. A côté de l'église se trouve un clocher intéressant, en bois, construit au XVIIIe siècle.

Nowy Korczyn –
Église de Saint-Stanislas

Nowy Korczyn –
embouchure de Nida et de Vistule

Nowy Korczyn –
traversée de Vistule en bac

Nowy Korczyn – est un autre, véritable trésor de Podlasie. La plus précieuse est **l'église paroissiale de Sainte Trinité, de Saint-Laurent et de Sainte-Élisabeth** reconstruite en 1608. La **façade ouest** maniériste de 1630 est particulièrement impressionnante. La voûte de la nef et le presbytère avec des **décorations en stucs** méritent l'attention des visiteurs. A proximité, il y a un autre édifice monumental. C'est **l'église monastique de Saint-Stanislas** fondée par le prince Boleslas le Pudique dans la seconde moitié du XIIIe siècle. La décoration de l'église, une **polychromie de baroque tardif**, particulièrement belle, est le résultat des reconstructions réalisées au XVIIe et au XVIIIe siècle. La nef de l'église, avec son **arc triomphal** courbé dans le style baroque, et le groupe de Crucifixion, attirent le regard. Les **ruines de la synagogue**, situées sur un talus au bord de Nida, qui a été construite vers la fin du XVIIIe siècle dans le style néoclassique, complètent le tableau de la vie religieuse de **Nowy Korczyn**.

Itinéraire de canoë

La **descente de la rivière Nida** en canoë traditionnellement se termine à Nowy Korczyn. C'est une randonnée incontournable sans laquelle il est difficile de bien connaître la région de Nida. La descente (selon le nombre des jours prévu) peut commencer à Sobków, Motkowice, Pińczów, Chroberz ou Wiślica. Nida est l'une des plus belles rivières de la Pologne. Ceux qui la connaissent veulent toujours y retourner.

Chroberz – débarcadère sur Nida

Krzyżanowice Dolne –
descente de la rivière Nida

CULTURE

Manifestations culturelles cycliques

Busko-Zdrój est plein de richesses. Pourtant, ce n'est pas uniquement un pays idyllique coulant de lait et de... l'eau sulfurée, mais aussi un centre de culture dynamique. Le séjour à Busko-Zdrój guérit le corps, reconforte l'âme et l'esprit. Le programme des manifestations culturelles est riche et diversifié. Il devrait satisfaire tous les touristes et les curistes.

• **Festival Polonais de la Chanson « Niechaj zabrzmi Bukowina » en mémoire de Wojtek Belon.**

Ce festival organisé au mois de mai par le Centre Municipal de Culture de Busko est la fête de la chanson des randonneurs et de la poésie chantée.

Presentation du patron

Le leader du groupe *Wolna Grupa Bukowina* – Wojtek Belon – est né le 14 mars 1952 à Kwidzyń. En 1965, sa famille a déménagé à Busko-Zdrój. Dans les œuvres poétiques de ce barde de Poniemie en trouve aussi bien un regard satirique sur la vie de la société populiste des années soixante-dix, l'émerveillement du paysage des montagnes proche des poèmes de Jerzy Harasymowicz, que les éloges de la vie simple des gens simples. Les poèmes de « Bellon » frappent les cordes de l'éphéméride, parfois se sont des textes intimes qui parlent de l'amour. Dans ces derniers lyriques, on retrouve les tendances thanatiques, la peur de la mort ou des motifs bibliques. Il a participé au Festival de la Chanson Polonaise en 1981. Il est décédé le 3 mai 1985 à Cracovie, mais ses œuvres vivent toujours. Depuis 1992, le Centre Municipal de Culture de Busko porte le nom de Wojciech Belon. Un « Banc de Belon » a été posé en 2008 devant le centre.

Le groupe *Wolna Grupa Bukowina* au banc de W. Belon

Wojtek Belon

• **Rencontres Internationales à Busko-Zdrój avec le Folklore**

– Cette manifestation tumultueuse, vers la fin mai, attire des artistes polonais et étrangers. Ils se produisent au kiosque à musique dans le Parc Thermal en présentant la richesse de la culture populaire de la région et de l'Europe.

• **Festin Familial Fête des Fraises**

– En juin, les habitants de Bloniec – Nowa Wieś organisent la Fête des Fraises de Busko, la fraise étant l'un des produits emblématiques de la nature de Poniemie. Ils présentent des plats exquis

et des plats traditionnels qui mettent en valeur ce fruit aphrodisiaque.

• **Grande Fête « Bienvenue à l'été – la Nuit de la Saint-Jean »**

– Cette manifestation au mois de juin annonce l'arrivée des vacances.

• **Plein Air de Peinture pour les Jeunes**

– Le Centre Municipal de Culture de Busko invite aux rencontres avec l'art, au mois de juin.

• **Été avec Chopin**

– A la station thermale de Busko, le mois de juillet est consacré à la musique classique. Les œuvres pour piano de Frédéric Chopin et d'autres compositeurs – émerveillent les habitants et les touristes. Des polonaises honorables, des mazurkas sautillantes, des ballades nostalgiques, des sonates classiques et des rondos à fraction : le son remplit la salle de concert du Sanatorium Marconi.

Été avec Chopin

Rencontres Internationales à Busko-Zdrój avec le Folklore

Festival International de la Musique en mémoire de Krystyna Jamroz

• **Festival International de la Musique en mémoire de Krystyna Jamroz**

– C'est la manifestation culturelle la plus prestigieuse à Busko-Zdrój, organisée tous les ans au début du moins de juillet. Les spectacles ont lieu entre autres au Centre Municipal de Culture de Busko, dans les églises locales, dans la Basilique Mineure à Wiślica, dans la Synagogue à Pińczów et au Palais de Kurozwęki. Dans le cadre du festival, des artistes reconnus en Pologne et à l'étranger honorent les scènes régionales par leur présence. En général, entre les concerts, il y a aussi des rencontres avec des personnalités de la vie culturelle et artistique. Les personnes avides de la culture y trouveront leur bonheur.

Presentation de la patronne

Comme Paris avait son piaf (Édith Piaf), Busko a son rossignol – Krystyna Jamroz. Cette cantatrice d'opéra extrêmement douée est née à Busko, le 29 août 1923. Elle a commencé son éducation musicale par les cours de piano. Pendant la guerre, elle prenait des cours de chant à Varsovie. Elle est devenue célèbre sur les scènes nationales et étrangères grâce à son soprano dramatique présentant une matière sonore riche. Jamroz a débuté en 1946 à l'Opéra de Wrocław. Avec le temps, elle est devenue la star de l'Opéra de Poznań et du Grand Théâtre de Varsovie. Ses rôles les plus caractéristiques (Halka, Aïda ou Mère Jeanne dans *Les Diables de Loudun*) lui ont apporté la reconnaissance en Pologne et à l'étranger. A partir de 1960, elle donnait des concerts dans les états de l'URSS, en Bulgarie, Hongrie, Turquie ou Roumanie. Dans les années 70, Jamroz est partie à la conquête des États-Unis où elle a émerveillé les spectateurs par ses récitals et par sa soprano dans la Symphonie de Mahler n° 2. Pendant trente quatre ans de carrière, cette cantatrice a siégé au jury du Concours Vocal International (pour la première fois à Rio de Janeiro). Jamroz a obtenu de nombreuses distinctions : Croix de Chevalier de la Médaille Polonia Restituta (1964). Elle est décédée le 9 juillet 1986. Un an plus tard, une plaque commémorative a été incorporée au mur de l'hôpital Krystyna à Busko-Zdrój ouvert après la reconstruction de la villa Krystyna. Depuis 1991, une allée du parc thermal, derrière Łazienki, porte son nom. Krystyna Jamroz est restée gravée dans la mémoire grâce à sa belle voix, sa beauté et son caractère.

Ponidzie Jazz Festival – concerts

• Musique au Château – concerts

– Une proposition de Zamek Dersław pour des après-midis chauds de juillet et d'août.

• Invasion estivale des sons – un cycle des concerts

– Une autre proposition de la station thermale pendant la période estivale. Pour en profiter, il faut se rendre au kiosque à musique au Parc Thermal et le Centre Municipal de Culture de Busko (BSCK).

• Journées de Busko-Zdrój

– C'est une manifestation à laquelle Busko invite au mois de juillet.

Les différents spectacles réunissent de nombreux spectateurs sur la place devant BSCK.

• Ponidzie Jazz Festival – concerts

– Une vraie perle pour les fans du jazz. Pour y participer, venez hors saison, au mois de novembre. Le centre BSCK assure le patronage de ce festival.

• Revue Nationale de la Photographie

– C'est une rare occasion de voir Busko-Zdrój figé sur les photos. Les artistes présentent leur approche aussi bien novatrice que traditionnelle. L'exposition est organisée en novembre.

Institutions culturelles

Centre de culture

• Centre Municipal de Culture de Busko en mémoire de Wojtek Belon

allée Mickiewicza 22
www.bsck.busko.pl

Le Centre Municipal de Culture de Busko (BSCK) fonctionne sous cette appellation depuis 1994. L'établissement initial (Maison Cantonale de Culture), plus tard remplacé par BSCK, a été ouvert en 1964. Aujourd'hui, le développement du centre est dynamique. Il active les habitants de Busko et assure une large promotion de l'art régional, y compris en dehors de Ponidzie. *En décembre 2010 a démarré, auprès de BSCK, un Studio d'Enregistrement non-commercial. Le disque avec des chants de Noël performés par des groupes et par des solistes de Busko-Zdrój et de ses environ a été son premier projet.* En outre, dans le cadre de BSCK fonctionnent, entre autres, la galerie « Antresola » et la Scène Théâtrale de Busko avec son « Teatr NieWielki ». D'autres établissements gérés par BSCK sont les suivants : le cinéma Zdrój, l'Office de Tourisme, Chambres des Collections Régionales et les foyers dans les villages. Il y a aussi une École de Musique. Le centre de culture organise des ateliers de danse, de photographie, des beaux-arts et de musique. Chaque coin de cet établissement qui enrichit l'éducation artistique des habitants de Busko respire de l'art – les expositions sont organisées

même dans les halls (principal et à l'étage). Les ateliers sortent aussi dehors – le monument – banc de Wojtek Belon vous attends devant le bâtiment.

De plus, BSCK est l'organisateur de nombreuses manifestations culturelles.

• Cinéma Zdrój

allée Mickiewicza 22
www.bsck.busko.pl/pl/kino-zdroj.html

Quand le ciel est couvert, il est difficile de trouver un meilleur endroit pour passer son temps. Les amateurs de la dixième muse le savent très bien. Jusqu'à la fin des années 50 du XXe siècle, le cinéma Zdrój était le seul cinéma permanent dans le canton. A cette époque, on pouvait admirer les stars dans le Parc Thermal, là où maintenant se trouve le bâtiment du restaurant « Victoria » (ancien « U Hanusza »). Dans les années 60, les films étaient projetés aussi dans le cinéma « Przebój » – au foyer du Commissariat Cantonal de la Milice. Assez vite, car en 1964, le cinéma Zdrój a déménagé au Centre Cantonal de Culture.

• Bibliothèque Publique Municipale et Cantonale de Busko-Zdrój

Salle de lecture sur Internet (entrée libre) « Planeta »
cité Świerczewskiego 17

• Bibliothèque Pédagogique Départementale à Kielce, Filiale à Busko-Zdrój

cité Świerczewskiego 17

Cette bibliothèque fonctionne depuis 1949. Elle accueille 39 000 livres. Il y a aussi un Centre Internet d'Information Multimédia – avec l'accès gratuit à Internet.

• Chambre des Collections Régionales – Musée de Busko

allée Mickiewicza 7

La Chambre du Musée a été ouverte en 1990. Elle se trouve dans une villa de style Polonia, construite avant la seconde guerre mondiale, qu'elle partage avec la Galerie « Zielona ». Les objets recueillis viennent des différents domaines de la vie : art, archéologie, ethnographie, histoire, guerre, numismatique. Il y a des expositions permanentes et temporaires. La visite du musée permet de prendre connaissance de l'histoire et de la vie habitants de région de Busko. C'est aussi une opportunité d'apprendre des détails de la vie des personnalités connues de la ville. Une des expositions permanentes est consacrée à la mémoire de Krystyna Jamroz.

• Galerie « Zielona »

allée Mickiewicza 7

C'est l'une des quatre galeries sœurs, filiales du BWA (Bureau d'Expositions Artistiques) de Busko, ouverte en 1989. La galerie organise aussi bien des expositions individuelles que les expositions collectives des artistes polonais et étrangers dans plusieurs domaines : dessin, peinture, sculpture, graphisme, photographie et tissage. Sur

les murs de la galerie il y a déjà eu des œuvres des artistes polonais tels que Stanisław Baj, Edward Dwurnik, Andrzej Mleczek, Eugeniusz Molski ou Janusz Trzebiatowski. Également, de nombreux artistes de Busko, comme Piotr Kaleta, Bogdan Władysław Kowalczyk, Zbigniew Kowalewski, Leszek Kurzeja, Tamara Maj, Marek Wawro et le tuteur de la galerie Bogdan Ptak présentent ses travaux dans la galerie. « Zielona » exerce aussi une activité éditoriale et vend des œuvres d'art contemporain.

Orchestre de Salon de Busko-Zdrój

La musique adoucit les mœurs et – comme le prouvent les recherches – soigne les maladies ! Ainsi, les concerts non seulement contribuent à la promotion de Busko-Zdrój, mais aussi s'inscrivent dans le programme de cure. L'orchestre complète l'offre proposée par BSCK aux habitants de la ville et aux touristes qui y viennent. Les

Concert de l'Orchestre de Salon

concerts ont lieu tous les jeudis au centre de culture et parfois dans les sanatoriums Marconi et Nida-Zdrój, voire au **21. Hôpital Militaire de Cure et de Réhabilitation**. En été, les notes de la musique vous conforteront dans le kiosque à musique du Parc Thermal et sur d'autres sites pendant le Festival International de la Musique en mémoire de Krystyna Jamroz.

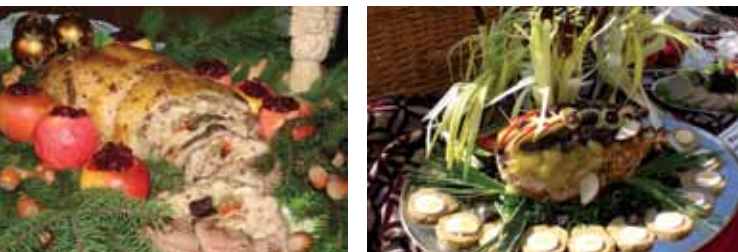
Pour terminer, et en parlant des performances artistiques, il faut rappeler un événement improvisé qui a eu lieu il y a plus de 60 ans. Cette exposition inhabituelle est certainement restée gravée dans la mémoire des anciens de la ville. Les éléments utilisés à l'installation y ont contribué pour beaucoup. Tout simplement, un jour, une série de « sławjki » est apparue autour de « stoczek » (source d'eaux minérales). Ce mot mystérieux, « sławjki », cache en réalité les latrines en bois. Il a été utilisé pour « saluer » le premier ministre Felicjan Sławoj-Skłodkowski qui a compliqué la vie paisible des habitants de la ville ensoleillée. En fait, il a eu l'idée de construire des WC dans toutes les propriétés de la région, ce qui a semblé bizarre aux habitants, et ordonné des contrôles sanitaires, objets de nombreuses plaisanteries. Or, si Wojtek Belon est considéré comme le précurseur des happenings à Busko-Zdrój, cette action spon-

tanée des jeunes sans aucun doute peut être appelée le premier « flash mob » en Pologne (aujourd'hui, on connaît ce terme permettant de désigner une « mobilisation éclair », à savoir un événement soudain et de courte durée surprenant les gens qui y assistent) !

CUISINE RÉGIONALE

Chaque province a son caractère. La particularité d'une région culturelle est reflétée dans son histoire, son art, son savoir-vivre, dans les relations entre les habitants, dans la flore et la faune, ou encore dans la cuisine locale. Les plats locaux illustrent très bien ce caractère particulier. La cuisine régionale témoigne de l'attachement à la tradition. Et celle-ci est très vive dans la commune de Busko-Zdrój. Quels sont les goûts de Ponidzie ? Certainement, vous pouvez compter sur des sensations inoubliables et votre palais gardera un souvenir des délices locaux. Ce n'est pas dans les supermarchés qu'il faut chercher de l'inspiration. Dans la voïvodie de la Sainte-Croix, tout ce qui est précieux vient de la nature.

L'histoire nous apprend que Ponidzie était une région pauvre. Les recettes étaient transmises verbalement, donc le goût des différents plats dépendait de la fantaisie des maîtresses de la maison. Les nouvelles culinaires se répandent vite, mais souvent avec une

marge d'erreur. Mais, peu importe car il s'agit toujours d'une féria des goûts, de la découverte de nouveaux arômes et de la richesse des sensations qui parfois sont le fruit d'un malentendu. Les troubles de mémoire permettent donc de découvrir les plaisirs de la table.

Ainsi, les amateurs de la cuisine apportent de petites modifications aux recettes, changent leur caractère et concourent entre eux. Les habitants de Ponidzie savent où se rendre pour acheter de la délicieuse viande d'oie ou de canard, voire un poisson frais pêché dans la rivière Nida. L'oie de Sielawice est la meilleure à la Ferme Agrotouristique « Brzoskwiniowy Sad » de Mme Grażyna Korepta à Sielawice. Le doux canard de Stopnica – est un plat d'excellence de Mme Barbara Kapusta de l'auberge « Mateo ». A la Ferme Agrotouristique « Dworek Staropolski », tenue à Młyńcyska par Mme Zofia Guz, c'est l'esturgeon à la royale qui est à l'honneur. Il sera délicieux si accompagné d'une tarte aux haricots ou d'un hors-d'œuvre aux haricots que l'on trouve à Nowy Korczyn. Rien de tel qu'une liqueur pour faire passer le diner. Et le choix est difficile car la liste des alcools forme un large éventail. La première est la « Liqueur Damaszk » aux célèbres prunes de Mme Barbara Kapusta que l'on peut goûter à l'hôtel « Mateo » à Stopnica. Ensuite, l'anisette « Anyżówka Zdro-

jowa », un vrai élixir indispensable après le rôti, connue déjà au XVIIIe siècle car préparée par les prémontrés, à acheter à « Brzoskwiniowy Sad ». La troisième est la « Liqueur de Pin » que l'on peut déguster à Dworek Staropolski au bord du ruisseau où murmurent les pins. Pour prendre votre dessert rendez-vous à Błoniec. La roulade au levain avec les fraises, préparée par le « Groupe des maîtresses

de maison rurales » avec Mme Zofia Żyła cache le véritable caractère de cette province : une douceur inoubliable dans le goût un peu âpre de la fraise locale (Truskawka Buska Faworytka). Si vous séjournez à Ponidzie pendant la période des Pâques, vous devez absolument demander la Farce de Wiślica (Dzianie Wiślickie). Vous la trouverez chez les cuisinières réunies dans le Groupe de Chanson et de Dance Wiśliczanie dirigé par Mme Jadwiga Krzak de Wiślica. Il y a aussi un vin demi-doux de Kapturowa Góra préparé à la Ferme Agrotouristique « U Damiana » : une vraie ode à la douceur qui complète bien cette revue.

Prune Damacha avec une pincée de tradition

Les traces de la culture de cette prune mènent aux jardins de Damas en Perse. C'est une variété vieille et primitive. Sa résistance aux maladies est exceptionnelle et elle donne beaucoup de fruit. Elle utilisée dans les régions de Ponidzie et de Niecka Szelecka. Les fruits cueillis à l'automne – les plus sucrés – sont séchés ou utilisés pour faire de la marmelade. Les pruneaux de Damacha accompagnent de nombreuses viandes. C'est un composant irremplaçable des gâteaux et des plats de Noël. Les anciens vantent toujours la soupe garus avec du gruau, un jus à la base des pruneaux (dit « kompot ») et les agnolottis avec la farce à la Damacha. Ceux qui veulent goûter aux prunes fraîches verront que la pulpe est très ferme. Il faut du temps pour arriver au noyau ce qui fait durer le plaisir. On peut aussi manger des « prazuchy », c'est-à-dire les fruits au cours de séchage. Les prunes de cette variété ont toujours eu la côte dans la région de Busko en décorant de nombreux vergers.

Depuis des années, Madame Barbara Kapusta, la patronne de l'auberge Mateo, se charge de la promotion des produits à la base de Damacha. Elle utilise cette variété des prunes pour accompagner

les viandes, combine leur goût aux arômes des gâteaux, les noie dans les sauces, parfois dans le bigos (plat traditionnel à la base de la choucroute) et les met en valeur dans le plat régional – le gruau aux prunes. Elle en fait des liqueurs, marie tradition et modernité. Dans son auberge, elle prépare aussi une marmelade aux prunes sans y ajouter du sucre, ce qui est un grand atout.

En 2005, la prune Damacha a obtenu le 1er prix dans la catégorie des produits végétaux au concours « Notre Patrimoine Culinaire ». En 2006, a obtenu le prix « Perła ».

Le haricot de Korczyn monte au ciel

Les plantations des haricots s'inscrivent à la tradition de Ponidzie depuis plusieurs siècles. Au XVIe siècle, c'était une plante ornementale. Les valeurs gustatives et médicinales de ce légume ont été découvertes un siècle plus tard. La variété Piękny Jaś du haricot de Ponidzie, unique dans son genre, monte au ciel alimentée par les eaux autour de Nida. Dans les environs de Nowy Korczyn, la culture du haricot a été introduite dans les années 70 du XXe siècle et elle toujours poursuivie.

Cette plante est cultivée dans cinq communes : Nowy Korczyn, Wiślica, Opatowiec, Solec Zdrój et Pacanów. Grâce au microclimat de Ponidzie, le haricot de Korczyn se caractérise par une productivité élevée, surtout sur les terres fertiles, présentes dans la région. Il est riche en protéines, les graines sèches et les jeunes gousses contiennent beaucoup de sels minéraux (surtout du phosphore et du calcium) et de vitamines, surtout du groupe B. Le haricot peut être servi avec la viande ou constituer un plat végétarien séparé. Le haricot de Korczyn est très calorique (250 kilocalories dans 100 grammes matière sèche), donc nutritif.

Ce qui est intéressant ce que le haricot possède des propriétés médicinales. En poudre, elle est utilisée pour saupoudrer les lésions, les blessures, l'eczéma, les brûlures. Les infusions et les extraits de cette plante ont été utilisés dans le traitement des diabètes. Les tisanes des gousses de haricot morcelées sont largement utilisées car elles apaisent les symptômes de la lithiase rénale, du rhumatisme et des maladies de la peau.

De nombreux plats sur la base de ce légume ont été appréciés et distingués dans les concours. Ainsi, la farce aux haricots (avec des herbes, avec des champignons ou avec la pâte aux amandes en version douce) utilisé avec les crêpes préparées par le restaurant Gościniec à Busko-Zdrój a obtenu le 1er prix dans le concours Notre Patrimoine Culinaire en 2004. La tarte aux haricots préparée au Klub 4H du Collège de Nowy Korczyn a gagné, à l'échelle de la région de Sainte-Croix, la catégorie du « Plat pour l'Union européenne » du concours « Maître des gâteaux ». Les crêpes aux haricots ont été appréciées en septembre 2003 et ont obtenu le second prix dans la troisième édition du concours Notre Patrimoine Culinaire organisé à Modliszewice.

Le haricot de Korczyn a participé au concours Notre Patrimoine Culinaire dans la catégorie du meilleur produit alimentaire régional en Pologne. Il a obtenu, en 2004, le titre Perła lors de la Foire Agricole POLAGRA à Poznań. En 2007, il a été inscrit sur la liste des « Produits Traditionnels » tenue par le Ministre de l'agriculture et du développement rural, puis au registre des « Indications Géographiques Protégées » (IGP) en juillet 2010.

Fraise Truskawka Buska Faworytka – le fruit des amants

Les habitants les plus âgés de Błoniec et de Nowa Wieś racontent l'histoire de la culture de ce fruit. Selon eux, la culture des fraises dans ces villages a débuté dans les années 30 du XXe siècle. Les conditions thermales de Ponidzie contribuent à la valeur de la fraise Faworytka. La configuration du terrain et la technologie traditionnelle de culture

y sont pour beaucoup. La fraise de Busko s'est inscrite dans la littérature. Dans son article paru dans la revue « Aktualności rolnicze » (Nouvelles agricoles) intitulé A la recherche des goûts de la région de Sainte-Croix (6/2007), Alexandra Imosa présente le rôle de la fraise dans l'histoire de la population locale :

Lorsque les célibataires de Błonie se rendaient chez leurs chéries dans les villages voisins, il ne leurs apportaient pas de fleurs, de corail, ni de mouchoirs, mais des corbeilles de fraises. La tradition dit que la puissance des fraises était extraordinaire et avait provoqué une importante augmentation de la population de Błonie et Nowa Wieś, suivie de l'augmentation de la superficie destinée à la culture des fraises.

La fraise Faworytka a été mise à l'honneur par les habitants de Błonie et Nowa Wieś. Ils organisent une Fête de la Fraise, au mois de juin, qui se termine toujours par un festin.

La distinction au concours Notre Patrimoine Culinaire en 2006 et l'inscription sur la Liste des Produits Traditionnels en 2007 tenue par le Ministre de l'agriculture et du développement rural – sont les plus importantes distinctions jusqu'à présent obtenues par la fraise Truskawka Buska Faworytka.

INFORMATIONS UTILES

Offices et Institutions

Mairie de la Ville et de la Commune de Busko-Zdrój

allée Mickiewicza 10
tél. +48 41 370 52 00
fax +48 41 370 52 90
e-mail : urzad@umig.busko.pl,
promocja@umig.busko.pl (informations municipales)
www.busko.pl

Mairie du Canton de Busko-Zdrój

allée Mickiewicza 15
tél. +48 41 378 30 51 à 52
www.powiat.busko.pl

Office Cantonal d'Emploi

rue Różana 2
tél. +48 41 378 30 54, +48 41 378 80 55

Bureau Fiscal

rue 12-go Stycznia 17
tél. +48 41 378 48 86, +48 41 378 10 69

Tribunal d'Arrondissement

rue Kościuszki 5
tél. +48 41 370 18 15 à 19

Transport

Transport en bus : la société « PKS w Busku-Zdroju S.A. »

rue Bohaterów Warszawy 118
tél. +48 41 378 24 81 à 83
www.pks-busko.com.pl

Gare Routière Municipale

rue Waryńskiego 29
tél. +48 41 378 35 49

Taxi

place Zwycięstwa
tél. +48 41 378 23 27

Numéros de téléphone d'urgence

SAMU (urgences)

rue Partyzantów 4
tél. 999, +48 41 378 26 57

Sapeurs – Pompiers – Office Cantonal

rue Waryńskiego 29a
tél. 998, +48 41 370 89 30, +48 41 378 20 43
tél. 112 (du portable)

Office de Police Cantonal

allée Mickiewicza 19
tél. 997, +48 41 378 92 05, +48 41 378 92 06

Gendarmerie Municipale

allée Mickiewicza 10
tél. 986, +48 41 370 52 70, +48 41 370 52 72

Fournisseur d'électricité : ZEORK S.A. Rejonowy Zakład Energetyczny w Busku-Zdroju

rue Bohaterów Warszawy 110
tél. +48 41 370 44 00

Dépannage des installations de gaz

rue Waryńskiego 29 b
tél. 998, +48 41 378 20 64

Pharmacies

rue 1-go Maja 17, tél. +48 41 370 81 25
rue Batorego 3, tél. +48 41 370 14 80
rue Boh. Warszawy 65a, tél. +48 41 370 18 50
rue Boh. Warszawy 106, tél. +48 41 370 85 80
rue Kilińskiego 16, tél. +48 41 378 24 99
rue Kościuszki 10, tél. +48 41 378 21 13
rue Rzewuskiego 4, tél. +48 41 370 14 74
rue Rzewuskiego 17, tél. +48 41 370 14 74
cité Sikorskiego 26, tél. +48 41 378 60 29
rue Staszica 2a, tél. +48 41 378 37 80
rue Targowa 4, tél. +48 41 370 80 60
place Zwycięstwa 10, tél. +48 41 378 34 88
place Zwycięstwa 30, tél. +48 41 370 14 42
rue Wojska Polskiego 14, tél. +48 41 277 15 56

Hôpitaux

Hôpital Régional ZOZ

rue Bohaterów Warszawy 67
tél. +48 41 378 24 01 à 09

Ambulatoires

Ambulatoire Régional n° 1

rue Sądowa 9
tél. +48 41 356 71 10, +48 41 356 71 49

Ambulatoire Régional n° 2

cité Sikorskiego 10
tél. +48 41 378 63 48

Ambulatoire Thermal

Parc Thermal (derrière le Sanatorium Marconi)
tél. +48 41 370 32 77

Centre ambulatoire à Kołaczkowice

Kołaczkowice 11
tél. +48 41 376 24 70

Centre ambulatoire à Dobrowoda

Dobrowoda 24
tél. +48 41 378 15 27

Centre ambulatoire à Szczaworyż

Szczaworyż 51
tél. +48 41 376 12 23

Banques

Bank Przemysłowo-Handlowy BPH S.A.

allée Mickiewicza 12
tél. +48 41 378 24 87 à 88

Bank Pekao S.A.

I Oddział w Kielcach, Filia nr 2
place Zwycięstwa 25
tél. +48 41 378 32 90

Kredyt Bank S.A.

rue Partyzantów 21
tél. +48 41 378 12 44

PKO Bank Polski S.A.

place Zwycięstwa 9
tél. +48 41 378 78 82

Bank Spółdzielczy w Busku-Zdroju

rue Stefana Batorego 1a
tél. +48 41 378 26 59

DAB (distributeurs automatiques de billets)

Bank Spółdzielczy
(bâtiment de la banque)
rue Batorego 1a

BNP Paribas (bâtiment de la banque)
rue Bohaterów Warszawy 11

Euronet (épicerie Centrum)
rue Bohaterów Warszawy 59

Bank Spółdzielczy
(supermarché Kaufland)
rue Bohaterów Warszawy 114a

Bank PKO B.P. S.A.
(bâtiment de la banque)
place Zwycięstwa 9

Bank Przemysłowo-Handlowy BPH S.A. (bâtiment de la banque)
allée Mickiewicza 12

Bank PKO B.P. S.A. (BSCK)
allée Mickiewicza 22

Euronet (marché Biedronka)
rue Na Dole 2

Euronet (marché Media Expert)
rue Partyzantów 19

Kredyt Bank S.A. (placówka banku)
rue Partyzantów 21

Bank Polskiej Spółdzielczości S.A.
(magasin Lux)
rue Poprzeczna 4

Cash4You (Sanatorium Włóknierz)
rue Rokosza 1

Bank Polskiej Spółdzielczości S.A.
(siège d'Uzdrowisko Busko-Zdrój S.A.)
rue Rzewuskiego 1

Bank Pekao S.A.
(siège d'Uzdrowisko Busko-Zdrój S.A.)
rue Rzewuskiego 1

Euronet (magasin Centrum)
cité Sikorskiego 9

Bank Polskiej Spółdzielczości S.A.
(bâtiment de la banque)
rue Wojska Polskiego 2

Towarzystwo Finansowe SKOK S.A.
place Zwycięstwa 8

Bank Przemysłowo-Handlowy BPH S.A. (magasin Lotos)
place Zwycięstwa 11

Euronet (magasin Zenit)
place Zwycięstwa 22

Bank Pekao S.A.
(bâtiment de la banque)
place Zwycięstwa 25

Agences de voyage

Agence de voyage DAL

rue Łagiewnicka 98
tél./fax +48 41 378 60 56
e-mail : dal@realnet.pl
www.dal.tbu.pl

Agence de voyage TRAMP

cité Piłsudskiego 11/43
tél. +48 41 378 10 71
portable +48 501 672 290
e-mail : biuro@tramp-busko.com
www.tramp-busko.com

Agence de voyage PKS à Busko-Zdrój

rue Bohaterów Warszawy 118
tél. +48 41 378 24 81, standard 232, 233
e-mail : biuropodrozy@pks-busko.com.pl
www.pks-busko.com.pl/bp

Agence de voyage VENUS TRAVEL

cité Kilińskiego 20
tél. +48 41 378 28 50
www.venustravel.pl
e-mail : biuro@venustravel.pl

Agence de voyage L'TOUR

allée Mickiewicza 9
tél. +48 41 378 17 33, +48 41 370 80 34
e-mail : info@ltur.pl
www.ltour.pl

Bureau des Services de Tourisme et d'Assurance

rue Kopernika 1
tél. +48 41 378 48 83, +48 516 170 448
e-mail : biuro@it.busko.com.pl
www.it.tbu.pl

Centre de Tourisme Euro-Travel

Succursale : rue Bohaterów Warszawy 7
tél./fax +48 41 378 44 44
e-mail : busko@euro.travel.pl
www.euro.travel.pl

Salles de conference

Centre Municipal de Culture de Busko (Buskie Samorządowe Centrum Kultury)

allée Mickiewicza 22
tél. +48 41 378 23 19
www.bsck.busko.pl

Centre de conference du Sanatorium Marconi

Parc Thermal
Service de marketing, tél. +48 41 370 87 50
e-mail : marketing@ubz.pl
www.uzdrowiskobusko.pl

Hotel „Gromada”

rue Waryńskiego 10
tél. +48 41 378 30 01 à 04
www.hotelgromada.busko.com.pl

Sanatorium Włóknierz

rue Rokosza 1
tél. +48 41 370 70 70
www.wloknierz.pl

Offices de Tourisme

Centre d'Information de Tourisme à Busko-Zdrój

allée Mickiewicza 22 (édifice BSCK)
tél. +48 41 370 10 22
www.busko.travel

Centre d'Information de Tourisme de Ponidzie

rue Waryńskiego 38
tél. +48 41 370 86 50 à 51, +48 41 378 14 64
www.busko.travel

Bureau des Services de Tourisme et d'Assurance

rue Kopernika 1
tél. +48 41 378 48 83, +48 516 170 448
e-mail : biuro@it.busko.com.pl
www.it.tbu.pl

Centres de sport et de loisir

Piscine

Piscine Municipale Stefan Komenda

rue Grotta 3a
tél. +48 41 378 85 49
www.plywalnia.busko.pl

Centre des soins OPAL dans le 21 Hôpital Militaire de Cure et de Réhabilitation

(piscine, sauna, grotte de sel)
rue Rzewuskiego 8
tél. +48 41 378 03 59
www.21wszur.pl

Baignade

Radzanów (3 km de Busko-Zdrój)
Centre de loisir au bord d'un lac artificiel

Gacki (12 km de Busko-Zdrój)
Camping Loch Ness au bord d'un lac artificiel

Terrains de sport avec un revêtement artificiel

Terrain de football

rue Kościuszki 1
(auprès du Centre Écolier n° 1)
tél. +48 41 378 41 34, +48 663 120 755

Terrain de handball

allée Mickiewicza 23
(auprès du Groupe d'Écoles Techniques et Informatiques)
tél. +48 41 378 43 86

Terrain de mini-golf

ul. Kościuszki 2a (place près de MGOPS)
tél. +48 41 378 44 42
www.mgops.busko.pl

Groupe de terrains de sport multifonctionnels

ul. Grotta 3a
(auprès de la piscine municipale)
tél. +48 41 378 85 39

Salle de sport

Salle de Sport

rue Kusocińskiego 3
tél. +48 41 378 10 40

Courts de tennis

Sanatorium Marconi

Parc Thermal
tél. +48 41 370 30 00

Sanatorium Włóknierz

rue Rokosza 1
tél. +48 41 370 70 00, +48 41 370 70 70

Sanatorium Nida-Zdrój

rue Rzewuskiego 9
tél. +48 41 378 24 91

Centre de sports

rue Kusocińskiego 3
tél. +48 41 378 85 49

Équitation

Centre d'équitation Hipolandia

Zbludowice
portable +48 501 371 954

Centre d'Équithérapie Rancho

Wolica 23
tél. +48 41 378 74 67

Équithérapie, ballades à cheval - Anna i Piotr Agatowscy

Łągiewniki 121
tél. +48 41 379 80 17
portable +48 604 062 077

Location des vélos

Uzdrowisko Busko-Zdrój S.A.

rue Rzewuskiego 1
tél. +48 41 370 32 81
www.uzdrowiskobusko.pl

Location des vélos à Zamek Dersława

allée Mickiewicza 18
tél. +48 41 378 85 47
www.derslaw.busko.com.pl

Wypożyczalnia sprzętu rehabilitacyjnego - „Włókniarz”

rue Rokosza 1
tél. +48 41 378 84 94

Location de matériel sportif « Sanato »

rue 1-go Maja 29
tél. +48 41 378 19 48
www.sanato.com.pl

Descentes en canoë

Ferme Agrotouristique Nad Nidą, Mirosława et Marek Durlej

Krzyżanowice Średnie 39
28-400 Pińczów
portable +48 692 971 496, +48 666 915 108
www.kajaki.limesnet.com

Centre Municipal de Sport et de Loisir

rue Pałęki 26
28-400 Pińczów
tél. +48 41 357 20 44
www.mosir.pinczow.com.pl

Entreprise touristique Kajakiem.pl d'Anita Górecka

rue Rakowska 29
28-300 Jędrzejów
portable +48 600 288 375
www.kajakiem.pl

Centre Aquatique Nida Association Polonaise de Tourisme et de Paysagisme (PTTK)

Succursale à Busko-Zdrój
rue Wojska Polskiego 31
28-100 Busko-Zdrój
www.pttkbusko.pl

Organisation des vols et des cours de micro-vols

Aéroclub Régional de Pińczów

rue Zacisze 7/16
28-400 Pińczów
portable +48 668 409 128
www.arp.pinczow.com

Patinoire

Patinoire artificielle (saisonnière)

ul. Grotta 3a
(auprès de la Piscine Municipale)

Sanatoriums, thermes

Uzdrowisko Busko-Zdrój S.A.

rue F. Rzewuskiego 1
tél. +48 41 370 32 00
tél./fax +48 41 378 41 54
www.uzdrowiskobusko.pl

Sanatorium Marconi

Park Zdrojowy
tél. +48 41 370 30 00
Standard de réservation :
tél. +48 41 370 31 51, +48 41 370 31 52
e-mail : rezerwacja@ubz.pl

Sanatorium Mikołaj

rue 1-go Maja 3
tél. +48 41 370 32 26

Sanatorium Willa Zielona

rue 1-go Maja 39
tél. +48 41 370 32 73

Szpital Uzdrowski Krystyna

rue Rzewuskiego 3
tél. +48 41 370 32 00

Szpital Uzdrowski Obłęgorek

rue 1-go Maja 19
tél. +48 41 370 33 32

Sanatorium Obłęgorek II (Willi Stefan)

rue Spokojna 4
tél. +48 41 370 18 81, +48 41 370 33 24

Specjalistyczny Szpital Ortopedyczno-Rehabilitacyjny „Górka”

rue Starkiewicza 1
tél. +48 41 370 34 00, +48 41 370 34 51,
+48 41 378 40 18
www.szpitalgorka.pl

Sanatorium Astoria

rue Starkiewicza 19
tél. +48 41 378 80 67
www.astoria.tbu.pl

Sanatorium Nida-Zdrój

rue Rzewuskiego 9
tél. +48 41 378 24 91 à 93
www.sanatorium-nida.pl

Sanatorium Rafał

rue Topolowa 2
tél. +48 41 378 39 68, 41 378 21 62
www.rafał.busko.com.pl

Sanatorium Słowacki Spa

rue 1-go Maja 33
tél. +48 41 378 78 79, +48 41 370 80 95,
+48 41 370 80 96
www.slowacki.busko.pl

Sanatorium Włókniarz

rue Rokosza 1
tél. +48 41 370 70 00, +48 41 370 70 70
www.wlokniarz.pl

Sanatorium Zbyszko

rue 12-go Stycznia 2, rue 1-go Maja 6
tél. +48 41 378 25 66 wew. 303
portable +48 604 606 062
www.sanatoriumzbyszko.pl

21 Wojskowy Szpital Uzdrowski-Rehabilitacyjny

rue F. Rzewuskiego 8
Réservation : +48 41 378 03 85
Réception : tél. +48 41 378 09 00
Standard : tél. +48 41 378 24 17
www.21wszur.pl

Zakład Lecznico-Rehabilitacyjny Natura

rue Chopina 9
tél./fax +48 41 378 70 56
www.natura.med.pl

Hôtels, hébergement

Hôtels

Hotel Gromada

rue Waryńskiego 10
tél. +48 41 378 30 01 à 04
www.hotelgromada.busko.com.pl

Hotel Pod Świerkiem

rue Waryńskiego 38
tél. +48 41 378 28 54, +48 41 378 14 64
www.busko-zdroj.com/podswierkiem

Pensions

Pensjonat Milenium

rue Waryńskiego 15
tél. +48 41 378 43 73
www.pensjonatmilenium.pl

Pensjonat „Sanato”

rue 1-go Maja 29
tél. +48 41 378 19 48
www.sanato.com.pl

Pensjonat Zamek Dersława

allée Mickiewicza 18
tél. +48 41 370 85 47
portable +48 605 133 041
www.derslaw.busko.com.pl

Villas

Wille Anna i Margaretka

rue Słoneczna 9
rue Bajkowa 12
tél. +48 41 378 35 57
portable +48 515 175 077
www.straub.tbu.pl

Willa Bolesław

rue 12-go Stycznia 9
tél. +48 41 378 23 97

Willa Dorotka

rue Rokosza 11
tél. +48 41 378 23 18
portable +48 600 454 635
www.salondorotka.pl

Willa Elżbieta

rue Kusocińskiego 4
tél. +48 41 378 32 56

Willa Ewa

rue Kusocińskiego 4a
tél. +48 41 378 14 73
portable +48 600 121 793
www.willaewa.eu

Willa Ewusia

rue Wieniawskiego 4
tél. +48 41 378 35 42

Willa Gosia

rue 1-go Maja 23a
tél. +48 41 378 16 30
www.willa.gosia.prv.pl

Willa Henczel

rue Słoneczna 11
tél. +48 41 378 26 25
portable +48 605 734 908
www.wypoczywajunas.pl/henczel

Willa Honoratka

rue Słoneczna 10
tél. +48 41 378 33 73
www.willahonoratka.tbu.pl

Willa Maciej

rue Słoneczna 15
tél. +48 41 378 18 77
portable +48 604 46 45 13
www.willamaciej.tbu.pl

Willa Marcel

rue Słoneczna 23
tél. +48 41 378 37 89
portable +48 601 504 704
www.willamarcel.pl

Willa Muza

rue Starkiewicza 9
tél. +48 41 378 80 34
portable +48 793 463 999
www.willamuza.com

Willa Parkowa

rue Waryńskiego 4
tél. +48 41 378 40 01
portable +48 604 980 750

Willa Paulinka

rue Bajkowa 6
tél. +48 41 378 29 69

Willa Ryś

rue Kusocińskiego 8
tél. +48 41 378 37 19
www.busko-zdroj.com/rys

Willa Słoneczna

rue Słoneczna 18
tél. +48 41 378 78 32
portable +48 728 633 533
www.willasloneczna.com.pl

Willa Ula

rue Kusocińskiego 16
tél. +48 41 378 32 11

Willa Zacisze

rue 1-go Maja 25
tél. +48 41 378 26 50

Chambres d'hôtel

Centre Municipal de Culture de Busko (Buskie Samorządowe Centrum Kultury)

allée Mickiewicza 22
tél. +48 41 378 23 19
www.bsck.busko.pl

Cupryjak Barbara

rue Słowackiego 7
tél. +48 41 378 29 85

Czech Władysława

rue 12-go Stycznia 12
tél. +48 41 378 33 06

Głady Piotr

rue Słoneczna 14
portable +48 600 723 138

Godzwon Władysław

rue Słoneczna 2
tél. +48 41 378 43 19

Gwiaździnski Krzysztof

rue Chopina 4
portable +48 512 195 152
www.starr.pl

Hotelik „Golden Sun”

rue Bajkowa 9
tél. +48 41 378 45 71, +48 41 370 19 00
www.goldensun.busko.com.pl

Kawalczuk Bożena

rue Słoneczna 3
portable +48 668 163 678

Klepacz Pelagia

rue Słoneczna 1
tél. +48 41 378 27 48

Mieleniewska Władysława

rue Kwiatowa 15
tél. +48 41 370 12 45

Oszywa Henryk

rue Chopina 1
tél. +48 41 378 43 68
portable +48 507 655 786

Puchała Wanda

rue 1-go Maja 8
tél. +48 41 378 25 28

Radosz Krystyna

rue Słoneczna 4
tél. +48 41 378 26 20

Rogowicz Jerzy

rue Waryńskiego 13
tél. +48 41 378 33 55

Sagan Władysława

rue Korczyńska 14
tél. +48 41 378 71 06

Siwiec Kazimierz

rue Armii Krajowej 3
tél. +48 41 378 23 63
portable +48 607 881 448

Skoczylas Danuta

rue 12-go Stycznia 4
tél. +48 41 378 21 36
portable +48 662 624 506
www.busko.org.pl

Stolarek Lucyna

rue Słoneczna 11a
tél. +48 41 378 29 43

Trela Daniela

rue Słoneczna 6
tél. +48 41 378 40 28

Walkiewicz Jerzy

rue Słoneczna 7
tél. +48 41 378 21 27

Wilniewicz Lidia

rue Słoneczna 5
portable +48 519 564 399

Zajazd Panama

Skorzów 63
tél. +48 41 376 13 12
www.zajazdpanama.pl

Zalecka Ewa

rue Słoneczna 16
tél. +48 41 378 41 05

Fermes Agrotouristiques

Association d'Agrotourisme de Busko « RELAX » à Busko-Zdrój

Centre d'information :
Grażyna Korepta
tél. +48 41 378 47 68
portable +48 692 425 376

Renata i Damian Galus – U Damiana

Pęczelice
portable +48 600 884 958,
+48 600 213 910
www.agro.galus.busko.pl

Małgorzata i Wojciech Grochowina – Pod lasem

Widuchowa 6
tél. +48 41 376 21 01

Grażyna Korepta – Brzoskwiniewy Sad

Siesławice 193
tél. +48 41 378 47 68
portable +48 692 425 376

Zofia Guz – Dworek Staropolski

Niziny 159
28-142 Tuczepy
tél. +48 41 353 31 91
portable +48 606 708 377
www.dworekstaropolski.pl

Poros Barbara – Po Rosie

Zbludowice, ul. Zdrojowa 7
portable +48 503 672 914
www.porosie.ugu.pl

Rancho

Wolica 36
tél. +48 41 378 74 67
portable +48 509 224 553
www.ranchowolica.yoyo.pl

Małgorzata i Zbigniew Drozdowski

Strzałków 64
28-130 Stopnica
portable +48 608 457 302

Alina Szostak – Dom nad Łąkami

rue Podgrodzie 2
28-160 Wiślica
tél. +48 41 379 21 53

Michał Grzegorzczuk

Widuchowa 25
portable +48 602 710 622

Anna i Piotr Agatowscy

Łągiewniki 121
tél. +48 41 379 80 17
portable +48 604 062 077

Leszek Pośpiech

Kotki-Budy 125
tél. +48 41 353 17 75

Longin i Lucyna Podkowa

Rzegocin 26
28-136 Nowy Korczyn
tél. +48 41 377 13 41
portable +48 605 421 198

Krystyna i Jan Stojek

Górki
28-160 Wiślica
tél. +48 41 379 90 32

Emilia i Ryszard Czajka

Królewice 93
28-512 Bejsce
tél. +48 41 351 10 57
portable +48 502 318 454

Eleonora Bąk

Szczeglin 30
28-130 Stopnica
portable +48 502 481 220

Barbara Kapusta

ul. Piotrowskiego 41
28-130 Stopnica
tél. +48 41 377 94 09
portable +48 509 527 677

Restaurants, Bistros

Restaurants

Belwederska

rue 1-go Maja 10
portable +48 601 836 017

Cynamon

allée Mickiewicza 22
tél. +48 41 356 61 69
portable +48 724 655 059
www.cynamon-busko.pl

Gościniec

allée Mickiewicza 18
tél. +48 41 378 85 47
portable +48 663 147 307
www.derslaw.busko.com.pl

Zajazd Panama

Skorzów 63
tél. +48 41 376 13 12, +48 41 378 70 98

Parkowa

rue Waryńskiego 1
tél. +48 41 378 40 01

Pod Flagami

rue 12-go Stycznia 9
tél. +48 41 378 23 97

Pod Świerkiem

rue Waryńskiego 38
tél. +48 41 378 28 54
www.busko-zdroj.com/podswierkiem

Retro

rue Kościuszki 60
portable +48 510 193 339

Słowacki

rue 1-go Maja 33
tél. +48 41 378 78 79, +48 41 370 80 95,
+48 41 370 80 96
www.slowacki.busko.pl

Victoria

Park Zdrojowy
tél. +48 41 378 33 84
portable +48 606 506 237
www.victoria.busko.com.pl

U Macieja

rue Słoneczna 15
tél. +48 41 378 18 77

Victoria II w Hotelu Gromada

rue Waryńskiego 10
tél. +48 41 378 30 01 à 04
www.hotelgromada.busko.com.pl

VIP Club

rue Partyzantów 27
tél. +48 41 378 18 47
portable +48 607 042 605

Bistros

Abdul Kebab

rue Młyńska 14
portable +48 888 111 005

Bar Bistro Jagienka

allée Mickiewicza 6
tél. +48 41 378 17 18

Bar Imbis

rue Kilińskiego 3
tél. +48 41 378 17 77

Bar Zbyszko

allée Mickiewicza 4
tél. +48 41 378 29 07
portable +48 510 193 338

Auberges

Karczma Pod Strzechą

rue Kilińskiego 45
tél. +48 41 378 41 95

Karczma U Chłopa

rue Kościuszki 34
tél. +48 41 378 84 18

Cafés

Cafe Cukiernia Banatkiewicz

allée Mickiewicza 9a
tél. +48 41 378 32 55

Cafe Śnieżka

allée Mickiewicza 2a
tél. +48 41 378 14 88, +48 41 378 27 61

Kawiarnia w Sanatorium Marconi

Park Zdrojowy
tél. +48 41 378 37 93

Kawiarnia w Pensjonacie Sanato

rue 1-go Maja 29
tél. +48 41 378 19 48, +48 41 378 19 51

Kawiarnia Letnia Grota

Park Zdrojowy

Kawiarnia „Sęczek”

rue Rzewuskiego 8 (auprès du 21 WszU-R)
tél. +48 41 378 03 43

Kawiarnia Smak Kawy i Herbaty

rue Rokosza 1
(auprès du Sanatorium Włókniarz)
tél. +48 41 378 79 70

Kawiarnia Zdrojowa

rue Rzewuskiego 6
tél. +48 41 370 34 66

Klub Piwniczka

rue Rzewuskiego 9
(auprès du Sanatorium Nida-Zdrój)

Lazuryt Cafe

rue Rzewuskiego 8 (auprès du 21 WszU-R,
au Centre des Soins OPAL)
portable +48 604 192 139
www.lazurytcafe.pl

Glaces : Lodziarnia Dolce Vita

rue Bohaterów Warszawy 24
portable +48 796 851 615

Pizzerias

Pizzeria „Bafra”

rue Bohaterów Warszawy 14
portable +48 796 638 882, +48 510 555 335

Pizzeria Corleone

allée Mickiewicza 9
tél. +48 41 378 19 25
portable +48 696 527 527

Pizzeria Pizza Full

rue Korczaka 3
portable+48 514 983 141, +48 696 701 071
www.pizzafull.pl

Pizzeria Pub 105

place Zwycięstwa 8
tél. +48 41 378 37 84, +48 41 378 22 40

Pizzeria Royal

rue Kopernika 8
portable +48 509 484 884, +48 787 600 031

Pizzeria „Zbyszko”

allée Mickiewicza 4
tél. +48 41 378 29 07
portable +48 510 193 338

Pubs, discothèques

Amnezja Pub

rue Kilińskiego 3
portable +48 888 829 127

Club Heaven

Batiment de l'ancienne gare ferroviaire
PKP
rue Waryńskiego
portable +48 509 324 778

Klub Imperium

rue Widuchowska 198
tél. +48 41 378 18 58, +48 41 378 72 13

Orange Pub

rue Słowackiego 41

Pub Magma

rue Partyzantów 17
portable +48 664 575 692

Pub 105

place Zwycięstwa 8
tél. +48 41 378 37 84, +48 41 378 22 40

Scalar Club

rue Partyzantów 1
portable +48 788 077 597

Texte :

Magdalena Koper et Michał Jurecki

Rédaction et correction :

Magdalena Koper

Traduction pour la Commune de Busko-Zdrój :

Lidex

Photographies :

Dariusz Krakowiak

et

Archiwum UMiG de Busko-Zdrój (pages 10, 12, 46, 47)

Fotolia (pages 48, 49, 50)

Piotr Kaleta (pages 21, 23, 25, 26-27, 37, 40, 41, 42)

Jarosław Kruk (page 40)

Jacek Wcisło (page 40)

Uzdrowisko Busko-Zdrój S.A. (page 12)

NOVAstudio (visualisation, page 17)

Programmation graphique et composition :

Karolina Otulakowska

Sebastian Person

Imprimé à la demande de :

Commune de Busko-Zdrój

al. Mickiewicza 10

28-100 Busko-Zdrój

tél. + 48 41 370 52 00

fax + 48 41 370 52 90

e-mail : urzad@umig.busko.pl

www.busko.pl

Busko-Zdrój 2011**Maison d'édition :**

DDK Edition

ul. Obozowa 4

60-289 Poznań

tél. + 48 61 868 65 75

www.ddkedition.com.pl

© Copyright by DDK Edition

ISBN : 978-83-61539-09-4

ISBN : 978-83-61539-09-4

 Zdrój

**PROGRAM
REGIONALNY**
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

WOJEWÓDZTWO
ŚWIĘTOKRZYSKIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

...dla rozwoju Województwa Świętokrzyskiego...

Projekt „Kampania promocyjna Miasta i Gminy Busko-Zdrój oraz utworzenie centrum informacji turystycznej” współfinansowany przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego

Курортна гміна
Буско-Здруй

Zdrój

S

B

B

Курортна гміна Буско-Здруй

Шановні Панство!

Буско-Здруй – це гостинне і приязне місто, яке може похвалитися численними достоїнствами (не лише лікувальними)... словом – це перлина Свентокшиського воєводства і Понідщини (району середньої і нижньої течії Ніди). Так одним реченням я міг би описати Вам це виняткове місце.

Достоїнств гміна Буско-Здруй має значно більше. Я маю тут на увазі не лише відомі на увесь світ наші сірководневі ванни, але теж численні туристично-рекреаційні атракції та щорічні культурні події.

З цих перших, я радив би в першу чергу прогулянкові і велосипедні стежки, а також прекрасний курортний парк ХІХ - ст., пам'ятник паркового мистецтва - «Парк Здройови». Варто відвідати також «Лазенки», дерев'яний костел святого Леонарда а також каплицю святої Анни.

А культурні заходи, про які була мова вище? Міжнародний Музичний Фестиваль ім. Кристини Ямроз, «Літо з Шопеном», «Міжнародні Бускі Зустрічі з Фольклором», «Джазовий Фестиваль Понідщини», або Польський Музичний Фестиваль ім. Войтка Бельона «Хай пролунає Буковина» - говорять самі за себе.

Місць, які варто побачити і культурних подій, участь в яких - правдива духовна насолода, як Ви самі переконаєтесь після ознайомлення з нашою брошурою, є в гміні Буско-Здруй надзвичайно багато.

А тому щиро запрошую Вас відвідати «сонячне місто» і познайомитися з чудовим регіоном, яким, без сумніву, є Понідщина.

Вальдемар Сікора
Бургомістр міста і гміни Буско-Здруй

Буско-Здруй

Виростає з раковини Понідщини немов делікатна, але дорогоцінна перлина

Про гміну

Гміна Буско-Здруй [Busko-Zdrój] розташована на північ від долини р. Ніда і якби спирається на пасмо Вуйчансько-Пінчовське пагорба [Garb Wójczańsko-Pińczowski], в межах якого в значній мірі і розкинулося само Буско. Південно-східна частина гміни з географічної точки зору відноситься до Солецької котловини [Nieska Solecka]. Територія гміни з протилежної сторони пагорба знаходиться в межах Шанецького плато [Płaskowyż Szaniecki]. На сьогоднішній день площа гміни Буско-Здруй становить 236 км². Територія міста - 12,28 км². В гміні проживає понад 32,5 тис. осіб, з них понад 17 тис. осіб – мешканці Буска. До цієї кількості потрібно додати понад 50 тис. відпочиваючих, які протягом року приїжджають за здоров'ям і красою.

Герб міста Буско-Здруй дуже нагадує сонечко, і не без причини - кажуть жителі міста. Буско-Здруй віддавна вважається найбільш «сонячним» польським курортом. В липні, який є найтеплішим місяцем року, середньодобова температура сягає 24°C, а в січні – найхолоднішому місяці року – середньодобова температура не перевищує –6°C.

Історія Міста І Курорту

Буско-Здруй виростає з раковини Понідщини немов делікатна, але дорогоцінна перлина. Лежить на схилах Вуйчансько-Пінчовського

пагорба, який в цьому місці досягає висоти 230 м.н.р.м., на північний схід від річки Ніда. Специфічна локалізація міста дозволяє його мешканцям любитися Свентокшиськими горами, які видніють вдалині і широкою долиною Ніди, серцем регіону Понідщина. Місто знаходиться на віддалі якихось 80 км від столиці Малопольщі (автомагістраль загальнодержавного значення № 776) на трасі Кельце-Тарнув (автомагістраль воєводського значення № 73). В Буску знаходиться садиба Повітового Староства та Управління Міста і Гміни.

Історія Буска овіяна легендою, за якою це мальовниче місто, яке колись було укріпленим поселенням утопало в букових заростях.

В краю безкрайніх боліт, серед мочар
Є високе узгір'я
Втопає воно в заростях буків,
Старих вікових велетнів і молодих бучин.¹

Назва місцевості Буско не випадкова. Однак, аналіз кореня слова вказує на те що, назва бере свій початок від слів буг, буга, які означають вилів на поверхню з-під землі вод сірководнево-солоних джерел, а не від назви виду деревини. Мовознавці звернули увагу на подібність цих слів до слова бугай, яке пояснюється як місце, яке розташоване біля води. А звідси лише крок до російського слова буга - низовинних річкових берегів, порослих лозою.

¹ Цитата з: Францішек Русак, *Буські легенди*, Буско-Здруй 2002, с. 8.

Етимологія заперечує легендам. Як доводить вище наведений аналіз, переконання, ніби підвалини для назви городища створили бучкові гаї, помилкове. Природа чітко визначає умови, в яких може розростатись бучина. Підмоклі території довкола Нідської котловини [Niecka Nidziańska] без сумніву не дозволили б тим лісам буйно розростися. А тому даремно вибиратися в утопічну мандрівку

В занурену країну мочар
Де велетенський бук жолуді родить...²

Коріння Буска сягає XII ст. Перша згадка про Буско (Бугско) датується 1166 р. Знаходимо її в папській буллі та в хроніці краківського єпископства. В той час місто було поселенням пастухів, які вирощували коней для князівських дружин. Наглядав це в той час рицар Дзержко [Dzierżko] гербу Яніна, який в деяких літописних документах іменується теж Дзержиславем або Дерславем.

В другій половині століття виникали в Польщі приватні норбертанські громади ордену Премонстратенсів. Становили вони контраст для «духовного канонікату», який в цей час активно поширювався. В ордені Премонстратенсів, заснованого святим Норбертом, знаходили домівку і чоловіки і жінки, які походили з багатих і впливових родин, а також представники багатого рицарства. І власне Дзержко (разом зі своїм братом - Плоцьким єпископом Вітом) спровадили в 1180–1186 роках до Буска жіночий орден Норбертанок.

Згідно з волею можновладця, записаною в його тестаменті в 1190 році, маєток рицаря переходив у власність монастиря. Як свідчить напис на таблиці з XVI ст., яку вмуровано в зовнішню стіну монастирських будівель, смерть наздогнала Дерслава з Хотля в 1241 р. Історичні записи свідчать, що загинув він від рук татар, які напали на городище і сплюндрували його. Можна здогадуватися, що Дзержко брав участь у битві під Хмельником і там загинув.

Прихід XIII століття відкрив новий розділ в історії Буска. Надзвичайно важливу сторінку в історії міста записало відкриття соляних джерел. Цінна грудка солі дала небачений поштовх розвитку поселення. Завдяки солі монастир отримав торгівельні привілеї, які дозволяли йому експлуатувати розсоли і варити сіль. Такі привілеї надав йому князь Болеслав Встидливий [Bolesław Wstydliwy] в 1252 році.

Буско знаходилося в добі розквіту. Доказом цьому надання йому в 1287 році прав міста (магдебурзьке право) краківським князем Лешком Чорним [Leszek Czarny]. Свою локацію на ґрунтах парафіяльного села місто завдячує ініціативі старшої сестри монастиря Агнешки і препозита Германа. Локаційне право було підтверджене Владиславом Ягелло [Władysław Jagiełło] (1412р) і Зигмунтом Старим [Zygmunt Stary] (1537р).

Перші роки XIV ст. не були для Буска прихильними. Наємники краківського єпископа Яна Мускати [Jan Muskata], які постійно воювали з Владиславом Локетко, [Władysław Łokietek] повністю пограбували місто. Але на щастя, як то зауважив у свій час Ігнаці Красіцкі [Ignacy Krasicki], нема поганого, яке б на добре не вийшло. Покращення ситуації забезпечило доскональне положення Буска на перетині торговельних шляхів з Вісліци до Кельць і зі Стопніци до Піньчова, що стало передвісником періоду розквіту міста.

В XV столітті почали активно розвиватись ринкові відносини. Цей факт знаходить підтвердження в визначенні, придуманим Яном Длугошем [Jan Długosz], який назвав Буско *oppidium frequens foro* – центром локальної торгівлі. Як подає автор, стояло тут сто житлових будинків, діяла лазня, м'ясні палатки і різноманітні магазинчики. Крім того успішно розвивались суконні майстерні (які приносили розголок місту до кінця XVII ст.), млин і міський осередок, де стригли овець. Через Буск проходив королівський тракт, який вів аж у Литву. А тому тут зупинялися на перепочинок, поповнювали свої харчові запаси, зокрема в м'ясо і золотий напій - пиво, міняли коней, Владислав Ягелло зі своєю дружиною Ядвігою. В хроніці монастиря Норбертанок записано, що 6 грудня 1393 року королівська пара купалася у воді з місцевого джерела, купіль цю приготували сестри ордену. В 1412 році король дав жителям міста привілей проводити щотижневі базари, а двічі в рік - на Святого Флоріана і на Святого Прокопа – ярмарки. Наступні можновладці – Казимир Ягелончик [Kazimierz Jagiellończyk] і Зигмунт III Ваза [Zygmunt III Waza] – підтримували цю традицію. В місці почали утворюватися ремісничі цехи (з шевською гільдією на чолі, яку встановлено в 1490 році). Друга половина століття визначає початок «золотої ери» Буска, яка тривала двісті років.

В XVI ст. Буско стало відомим завдяки своїм майстрам - барвильщикам, сукновалам, винокурам, ремісникам і крамарям. Окрім промисловості, яка активно розвивалася, поволі формувалися теж ростки культури. Ідеї реформації, які в середині XVI ст. радикально змінили вигляд міст Понідщини, в Буску, який належав до католицького костелу, з очевидних причин впливу не мали. В 1592 р Буско було пограбоване підчас сутичок дисидентів з католиками.

Друга половина XVII ст. і початок XVIII століття поклали край добробуту Буска. Господарський розвиток міста, як і багатьох торговельних осередків південної Польщі, які активно розвивалися, був затриманий наїздом шведів (1655–1660). Особливо постраждали ці землі від грабівницької експансії князя Семигородського Юрія (Дьєрдя) II Ракоці. На економіці країни негативно відбилася теж конфедерація неоплаченого війська і Друга Північна війна.

² Там же.

Від часу надання сестрам - Норбертанкам привілею варіння солі – найдорогоціннішої сировини середньовіччя – слух про Бускі соляні джерела пропав, «мов в воду канув» на кілька століть. Про солі згадали, коли були втрачені соляні копальні в Величці і Бохнії, і влада розпочала пошук інших родовищ солі на території країни. Забуті Бускі розсоли повернули місту славу вже після першого розбору Польщі (1773).

В цей час розпочалося серйозне дослідження лікувальних властивостей буських джерел. Священик Францішек Беліна Оссовські (Franciszek Bielina Ossowski) записався в історії регіону під пам'ятною датою 1776 року як відкривач соляних покладів. Надіслати зразки породи зі свердловини йому доручив Гюго Коллонтай (Hugo Kollataj). Результати досліджень були опубліковані науковцем Філіпом Каросі. Привілеєм з 1783 р., наданим королем Станіславом Августом Понятовським, було створено Буску Соляну Кампанію. Вона діяла з розмахом, варячи сіль з місцевих соляних розсолів. Соляний бум, нажаль, завершився після третього розбору Польщі, коли Буско опинилося в руках Австрії. В цьому можна обвинуватити, в першу чергу, непривабливий смак буських кристаліків солі, багатих сіркою, які не могли конкурувати з досконалим смаком солі з родовищ Велички і Бохнії.

XIX століття було для Буска синусоїдою злетів і падінь. З 1809 року місто входило в склад Варшавського князівства В 1819 році ліквідовано Орден Норбертанок. А вже через рік черговий економічний крах – пожежа знівечила місто. Новим опікуном Буска став Фелікс Жевускі (Felix Rzewuski), який отримав місто на правах його оренди. Це власне він започаткував в 1824 році лікування бускими мінеральними водами. Сам, зрештою, використовував їх добродійні властивості в лікуванні ревматизму. Лікуванням Жевуского займався медик з Піньчова Ян Вінтерфельд [Jan Winterfeld], який застосовував лікування бускими водами з 1808 року. В 1828 році Буско розславилось як курорт.

Дальший розвиток міста обумовлюється розвитком тут курорту. 1 червня 1836 року відкрито «Лазенки» [łazienki], через рік - лікарню Святого Миколая [szpital Świętego Mikołaja]. Згадані вище «Лазенки» запроектував відомий польський архітектор італійського походження Генріх Марконі [Henryk Marconi]. Водолікувальний павільйон в стилі класицизму був збудований в мальовничому парку, закладеному по проекту Ігнація Гануша [Ignacy Hanusz].

Одна з найважливіших подій в історії Польщі XIX ст. – січневе повстання (1863) – виявилась для жителів міста прикра в своїх наслідках. Після поразки січневого повстання царський указ позбавив Буско міських прав. Селище повернулося до старої назви - Буск. Неблагополучний для міста період перервав черговий реверанс в сторону курорту. Після того, як в роках 1865-1874 курортом управляла держава, дійшло до оренди здравниці. Спочатку керував нею доктор Лубеньські [Lubieński], потім - доктор Добжаньські [Dobrzański]. Лікар ввів новаторське лікування, яке базувалося на дії мінеральних грязей. У 1894 році курорт перейшов у відомство Урядової Комісії. Важливий момент в історії здравниці пов'язаний з особою доктора Шимона Старкевича [Szymon Starkiewicz]. Запропонував він застосування джерельної води для оздоровлення дітей. За його ініціативою побудовано санаторій для молодих пацієнтів. Санаторій, в якому молодь не лише поверталася до здоров'я, але і навчалася, отримав назву «Гурка» [Górka] від місця свого розташування на пагорбі.

Активна діяльність Жевуского (помер 15 жовтня 1841 року), пом'якшила жителям міста гірку пам'ять про роки недолі. Принесла вони Буску добробут і надання йому назви адміністративно-культурного центру. Розвиток здравниці став каталізатором розквіту міста. Спостерігши шанс на повернення Буску колишньої слави, мешканці охоче будували вілли і санаторії, закладаючи, тим самим, фундаменти дільниці, яку називали Здруй [Zdrój] .

Перша світова війна принесла Буску кількарітний період австро-угорської окупації. Було утворено Генеральне губернаторство з центром спочатку в Кельцях, а потім - в Любліні. У 1915 році столицю староства перенесено зі Стопниці в Буско, а через рік (28 листопада) – Буско повернуло собі титул міста.

Друга світова війна зазначилася як на стані Буска, так і на стані Здрою. 7 вересня 1939 року гітлерівські війська окупували місто. Кровопротитний період репресій, облав і вивезень в табори, який переплітався з проявами активної боротьби відділів Армії Крайовей (АК) і Селянських Батальйонів, закінчився визволенням Буска 13 січня 1945 року Але лихоліття не пройшло безслідно для архітектури «Лазенок». Реставрація будинку розпочалася відразу після війни. Як гриби після дощу почали виростати нові санаторні об'єкти і об'єкти громадського житку.

Сьогодні герб міста, з вписаним у нього Сонцем, є найкращою ілюстрацією не лише пануючого тут клімату, але і характеру Буска-Здрою, яке після багатьох, не завжди до нього прихильних віків, збереглося як місце, наповнене теплом і доброзичливістю. Тому й не викликає подиву порівняння міста з містом Сонця.

Колись окремо існуючі поселення - Буско і Здруй - творять тепер зімкнуту структуру. Їх пограниччя в межах нинішнього проспекту Міцкевича дозволяє, проте, зауважити індивідуальність кожного з них.

Здравниця

Характеристика

Від часу надання сестрам - Норбертанкам привілею варення солі, - найдорогоціннішої сировини доби середньовіччя – слух про буски джерела пропав на декілька сторіч. Тоді то добродійство вод з крейдових мергелів випробували на собі перші «гості здравниці» - Ядвіґа і Владислав Ягелло [Jadwiga i Wladyslaw Jagiello]. Королівська пара на собі відчула цілющу силу води з місцевих джерел вже в 1393 році. Натомість Буско-Здруй як здравниця офіційно відома з 1836 року. Цей статус місцевість отримала тоді, коли було відкрито перший купальний павільйон - так звані Лазенкі Здройові [Łazienki zdrojowe], тобто нинішній Санаторій Марконі [«Marconi»]. До розвитку курорту привела діяльність Фелікса Жевуского - тодішнього орендаря Буска і... ревматика. Захоплений цілющою силою води з тутешніх мінеральних джерел, він прийняв рішення про відкриття здравниці. Засновано її в південній частині міста, бо там знаходилися солоні джерела і солеварні.

До Буска-Здрую повинні поїхати, в першу чергу ті, хто змагається з захворюваннями органів руху, цивілізаційними хворобами, а також хворобами нервової системи і системи кровообігу. Друга група курортників - це спортсмени.

Здравниця пропонує широкий діапазон бальнеологічних і фізіотерапевтичних процедур. Можна скористатися, зокрема, з таких форм лікування, як: сірководневі ванни, йодо-бромні ванни (незамінні в лікуванні хвороб системи кровообігу і вегетативної системи) і бікарбонатні ванни («компрес» на пошарпані нерви і зброя в боротьбі з ожирінням), лікувальні грязьові ванни (компреси з лікувального торфу, змішаного з водою, розслабляє напружені м'язи і посилює кровообіг), фізіотерапія, гідротерапія, цілюща сила соляної печери (розслабляє, злагоджує гіпофункцію щитовидної залози, лікує легенево і бронхіальні захворювання), гіпнотерапія, музико терапія, тощо.

Розбудова здравниці розпочалася в період між двома війнами. Крім санаторіїв, будувалися тоді курортні вілли і пансіонати. Сьо-

Санаторій «Марконі»

годні більшість з них - власність спілки «Уздровіско Буско-Здруй» АТ [Uzdrowisko Busko-Zdrój S.A.] (головна садиба здравниці по вулиці Жевуского 1). Сюди входять:

Санаторій «Марконі» [Sanatorium „Marconi”] – будинок побудовано в центральній частині Курортного Парку, який створено за планом садівника Хануша [Hanusz], на головній осі, яка веде з Площі Ринок. Санаторій «Марконі» це візитна картка міста і символ здравниці. Автором величної конструкції в стилі класицизму, у формі літери «Т» в плані, є відомий архітектор Генріх Марконі. Репрезентативним місцем санаторію, яке розташоване в головному холі, є бювет з величними колонами в коринфському стилі.

Парк «Здройови»

Багата пропозиція санаторію заохочує до того, щоб скористатися, зокрема, з таємничоголосих перлово-озонових і йодо-бромних ван, гідроджет масажів, інтерференційних струмів, які допомагають загоєнню шрамів, чи з модної в останніх роках кисневої терапії. Пропозиція для активних - краєзнавчі екскурсії.

Спеціалізована Ортопедично-Реабілітаційна Лікарня «Гурка» [„Górka”]. Виникнення осередку було заслугою доктора Шимона Старкевича – в той час початкуючого медика. Першою місією лікаря було зцілення дітей, які стали каліками в результаті кістко-ставового туберкульозу. Лікарняний об'єкт, який розташований на гравійній гірці, дозволив втілити в життя задум медика. Відтоді, безперервно з 1926 роек, «Гурка» лікує малих пацієнтів.

З 2007 року лікарня спеціалізується теж в реабілітації і лікуванні ортопедичних хвороб дорослих. Лікувальний профіль лікарні включає: кінезіотерапію, бальнеологію, реабілітацію, лікування за допомогою світла і електрохвиль, кріо і іпотерапію, а також масажі. Проводяться тут також хірургічні операції - видалення контрактур ставів, видовжування, скорочення і прищеплювання м'язів, коректа осі кінцівок, видовжування і скорочення кісток. Знайдуть тут також допомогу молоді пацієнти, в яких виявлено скривлення хребта, дефектну форму грудної клітки, вроджені: вивихи тазобедерних суглобів, клишоногість чи плоскостопість.

Лікарня дбає також про освіту дітей.. і дорослих! Проводить шкільні заняття, дошкільний заклад і «Школу Життя» для недорозвинених дітей, а також – «Школу Батьків», в якій навчає принципів реабілітації дітей після повернення до дому.

Санаторій «Зелена Вілла» [Sanatorium „Willa Zielona”] – тут, зокрема, практикується стимуляція струмом Траберта, діадинамічним струмом та ультразвуком. В радіусі 50 м від будинку знаходиться фізіотерапевтичний осередок, який пропонує процедури, які відсутні у санаторії.

Санаторій «Миколай» [Sanatorium „Mikołaj”] – це один з найстарших санаторних об'єктів в Буску, який був збудований завдяки даткам царя Миколая I як лікарня для бідних під патронатом Св. Миколая. Тут проводять магнетичний резонанс і гальванізацію, процедури ультразвуком і лампами SOLLUX.

Курортна лікарня «Кристіна» [Szpital Uzdrowskiowy „Krystyna”] – займається зокрема лікуванням і реабілітацією осіб після кардіологічних операцій, пропонує смачні (!/s речовини призначено до споживання!) ванни... пивні (які мають добродійний вплив на систему кровообігу і нервову систему, згладжують грибкові інфекції і виявляють превентивну дію при мігренових болях, сприяють похудінню, покращують вигляд і колір шкіри) і сірководневі ванночки для кінцівок (верхніх і нижніх), підводні масажі (вібраційні і ротаційні), лазеротерапію, діадинаміку, тощо. Крім того лікарня єдина в регіоні пропонує процедуру - підводного витягування Гечева, яка допомагає в процесі лікування дископатії міжхребцевих дисків.

Курортна лікарня «Обленгорек» [Szpital Uzdrowskiowy „Oblegorek”] – у величній будівлі можна скористатися з лікування лампами PUVA і SUP, яке застосовується, наприклад, в лікуванні альбінізму, лишайів, атопового запалення шкіри.

Санаторій «Обленгорек II» (Вілла Стефан) [Sanatorium „Oblegorek II” (Willa „Stefan”)] – в сучасний об'єкт (відданий в експлуатацію в 2009 році) професійний колектив запрошує на вібраційні і класичні масажі, озонно-перлові ванни, лазерні процедури,

процедури з застосуванням інтерференційних струмів і струмів Траберта. Будинок пристосований для прийняття інвалідів.

Окрім названих лікувальних осередків у склад спілки «Уздровіско Буско-Здруй» АТ входить теж: Курортна Поліклініка зі спеціальними відділами: Ревматології, Лікування Остеопорозу, Неврології, Дерматології, Кардіології і Ларингології (співпрацюють з Національним Фондом Здоров'я). Крім того здравниця відкрила Центральну Лабораторію, Лабораторію Рентгенології, Лабораторію Денситометрії і Аптеку.

Інші санаторні об'єкти в Буску-Здрую:

Санаторій «Ніда-Здруй» [Sanatorium „Nida-Zdrój”] – завітати в кольоровий будинок особливо рекомендується тим, хто хоче вилікувати ревматизм, ортопедичні захворювання і травми, захворювання нервової системи, обміну матерії, шкірні хвороби, пародонтоз.

Санаторій «Влукняж» [Sanatorium „Wlókniarz”] – завітати в кольоровий будинок особливо рекомендується тим, хто хоче вилікувати ревматизм, ортопедичні захворювання і травми, захворювання нервової системи, обміну матерії, шкірні хвороби, пародонтоз.

21. Військова Курортно-Реабілітаційна Лікарня [Wojskowy Szpital Uzdrowskiowo-Rehabilitacyjny] – запрошує на реабілітацію хвороб рухової системи, ортопедичного, ревматоїдного і неврологічного походження. Обіцяє також зменшити метаболічні болячки. Клініка спеціалізується в кінезіотерапії, застосовує міжнародні терапевтичні методи: МакКензі, PNF, SET.

Санаторій «Рафал» [Sanatorium „Rafał”] – має власний фізіотерапевтичний осередок, пропонує сірководневі ванни, бікарбонатні і перлові ванни та широкий діапазон фізико терапевтичних процедур.

Санаторій «Словацький» СПА [Sanatorium „Słowacki” SPA] – в комфортних і вишуканих інтер'єрах готелю-санаторію лікуються ревматичні, неврологічні захворювання, травми органів руху. Санаторій має свій косметичний кабінет і перукарню.

Санаторій «Збисько» [Sanatorium „Zbyszko”] – тут є фізіотерапевтичний кабінет і косметичний кабінет та масажний салон. Все – навіть кухня – продумані так, щоб реабілітація тіла гармонійно поєднувалася зі спокійним і приємним відпочинком душі.

Лікувально-Реабілітаційний осередок «Натура» [Zakład Lecznico-Rehabilitacyjny „Natura”] – професійний штаб лікарів допоможе в лікуванні хвороб органів руху, дерматологічних захворювань, запропонує послуги в області фізіотерапії, косметології і біологічного відновлення. Центр дбає про комфорт пацієнтів, забезпечуючи індивідуальне лікування і можливість перебування в тиші далеко від інших санаторних об'єктів.

Санаторій «Асторія» [Sanatorium „Astoria”] – крім типових курортних процедур, таких як сірководневі, озонно-перлові, грязьові ванни і компреси, тут проводиться лімфатичний масаж, або терапія імпульсним струмом TENS і Kotza („російська стимуляція”) – процедури не лише лікувальні, але і такі, що служать біологічному відновленню організму.

Джерела лікувальних вод

Найбільшим багатством курорту є сірководнева вода. Купання в ній цілюще, тому що заспокоює нерви, лагодить болі ставів, приносить хороші ефекти в лікуванні остеопорозу і хвороби Бехтерева. Завдяки тому, що «джерело весь час б'є», а сірководнева вода (сульфідна), яка з нього випливає, відзначається досконалими властивостями, Буско-Здруй займає високе місце в рейтингу світових здравниць.

Видобуток мінеральної води розпочав в кінці XIX ст. геолог Олександр Міхальські [Aleksandr Michalski]. Продуктивність виконаних ним свердловинних водозаборів перевершувала вдвічі продуктивність колодязних водозаборів. Відтоді сірководневу воду в Буску видобувають в системі експлуатації свердловин. Зараз цю воду відкачують з джерел: «Александр» [„Aleksander”] (4a), «Міхал» [„Michał”] (8a), «Анна» [„Anna”] (13), «Хенрик» [„Henryk”] (15), «Веслава» [„Wiesława”] (16), «Ігнаци» [„Ignacy”] (17), «Малгожата» [„Małgorzata”] (19), «Анджей» [„Andrzej”] (20) і «Пьотр» [„Piotr”] (21). Крім того експлуатується вода з водозабору, який знаходиться за межами міста Буско-Здруй – в Вінярському лісі, а санаторій «Влукняж» може отримувати цей скарб для власних потреб з досліджених «схилів» в районі сіл Добровода – Гадава.

Крім купання вода з джерел застосовується в питному лікуванні і для полоскання ротової порожнини. Її головний складник - сірка - дозволяє поповнювати недобір цього мікроелемента в організмі осіб, що змагаються з ревматичними хворобами. Перший бювет було створено на базі джерела «Ротонда» [„Rotunda”], а другий - на базі джерела Міхальського [Michalski]. Третій - «Грот» [Grota] (початково названий «Під Парасолькою» або «Парасолька») - знаходився в центрі Курортного Парку. Коли цілюще джерело почало опріснюватися, а згодом – висихати, вирішено було його закрити. Функціонував цей бювет до 20-их років минулого сторіччя.

Буско-Здруй славиться також зі знаменитої мінеральної води, яку можна придбати в двох варіантах – «Бусковьянка-Здруй»

«Buskowieńka-Zdrój» і «Бусковьянка» [„Buskowieńka”], яка існує на ринку вже понад пів-століття Перша, з названих вод, відкачується з джерела «Нурек Новий» [„Nurek Nowy”] і відноситься до середньо мінералізованих вод. Натомість друга – суміш вод з вищезазначеного джерела і (30%) з джерела «Генріх» [„Henryk”] характеризується високим ступенем мінералізації. І хоча це столова, не лікувальна вода, вона має свої переваги: покращує апетит, тамує спрагу і збагачує дієту елементами, в тому числі, мікроелементами.

Доїзд до санаторіїв

З уваги на факт, що Буско-Здруй - транспортний вузол для трас, що ведуть у великі міські агломерації Польщі, доїзд до здравниці не становить проблеми. Можна сюди доїхати автобусом, мікробусом, або власним транспортом. Проходить поряд з містом (по окраїнах міста) загальнодержавна дорога 73 Кельце-Тарнув і воєводська дорога 776, що веде до Кракова. Автобуси курсують з Гданська, Ясла, Кельць, Кракова, Кросна, Криниці, Любліна, Лодзі, Мушини, Познані, Сосновця, Тарнова, Варшави, Вроцлава і Живця, а також з місцевостей Понідщини: Червоного Хотля, Єнджейова, Пінчова, Сольця Здрою, Стопниці, Шаньца, Вісліці і Загості. Автобусна зупинка знаходиться неподалік Площі Звиценства [Plac Zwycięstwa], яка займає центральне місце в місті. Автовокзал знаходиться в курортній частині Буско-Здрою, на вулиці Варинського [Waryńskiego].

ЩОСЬ ДЛЯ АКТИВНИХ

Войтек Бельон [Wojtek Belon] - бард Понідщини, засновник і лідер Вільної Групи Буковина [Wolna Grupa Bukowina] мав звичай називати своє місто трохи пустотливо - „Буско-Буско” наві'язуючи тим самим до назви відомого своїм снобізмом німецького курорту Ба-

ден-Баден. Характерна для міст здравниць назва з двох частин, у випадку Буско-Здрою не тільки підкреслює престижний статус міста, але теж вказує на збережену, незважаючи на постійний розвиток, давню структуру з виразним поділом на само місто Буско і дільни-

цю-здравницю Здруй, вісью яких і одночасно з'єднуючою ланкою є проспект Міцкевича. Бельон, який був тонким спостерігачем життя міста, бачив виразно цей дуалізм курорту, який пам'ятав «золоті часи» XIX ст., затопленого в зелені старовинного парку, а одночасно чарівного провінціального містечка з його автентичними мешканцями, з Чеськем Пекажем [Czesiek Piekarz] на чолі.

Прогулянкові траси по Буско-Здрою

Прогулянку ми можемо розпочати в серці міста, тобто на Бускому ринку, а можемо - в серці здравниці, яким, без сумніву, є прекрасний курортний парк - **Парк Здройови [Park Zdrojowy]**. Він був закладений в XIX ст. садівником Ігнацієм Ханушом [Ignacy Hanusz]. Територія поділена на дві частини з різним характером і насадженнями. Головна частина парку знаходиться у безпосередньому сусідстві санаторію «Марконі» - Бускіх «Лазенек». Має вона характер регулярного французького саду, архітектурну структуру якого розпланував архітектор Генріх Марконі. Облямовує його з трьох сторін англійський сад, прорізаний звивистими, хаотично блукаючими доріжками. Широка Алея Мрій є його єдиним регулярним елементом. Біжить вона від «Лазенек» до паркової брами головною лінією французького саду. Продовження цієї алеї - каштанова (проспект Міцкевича) алея, яка закінчується в міському парку, який знаходиться на Бускому ринку.

Санаторій «Марконі»

Курортна капличка св. Анни

Так розпланований простір зелених насаджень проіснував в майже незмінній формі до наших днів. Каштани, клени, ясени, граби, в'язи, а також липи найчисленніші тут дерева. Крім того, можна зустріти модрина, черемхи, платани. По сусідству старого парку виростає тепер новий курортний парк, який (разом з Мавпячим Гаєм - сосново-вільховим ліском, розташованим на невеликому пагорбі - Солі) в недалекому майбутньому значно збільшить простір Курортного Парку. Направляючись усередину парку Алеєю Мрій, ми доберемося до французького саду. Його характерні пункти - то фонтан, концертна раковина і ложа для глядачів. Цей парк можна назвати серцем здравниці. Тут час пливе завжди ліниво і сонце світить завжди інтенсивно.

Згаданий вже архітектор - Генріх Марконі - доповнив своїм шедевром цей сільський краєвид. За справою монументального проекту над околицею домінує брила найграндіознішої споруди Бускої

здравниці - «**Лазенкі**». Нинішня назва об'єкту - вшанування пам'яті його творця. Санаторій побудовано в 1836 році в стилі класицизму. Складається з високого головного корпусу і двох бічних (спочатку одноповерхових) крил, прикрашених колонадами, увінчаними поверховими флігелями. Величний головний фасад будівлі являє собою ризаліт з відкритим арочним портиком, який підтримується на колонах в коринфському стилі. Перший зал «Лазенек» – буюет – веде в чарівний концертний зал, який у свою чергу є прикладом поєднання аристократичної розкоші з аскетизмом класицизму. Зал спочатку відіграв роль «курортного місця згромаджень». Тут зустрічалися в товариських цілях, вели розмови, «підглядали» і обговорювали інших курортників, які очікували на купання. Місця, які займають тепер дзеркала, були колись входами до купальних кабін.

Санаторій «Ніда-Здруй»

Лікарня «Гурка»

«Лазенки» були місцем оздоровлення тіла, а місцем оздоровлення душі була невеличка курортна **капличка св. Анни [kaplica zdrojowa pw. św. Anny]**. Об'єкт розташований на невеликому пагорбі, завдяки чому домінує над французьким садом. Каплицю збудовано на пожертвування курортників в 1888 році Ця однефна будова витримана в неоготичному стилі, прикрашена цікавою невеличкою дзвіницею.

21 Військова Курортно-Реабілітаційна Лікарня

Санаторій «Зелена Вілла»

За санаторієм «Марконі» знаходяться фізіотерапевтичні об'єкти, поліклініка здравниці і водозабір мінеральної води - Бусковянки [«Buskowianka»]. В околицях Курортного Парку знаходяться також інші санаторії і лікарні здравниці. Щоб до них добратися, потрібно прямувати вул. Жевуского – місцями лише пішохідною - яка бере свій початок біля невеличкої зупинки для автомобілів. Одним з перших об'єктів, які ми побачимо буде **Курортна Лікарня «Кристіна» [Szpital Uzdrowskiowy „Krystyna”]**. Вона виникла завдяки поєднанню двох передвоєнних вілл: «Софія» [„Zofia”] і «Кристіна» [„Krystyna”] та добудові лікарняного корпусу. Вілла «Кристіна» отримала свою назву в честь відомої оперної співачки Кристини Ямроз [Krystyna Jamroz], яка померла в 1986 році – родички теперішнього власника будинку Юліана Голембьовського [Julian Gołębiowski]. Минаючи „Кристину”, потрапимо до **Санаторію «Ніда-Здруй» [Sanatorium „Nida-Zdrój”]** і **21 Військової Курортно-Реабілітаційної Лікарні, [21 Wojskowego Szpitala Uzdrowskowo-Rehabilitacyjnego]**, яка

знаходиться на протилежній стороні вулиці і яку було збудовано в 30 – і роки ХХ ст. Лікарня оточена невеликим парком, на окраїнах якого (по вул. Жевуского) знаходиться будинок **колишнього бювету** (нині магазин). Вздовж вулиці Старкевича по схилу пагорба тягнеться напівдикий лісопарк. На вершині пагорба в 1922–1927 роках було збудовано **Дитячу Лікарню «Гурка» [Szpital Dziecięcy „Górka”]**, нині це Спеціальна Ортопедично-Реабілітаційна Лікарня «Гурка» [Specjalistyczny Szpital Ortopedyczno-Rehabilitacyjny „Górka”].

Як кожен шанований курорт, Буско-Здруй має своє «корсо», яким є прилягаюча до парку давня Заводська (тепер вулиця 1 Мая), на якій починаючи з другої половини половини ХІХ ст., будувалися лише елегантні пансіонати і вілли. Її початок зі сторони вул. Жевуского акцентує присутність стильної **вілли «Зелена» [„Zielona”]**. Дім був повністю відбудований в 90-тих роках ХХ ст. (стару віллу розібрано в 1989 році). Це чудовий приклад професіоналізму в реконструкції давньої забудови Здрою. Аналогічну історію має, побудована на початку ХХ ст., **вілла «Словацький» [willa Słowacki]**. Була вона власністю, зокрема, В. Собоєвського [W. Sobowski]. В кінці минулого століття віллу розібрали, а потім відбудували з незвичайною старанністю. Вілла має неоготичну форму, а завдяки витонченій вежі нагадує невеликий замок. Обираючи трасу вулицею 1 Мая [1-go Maja], ми натрапимо на чималу будівлю довоєнного **пансіонату «Санато» [„Sanato”]**. Збудовано його в 1929 році. Цей пансіонат був власністю Ірини і Євгеніуша Будзінських [Budzyńscy]. Доктор Будзінський до 1939 року був головним лікарем здравниці Буско, в 1940 році - був вбитий в Катині НКВД. Завдяки модному, модерністському стилю в 20 і 30 – і роки ХХ ст. пансіонат мав «реноме» найбільш ексклюзивного місцевого готелю. Тут відпочивала товариська і інтелектуаль-

курортна лікарня «Обленгорек»

Санаторій «Словацький» СПА

на еліта Кракова. Пансіонат не відрізнявся ані своїм характером, ані якістю послуг від модних тоді санаторних об'єктів Крилиці. Гуляючи по здравниці, не можна не згадати **віллу «Обленгорек» [„Oblegorek”]**. Ця вілла була побудована в 1903 році сім'єю Хоновських [Hopouloscy]. У 30 роках ХХ ст. тут гостинно відкривали двері 25 номерів-люкс. Сьогодні тут знаходиться Лікарня Здравниці, яка спеціалізується в дерматології. Неподалік «Обленгорка» знаходяться ресторан, магазин з сувенірами і кондитерська.

Вілла «Мала Багателя» [„Mała Bagatela”] є єдиною збереженою дерев'яною спорудою «Буского корсо». Повстала вона в другій половині ХІХ ст., а назву «мала» додано їй для того, щоб відрізнити від мурованої **вілли «Багателя» [„Bagatela”]** з кінця ХІХ ст. (тепер міститься в ній інтернат). Обидві вілли були власністю Юзефа Томасевича [Juzef Tomaszewicz]. Перед ІІ світовою війною в рамках «Багателі» функціонувала дуже модна серед курортників кав'ярня з такою ж назвою (на її місці збудовано в 70 роках ХХ ст. ідальню інтернату). Вулицю 1 Мая завершує не дуже показне підвищення Бичачої

Гори. Там височіють будинки **санаторію «Миколай» [sanatorium „Mikołaj”]**. Їх будівництво в 1837 році розпочалося завдяки пожертвуванням російського царя Миколи І. Проект об'єктів виконав Якуб Гай [Jakub Gay]. Лікарня для убогих ім. святого Миколи (названої так на честь засновника) складалася початково з двох будинків - один з призначенням для християн, другий – для євреїв. **Vis i vis** в'їзду до «Миколая», біля парку, знаходиться давній **резервуар прісної води**, який в другій половині ХХ ст. пристосовано під магазин. Ця споруда має в плані характер кола з характерним для цієї частини Здрою чубатим дахом. Доповнює комплекс пансіонатів здравниці, розташована у безпосередньому сусідстві головної паркової брами, вілла **«Брістоль» [„Bristol”]**. Поява цієї цікавої, в архітектурному відношенні, будівлі, домінуючою якої є кутовий купол, закінчений шпилем, датується на кінець ХІХ ст. Власниками вілли була сім'я Цукерманів [Cukiermanowie].

Пансіонат «Санато»

Вілла «Брістоль»

Збираючись зі Здрою на прогулянку до Буско, варто зробити собі коротку перерву, присідаючи на **лавку** Войтка Бельона. Вона розміщена перед будинком Буского Муніципального Центру Культури [Buskie Samorządowe Centrum Kultury] імені Войтка Бельона. Згаданий проспект Міцкевича, який розпочинається (або закінчується, залежно від того, в яку сторону ми йдемо) біля вілли «Брістоль» і садиби Буского Муніципального Центру Культури - каштанова прогулянкова алея, яка піднімається по схилу Пінчовського Пагорба прямою лінією між міським ринком і головною парковою брамою

Проспект Міцкевича

та курортними «Лазенками». Це дійсно чудова прогулянкова алея. З її колишньої віллової забудови до наших днів практично нічого не лишилося, тому тим виразніше на цьому фоні вимальовується цікава брила пансіонату **«Замок Дерслава» [„Zamek Dersława”]**, збудовано-

Пансионат «Замок Дерслава»

го в 1911-1915 роках лікарем здравниці, росіянином Василем Якобсом [Wasył Jakobs]. У 1915 році була вона штаб-квартирою генерала Станіслава Шептицького [Stanisław Szeptycki] і його штабу. Виглядом ця споруда нагадує маленький замок, оточений сухим ровом, перейти який можна по доволі високому кам'яному мосту. На балконі, над входом до будівлі, можна спостерегти постать рицаря з алебардою. Згідно з ідеєю автора і власника пансіонату Леона Сульмерського [Leon Sulmierski], ця фігура повинна була представляти рицаря Дерслава - XII-вічного орендаря Буска і засновника монастиря Норбертанок. Удаючись у напрямі міста, ми натрапимо на чергове місце, пов'язане з особою Войтка Бельона, яке завдяки його особі включене в Свентокшиський Літературний Шлях [Świętokrzyski Szlak Literacki]. Мова про будівлю **Загальноосвітнього Ліцею ім. Тадеуша Косцюшки** в якому поет вчився в роках 1968 – 1972 і в якому за дебютував як поет. Вище, по цій самій стороні вулиці, знаходиться низька будівля колишньої **лікарні російської Пограничної Служби [rosyjskiej Straży Pogranicznej]**, яка є прикладом забудови Буска в XIX ст. По сусідству з нею дерев'яна вілла «Полонія» [„Polonia”], яка щасливо уникнула «процесів модернізації». Цей об'єкт з початку XX ст. утриманий в «швейцарському стилі» і має характерну мансарду з верандою увінчаною трикутним дахом. Була побудована курортним

Галерея Мистецтва БВА «Зелена»

лікарем Юліаном Майковським [Julian Majkowski]. Сьогодні, мають тут свою садибу дві культурні установи: Будинок Регіональних Зібрань - **Бускі Музей і Галерея Мистецтва БВА «Зелена» [Izba Zbiorów Regionalnych-Muzeum Buskie i Galeria Sztuki BWA „Zielona”]**. На площі Звицєнства 17 [pl. Zwycięstwa 17], знаходиться великий, кутовий дім, в якому Фелікс Жевуські створив перший в Буску пансіонат і купальню. Невеликі входи до підвалів (зі сторони просп. Міцкевича), де за часів Жевуського знаходилися купальні ванни, збереглися до сьогодні. Курортників лікували купаннями у сірководневій воді, яку підвозили у бочках з курортних джерел. Використану воду відводили з підвалів дерев'яними трубами.

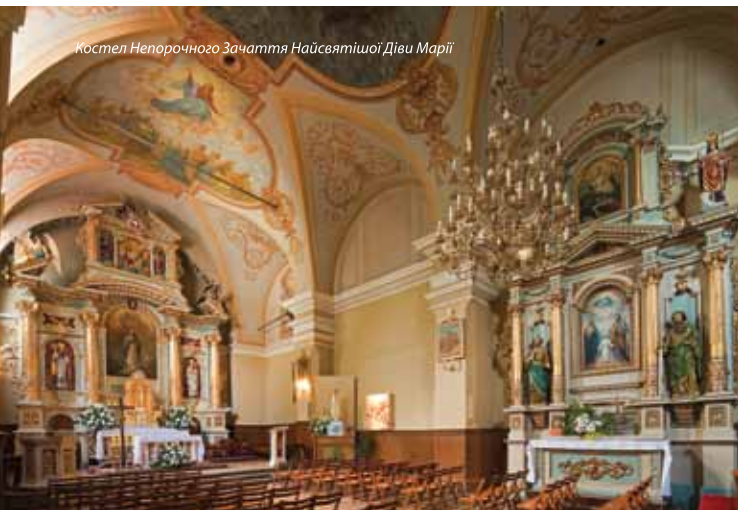

Будинок колишньої пошти

Забудова ринку – нинішньої Площі Перемоги [Plac Zwycięstwa] відбувалася, в основному, після великої пожежі, яка трапилася в 1820 році. Будинок **колишньої пошти**, збудований в 20 роках XX ст., оточує південну частину ринку. Характеризує його еkleктизм форми, а вирізняє - кутова вежа. Захоплюючись північним рядом будинків на ринку, варто звернути увагу на будівлю **колишньої аптеки** (будинок № 27) в класичному стилі, збудовану всередині XIX ст. На схід від ринку, на вул. Партизанів [ul. Partyzantów], височіє будівля **колишньої синагоги** з 1927 року. Святиня використовувалася для молитовних цілей лише протягом 15 років. Черговим слідом існування в довоєнному Буску єврейської спільноти є **куркут**. На його фрагменти можна натрапити, йдучи 1 км від синагоги вулицею Відуховською [Widuchowska].

Виходячи з ринку в протилежному напрямку – в сторону вул. Героїв Варшави [Bohaterów Warszawy] – у напрямку давнього монастиря Норбертанок, ми пройдемо біля **давньої пекарні** родини Крулюв, розташованої за будинком з XIX ст. (№ 6). Будівництво пекарні ми завдячуємо засновникові здравниці, згаданому вже Феліксу Жевуському. У магазині, який знаходився безпосередньо на цій вулиці продавалися «буханки як з борошна сонячні калачі». То тут працював скульптор-аматор Чеслав Круль [Czesław Król] (1931 – 1971). Був увічнений Бельоном в його пісні як приятель, який «не пік, але творив». Колишній монастирський комплекс Норбертанок - багатоквартирних власниць міста, включає існуючі нині: **Костел Непорочного Зачаття Найсвятішої Діви Марії [kościół pw. Niepokalanego**

Росцєція Найсвєтєшєй Марії Панны], колишній монастирський будинок і дзвіницю. Нинішній вигляд монастирського храму, який зараз є парафіяльним костелом – ефект серйозної перебудови після

пожежі в 1820 році. Давній пресвітерій був тоді замінений нефом, добудовано також зі сходу фасад в стилі бароко - класицизм. Це привело до того, що нинішній неф святині трохи вузчий від пресвітерію, а головний вівтар повернутий на захід, що суперечить середньовічним канонам. Неф (колишній пресвітерій) доволі довгий, мусив він змістити, крім вівтаря ряд почесних лавок, призначених для ордену Норбертанок. Перший костел звели в XII ст., наступний – в 1470 році. Після пожежі в 1590 році, костел відбудовано в черговий раз (у 1592-1621 роках). Цей період пам'ятає теж каплиця св. Анни [kaplica św. Anny], нині – Матері Божої Ченстоховської [Matki Boskiej Częstochowskiej]. Ця споруда запроектована в плані квадрату, накрита куполом, який у свою чергу вінчає ліхтар. Єдиним реліктом готичного минулого теперішньої святині є її західний фасад із замуrowаним арочним порталом, який колись виконував функцію головного входу. Інтер'єр монастирського храму також позбавлений багатьох елементів його первинного вигляду. Пізнішого походження кілька епітафій. Увагу приковують особливо ті, які знаходяться в каплиці Богоматері: **плита каплиці на честь її заснування в стилі маньєризму [manierystyczna tablica fundacyjna kaplicy]** (її фундатором був Зигмунт Урбанський [Zygmunta Urbański]) та **епітафія дружини сандомирського старости Анни Ковальковської з родини Корциньських [epitafium Anny z Korcińskich Kowalkowskiej]** (пом. 1606 р.). Головний вівтар святині походить з 1804 року. Автором

прикрашаючої його картини Богоматері вважається Францішек Смуґлевіч [Franciszek Smuglewicz]. Будівля монастиря в теперішньому вигляді - справа відомого архітектора XVIII ст. Кацпра Бажанкі [Kasper Bażanka]. Будівля була збудована на пожертвування краківського єпископа Феліціана Шанявського [Felicjan Szaniawski] а також краківського каноніка Домініка Лохмана [Dominik Lochman] в 1720-1730 роках, на місці дерев'яного монастиря. У 1819 році монастир закрито. Пожежа (1820 р.) доповнила справу, залишаючи всього лише два монастирські крила: східне (пов'язане колись з костелом) та північне, до якого прилягає господарська будівля з брамою, яка вела колись в монастирський фольварк. В монастирських об'єктах, відбудовою яких займався Фелікс Жевускі, було створено пансіонат для курортників, які на місці отримували лікувальні купання. Сірководнева вода як і в пансіонат на ринку-довозилася бочками з джерел мінеральної води. Невелика плита з поч. XVII ст., вмонтована в зовнішню стіну північного монастирського крила, увіковічне засновника монастиря - рицаря Дзержка з фіктивними титулами сандомирського палатина і краківського каштеляна. Ця «невинна брехня» сестер Норбертанок мала на меті надати засновнику і його справі більшого значення. **Дзвіниця [Dzwonnica]**, збудована наприкінці XIX ст. і характерна **фігура Найсвєтєшєй Дівї Марії Непорочного Зачаття** з 1738 року, доповнюють цілісність комплексу. Час покинути монастирську територію, щоб прогулятися територією колишніх глиняних мазанок в напрямку парафіяльного кладовища. Тут, недалеко від головної брами, (якщо повернемо вліво і пройдемо вздовж стіни 50 м) побачимо **могилу Войтка Бельона [grób Wojtki Belona]**, який помер в Кракові в ніч з 3 на 4 травня 1985 року.

Продовжуючи прогулянку по Буску вул. Героїв Варшави [Bohaterów Warszawy], натрапимо на чергову святиню міста, якою є **дерев'яний костел св. Леонарда [drewniany kościół pw. św. Leonarda]**. Ця мальовнича споруда, яка причаровує своїм унікальним кліматом, стоїть трохи збоку, оточена старим кладовищем. Як каже традиція, костел був збудований за часів долокаційних (XII ст.) як парафіяльний костел. Припущення, що при костелі існувала парафія, обґрунтована

не. У більшості міст і костельних поселень монастирський костел був закритий для місцевого населення. Забезпечення належного культу в місті вимагало, щоб монастир будував окрему святиню для світських. Служіння вели в ній священники, які жили в монастирі. Так було в краківській Могилі, на Звезжиньцу де при монастирі Норбертанок був збудований дерев'яний парафіяльний костел. Бускі костел зрубової конструкції збудовано в 1699 році. Це однефна святиня з вузким, закритим з боків пресвітерієм. З заходу має паперть, з півночі - невелику ризницю.

Костел покриває гонтовий дах, облямовують його натомість обшиті

дошками стіни. Кілька років тому проведено капремонт. В середині святині привертає увагу цікава «веселкова балка» зі збереженою місцями поліхромією і групою Розп'яття на Хресті. Залишки пізньобарокової поліхромії знайдемо і на стелі пресвітерію. Також головний вівтар святині має в собі елементи пізньобарокового мистецтва. На нині недіючому **прикостельному кладовищі**, до нині збереглася кілька надгробних пам'ятників XIX ст., неподалік східної стіни пресвітерію. Один з найбільших належить сімі Жевуських – спочивають тут Ян і Ельжбета Жевуцькі та їх сини: Фелікс (засновник здравниці), та Ян Фортунат. По роках забуття, пам'ятник було відреставровано в 1990 році Завдяки старанням тогочасного Державного Підприємства Здравниця Буско-Солец. Поряд зі склепом Жевуських знайдемо гроб Ігнація Попеля [Ignacy Popiel] – „колишнього майора колишніх польських військ”.

Шляхом дерев'яного сакрального зодчества вздовж Маскалісу

Костел Св. Леонарда можна вважати запрошенням до дальшої мандрівки, бо власне тут розпочинається зазначений зеленим кольором пішохідний **прогулянковий шлях дерев'яного сакрального будівництва [szlak spacerowy drewnianego budownictwa sakralnego]**, який веде вздовж невеличкого струмка Маскаліс. Шлях цей з'єднує між собою дві дерев'яні святині: храм св. Леонарда в Буско-Здрую

Хотелек – костел св. Станіслава

з костелом Св. Станіслава, який знаходиться в селі Хотелек (колись Хотелек Зельони), який знаходиться від Буско-Здрую на віддалі 4 км. Дерев'яний невеличкий **костел св. Станіслава [Kościółek drewniany pw. św. Stanisława]** збудований в 1527 році мальовничо розташований на невеличкому, але стрімкому узгір'ї. Костел побудовано в плані прямокутника з невідособленим, замкнутим з боків пресвітерієм та невеликою папертю, добудованою пізніше з південної сторони. Будівлю покриває цікавий крутий, чотирисхилий гонтовий дах, на якому встановлено малу дзвіничку. В паперті святині знаходить-

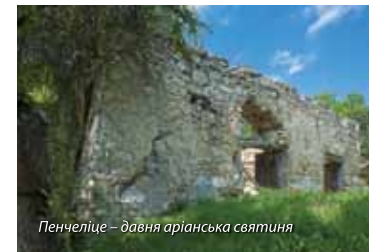
ся встановлена пізніше **кам'яна могильна плита** Анни Гневошової [Anna Gniewoszowa] (пом. 1630 р.). Двері в обрамленні дуги вісячучого хребта, провадять з паперті до нефа. Стеля костелу - викладена балками склепіння, на якому збереглася **поліхромія XVI ст.** у формі кесонів з розетами. Найновіші дослідження доводять, що це склепіння може походити з іншого костелу і тут встановлене пізніше Головний вівтар датується другою половиною XVII ст. Прикрашає його картина, яка представляє Розп'яття на Хресті, та постать патрона святині - святого Станіслава єпископа, який уважно приглядається вірним. Продовжуючи прогулянку шляхом дерев'яного сакрального будівництва, ми, пройшовши чергові 4 км, повернемося до буского Здрую, де можемо завершити нашу екскурсію.

Червоний шлях

Траса, яка з'єднує дерев'яні святині Понідщини, може бути доброю «вправою» для відкриття регіону за допомогою ознакованих пішохідних трас РТТК, які проходять через територію гміни Буско-Здруй. Першою з них є 27-кілометровий **червоний шлях**, який з'єднує дві здравниці Понідщини: Буско і Солец. Першим краєзнавчим об'єктом, на який ми натрапимо, йдучи цим шляхом з Буска до Сольца, буде розташований серед полів в невеличкому пониженні рельєфу **резерват «Овчари» [rezerwat „Owczary”]**. Його центральна частина –

Резерват «Овчари»

Пенчеліце – давня аріанська святиня

це широка котловина з невеличкою річечкою, яка бере початок з солоного сірководнево-хлоридного джерела. А тому тут розвивається солонолюбна рослинність. Найбільш зволожені ділянки поросли такими рослинами: *Puccinellia distans*, *Bolboschoenus maritimus*, *Spergularia salina* і *Atriplex prostrata*. На ділянках, віддалених від річечки ростуть: *Melilotus dentatus*, *Carex distans*, та *Trifolium fragiferum* L. Резерват – це місце скупчення багатой галофітової флори, незважа-

Зборує – палац

Солец-Здруй – санаторій «Світ»

ючи на значну деградацію рослинного покриву внаслідок непродуманої меліорації і заблокування одного з двох солоних джерел. Після опущення села Овчари, шлях веде через Пенчеліце, де збереглися руїни **давньої аріанської общини**. Цей трохи забутий пам'ятник історії і культури розташований у дворі аграрного гос-

подарства. Община повстала за ініціативи Станіслава Гноїньського [Stanisław Gnoiński] в другій половині XVI ст. Об'єкт був потім зерносховищем і перебудовувався на початку XX ст. Це одноповерхова будівля, мурована, без якогось виразного архітектурного стилю. Про його давнє призначення свідчить лише збережене невелике віконне обрамлення в стилі маньєризму.

Черговою цікавинкою червоного шляху, без сумніву, є **ранньосередньовічне городище** у формі трапеції, розташоване на Каптуровій Горі. Археологічні дослідження, які велися в цьому місці, виявили два етапи поселення на території городища: старше, датоване VII–VIII/IX ст. і молодше - з IX/X-XI ст. Городище в Щаворижу, на противагу до аналогічного в Страдові, не було ніколи багатолюдним і найімовірніше використовувалося лише в разі зовнішньої небезпеки. Занепад городища пов'язаний з акцією остаточного включення Малопольщі в зону впливу п'ястівської монархії (кінець X ст).

Солец-Здруй – санаторій «Ясна»

Солец-Здруй – вілла «Ірена»

Червоний шлях в напрямку Сольца дозволяє відвідати місцевість Зборув, в якій зберігся великий **палац**, перебудований в 1803 році. На партері і частково також на першому поверсі цієї триповерхової споруди в стилі класицизму, збереглися фрагменти первинної будови з XVI ст., Сьогодні тут знаходиться Дім Соціальної Опіки. Невеличкий ландшафтний **парк**, та господарські будинки, до яких веде в'їзна брама з початку XIX ст., доповнюють палацовий комплекс. З колишнього палацового фільварку зберігся будинок колишнього горіланого заводу (XVIII ст.) та зерносховище (XVIII ст.), на західній стіні якого можна зауважити кам'яний щит з гербом Леліва, який належав Тарновським - власникам Зборова.

Солец-Здруй – костел св. Миколая

Солец-Здруй – «Лазенки»

В самому містечку Солец-Здруй також багато об'єктів, які можуть зацікавити туристів. Невелика дільниця здравниці Сольца міститься при головній брамі, яка веде у місцевий парк. Головна готельна будівля Солецької здравниці - **санаторій «Світ»**, [„Świt“], який отримав свій теперішній вигляд в 1918 році. Вирізняючим його архітектурним елементом є трохи інший стиль давнього бального і театрального залу із стрункою кам'яною вежею. В міжвоєнний час готель охоче відвідували особистості культурного і політичного життя II Речі Посполитої. В околицях «Світу» знаходяться: **санаторій «Ясна»** [sanatorium „Jasna“] з 1910 року, та **костел св. Миколая** [kościół pw. św. Mikołaja],

який знаходиться на невеличкому узгір'ї з 1937 року по проекту Францішка Мончиньського [Franciszek Mączyński]. Костел стоїть на місці більш ранньої святині. Споруда за своєї архітектурою подібна до римської базилики. В інтер'єрі святині можна зауважити збережені фрагменти інтер'єру попередньої святині. Варто звернути увагу на **епітафію** власників Солецького Здрою - його засновника графа Кароля Годафрой [Karol Godefroy] (помер в 1874 році), Людвика Вархновського [Ludwik Warchnowski] а також родини Даневських [Daniewscy]. Незвичайно цікавий а одночасно найбільш цінний елемент давнього інтер'єру первинної святині знаходиться нині назовні, на одній з бічних стін об'єкту. Мова йде про фрагмент чудового **нагробку в стилі маньєризму** (друга половина XVI ст.), на якому представлена лежача постать рицаря, ймовірно Самуеля Зборовського [Samuel Zborowski]. **Парк Здройови** перетинає алея Даневських (передвоєнна Закладова), будучи, тим самим, його основною віссю. Колись була вона забудована вишуканими віллами, з яких нині радує око **вілла «Прус»** [willa „Prus“] з 1918 р. і цікава в архітектурному плані **вілла Ірена** [willa „Irena“] – передвоєнні будинки власників Солецького Здрою – сімей Даневських і Дзянотув [Daniewskich i Dziańotów]. Мальовничий став неправильної форми, який ніби оточує своєю опікою основні будинки здравниці - **неокласичні «Лазенки»** був створений в 1923–1925 роках і подібний за стилем будинок **Солецького Здрою** [Zdrój solecki] – прикраса солецького парку.

Голубий шлях

Буско-Здруй – це, без сумніву, «ворота» до пізнання Понідщини. Такий меті служить **голубий шлях**, який веде з Пінчова до Вісліці, який потрібно поділити на два відрізки, що мають свій початок в Буску-

Резерват «Скоролице»

незвичайною майстерністю будівничих хотельської святині. Над порталом, який веде до нефа, видніється готична ерекційна таблиця (1450 року) з барельєфними постатями Богоматері з Дитятком а також святих Стефана і Ієроніма, у формі інскрипційного обрамлення. Склепіння паперті має сітчастий характер. Скріплює її замок з барельєфом **гербу Венява** – емблеми Яна Длугоша. Монументальне

Хотель Червоний – костел св. Бартоломія

сітчаті склепіння з замками з цікавою **геральдичною символікою** зустрічається також в нефі і пресвітерії костелу. Ця символіка це: в пресвітерії – Польський Орел, в нефі – герби Веняви і Дембна (кардинала Збігнева Олесніцького – мецената і опікуна-засновника). Елементом готичної кладки з тесаного каменю, збереженим до наших днів, є, розташована за нинішнім головним віктаром, **дарохраниль-**

Хотель Червоний – костел св. Бартоломія

ниця з ажурним балдахіном, ажурною різьбою по каменю, увінчана вежами і розетками, відділена старими ґратами з розетами. Найкрасивішим елементом первинного інтер'єру цього сакрального об'єкту є **готичне розп'яття**, яке датується 1400 роком. Щоб його добре роздивитися, потрібно підійти до північної стіни нефу. Пізньобароковий головний віктар святині, датований серединою XVIII ст., приховує ще одне готичне розп'яття (з кінця XV ст.) і скульптури: Скорбної Богоматері (готична – перша половина XV ст) і Св. Яна (барокової). Доповненням величності костелу є природа, яка його оточує. З узгір'я, на якому розташована святиня, з західної сторони, відкривається панорама на прекрасні **кристали гіпсу**, які лежать біля його основи. Мають вони по кілька метрів висоти, деякі з них

подвоєнні, в так званий, ластівчин хвіст. В цьому скельному скупченні можна зауважити вхід в 20-метровий, частково завалений коридор, який місцеве населення називає «кухнею приходських священників».

Флористичний **резерват «Пшенслі»** [rezerwat florystyczny „Prześlín”], який знаходиться неподалік хотельської святині, розташований на невисокому пагорбі. Південні схили пагорба і його підніжжя займають гіпсові стінки зі збереженим ксеротермічним різнотрав'ям степового характеру. Зустрінемо тут багато рослин, які знаходяться під охороною, таких як: Adonis vernalis L., Anemone sylvestris, (Linum hirsutum L., Scorzonera purpurea, Stipa capillata. Варто пошукати і знайти Arabis recta Vill., - рідкісну рослину, якій загрожує повне зникнення. Відома вона лише в двох місцях в Польщі, які знаходяться власне тут, на Понідщині. На території резервату проживає унікальний – в світовому масштабі довгоносик (Donus nidensis), та інші довгоносики (Omius globulus і Trachyploeus heymes), які в Польщі відомі лише з цього резервату.

Звідси уже тільки „жаб'ячий стрибок” до чудового **степового резервату «Східні Гори»** [rezerwat stepowy „Góry Wschodnie”]. В межах резервату - фрагмент великого підняття, яке сформувалося з багатокристалічних третинних гіпсів, які колись тут видобувалися. На території резервату росте близько 150 видів флори. Зокрема види, які внесено в **Список рослин, які в Польщі знаходяться під загрозою зникнення**. Це такі рослини як: Sesleria uliginosa oraz Centaurea pannonica. Тут можна теж зустріти: Linosyris vulgaris Cass, Adonis vernalis L., Stipa capillata і Oxytropis pilosa. Унікальним видом Понідщини є Sisymbrium polymorphum, який ніде більше в Польщі не зустрічається.

Гориславіце – костел св. Вавжиньця

Чергова готична святиня чекає на нас в місцевості Гориславіце. **Костел св. Вавжиньця [Kościół pw. św. Wawrzyńca]** стоїть тут в своїй нинішній формі з 1535 року. Завдяки пожертвуванням Войцеха і Анни Желязовських [Wojciecha i Anny Żelazowskich], добудовано в 1676 році каплицю в стилі бароко. Прилягає вона з заходу до нефа святині, додаючи їй, тим самим, неповторної чарівності. Будучи усередині костелу, варто звернути увагу на збережені **фрагменти готичної поліхромії**. Частину віктаря (середина XVII ст.) в стилі раннього бароко, є картина

Колегіата в Вісліці

Завдяки нетиповій конструкції даху, вісліцка колегіата - є одним з найбільш цікавих пам'ятників готичної архітектури XIV ст. в Польщі

святого Степана і Вавжиньця з постаттю засновника - Якуба Громецького [Jakub Gromeski]- каноніка вісліцкого. На увагу заслуговує також цікава «веселкова балка» XVI ст, яку прикрашає барокове розп'яття а також пізньоготичні статуї Скорбної Богоматері і святого Яна, які датуються першою половиною XVI ст.

Голубий Шлях закінчується в Вісліці, в якій найціннішим пам'ятником є, без сумніву, прекрасна святиня – **колегіата Народження Найсвятішої Діви Марії [kolegiata pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny]**, збудована завдяки пожертвуванням короля Казимира Великого. Завдяки нетиповій конструкції даху, вісліцка колегіата - є одним з найбільш цікавих пам'ятників готичної архітектури XIV ст. в Польщі. Казимірівська святиня - не перша колегіатська споруда, збудована в цьому місці. Залишки двох більш ранніх споруд знаходяться в підземеллях сучасного костелу. З архітектурної точки зору колегіата є псевдодвохнефною святинею. По сусідству з замкнутим з боків, вузьким пресвітерієм знаходиться прибудова (друга половина XVII ст.), яка містить ризницю а також скарбницю. Головний вхід всередину святині знаходиться з південної сторони. Над готичним арковим порталом з дверима, окутими косими гратами з засовом, які прикрашає готична розета (XV ст.)

завішено в 1464 р. **меморіальну дошку** з барельєфом засовника - короля Казимира Великого. Презентує вона можновладця, який стоїть на колінах перед сидячою на троні Мадонною з Дитятком і дарує їй модель святині. Не менш цікавий від південного - **північний портал** святині (друга половина XIV ст.), який тепер замуrowаний. З ним по сусідству ми можемо зауважити невелике замуrowане **вікно**, через яке, згідно з традицією, оголошувалися *Статути Вісліцке [Statuty Wislickie]*. Переступаючи поріг святині, ми потрапляємо до цілком іншого світу. Його всеосяжною домінантою є чудове трьохдільне, усіяне зорями, склепіння нефа, що опирається на трьох струнких стовпах, які справляють враження легкості і величі. Доповненням цієї своєрідної «кам'яної парасольки», яка прикриває неф, є хрестово-реберне **склепіння пресвітерія**, в якому «панує» ранньоготична статуя **Богоматері Локеткової [rzeźba Matki Boskiej Łokietkovej]** (близько 1300 року.). На увагу заслуговує також збережений **сакраментарій (дарохранильниця)** з трикутним увінченням з масверковим (готичним) орнаментом, а також **ніша на елеї**. Поліхромія з 1397-1400 років, яка відрізняється від готичної естетики, виконана у візантійсько-руській традиції, в спосіб, незвичайно гармонійний, творить цілісний простір сакрум, що свідчить про незвичайну артистичну вартість стильних гібридів, характерних лише

для пограниччя культур. Не можна обійти стороною колегіатські підземелля, в яких знаходиться незвичайно цікавий археологіч-

Вісліца – колегіата Народження Найсвятішої Діви Марії

ний заповідник. У його сінах (тобто в першому залі) ми побачимо замуровані скульптурні деталі, датовані на початок XIII ст., тобто деталі, які походять з інтер'єру II вісліцкої колегіати. Над входом в підземелля знаходиться барельєф XIII ст. Представляє він двох грифонів, між якими видніється велика розета з хрестом. Входячи в приміщення, ми опиняємося в підземеллях костелу між його нефним корпусом і пресвітерієм - поблизу «веселкової арки». Саме в цьому місці археологи натрапили на залишки I вісліцкої колегіати, до яких відноситься, перш за все, унікальна вісліцка підлога, яка спочатку прикрашала могильну крипту, фундатором якої був князь Генріх Сандомирські [Henryk Sandomierski]. У західній частині заповідника ми відшукаємо натомість релікти II вісліцкої колегіати (поч. XIII ст.) зі збереженою частково первинною підлогою святині XIII ст. По сусідству з колегіатою ми побачимо прекрасний готичний дім,

Вісліца – релікти костелу св. Миколая

Вісліца – підлога в колегіаті Народження Найсвятішої Діви Марії

який був призначений для вікаріїв храму. Він був збудований в 1460 році завдяки пожертвуванням Яна Длугоша, який виконував в Вісліцах обов'язки хранителя. То йому завдячує свою назву – **Дім Длугоша [Dom Długosza]**. Всередину будівлі ми входимо через готичний портал. Опинимося в прекрасних сінах, накритих склепінням з балок. Частково тут збереглися оригінальні гостроаркові портали. З правої сторони знаходиться вхід в Зал, в якому створено **Регіональний Музей**. Кімнату утворено в результаті розібрання сті-

нок (спочатку приміщення було поділене на чотири приміщення). У західній частині музейного залу можна побачити збережене ори-

Вісліца – Дім Длугоша

гінальне **модринове склепіння** кладене балками з XV ст. з поліхромією і зображенням герба Веняви. Ще грандіозніше презентується **пізноготична поліхромія** XV ст, збережена в цій частині залу. Показує вона Воскреслого Христа і найімовірніше Яна Длугоша, який стоїть перед ним на колінах у супроводі (як можна припускати) святої Дороти. Вісліцкій колегіатський комплекс доповнює велична дзвіниця, закладена Яном Длугошом в 1460-1470 роках.

Вісліца – поліхромія в Домі Длугоша

Черговий **археологічний заповідник** розташований на схід від колегіати по сусідству з Соляною площею. У малому павільйоні ми відшукаємо релікти **костелу святого Миколая [kościół grodowy pw św Mikołaja]**, який імовірно був збудований в кінці X ст. або в XI ст. Його північна стіна прикрашена відомою вісліцкою **мисою для хрещення**. Важко встановити дату її виникнення. Археологічний павільйон знаходиться на **Великому Соляному Ринку**, який з середини XIV ст. був центром міста. Йдучи з Великого Соляного Ринку на схід у напрямку городища, ми пройдемо по Малому Соляному Ринку. Стоїть

тут масивна капличка. Ми доберемося до місця, яке зветься **Собача Горка [Psia Górką]**. Звідси вже тільки 200 м ділить нас від валу **городища**, датованого на початок XI ст. Його розбудова наступила в другій половині XII ст. Будучи в західній частині валу, варто звернути увагу на цікаву **гіпсову скелю** доволі оригінальної форми.

Голубий Шлях з'єднує також Буско-Здруй з черговим цікавим містом, яке лежить в долині Ніди - з Пінчовем (20 км). По дорозі ми побачимо розташовану на узліссі Вінярського Лісу **сосну звичайну**. Має вона нетиповий вигляд, значні розміри і форму оголеної корінної системи.

Шлях веде нас у північно-західному напрямку до невеликого села Гроховіско - свідка однієї з найбільших битв січневого повстання, тобто битви 18 березня 1863 року між відділами диктатора повстання Мар'яна Лангевіча [Marjan Langiewicz], і чотирма колонами російських військ. Пам'ять по ній зберігають земля і камінь, що знаходиться на західних околицях села, неподалік потоку - **братська могила повстанців**.

Пінчув – костел св. Яна Євангелісти

Сам Пінчув може похвалитися багатьма цікавими історичними пам'ятками, які пам'ятають роки славетності міста. До них відноситься **костел Паулінів святого Яна Євангелісти [kościół pauliński pw św Ewangelisty]**, будівництво якого датується першою половиною XVII ст. Особливо ефектно презентується **західний фасад** святині, увінчаний дахом у стилі раннього бароко (1642 рік). Пінчовську святиню вирізняє прекрасна **ліпна декорація** склепінь нефа і пресвіте-

рія у стилі Люблінського маньєризму. У Пінчовському костелі можна оглядати однорідний за стилем інтер'єр пізнього бароко з 40 років XVIII ст, який добре зберігся. Він складається з: головного вівтаря, дев'яти бічних вівтарів, амвона а також сповідальні і лавок. Увагу привокують **монументальні лавки**, які знаходяться в пресвітерії, які датуються серединою XVII ст. Доскональної презентабельності не спосіб відмовити також чудовим **органам**, виконаним після 1757 року майстром органних справ Войцехом Шиплевським з Кракова [Wojciech Szuplewski]. Недалеко від святині, зі сторони ринку, розташована ефектна барокова **дзвіниця**, побудована в 1685-1691 роках.

Пінчув – Стара Синагога

Пінчув – каплиця св. Анни

Другою незвичайно цінною святинєю є збережена **Стара Синагога**, будову якої завершено до 1609 року. Тоді то Шабтай син Авраама закінчив художню декорацію святині, яку визнано однією з найстарших збережених в Польщі. Новіші малюнки датовані на 40 роки XVIII ст. Вхід до синагоги веде через просторий прямокутний передпокій (пулеш). Виконував він функцію молитовного залу для релігійних братств, а також був місцем засідань правління гміни і засідань суду. Через пулеш ми дійдемо до монументального, майже квадратного чоловічого залу, в якому зберігся манеристичний **Арон Га-кодеш** (священний ковчег в якому зберігають сувої Тори). Над передпокою і судовим залом знаходиться жіноча частина. Вона відкрита до чоловічого залу трьома вузькими віконними отворами. Територію навколо синагоги оточує новий мур, в якого внутрішню стіну замуровано фрагменти старих мацев (надгробних плит). Огорожа є **пам'ятником Пам'яті Холокосту Пінчовських євреїв**.

Неподалік синагоги знаходиться монастир Реформатів, будівництво якого завершено в 1619 році, найважливішим елементом якого є **монастирський костел Об'явлення Найсвятішої Диви Марії [kościół klasztorny pw Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny]** з цікавим західним фасадом. Домінуючим пунктом фасаду є вікно з двома арками, прикрашене чудовою розетово-рослинною декорацією а також розбудованим гербовим картушем з Яструбом Мишковських [Jastrzębiec Myszkowskich] - емблемою засновників. Пізньбароковий інтер'єр костелу, на який складаються бічні вівтарі і амвон походить з першої половини XVIII ст. Це доволі скромні і цілісні за стилем елементи. Окрасою одного з бічних вівтарів (ліворуч від веселкової арки) є ікона Богоматері Міровської (друга половина XVII ст.). Спочатку ікона зберігалася в каплиці Пінчовського замку.

По сусідству з монастирем знаходиться **Аріанський Дім** в стилі ренесансу, званий також Аріанською Друкарнею. Будівництво об'єкту (імовірно з призначенням на міську баню) здійснено на рубежі XVI і XVII ст. На північ від Пінчовського ринку височіє комплекс **палацу Вельпольських [Palac Wielopolskich]** в стилі класицизму, збудований близько 1789 року. Авторство проекту приписується відомо-

Піньчув – палац Вельопольських

му тоді архітектуру Францішку Наксі [Franciszek Naxie] У південній часті палацового парку можна оглянути **садовий павільйон** з кінця XVI ст, який зберігся до наших днів. Його будівництво то ймовірно справа Санті Гуччі [Santi Gucci]. Над містом височить **каплиця святої Анни [kaplica św Anny]** в стилі маньєризму, яку видно здалека. Ця споруда повстала в пам'ять ювілейного 1600 року і була заснована маркграфом Зигмундом Мишковським [Zygmunt Myszkowski]. Про її будівництво старалося місцеве Братство святої Анни. Є припущення, що автором проекту каплиці теж був Санті Гуччі.

Зелений шлях

Доповненням вище перерахованих шляхів може бути найдовший зелений шлях, який із-за його значної довжини варто поділити на окремі фрагменти. Він дозволяє познайомитися з черговими «перлинами Понідщини» до яких, без сумніву, відноситься готичний **костел Успіння Богородиці [kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny]**, який знаходиться в Шаньці і який був збудований раніше 1499 року, на пожертвування і старанням єпископа Куявського і великого коронного канцлера Кшеслава з Курозвенк. Будинок складався з прямокутного псевдодвохнефного корпусу і закритого з боків пресвітерія. З півночі до нефу прилягала готична каплиця, а до пресвітерія - ризниця XVI ст., з'єднана зі скарбничкою. Недалеко костелу знаходиться підвищення на краю якого підноситься **укріплений замок (в стилі ренесанс)**. Його будівництво датується 1580–1609 роками. Він був збудований завдяки старанням Падневських, які вирішили використати для цього фрагменти раніше існуючого готичного будинку.

Шанець – костел Успіння Богородиці

Шанець – укріплений замок

Черговою, рідше відвідуваною туристами атракцією Понідщини є розташований у безпосередньому сусідстві Буска-Здрою проєктований **резерват «Зимні Води» [rezerwat „Zimne Wody”]**, в якому відслонюються поклади крупнокристалічного гіпсу, який формує тут численні щілини і канали. Заповідник порослий ксеротермічною рослинністю. Виступають тут зокрема: *Carlina acaulis* L, *Adonis vernalis* L, *Eryngium planum* L. Гості здравниці, які мають занадто мало часу на відвідання інших заповідників Понідщини, цей повинні побачити обов'язково.

Резерват "Зимні Води"

Заохочуємо також відвідати село Відухова, яке знаходиться на певній віддалі від шляху. Варто звернути увагу на незвичайно цікаву **пізньоренесансну садибу**, побудовану в 1620 році тодішнім власником Миколаєм Крупко [Mikołaj Krupko]. Зелений шлях дозволяє також познайомитися з **костелом святого Якуба Старшого [kościół św. Jakuba Starszego]** з 1630 року, що знаходиться в Щаворизу не-

Відухова – садиба

Щавориз – костел св. Якуба Старшого

подалік Буска. Є то доволі незвичка споруда, що має **пресвітерія** неправильної форми, короткий неф, прикрашений пізньоренесансною **ліпною декорацією** з доданими в XVIII ст. по обох її сторонах каплицями а також імпонуючу вежу і новішу паперть. Цілість побудована на плані грецького хреста.

Велосипедні стежки

Околиці Буско-Здрою - чудові місця для велосипедного туризму. Зараз на цій території функціонують дві професійні **велосипедні стежки**. Перша з них поєднує курортну частину міста з привабливими рекреаційними територіями, які розташовані біля водойми в Радзанові. Друга розпочинається і закінчується, утворюючи петлю в місці сходження вулиць Лангевича і Шанецької в Буску-Здрою. Траса та проходить мальовничими околицями Шанецької зони ландшафтів, які знаходяться під охороною. На шляху є 4 криті місця відпочинку. Поряд стежки знаходяться два

Велеч – пам'ятник природи

Радзанов – водойма

пам'ятники природи - сосна звичайна в Велчу і три черешчаті дуби в Камедулах.

Автомобільні траси

Через територію гміни Буско-Здруй проходить ознакована **траса дерев'яної архітектури Свентокшиського воєводства**, призначена для моторизованих туристів, яка включає описані вище дерев'яні костели, які знаходяться в Буску-Здрою, та Хотельку (давніше Хотельку Зеленим).

З-поміж тематичних пропозицій автомобільних неознакованих трас на цій території, варто згадати про **готичний шлях**, який проходить через гміну Буско-Здруй, який з'єднує місця, в яких є готичні будівлі. На цьому шляху, окрім вище описаних таких місцевостей як Вісліца, Хотель Червоний чи Гориславце, на увагу заслуговує Добровода, яка розташована неподалік Буско-Здрою і Новий Корчин.

Добровода – костел св. Марії Магдалини

Новий Корчин – фарний костел святої Трійці

Костел св. Марії Магдалини [Kościół pw. św. Marii Magdaleny] в Доброводі був збудований в другій половині XIV ст. завдяки старанням і пожертвуванням краківського єпископа Флоріана. Теперішній вигляд сакрального об'єкту – ефект перебудови, проведеної в 1524–

Новий Корчин – костел св. Станіслава

1525 роках, завдяки якій святиня отримала пізньоготичні риси. Костел однефний з вищим і нижчим пресвітерієм, до якого з півночі прилягає мала ризниця. Всередині костелу надзвичайно красиве мережчатє **склепіння нефу**. Неподалік святині – цікава дерев'яна **дзвіниця**, збудована в XVIII ст.

Новий Корчин – гирло Ніді при впадінні в Віслу

Новий Корчин – поромна переправа через Віслу

Новий Корчин – чергова «скарбниця» історичної спадщини Понідщини. Найціннішим експонатом є приходський **костел святої Трійці та святих Вавжиньця і Ельжбети [kościół farny pw. św. Trójcy oraz św. Wawrzyńca i Elżbiety]**, нинішній вигляд якого – результат перебудови, проведеної в 1608 році. Особливе враження робить маньєристичний західний фасад з 1630 року. Варто теж звернути увагу на чудове склепіння нефу і пресвітерія оздоблене **ліпною декорацією**. Неподалік костелу знаходиться ще одна монументальна святиня – **монастирський костел св. Станіслава [kościół klasztorny pw. św. Stanisława]**, збудований з цегли, заснований за часів князя Болеслава Встидливого в другій половині XIII ст. Інтер'єр святині, особливо чудова **пізньобарокова поліхромія** – результат перебудов, які проводилися в XVII–XVIII ст. Звертає на себе увагу неф костелу, а в ньому вигнута в стилі бароко **«веселкова балка»** з групою Розп'яття. Картину релігійного життя давнього Корчину доповнюють руїни новокорчинської синагоги, збудованої наприкінці XVIII ст. в стилі класицизму.

Байдарковий шлях

Новий Корчин – це теж традиційне місце де закінчується **сплив по Ніді** на байдарках. Без проходження цієї траси важко собі уявити цілісне пізнання Понідської країни. Сплив (в залежності від кількості запланованих днів) можна розпочати в Собкові або Мотковіцах, Піньчові, Хробжу або в Вісліці. Ніда – одна з найкрасивіших рік Польщі. Хто її пізнає, буде завжди до неї повертатися.

Хробж – пристань на Ніді

Кжижановіце – сплив по Ніді

КУЛЬТУРА

Циклічні заходи

Буско-Здруй тоне в багатствах. Є однак не тільки ідилічною країною з молочними берегами. і сірководневими струмками але і активно діючим культурним осередком. Перебування в Буско-Здрою не лише ставить на ноги, але і розраджує душу. Культурна програма багата і напевно задовольнить смаки найвибагливіших туристів і відпочиваючих.

- **Загальнопольський Фестиваль Пісні ім. Войтка Бельона «Хай лунає Буковина» [Ogólnopolski Festiwal Piosenki im. Wojtka Belona „Niechaj zabrzmie Bukowina”].** Це травневе свято - є святом туристичної пісні і балад (співаної поезії), організатор якого Буский Муніципальний Центр Культури.

Загальнопольський Фестиваль Пісні ім. Войтка Бельона

Образ патрона

Лідер Вільної Групи Буковина – Войтек Бельон - народився 14 березня 1952 року в Квідзині. До Буско-Здрюю родина Войтка переїхала в 1965 році. В поетичних творах барда Понідщини ми знайдемо і сатиру на зручність популістського суспільства сімдесятих років і близьке віршам Єжи Гарасимовича [Jerzy Harasymowicz] захоплення кліматом гірського краєвиду, як теж похвалу прямолінійного життя звичайних людей. Є також в доробку Бельона вірші, які зачіпають струну короткочасності буття, інтимні тексти про кохання. У ліриці останніх років поета з'являється танатичний нурт, в якому можна почути нотки страху, перед смертю та відшукати біблейські мотиви. Автор пісень і їх виконавець загостив на сцені Фестивалю Польської Пісні в Ополі в 1981 році. Помер 3 травня 1985 року в Кракові. Його справа проте не вмерла. У 1992 році Бускому Муніципальному Центру Культури присвоєно ім'я Войцеха Бельона, а в 2008 році перед будинком Центру Культури встановлено «Лавку Бельона».

Вільна Група Буковина біля лавки В. Бельона

Войтек Бельон

- **Міжнародна Буска Зустріч з Фольклором [Międzynarodowe Buskie Spotkania z Folklorem]**
– на це гучне свято в кінці травня з'їжджаються польські і європейські митці, які в концертній раковині курортного парку знайомлять глядачів з народною культурою найближчого регіону і Європи.
- **Сімейне Святування «Полуничне Свято» [Festyn Rodzinny „Truskawkowe Święto”]**
- мешканці Блоньца-Новей Всі святкують в червні дні Полуниці Бускої Фаворитки - одного з добродійств природи Понідщини. Пропонуються тоді як витончені, так і традиційні страви, в яких цей

фрукт і одночасно афродизіак виходить на перший план.

- **Рекреаційне свято «Вітай літо.... – Святоянки» [„Witaj lato.. – Świętojanki”]**
- червнева подія, яка символізує початок канікул.
- **Молодіжний Художній Пленер [Młodzieżowy Plener Malarski]**
– на червнєву зустріч з мистецтвом запрошує Бускі Муніципальний Центр Культури.
- **Літо з Шопеном [Lato z Chopinem]**
– липень в буському курорті проходить під знаком класичної музики. Фортеп'яни твори Фредерика Шопена і інших віртуозів – це мед для душі і жителів і приїжджиків. Гідні полонези, бравурні мазурки, ностальгічні балади, класичні сонати і фрактальні рондо лунають в Концертному Залі Санаторію «Марконі».

Літо з Шопеном

Міжнародні Бускі Зустрічі з Фольклором

Міжнародний Музичний Фестиваль ім. Кристини Ямроз

- **Міжнародний Музичний Фестиваль ім. Кристини Ямроз [Międzynarodowy Festiwal Muzyczny imienia Krystyny Jamroz]**
– та найбільш престижна подія Буска-Здрюю організовується щороку на початку липня. Відбувається вона в Бускому Муніципальному Центрі Культури а також в місцевих костелах, Меншій Базиліці в Вісліці у синагозі в Піньчові і в палаці в Курозвенках Тоді то регіональні сцени удостоюють своєю присутністю добрі творці, які відомі як в Польщі, так і за кордоном. Концерти зазвичай переплітаються зустрічами з відомими людьми культури і мистецтва. Все це без сумніву задовольнить апетит всіх, хто прагне зустрічей з культурою.

Образ патронки

Як Париж мав свого горобчика (Едіт Піаф), так Буско – свого солов'я - Кристину Ямроз [Krystyna Jamroz]. Та надзвичайно здібна оперна співачка була родовитою Бушанкою. Народилась 29 серпня 1923 року Свою музичну освіту розпочала від науки гри на роялі, а під час війни брала уроки співу у Варшаві. Надзвичайно талановита співачка прославилася на польській і закордонній сцені драматичним сопрано з багатою звуковою матерією. Дебютувала в 1946 році на сцені Вроцлавської Опери. Пізніше була зіркою Познанської Опери і Національної Опери у Варшаві. Її найбільш відомі ролі (Галька, Аїда, чи Матка Іоанна в Дияволах з Лудун) принесли їй розголос в країні і закордоном. З 1960 року давала численні концерти в державах колишнього СРСР, Болгарії, Угорщині, в Туреччині і Румунії. У 70 роках. прийшов час на підбій Сполучених Штатів, в яких успіх їй принесли сольні концерти і сопранова партія в II Симфонії Малера. У своїй тридцятичотирьорічній кар'єрі прославилася також як член журі Міжнародного Вокального (вперше в Ріо де Жанейро) Конкурсу. Отримала численні відзнаки, зокрема - Кавалерський Хрест Ордену Відродження Польщі (1964). Померла у Варшаві, 9 липня 1986 року. Рік пізніше, в стіну лікарні «Кристина» в Буско-Здрою, яка була відкрита на базі перебудованої вілли «Кристина», вмуровано меморіальну дошку на честь співачки, а в 1991 році її ім'ям названо паркову алею за бускими «Лазенками». Кристину Ямроз лишилася в пам'яті людей як особа з чудовим голосом, слухом, і прекрасним характером

Джазовий Фестиваль Понідщини

- **Музика на Замку – концерти [„Muzyka na Zamku”]**
– це пропозиція Замку Дерслава на липневі і серпневі вечори.
- **Канікулярне Вторгнення Звуку [Wakacyjna Inwazja Dźwięku]**
– цикл концертів - є черговою канікулярною пропозицією здравниці. Щоб могли ними насолодитися, потрібно відвідати концертну раковину Курортного Парку та Бускі Муніципальний Центр Культури (БМЦК).
- **Дні Буска – Здрою [„Dni Buska-Zdroju”]**
– свято, на яке місто запрошує в серпні. Виступи збирають численне гроно учасників на площі перед будинком БМЦК.

- **Джазовий Фестиваль Понідщини [Ponidzie Jazz Festiwal]**
– ці концерти правдива родзинка для фанатів джазу. Щоб взяти участь в святі потрібно відвідати курортну місцевість поза сезоном, тобто в листопаді. Патроном свята є БМЦК.
- **Загальнопольський Фотографічний Огляд [Ogólnopolski Przegląd Fotograficzny]**
– неповторний шанс подивитися, як виглядає Буско-Здруй, коли час зупиняється в кадрі. Новаторський і традиційний підхід до фотографії представляє ряд фотомитців. Експозицію можна оглядати в листопаді.

Культурні установи

Будинок БМЦК

- **Бускі Муніципальний Центр Культури ім. Войтка Бельона [Buskie Samorządowe Centrum Kultury imienia Wojtka Belona]**
al. Mickiewicza 22
www.bsck.busko.pl

Буский Муніципальний Центр Культури (БМЦК) функціонує під цією назвою з 1995 року. Материнська установа (Повітовий Будинок Культури), з якої народився БМЦК, була створена в 1964 році. Нині осередок активно розвивається, залучаючи в свою діяльність жителів і поширюючи знання про регіональне мистецтво далеко за межі Понідщини. *В грудні 2010 року рушила при БМЦК некомерційна Студія Звукозаписів. Награння з колядками, у виконанні колективів і солістів з Буска-Здрою і околиць, було першим реалізованим проектом студії.* У рамках БМЦК створено, зокрема, галерею «Антресоль» [„Antresola”] а також Буску Театральну Сцену у рамках якої діє «НеВеликий Театр» [Teatr NieWielki]. Підпорядкованими одиницями цієї установи є натовість: Кінотеатр «Здруй», Центр Туристичної Інформації, Палата Регіональних Зібрань, а також сільські світлиці. При осередку відкрито також музичну школу. У БМЦК працюють гуртки: танцювальний, фотографічний, художній і музичний. Кожен куточок об'єкту, який дбає про художню освіту жителів міста, пахне мистецтвом - експозиції відбуваються навіть в холах (головному і на поверсі). Більш того, експозиції виходять також поза межі будівлі - перед вхо-

дом вітає нас дружелюбний пам'ятник-лавка Войтка Бельона. Варто згадати, що БМЦК є теж організатором багатьох культурних заходів.

- **Кінотеатр «Здруй» [Kino „Zdrój”]**
al. Mickiewicza 22
www.bsck.busko.pl/pl/kino-zdroj.html

Коли надворі захмарилося, годі шукати кращого місця на проведення часу. Знають про це найкраще аматори десятої музи. «Здруй» до кінця п'ятдесятих років минулого століття був єдиним постійно діючим кінотеатром в усьому Бускому повіті. Зірками срібного екрану можна було тоді захоплюватися в Курортному Парку, там, де сьогодні стоїть будинок ресторану «Вікторія» (давніше «У Хануша»). У 60 роки показ фільмів відбувався також в кінотеатрі «Пшебуї» – у світлиці Повітової Команди МО. Його «кар'єра» закінчилася в 1964 році, тоді «Здруй» перенесено в Повітовий Будинок Культури

- **Міська та гмінна громадська бібліотека в Буско-Здруй**
Загальнодоступна інтернет-читальня «Планета»
[Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna w Busku-Zdroju
Ogólnodostępna czytelnia internetowa „Planeta”
os. Świerczewskiego 17

- **Воєводська Педагогічна Бібліотека в Кельцях, філіал в Буску-Здруй** [Wojewódzka Biblioteka Pedagogiczna w Kielcach, Filia w Busku-Zdroju]
os. Świerczewskiego 17

Бібліотека працює з 1949 року Налічує 39 тис. видань. В рамках бібліотеки працює теж Інтернет-Центр Мультимедійної Інформації – пункт з безплатним доступом в Інтернет.

- **Палата регіональних Зібрань – Бускі Музей**
[Izba Zbiorów Regionalnych - Muzeum Buskie]
al. Mickiewicza 7

Відкриття палати відбулося в 1990 році. Садибою установи є стильна передвоєнна вілла «Полонія», в якій знаходиться також Галерея «Зелена». Серед зібрань Палати експонати з мистецтва, археології, етнографії, історії, військової справи і нумізматики. В Палаті працюють постійні (скажімо, присвячені К. Ямроз) і тимчасові виставки. Екскурсія в Музей дозволить закарбувати в пам'яті інформацію про історію і жителів Бускої Землі. Одночасно це шанс поглибити свої знання про відомих людей, життя яких пов'язано з містом. Одна із постійних виставок присвячена пам'яті Кристини Ямроз.

- **Галерея «Зелена» [Galeria „Zielona”]**
al. Mickiewicza 7

Галерея – одна з чотирьох філій Келецького Бюро Художніх Виставок. Відділ відкрито в 1989 році Тут проводяться індивідуальні і колективні виставки вітчизняних і закордонних митців: графіків, художників, скульпторів, фотографів тощо. Стіни Галереї прикрашали твори таких відомих польських митців як: Станіслав Бай [Stanisław Baj], Едвард Двурнік [Edward Dwurnik], Анджей Млечко

[Andrzej Mleczko], Евреніуш Мольські [Eugeniusz Molski], Януш Шебятowski [Janusz Trzebiatowski]. В галерії виставлялись теж численні митці Буска: Пьотр Калета [Piotr Kaleta], Богдан Владислав Ковальчик [Bogdan Władysław Kowalczyk], Збігнев Ковалевський [Zbigniew Kowalewski], Лешек Куржея [Leszek Kurzeja], Тамара Май [Tamara Maj], Марек Вавро [Marek Wawro] і звичайно опікун галереї Богдан Птак [Bogdan Ptak]. «Зелена» здійснює теж видавничу діяльність і комерційну – продаж творів сучасного мистецтва.

Салонний Курортний Оркестр

Музика пом'якшує звичаї і - як доводять дослідження – лікує хвороби! Концерти не лише і не просто промоція Буска-Здрую, вони записані в програму лікування приїжджих пацієнтів. Оркестр є доповненням пропозиції БМЦК, скерованої до мешканців міста і його гостей. Виступи відбуваються в четверги на території Центру, час від

Концерт Салонного Курортного Оркестру

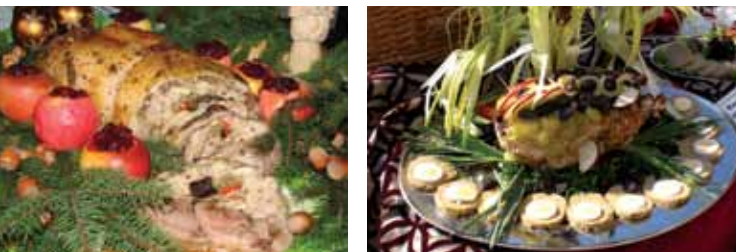
часу в лікувальних установах «Марконі» і «Ніда-Здруй», а також в 21. Військовій Реабілітаційно-Курортній Лікарні [21. Wojskowy Szpital Rehabilitacyjno-Uzdrowiskowy]. Літом можна віддатись заспокійливій дії нот в концертній раковині, яка знаходиться в Курортному Парку і в інших місцях здравниці підчас Міжнародного Музичного Фестивалю імені Кристини Ямроз.

Оскільки мова про артистичні виступи, варто на закінчення розповісти про один випадок, який трапився понад 60 років тому. У пам'яті старших мешканців ця досить не повсякденна «виставка» напевно лишила слід. На її незвичний характер мали вплив елементи, з яких було зроблено інсталяцію. Головний пункт експозиції створював ряд .. «славок», встановлених довкола джерела мінеральної води! Під загадковою назвою «славоїка» криється ...дерев'яний туалет. Відхоже місце було так названо «на честь» прем'єра Феліціана Славоя-Складковського [Felicjana Sławoja-Składkowskiego], який кинув тінь на комфорт життя мешканців «міста сонця». Був він автором ідеї будівництва туалетів в усіх навколишніх господарствах, а це їх власникам здавалося смішним непорозумінням, більше того, прем'єр наказав здійснювати з цього приводу санітарний

контроль, з якого висміювалися. Оскільки передвісником хеппенінгу вважається в Буско-Здрю Войтек Бельон, цю спонтанну акцію моді можна (сьогодні, коли ми знаємо термін, що визначає цю форму застави) сміливо визнати першим бускім флеш-мобом (англ. мовою дослівно «блискавичний натопв»; короткочасна подія, що викликає здивування випадкових глядачів)!

Регіональна кухня

Кожен регіон має свій відмінний характер. Винятковість конкретного культурного простору знаходить своє віддзеркалення в історії, мистецтві, способі буття і порозуміння жителів, багатстві фауни і флори, а також - про що мова в цьому розділі - в місцевій кухні. Цю унікальність віддзеркалюють досконало локальні страви. Регіональна кухня є виразом турботи про збереження традиції. А та має в гміні Буско-Здруй небувалу живучість. На які смаки відкриває нас Понідщина? Напевно ми можемо розраховувати на те, що враження будуть незабутні, а піднебіння надовго збереже пам'ять про тутешні делікатеси. Даремно шукати натхнення в місцевих супермаркетах - те, що у Свентокшиському воеводстві найціннішого, ми зачерпнемо безпосередньо з природи.

Історія показує що Понідщина була убогим регіоном. Рецепти тутешніх ласощів передавалися із уст в уста. Вербальна традиція має то до себе, що смак кожної страви залежить від фантазії господині. Кулінарна плітка розходиться швидко, але не позбавлена ризику скоєння помилки. Що ж однак іншого, як не феєрію смаку, можливість відкриття нових ароматів і пізнання нових смаків пропонує нам така помилка? Де заводить пам'ять, там народжуються найсправніші насолоди!

Завдяки тому, що кожен, хто любить куховарити, вносить в страву трохи свого характеру, господарства конкурують між собою на шляху до кухонної майстерності. Жителі Понідщини знають куди піти, коли зажагнеться їм смачної гусятини, чудової качки або свіжої риби просто з Ніди. «Сєславічка гуска» смакує найкраще в Агротуристичному Господарстві «Персиковий Сад» [„Brzozkwiniowy Sad”] Гражини Корепти з Сєславіц. „Делікатна качка Стопнічка” - ця коронна страва Барбари Капусти з ресторану «Матео» [„Mateo”] У Агротуристичному Господарстві «Старопольська Садиба» [„Dworek Staropolski”], в Млиньчисках, яке належить Пані Софії Гуз просто не можна не спробувати „Осетра по-королівську”. Особливо смакує він, якщо їсти його з квасолею тартую, або квасолевою закускою, яку варто спробувати, перебуваючи в Новому Корчині. А щоб страва добре пішла, сягнімо по наливку. І тут маємо важкий вибір - список напоїв чималий!. Перша з пропозиції - то Наливка

«Дамашка» [„Damaszka”] на базі відомих слив Барбари Капусти. Можна її спробувати в Готелі «Матео» в Стопніці. Потім рятівна - особливо по споживанню печеного - Наливка «Анижувка курортна» [Aniżówka Zdrojowa], яку настоювали ще в XVIII столітті сестри Норбертанкі. Цей еліксир ми можемо придбати в «Персиковому Саду». Третьою відомою - «Наливкою Сосняк» [Nalewka Sosniak]

- ми поласуємо під шум сосен і швидкоплинних струмків, що оточують невелику «Старопольську Садибу». На десерт варто поїхати до Блоньця. У дріжджовому завиваньці з полуницями, спеченому Колом Сільських Господинь з Пані Софією Жилою на чолі, затаївся справжній характер провінції - неповторна солодкість в потаємній терпкості полуниці «Буска Фаворитка». Якщо візит в гостинну Понідщину трапиться на Великдень, то не спробувати традиційну випічку - «Надіння Вісліцке» [Dzianie Wiślickie] - було б найтяжчим гріхом.

Цієї приємності ми зазнаємо завдяки Групі Пісні і Танцю «Віслічани» [Wiśliczanie], якою керує Пані Ядвіга Кшак з Вісліці. Непівсолодке вино з околиць Каптурової Гори, яке виробляє Даміан Галюс в Агротуристичному Господарстві «У Даміана» [U Damiana] - це справжня ода до солодкості, яка чудово доповнить цілісність.

Сливка Дамашка з домішкою традиції

Найстарші сліди її вирощування провадять аж до садів Дамаску в Персії. Дамашка є давнім, примітивним сортом сливи. Виявляє надзвичайну стійкість до хвороб, а чергова її перевага - висока урожайність Цей сорт вирощують на Понідщині і в Солецькій Котловині. Осінні збори фруктів призначаються на повидло і сухофрукти - тоді сливи найсолодші. Сушена Дамашка компонується з різними видами м'ясних блюд, це незамінний складник випічок і багатьох святкових новорічних страв. Віддавна жителі району ласують кашею, компотом з сухофруктів і варениками з фаршем на базі Дамашки Уплітання свіжих фруктів - солодке змагання з тугою і м'ясистою соковитістю м'якоти. Можна також споживати «пражухи», тобто фрукти, в процесі сушки. Сливи цього сорту завжди користувалися

великою популярністю на цих територіях, прикрашаючи присадибні сади не одного мешканця околиць Буска.

Пані Барбара Капуста, власниця «Матео», займається промоцією виробів з Дамахи вже не один рік. Використовуючи сливи цього сорту як додаток до м'яса, komponуючи їх солодкість з ароматом тіста, затоплюючи їх в суспензії соусів, «гублячи» у бігосі (тушеній капусті), виводячи на перший план в регіональній кухні каші зі сливами, отримуючи з неї наливки, Пані Барбара вміло поєднує традицію з сучасністю. У своєму господарстві Пані Барбара смажить також повидло, перевагою якого є відсутність додатку цукру.

У 2005 р. Слива Дамаха зайняла I місце в категорії рослинні продукти в конкурсі «Наша Кулінарна Спадщина», а в 2006 році отримала нагороду «Перла».

Квасоля Корчинська пнеться до лавр

Плантації квасолі вписалися в традицію Понідщини багато років тому. У XVI столітті вона вирощувалася як декоративна рослина. Смакові і оздоровчі властивості квасолі оцінено сто років пізніше. Єдина у своєму роді Квасоля Корчинська сорт «Гарний Ясь», яка росте на цілющій воді Ніди і її приток, з початку свого вирощування «пнеться до лаврів». Обробіток квасолі розпочався в околицях Нового Корчина в 70 роках ХХ ст. і триває безперервно до нині.

Ця рослина вирощується на території п'яти гмін: Новий Корчин, Вісліца, Опатовец, Солец Здруй і Пацанув. За справою специфічного мікроклімату Понідщини, Корчинську квасоллю характеризує висока урожайність, особливо на родючих ґрунтах, цього регіону. Вона багата у білок, мінеральні солі (в сухому насінні і незрілих стручках з насінням висока доля мінеральних солей, зокрема фосфору і кальцію), а також вітаміни, особливо з групи В. Може подаватися як додаток до м'ясних страв, а також бути самостійною вегетаріанською стравою. Її висока калорійність (250 кілокалорій в 100 грамах сухої маси) дозволяє вважати Квасоллю Корчинську ситною стравою. Що цікаве, квасоля має чудові лікувальні властивості. У порошоків формі нею можна посипати змінені хворобою місця на шкірі, рани,

екземи, опечені місця. Настойки і витяги з цієї рослини застосовують для лікування діабету. Відвари з подрібнених стручків квасолі сьогодні повсюдно використовуються, тому що пом'якшують перебіг хвороб, пов'язаних з нирковими каменями, ревматизмом і шкірними захворюваннями.

Численні страви, що готуються з цієї рослини, були оцінені і отримали нагороди в конкурсах. Квасоляні фарші (з травами, грибами та марципановий на солодко) для налисників, підготовлені Рестораном «Гостинець» [„Gościńiec”] в Буску -Здрую зайняли перше місце в конкурсі «Наша кулінарна спадщина» в 2004 році. Тарта з квасолі Клубу 4Н з Гімназії в Новому Корчині зайняла перше місце в Свентокшиському регіоні в категорії «Страва для Європейського Союзу» а її автори отримала титул «Майстра випічки». Квасоляні налисники набули визнання у вересні 2003 року, коли здобули другу нагороду в третьому конкурсі «Наша кулінарна спадщина», який відбувався в Модлішевіцах.

Квасоля Корчинська брала участь у конкурсі «Наша кулінарна спадщина» на найкращий польський регіональний продовольчий продукт. В 2004 році на Виставці ПОЛАГРА в Познані отримала титул «Перла». У 2007 році була внесена у перелік Традиційних Продуктів, список який фірмується Міністром Землеробства і Розвитку Села, а в липні 2010 р. – в реєстр Географічних Назв, які Знаходяться під Охороною (ChOG).

Полуниця Буска Фаворитка – фрукт закоханих

Історію вирощування цього фрукту розповідають найстарші мешканці Блоньца і Нового Села. Як свідчать усні перекази, плантації полуниць в цих місцевостях існували вже в 30 роках. ХХ ст. На властивості Фаворитки впливають курортні умови, які панують на Понідщині. Не без значення є також відповідний рельєф території, а також традиційна технологія обробітку. Полуниця Буска загощила на постійно в літературі. Про роль, яку відігравав цей фрукт в тутешній історії і демографії ми читаємо в статті Александри Імоса «Пізнаємо Свентокшиські Смаки» (Aktualności rolnicze, 6/2007):

Коли кавалери з Блоньця йшли до своїх обраниць з навколишніх сіл, не заносили дівчатам квітів, коралів чи хустинок, але несли кошечки полуниць. Народна вістка каже, що любовна сила полуниць була така величезна, що з цього приводу Блонець і Нове Село розросталися небачен, і щораз більші ареали призначалися під плантації полуниць.

Фаворитка була винесена мешканцями Блоньця-Нового Села на п'єдестал. Навіть встановлено щорічне Свято Полуниці, яке зі смаком відмічається в червні.

Відзнака в конкурсі «Наша Кулінарна Спадщина» в 2006 році і внесення у Список Традиційних Продуктів в 2007 році, який фірмується Міністром Землеробства і Розвитку Села - це найвищі відзнаки, які, як доти, надані Полуниці Бускій Фаворитці.

ПРАКТИЧНА ІНФОРМАЦІЯ

Управління і установи

Управління Міста і Гміни Буско-Здруй

al. Mickiewicza 10
тел. +48 41 370 52 00,
факс: +48 41 370 52 90
e-mail: urzad@umig.busko.pl
promocja@umig.busko.pl
(міська довідка)
www.busko.pl

Староство Повітове в Буску-Здрою

al. Mickiewicza 15
тел. +48 41 378 30 51 до 52
www.powiat.busko.pl

Повітове Управління Праці

ul. Różana 2
тел. +48 41 378 30 54, +48 41 378 80 55

Податкове Управління

ul. 12-go Stycznia 17
тел. +48 41 378 48 86, +48 41 378 10 69

Районний Суд

ul. Kościuszki 5
тел. +48 41 370 18 15 до 19

Транспорт

ПКС в Буску-Здрою АО

ul. Bohaterów Warszawy 118
тел. +48 41 378 24 81 до 83
www.pks-busko.com.pl

Міський автовокзал

ul. Waryńskiego 29
тел. +48 41 378 35 49

Таксі – зупинка таксі

pl. Zwycięstwa
тел. +48 41 378 23 27

Екстренні телефони

Швидка допомога

ul. Partyzantów 4
тел. 999, +48 41 378 26 57

Повітова Команда Державної Пожежної Охорони

ul. Waryńskiego 29a
тел. 998, +48 41 370 89 30,
+48 41 378 20 43
тел. 112 (з моб.)

Повітова Комендатура Поліції

al. Mickiewicza 19
тел. 997, +48 41 378 92 05,
+48 41 378 92 06

Міська стража

al. Mickiewicza 10
тел. 986, +48 41 370 52 70,
+48 41 370 52 72

ZEORK S.A. Районне Енергетичне Підприємство в Буску-Здрою

ul. Bohaterów Warszawy 110
тел. +48 41 370 44 00

Служба газової допомоги

ul. Waryńskiego 29 b
тел. 998, +48 41 378 20 64

Аптеки

ul. 1-go Maja 17, тел. +48 41 370 81 25
ul. Batorego 3, тел. +48 41 370 14 80
ul. Boh. Warszawy 65a, тел. +48 41 370 18 50
ul. Boh. Warszawy 106, тел. +48 41 370 85 80
ul. Kilińskiego 16, тел. +48 41 378 24 99
ul. Kościuszki 10, тел. +48 41 378 21 13
ul. Rzewuskiego 4, тел. +48 41 370 14 74
ul. Rzewuskiego 17, тел. +48 41 370 14 74
os. Sikorskiego 26, тел. +48 41 378 60 29
ul. Staszica 2a, тел. +48. 41 378 37 80
ul. Targowa 4, тел. +48 41 370 80 60
ul. Wojska Polskiego 14, тел. +48 41 277 15 56
pl. Zwycięstwa 10, тел. +48 41 378 34 88
pl. Zwycięstwa 30, тел. +48 41 370 14 42

Лікарні

Районна Лікарня ЗОЗ

ul. Bohaterów Warszawy 67
тел. +48 41 378 24 01 до 09

Поліклініки

Районна Поліклініка № 1

ul. Sądowa 9
тел. +48 41 356 71 10, +48 41 356 71 49

Районна Поліклініка № 2

os. Sikorskiego 10
тел. +48 41 378 63 48

Курортна поліклініка

Курортний парк
(За санаторієм „Marconi”)
тел. +48 41 370 32 77

Осередок Здоров'я в Колачковицах

Kołaczkowice 11
тел. +48 41 376 24 70

Осередок Здоров'я в Доброводі

Dobrowoda 24
тел. +48 41 378 15 27

Осередок Здоров'я в Щаворижі

Щавориж 51
тел. +48 41 376 12 23

Банки

Bank Przemysłowo-Handlowy BPH S.A.

al. Mickiewicza 12
тел. +48 41 378 24 87 до 88

Bank Pekao S.A.

I Oddział w Kielcach. Filia nr 2
pl. Zwycięstwa 25
тел. +48 41 378 32 90

Kredyt Bank S.A.

ul. Partyzantów 21
тел. +48 41 378 12 44

PKO Bank Polski S.A.

pl. Zwycięstwa 9
тел. +48 41 378 78 82

Bank Spółdzielczy w Busku-Zdroju

ul. Stefana Batorego 1a
тел. +48 41 378 26 59

Банкомати

Bank Spółdzielczy (банк)

ul. Batorego 1a

BNP Paribas (банк)

ul. Bohaterów Warszawy 11

Euronet (гастроном „Centrum”)

ul. Bohaterów Warszawy 59

Bank Spółdzielczy

(гастроном „Kaufland”)
ul. Bohaterów Warszawy 114a

Bank PKO B.P. S.A. (банк)

pl. Zwycięstwa 9

Bank Przemysłowo-Handlowy BPH S.A. (банк)

al. Mickiewicza 12

Bank PKO B.P. S.A. (БМЦК)

al. Mickiewicza 22

Euronet (маркет „Biedronka”)

ul. Na Dole 2

Euronet (маркет „Media Expert”)

ul. Partyzantów 19

Kredyt Bank S.A. (банк)

ul. Partyzantów 21

Bank Polskiej Spółdzielczości S.A.

(Торговий Дім „Lux”)

ul. Poprzeczna 4

Cash4You (Санаторій „Włókniarz”)

ul. Rokosza 1

Bank Polskiej Spółdzielczości S.A.

(Управління „Uzdrowska Busko-Zdrój S.A.”)
ul. Rzewuskiego 1

Bank Pekao S.A. (Управління „Uzdrowska Busko-Zdrój” S.A.)

ul. Rzewuskiego 1

Euronet (Гастроном „Centrum”)

os. Sikorskiego 9

Bank Polskiej Spółdzielczości S.A. (банк)

ul. Wojska Polskiego 2

Towarzystwo Finansowe SKOK S.A.

pl. Zwycięstwa 8

Bank Przemysłowo-Handlowy BPH S.A. (Торговий Дом „Lotos”)

pl. Zwycięstwa 11

Euronet (Торговий Дім „Zenit”)

pl. Zwycięstwa 22

Bank Pekao S.A. (банк)

pl. Zwycięstwa 25

Бюро подорожей та екскурсій

Туристична Агенція „DAL”

ul. Łagiewnicka 98
тел./факс: +48 41 378 60 56
e-mail: dal@realnet.pl
www.dal.tbu.pl

Туристична Агенція „TRAMP”

os. Piłsudskiego 11/43
тел. +48 41 378 10 71
тел. моб. +48 501 672 290
e-mail: biuro@tramp-busko.com
www.tramp-busko.com

Бюро Подорожей ПКС в Буско-Здрю

ul. Bohaterów Warszawy 118
тел. +48 41 378 24 81 вн. 232, 233
e-mail: biuropodrozy@pks-busko.com.pl
www.pks-busko.com.pl/bp

Бюро Подорожей „VENUS TRAVEL”

os. Kilińskiego 20
тел. +48 41 378 28 50
www.venustravel.pl
e-mail: biuro@venustravel.pl

Туристичне Бюро „L'TOUR”

al. Mickiewicza 9
тел. +48 41 378 17 33, +48 41 370 80 34
e-mail: info@ltour.pl
www.ltour.pl

Бюро Туристичних і Страхових Послуг

ul. Kopernika 1
тел. +48 41 378 48 83, +48 516 170 448
e-mail: biuro@it.busko.com.pl
www.it.tbu.pl

Туристичний Центр „Euro-Travel”

Відділення: ul. Bohaterów Warszawy 7
тел./факс: +48 41 378 44 44
e-mail: busko@euro.travel.pl
www.euro.travel.pl

Конференц-зали

Буский Муніципальний Центр Культури

al. Mickiewicza 22
тел. +48 41 378 23 19
www.bsck.busko.pl

Конференц-центр в санаторії „Marconi”

Курортний парк
Відділ маркетингу,
тел. +48 41 370 87 50
e-mail: marketing@ubz.pl
www.uzdrowskobusko.pl

Готель „Gromada”

ul. Waryńskiego 10
тел. +48 41 378 30 01 до 04
www.hotelgromada.busko.com.pl

Санаторій „Włókniarz”

ul. Rokosza 1
тел. +48 41 370 70 70
www.wlokniarz.pl

Туристична інформація

Центр Туристичної Інформації в Буско-Здрю

al. Mickiewicza 22
(будинок БМЦК)
тел. +48 41 370 10 22
www.busko.travel

Центр Туристичної Інформації Понідщини

ul. Waryńskiego 38
тел. +48 41 370 86 50 до 51,
+48 41 378 14 64
www.busko.travel

Буро Туристичних і Страхових Послуг

ul. Kopernika 1
тел. +48 41 378 48 83,
+48 516 170 448
e-mail: biuro@it.busko.com.pl
www.it.tbu.pl

Спортивно-рекреаційна база

Басейни

Міський басейн

ім. Стефана Коменди

ul. Grotta 3a
тел. +48 41 378 85 49
www.plywalnia.busko.pl

Процедурний комплекс OPAL в 21 Військовій Курортно-Реабілітаційній Лікарні

(басейн, сауна, солевий грот)

ul. Rzewuskiego 8
тел. +48 41 378 03 59
www.21wszur.pl

Купальні

Радзанув (3 км від Буска-Здрю)
Рекреаційний осередок біля водойми

Гацкі (12 км від Буска-Здрю)
Кемпінг „Loch Ness” біля водойми

Спортивні майданчики зі штучною поверхнею

Майданчики для футболу

ul. Kościuszki 1
(біля Комплексу Освітніх Об'єктів № 1)
тел. +48 41 378 41 34, +48 663 120 755

Волейбольний майданчик

al. Mickiewicza 23
(біля Комплексу Технічних і Інформаційних Шкіл)
тел. +48 41 378 43 86

Майданчик для міні-гольфу

ul. Kościuszki 2a
(майданчик біля MGOPS)
тел. +48 41 378 44 42
www.mgops.busko.pl

Комплекс багатofункційних майданчиків

ul. Grotta 3a (біля Миського Басейну)
тел. +48 41 378 85 39

Спортивний зал

Спортивний Зал

ul. Kusocińskiego 3
тел. +48 41 378 10 40

Тенісні корти

Санаторій „Marconi”

Курортний парк
тел. +48 41 370 30 00

Санаторій „Włóknierz”

ul. Rokosza 1
тел. +48 41 370 70 00, +48 41 370 70 70

Санаторій „Nida-Zdrój”

ul. Rzewuskiego 9
тел. +48 41 378 24 91

Спортивний комплекс

ul. Kusocińskiego 3
тел. +48 41 378 85 49

Кінний туризм

Кінноспортивний центр „Hipolandia”

Zbludowice
тел. моб. +48 501 371 954

Кінноспортивний центр Іпотерапії „Rancho”

Wolica 23
тел. +48 41 378 74 67

Кінна терапія, кінні прогулянки – Anna i Piotr Agatowscy

Łągowiki 121
тел. +48 41 379 80 17
тел. моб. +48 604 062 077

Прокат велосипедів

„Uzdrowisko Busko-Zdrój” S.A.

ul. Rzewuskiego 1
тел. +48 41 370 32 81
www.uzdrowiskobusko.pl

Прокат велосипедів - „Zamek Derśława”

al. Mickiewicza 18
тел. +48 41 378 85 47
www.derslaw.busko.com.pl

Wypożyczalnia sprzętu rehabilitacyjnego - „Włóknierz”

ul. Rokosza 1
тел. +48 41 378 84 94

Прокат спортивного інвентаря – „Sanato”

ul. 1-go Maja 29
тел. +48 41 378 19 48
www.sanato.com.pl

Спливи на байдарках

Агротуристичне Господарство „Nad Nidą”, Mirosława i Marek Durliej

Krzyżanowice Średnie 39
28-400 Pińczów
тел. моб. +48 692 971 496,
+48 666 915 108
www.kajaki.limesnet.com

Міський Осередок Спорту і Рекреації

ul. Pałeki 26
28-400 Pińczów
тел. +48 41 357 20 44
www.mosir.pinczow.com.pl

Туристичне Підприємство „Kajakiem.pl” Anita Górecka

ul. Rakowska 29
28-300 Jędrzejów
тел. моб. +48 600 288 375
www.kajakiem.pl

Водний Клуб „Nida” Польське Туристично-Краєзнавче Товариство

Відділ в Буску-Здрою
ul. Wojska Polskiego 31
28-100 Busko-Zdrój
www.pttkbusko.pl

Організація льотів і курсів пілотажу

Регіональний Повітряний Клуб в Піньчові

ul. Zacisze 7/16
28-400 Pińczów
тел. моб. +48 668 409 128
www.atp.pinczow.com

Катки

Штучний каток (в сезон)

ul. Grotta 3a (біля Міського Басейну)

Курортна база

„Uzdrowisko Busko-Zdrój” S.A.

ul. Rzewuskiego 1
тел. +48 41 370 32 00,
тел./факс: +48 41 378 41 54
www.uzdrowiskobusko.pl

Санаторій „Marconi”

Курортний парк
тел. +48 41 370 30 00
Центр замовлень:
тел. +48 41 370 31 51, +48 41 370 31 52
e-mail: rezerwacja@ubz.pl

Санаторій „Mikołaj”

ul. 1-go Maja 3
тел. +48 41 370 32 26

Санаторій „Willa Zielona”

ul. 1-go Maja 39
тел. +48 41 370 32 73

Курортна Лікарня „Krystyna”

ul. Rzewuskiego 3
тел. +48 41 370 32 00

Курортна Лікарня „Oblęgorek”

ul. 1-go Maja 19
тел. +48 41 370 33 32

Санаторій „Oblęgorek II” (Вілла „Stefan”)

ul. Spokojna 4
тел. +48 41 370 18 81, +48 41 370 33 24

Спеціальна Ортопедично-Реабілітаційна Лікарня „Górka”

ul. Starkiewicza 1
тел. +48 41 370 34 00, +48 41 370 34 51,
+48 41 378 40 18
www.szpitalgorka.pl

Санаторій „Astoria”

ul. Starkiewicza 19
тел. +48 41 378 80 67
www.astoria.tbu.pl

Санаторій „Nida-Zdrój”

ul. Rzewuskiego 9
тел. +48 41 378 24 91 до 93
www.sanatorium-nida.pl

Санаторій „Rafał”

ul. Topolowa 2
тел. +48 41 378 39 68, +48 41 378 21 62
www.rafał.busko.com.pl

Санаторій „Słowacki” Spa

ul. 1-go Maja 33
тел. +48 41 378 78 79, +48 41 370 80 95,
+48 41 370 80 96
www.slowacki.busko.pl

Санаторій „Włóknierz”

ul. Rokosza 1
тел. +48 41 370 70 00, +48 41 370 70 70
www.wloknierz.pl

Санаторій „Zbyszko”

ul. 12-go Stycznia 2, ul. 1-go Maja 6
тел. +48 41 378 25 66, вн. 303
тел. моб. +48 604 606 062
www.sanatoriumzbyszko.pl

21. Військова Курортно-Реабілітаційна Лікарня

ul. Rzewuskiego 8
Замовлення: тел. +48 41 378 03 85
Прийомне відділення:
тел. +48 41 378 09 00
Комутатор: тел. +48 41 378 24 17
www.21wszur.pl

Лікувально-Реабілітаційна Установа „Natura”

ul. Chopina 9
тел./факс. +48 41 378 70 56
www.natura.med.pl

Нічліжна база

Готелі

Готель „Gromada”

ul. Waryńskiego 10
тел. +48 41 378 30 01 до 04
www.hotelgromada.busko.com.pl

Готель „Pod Świerkiem”

ul. Waryńskiego 38
тел. +48 41 378 28 54, +48 41 378 14 64
www.busko-zdroj.com/podswierkiem

Пансіонати

Пансіонат „Milenium”

ul. Waryńskiego 15
тел. +48 41 378 43 73
www.pensjonatmilenium.pl

Пансіонат „Sanato”

ul. 1-go Maja 29
тел. +48 41 378 19 48
www.sanato.com.pl

Пансіонат „Zamek Derśława”

al. Mickiewicza 18
тел. +48 41 370 85 47
тел. моб. +48 605 133 041
www.derslaw.busko.com.pl

Вілли

Вілли „Anna” і „Margaretka”

ul. Słoneczna 9
ul. Bajkowa 12
тел. +48 41 378 35 57
тел. моб. +48 515 175 077
www.straub.tbu.pl

Вілла „Bolesław”

ul. 12-go Stycznia 9
тел. +48 41 378 23 97

Вілла „Dorotka”

ul. Rokosza 11
тел. +48 41 378 23 18
тел. моб. +48 600 454 635
www.salondorotka.pl

Вілла „Elżbieta”

ul. Kusocińskiego 4
тел. +48 41 378 32 56

Вілла „Ewa”

ul. Kusocińskiego 4a
тел. +48 41 378 14 73
тел. моб. +48 600 121 793
www.willaewa.eu

Вілла „Ewusia”

ul. Wieniawskiego 4
тел. +48 41 378 35 42

Вілла „Gosia”

ul. 1-go Maja 23a
тел. +48 41 378 16 30
www.willa.gosia.prv.pl

Вілла „Henczel”

ul. Słoneczna 11
тел. +48 41 378 26 25
тел. моб. +48 605 734 908
www.wypoczywajunas.pl/henczel

Вілла „Honoratka”

ul. Słoneczna 10
тел. +48 41 378 33 73
www.willahonoratka.tbu.pl

Вілла „Maciej”

ul. Słoneczna 15
тел. +48 41 378 18 77
тел. моб. +48 604 46 45 13
www.willamaciej.tbu.pl

Вілла „Marcel”

ul. Słoneczna 23
тел. +48 41 378 37 89
тел. моб. +48 601 504 704
www.willamarcel.pl

Вілла „Muza”

ul. Starkiewicza 9
тел. +48 41 378 80 34
тел. моб. +48 793 463 999
www.willamuza.com

Вілла „Parkowa”

ul. Waryńskiego 4
тел. +48 41 378 40 01
тел. моб. +48 604 980 170

Вілла „Paulinka”

ul. Bajkowa 6
тел. +48 41 378 29 69

Вілла „Ryś”

ul. Kusocińskiego 8
тел. +48 41 378 19 37
www.busko-zdroj.com/rys

Вілла „Słoneczna”

ul. Słoneczna 18
тел. +48 41 378 78 32
тел. моб. +48 728 633 533
www.willasloneczna.com.pl

Вілла „Ula”

ul. Kusocińskiego 16
тел. +48 41 378 32 11

Вілла „Zacisze”

ul. 1-go Maja 25
тел. +48 41 378 26 50

Гостинні кімнати

Буський Муніципальний Центр Культури

al. Mickiewicza 22
тел. +48 41 378 23 19
www.bsck.busko.pl

Сурпрук Barbara

ul. Słowackiego 7
тел. +48 41 378 29 85

Czech Władysława

ul. 12-go Stycznia 12
тел. +48 41 378 33 06

Gładysъ Piotr

ul. Słoneczna 14
тел. моб. +48 600 723 138

Godzwon Władysław

ul. Słoneczna 2
тел. +48 41 378 43 19

Gwiaździński Krzysztof

ul. Chopina 4
тел. моб. +48 512 195 152
www.starr.pl

Готелик „Golden Sun”

ul. Bajkowa 9
тел. +48 41 378 45 71, +48 41 370 19 00
www.goldensun.busko.com.pl

Kawalczuk Bożena

ul. Słoneczna 3
тел. моб. +48 668 163 678

Klepacz Pelagia

ul. Słoneczna 1
тел. +48 41 378 27 48

Mieleniewska Władysława

ul. Kwiatowa 15
тел. +48 41 370 12 45

Oszywa Henryk

ul. Chopina 1
тел. +48 41 378 43 68
тел. моб. +48 507 655 786

Puchała Wanda

ul. 1-go Maja 8
тел. +48 41 378 25 28

Radosz Krystyna

ul. Słoneczna 4
тел. +48 41 378 26 20

Rogowicz Jerzy

ul. Waryńskiego 13
тел. +48 41 378 33 55

Sagan Władysława

ul. Korczyńska 14
тел. +48 41 378 71 06

Siwiec Kazimierz

ul. Armii Krajowej 3
тел. +48 41 378 23 63
тел. моб. +48 607 881 448

Skoczylas Danuta

ul. 12-go Stycznia 4
тел. +48 41 378 21 36
тел. моб. +48 662 624 506
www.busko.org.pl

Stolarek Lucyna

ul. Słoneczna 11a
тел. +48 41 378 29 43

Trela Daniela

ul. Słoneczna 6
тел. +48 41 378 40 28

Walkiewicz Jerzy

ul. Słoneczna 7
тел. +48 41 378 21 27

Wilniewicz Lidia

ul. Słoneczna 5
тел. моб. +48 519 564 399

Гостинний двір „Panama”

Skorzów 63
тел. +48 41 376 13 12
www.zajazdpanama.pl

Zalecka Ewa

ul. Słoneczna 16
тел. +48 41 378 41 05

Агротуристичні господарства

Буска Агротуристична Асоціація „RELAX” в Буску-Здрою

Інформаційний пункт:
Grażyna Korepta
тел. +48 41 378 47 68
тел. моб. +48 692 425 376

Рената і Даміан Галус – „U Damiana”

Рęczelice
тел. моб. +48 600 884 958, 600 213 910
www.agro.galus.busko.pl

Małgorzata і Wojciech Grochowina – „Pod lasem”

Widuchowa 6
тел. +48 41 376 21 01

Grażyna Korepta – „Brzoskwiniowy Sad”

Siesławice 193
тел. +48 41 378 47 68
тел. моб. +48 692 425 376

Zofia Guz – „Dworek Staropolski”

Niziny 159
28-142 Tuczępy
тел. +48 41 353 31 91
тел. моб. +48 606 708 377
www.dworekstaropolski.pl

Poros Barbara – „Po Rosie”

Zbludowice, ul. Zdrojowa 7
тел. моб. +48 503 672 914
www.porosie.ugu.pl

„Rancho”

Wolica 36
тел. +48 41 378 74 67
тел. моб. +48 509 224 553
www.ranchowolica.yoyo.pl

Małgorzata і Zbigniew Drozdowski

Strzałków 64
28-130 Stopnica
тел. моб. +48 608 457 302

Alina Szostak – „Dom nad Łąkami”

ul. Podgrodzie 2
28-160 Wiślica
тел. +48 41 379 21 53

Michał Grzegorzczuk

Widuchowa 25
тел. моб. +48 602 710 622

Anna і Piotr Agatowski

Łagiewniki 121
тел. +48 41 379 80 17
тел. моб. +48 604 062 077

Leszek Pośpiech

Kotki-Budy 125
тел. +48 41 353 17 75

Longin і Lucyna Podkowa

Rzegocin 26
28-136 Nowy Korczyn
тел. +48 41 377 13 41
тел. моб. +48 605 421 198

Krystyna і Jan Stojek

Górki
28-160 Wiślica
тел. +48 41 379 90 32

Emilia і Ryszard Czajka

Królewice 93
28-512 Bejsce
тел. +48 41 351 10 57
тел. моб. +48 502 318 454

Eleonora Bąk

Szczeglin 30
28-130 Stopnica
тел. моб. +48 502 481 220

Barbara Kapusta

ul. Piotrowskiego 41
28-130 Stopnica
тел. +48 41 377 94 09
тел. моб. +48 509 527 677

Гострономічна база

Ресторани

„Belwederska”

ul. 1-go Maja 10
тел. моб. +48 601 836 017

„Cynamon”

al. Mickiewicza 22
тел. +48 41 356 61 69
тел. моб. +48 724 655 059
www.cynamon-busko.pl

„Gościniec”

al. Mickiewicza 18
тел. +48 41 378 85 47
тел. моб. +48 663 147 307
www.derslaw.busko.com.pl

Гостинний двір „Panama”

Skorzów 63
тел. +48 41 376 13 12, +48 41 378 70 98

„Parkowa”

ul. Waryńskiego 1
тел. +48 41 378 40 01

„Pod Flagami”

ul. 12-go Stycznia 9
тел. +48 41 378 23 97

„Pod Świerkiem”

ul. Waryńskiego 38
тел. +48 41 378 28 54
www.busko-zdroj.com/podswierkiem

„Retro”

ul. Kościuszki 60
тел.моб. +48 510 193 339

„Słowacki”

ul. 1-go Maja 33
тел. +48 41 378 78 79, +48 41 370 80 95,
+48 41 370 80 96
www.slowacki.busko.pl

„Victoria”

Курортний парк
тел. +48 41 378 33 84
тел. моб. +48 606 506 237
www.victoria.busko.com.pl

„U Macieja”

ul. Słoneczna 15
тел. +48 41 378 18 77

„Victoria II” в готелі „Gromada”

ul. Waryńskiego 10
тел. +48 41 378 30 01 до 04
www.hotelgromada.busko.com.pl

„VIP Club”

ul. Partyzantów 27
тел. +48 41 378 18 47
тел. моб. +48 607 042 605

Бари

Abdul „Kebab”

ul. Młyńska 14
тел. моб. +48 888 111 005

Бар-бістро „Jagienka”

al. Mickiewicza 6
тел. +48 41 378 17 18

Бар „Imbis”

ul. Kilińskiego 3
тел. +48 41 378 17 77

Бар „Zbyszko”

al. Mickiewicza 4
тел. +48 41 378 29 07
тел. моб. +48 510 193 338

Корчми

Корчма „Pod Strzechą”

ul. Kilińskiego 45
тел. +48 41 378 41 95

Корчма „U Chłopa”

ul. Kościuszki 34
тел. +48 41 378 84 18

Кав’ярні

Кафе-кондитерська „Banatkiewicz”

al. Mickiewicza 9a
тел. +48 41 378 32 55

Кав’ярня „Śnieżka”

al. Mickiewicza 2a
тел. +48 41 378 14 88, +48 41 378 27 61

Кав’ярня в Санаторії „Marconi”

Курортний парк
тел. +48. 41 378 37 93

Кав’ярня в пансіонаті „Sanato”

ul. 1-go Maja 29
тел. +48 41 378 19 48, +48 41 378 19 51

Кав’ярня „Letnia Grota”

Курортний парк

Кав’ярня „Sęczek”

ul. Rzewuskiego 8 (біля 21 Військової
Реабілітаційної Лікарні)
тел. +48 41 378 03 43

Кав’ярня „Smak Kawy i Herbaty”

ul. Rokosza 1 (біля санаторію „Włókniarz”)
тел. +48 41 378 79 70

Курортна кав’ярня

ul. Rzewuskiego 6
тел. +48 41 370 34 66

Клуб „Piwniczka”

ul. Rzewuskiego 9
(біля санаторію „Nida-Zdrój”)

Кафе „Lazuryt”

ul. Rzewuskiego 8 (поряд з 21
Військовою реабілітаційною лікарнею
в процедурному комплексі „OPAL”)
тел. моб. +48 604 192 139
www.lazurytcafe.pl

Кафе-морозиво „Dolce Vita”

ul. Bohaterów Warszawy 24
тел. моб. +48 796 851 615

Піцерії

Піцерія „Vafra”

ul. Bohaterów Warszawy 14
тел. +48 796 638 882
тел. моб. +48 510 555 335

Піцерія „Corleone”

al. Mickiewicza 9
тел. +48 41 378 19 25
тел. моб. +48 696 527 527

Піцерія „Pizza Full”

ul. Korczaka 3
тел. +48 514 983 141
тел. моб. +48 696 701 071
www.pizzafull.pl

Піцерія „Pub 105”

pl. Zwycięstwa 8
тел. +48 41 378 37 84, +48 41 378 22 40

Піцерія „Royal”

ul. Kopernika 8
тел. моб. +48 509 484 884,
+48 787 600 031

Піцерія „Zbyszko”

al. Mickiewicza 4
тел. +48 41 378 29 07
тел. моб. +48 510 193 338

Пивні бари, дискотеки

Паб „Amnezja”

ul. Kilińskiego 3
тел. моб. +48 888 829 127

Клуб „Heaven”

Будинок залізничного вокзалу PKP
ul. Waryńskiego
тел. моб. +48 509 324 778

Клуб „Imperium”

ul. Widuchowska 198
тел. +48 41 378 18 58, +48 41 378 72 13

Паб „Orange”

ul. Słowackiego 41

Паб „Magma”

ul. Partyzantów 17
тел. моб. +48 664 575 692

Паб „105”

pl. Zwycięstwa 8
тел. +48 41 378 37 84, +48 41 378 22 40

Клуб „Scalar”

ul. Partyzantów 1
тел. моб. +48 788 077 597

Текст:

Магдалена Копер і Міхал Юрецькі

Редагування та коректура:

Магдалена Копер

Переклад на замовлення Гміни Буско-Здруй:

«Lidex»

Світлини:

Даріуш Краковяк

та

Архів Управління Міста і Гміни Буско-Здруй (с. 10, 12, 46, 47)

«Fotolia» (с. 48, 49, 50)

Пьотр Калета (с. 21, 23, 25, 26-27, 37, 40, 41, 42)

Ярослав Крук (с. 40)

Яцек Вцісло (с. 40)

«Uzdrowisko Busko-Zdrój» AT (с. 12)

«NOVAstudio» (візуалізація с. 17)

Художнє оформлення та комп'ютерна верстка:

Кароліна Отуляковска

Себастьян Персон

Видання на замовлення:

Гміна Буско-Здруй

Алея Міцкевича 10

28-100 Буско-Здруй

тел. + 48 41 370 52 00

факс + 48 41 370 52 90

e-mail: urzad@umig.busko.pl

www.busko.pl

Буско-Здруй 2011**Видавець:**

«DDK Edition»

ul. Obozowa 4

60-289 Poznań

тел. + 48 61 868 65 75

www.ddkedition.com.pl

© Copyright by DDK Edition

ISBN: 978-83-61539-08-7

ISBN: 978-83-61539-08-7

 Zdrój

**PROGRAM
REGIONALNY**
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

WOJEWÓDZTWO
ŚWIĘTOKRZYSKIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

...dla rozwoju Województwa Świętokrzyskiego...

Projekt „Kampania promocyjna Miasta i Gminy Busko-Zdrój oraz utworzenie centrum informacji turystycznej” współfinansowany przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego